

PLANINSKI VESTNIK

GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

11

LETNIK LXXIX
1979

P L A N I N S K I V E S T N I K
GLASILO PLANINSKE ZVEZE SLOVENIJE

IZHAJA OD LETA 1895

	Beseda na Boču	729
Doc. dr. Zvone Šušteršič	Naš zimski turizem	730
Borut Korun	Acheloos, Arathos in Acheron	737
	Iz ohranjenega dnevnika zadnjega upravnika bolnice »Celje« na Trački planini pod Komnom	746
Miran Mihelič	O Bovcu in Kranjski gori	746
	Razširitev planinskega doma na Kredarici s prizidkom in gradnjo ustrezne tovarne žičnice	747
Slavko Tuta	Bivak v Rušju	748
Dr. Lev Svetek	Podoživetje partizanskega Triglava	753
Milan Vošank	Zgodba	762
Janez Dolenc	Moja hoja na Tolminski Triglav	766
Andrej in Janko Pleterski	Naramarsko popotovanje prek Vercorsa in Cevennov	772
Nada Kostanjevic	V dežju smo se šli sindikaliste — namesto planince ...	782
Ančka Tomšič	Zapisi iz evropske peš poti	787
	Društvene novice	794
	Alpinistične novice	802
	Varstvo narave	803
	Iz planinske literature	804
	Razgled po svetu	807

Naslovna stran:

Črni teloh (*Helleborus niger*), eden največjih lepotcev našega gorskega, hribovskega sveta — Foto dr. Matjaž Kmecl

Notranja priloga:

- 1 Skuta z Rinkami — Foto Ferdo Lah, Suhadole
- 2 Kosmati in gladki vrh Ratitovca — Foto Vojko Bizjak

Poštnina plačana v gotovini

Lastnik: Planinska zveza Slovenije, Ljubljana. — Glavni urednik: Prof. Tine Orel, naslov: 61111 Ljubljana — pošta 11, p. p. 38, odgovorni urednik: Stanko Hribar. — Uredniški odbor: Ing. Tomaž Banovec, prof. Marijan Krišelj, prof. Evgen Lovšin, dr. Miha Potočnik, Janez Pretnar, prof. Janko Ravnik, Franci Savenc, Franc Vogelcnik, dr. Tone Wraber, ing. Albert Sušnik, ing. Janez Bizjak — Naslov: Planinska zveza Slovenije, 61001 Ljubljana, Dvořakova 9, p. p. 214. — Tekoči račun pri SDK 50101-678-47046, telefon 312-553. — Planinski Vestnik izhaja praviloma vsak mesec. Letna naročnina 200 din, plačljiva tudi v dveh obrokih, za inozemstvo 360 din (20 US \$). Oglase vodi Rado Lavrič. — Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Spremembe naslova javljajte upravi glasila, navedite vedno tudi stari naslov s tiskanimi črkami. Odpovedi med letom ne sprejemamo. Upoštevamo pismene odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. — Rokopisov in slik ne vračamo. — Tiska in klišee izdeluje Tiskarna »Jože Moškrič« v Ljubljani

LETO LXXIX | ŠT. 11 | LJUBLJANA | NOVEMBER 1979

Glasiilo
Planinske zveze Slovenije
»Planinski Vestnik«
je bilo z ukazom
predsednika republike
Josipa Broza-Tita
ob 80-letnici izhajanja
za poseben prispevek
k razvoju planinstva
v Sloveniji
odlikovano
z redom zaslug za narod
s srebrnimi žarki

KONIT

**SLOVENSKE KONJICE
TONETA MELIVE 3**

v svojih TOZD proizvaja:
vse vrste usnja,
usnjeno in krzveno
konfekcijo,
lahko obutev,
umetno usnje CELTEX
in KONIT,
opetnice,
strojno jermenje
EXTRAMULTUS,
filtre za čiščenje zraka,
oljne filtre,
maske kofil,
strojne dele iz
visokokvalitetne plastike
KOTERM.

Svoje izdelke iskreno
priporočamo!

BESEDA NA BOČU

Andrej Marinc, član predsedstva CK ZKJ, je na Dnevu planincev na Boču 1. IX. 1979 med drugim dejal: »Tovariš Edvard Kardelj, politik, mislec in velik ljubitelj gora in narave, je ob lanski proslavi prvega vzpona na naš Triglav poudaril veliki pomen planinstva, njegove zasluge in naloge. Narodno prebujenje in boj z nemškim nacionalizmom sta v preteklosti zajemala različna področja. Planinstvo je odigralo kot sestavni del prizadevanj naših ljudi pomembno vlogo pri ohranitvi slovenske podobe naših krajev, gora, jezika, navad in kulture.«

»Planinstvo in še nekatere druge oblike združevanja in delovanja občanov in delovnih ljudi vse bolj cenimo kot nepogrešljiv člen v prizadevanjih, da izgradimo in če bo treba obranimo našo družbo kot globoko humano, demokratično, samoupravno socialistično skupnost. Za planince letošnja akcija 'Nič nas ne sme presenetiti' ni le akcija, ampak je in bo to še bolj postala vsebina našega delovanja.«

»Vzgoja zdravega, kulturnega in humanega človeka je smoter naše dejavnosti. Skrajševanje delovnega časa in naraščajoča urbanizacija še posebej postavljata pred organizacije občanov aktualna in vprašanje o vsebini njihovega delovanja. Res ni čudno, da v naši deželi izjemno naraščajo organizirane interesne dejavnosti. Planinska organizacija in dejavnost je univerzalnejša kot posamezne organizacije... Predvsem postaja interes najširšega kroga naših delovnih ljudi, kajti naše gore so dejansko družbene — ljudske. Zato je tudi naša odgovornost za ohranitev njihove podobe, za ravnovesje naravnih zakonitosti, ki tu vladajo in jih ljudska roka lahko poruši ali ohranja, še kako pomembna.«

»Slovenski planinci se zato pridružujemo iniciativam, da del znamenitega gorskega sveta ohranimo v njegovi prvobitnosti... Poleg doline Sedmerih triglavskih jezer imamo še štiri območja, ki so proglašena za krajinske parke, in devet območij kot naravne rezervate. Vsega je tako 0,4% ozemlja Slovenije zavarovano, vendar pa nas tu čaka še veliko dela, saj je kar 11% našega ozemlja evidentirano in bi potrebovalo določeno stopnjo zaščite. Osrednje mesto v teh prizadevanjih pa ima Triglavsko pogorje (Triglavski narodni park) in čas je, da pospešimo in dogradimo zakonodajo, ki naj opredeli načela, kriterije in organizacijo. Slovenska planinska organizacija je zavzela svoja stališča, ki so razumna in zaslužijo splošno podporo. Zagotavljajo, da pogorja ohranijo svojo prvobitnost. Toda tam, kjer je gorski svet primeren, je potrebno zagotoviti tudi množično rekreacijsko in športno udejstvovanje. Sodobna tehnična sredstva je mogoče uporabiti tako, da ne rušijo ravnotežja v naravi in ohranjajo lepoto pokrajine.«

»Visokogorskih postojank ni mogoče vzdrževati zgolj po čisti gospodarski računici. Pred leti sklenjeni družbeni dogovor ne rešuje v celoti tega materialnega vprašanja. Po mojem mnenju je potrebno v celoti uveljaviti predloge o področnih dogovorih in zagotoviti posamezne ali kolektivne patronate nad posameznimi visokogorskimi objekti. Sindikati kot najširša politična organizacija delavcev pa bi morali pomagati planinski organizaciji, da se uresniči dogovorjena ideja.«

»Demokratičnost planinske organizacije ima že dolgo tradicijo. Zato je vsebina Titove ideje o demokratizaciji odnosov v vseh organizacijah ter ideje o izpopolnitvi celotnega političnega in delegatskega sistema in njegove demokratične vsebine posebej dobrodošla tudi v planinski organizaciji in vseh njenih dejavnostih. To ni kritika obstoječega, je le opozorilo, ki smo ga sprejeli v naši družbi, da ni nič zastavljeno tako, da ne bi moglo biti še bolje. Bolj povezati planinsko dejavnost s temeljnimi oblikami organiziranosti naših ljudi pomeni še bolj razširiti, podružbiti in demokratizirati našo dejavnost. Ne nazadnje je od tega odvisno tudi reševanje materialnih problemov planinske organizacije in vseh njenih dejavnosti.«

NAŠ ZIMSKI TURIZEM

DOC. DR. ZVONE ŠUŠTERŠIČ

Članek doc. dr. Zvonimira Šušteršiča objavljamo v celoti, čeprav na prvi pogled obravnava problematiko zunaj naše planinske organizacije. Turistična eksploatacija gorske narave pa je seveda tesno povezana s planinstvom. Kjerkoli se je lotimo, ne moremo mimo moderne turistične industrije, ki tako ali drugače, bolj ali manj spreminja prvobitno podobo gora. Ker je našega gorstva malo, je vsak večji poseg toliko bolj očit. Prav zato ga je treba dobro premisliti z enega samega stališča: da bi našemu človeku in življenju čim več dal, gorski naravi pa čim manj škodil. Ne glede na to načelo pa na Slovenskem že imamo nekaj poskusov v zimski turistični eksploataciji gora, ob katerih je tudi nam planincem težko pri srcu. Milijarde so vložene na Kaninu, na Pohorju, na Golteh — in še kje. Dolžni smo, da razpravljamo, kaj je pri vlaganju velikanskih sredstev prav, kaj pa ne.

Op. uredništva

Uvod

Pod pojmom zimski turizem zajemamo v glavnem smučanje ob žičnicah. To je površna, žal pa za naše turistične delavce in projektante že zadostna definicija. Ko načrtujemo neko zimsko športno središče, bi morali upoštevati še mnoge druge parametre, da bi zimska turistična središča res ustrezala funkcionalno in ekonomsko.

Poleg smučanja, ki je za zimski turizem najvažnejše, morajo biti na voljo še druge dopolnilne in nadomestne športne naprave, kot so plavalni bazeni, drsališča, sprehajalne steze in steze za turno smuko ipd. Mislím na dopolnilne in nadomestne športe. Plavanje je koristno vsakodnevno dopolnilo za razrahljanje in sprostitvev mišic, ki so bile štiri, pet ali celo več ur pod nenormalno, do neke mere nefiziološko napetostjo, ko je smučar skoraj brez oddiha drsel ob vlečnici navzgor in vijugal po strmini navzdol. Plavanje, daljši sprehodi, telovadnica oziroma dvorana za razne športne igre ob vremenu, ki je za smuko neugodno, so turistu tudi nadomestilo, kadar se ne more smučati. Strokovnjaki vedo, da je za netreniranega smučarja škodljivo in tudi nevarno, če si po dveh ali treh dneh naporenega smučanja ob vlečnici ne dovoli kak dan počitka. Ta počitek naj ne bo poležavanje ali posedanje v gostinskih lokalih, temveč tudi aktivno športno udejstvovanje, vendar ves dan brez smučí. Zimska turistična središča, ki nimajo poleg ustreznih smučišč še drugih objektov za aktivno rekreacijo, ne ustrezajo niti s turističnega niti z medicinskega gledišča.

V svetu že dolgo vedo, da človeški organizem potrebuje daljši oddih najmanj dvakrat, bolje trikrat letno. V Franciji npr. imajo delavci pri rentgenu 8 tednov obveznega dopusta. Morajo pa ga, najmanj tretjino, izkoristiti pozimi. V nekaterih deželah je šolsko, in posredno tudi delovno leto, razdeljeno na trimestre. In vsake počitnice posvečajo aktivni rekreaciji. Od tod veliko vandranje turistov v Alpe okrog božiča in v drugi polovici aprila. Nekaj jih pride tudi k nam, vendar ne tisti zahtevnejši in petičnejši. K nam jih privabijo ugodnejše cene in skromnejše zahteve. Naša skromnejša ponudba jih morda zadovolji tudi zato, ker so premalo razgledani.

Kaj pa vikend smučanje? Vemo, da je za rekreacijo in vzdrževanje kondicije treba najmanj dvakrat na teden nekaj ur posvetiti tej biološki potrebi. Aktivna rekreacija je lahko na trimski stezi, v bazenu, v telovadnici, na krajši turi, na turni smuki in še kje. Vendar nas v zimskem času najbolj mikajo smučišča ob žičnicah. Na njih doživimo poleg telesne rekreacije tudi psihično sprostitvev. Uveljavljamo se v svoji smučarski spretnosti, uživamo v okolju zunaj betonske džungle. Dobršen del naših »smučarjev« zadovolji tudi svoji snobistični sli. Pri tem pa je važno, da je tedenska smuka zares rekreativna. To pa prav gotovo ni, če se voziš ure daleč do žičnic, kjer čakaš v vrstah debele ure, da se moreš ves dan vsega nekajkrat spustiti po smučišču, ki komaj zasluži to ime. Zvečer se nejevoljen voziš domov v koloni uro ali več, kar ti požre spet dobršen del živčne kapacitete. To ni sprostitvev, temveč obremenitev. Po teh razmišljanjih lahko sklenemo: Sodobno zimsko-turistično središče mora imeti dovolj številna, dobro urejena, dovolj dolga in raznovrstna smučišča, ki omogočajo vremenu in letnemu času primerno smuko, pozimi niže, spomladi više. Smučišča morajo tudi po zahtevnosti biti dovolj raznolika, da zadovoljijo vrhunškega in poprečnega smučarja. Smučišče, ki ni 2 km dolgo z višinsko razliko vsaj 200 m, po današnjih zahtevah ni ustrezno. Žičnic in vlečnic mora biti toliko, da je čakanje v vrstah skrajšano na nepomemben čas. Poleg smučišč za odrasle mora biti tudi smučišče za otroke, kjer

so na voljo otroški vzgojitelji in smuški učitelji, katerim starši prepuščajo svoje malčke. Če je center namenjen daljšemu zimskemu oddihu, mora biti poleg smučišča tudi otroški vrtec, ki prevzame otroke v oskrbo za ves dan. Vrtec skrbi, da ima otrok poleg hrane tudi ustrezen dnevni počitek. Le tako so starši res razbremenjeni in se morejo v polni meri rekreirati. Otroci pa se v družbi drugih otrok bolje zabavajo in igraje naučijo smučarskih spretnosti.

Prava zimska središča morajo imeti na prvem mestu zimske bazene. Pod bazenom razumemo plavališče, ki mora biti dovolj razsežno, da se v njih turist razplava, ne pa namaka. V njih mora biti možno plavanje najmanj nekaj sto metrov. Če pa naj bo plavanje nadomestilo za smuko, pa še nekajkrat več.

Razume se, da so potrebni tudi ustrezni gostinski objekti. Prav v tem pri nas največ grešimo. Mestni človek se želi, vsaj za krajši čas, umakniti iz blokov in stolpnice in priti v okolje, ki ga sprosti. Tako okolje pa prav gotovo niso gostinski objekti s sto in več posteljami, še manj pa izolirani hoteli, ki lahko dajejo le hrano in stanovanje. V zamejstvu so že zdavnaj ugotovili, da je treba vse hotele in penzione namestiti skupaj v dolini. Le tako se zbere v enem okolišu več tisoč turistov in to jim omogoči, da gostom poleg smučišč postavijo še ostalo, kar je potrebno turistom za dopolnilo. Lokacija teh središč mora biti ustrezna tudi za poletni turizem. S tem se rentabilnost investicij odločilno poveča. Taka središča spodbujajo tudi razvoj kmečkega turizma in zelo zaželenih majhnih penzionov. To slednje tudi petične velemestne ljudi bolj mika kot brezdušni gostinski velikani. Turist — tako smučar kot oni na poletnem oddihu — si želi prijetno bivališče, ki mu omogoča čim več raznovrstne rekreacije. Zato zajemajo sloviata turistična središča okoliše v premeru po 20 in več kilometrov. Za primer: innsbruško zimsko turistično središče zajema kotlino, ki jo obrobajo Stubaiske, Zillertalske Alpe in grebeni Karwendela na severu. To je podolgem in počez najmanj po 30 kilometrov. Zimski turist v Innsbruški kotlini se v enem tednu ali več lahko smuča vsak dan na drugem smučišču. Isto velja za Val Gardeno, za Davos, za Badgastein in za druge. Povsod so hoteli in gostišča strnjeni v dolini, na višinskih smučiščih pa imaš le bistroje ali samopostrežne restavracije brez ležišč oziroma le z zasilnimi prenočišči, če vreme ne dopušča spusta v dolino.

Važno je, še posebej za vikend smučišča, da so lahko dostopna ne le z osebnimi vozili, temveč predvsem z javnimi prometnimi sredstvi. Od teh je prav gotovo najprimernejši vlak. Vsekakor pa morajo smučarska središča imeti zadostno gravitacijsko območje, če želimo, da bodo živela tudi kot vikend smučišča, saj je prav to za žičnice najrentabilnejše. Tisoč nedeljskih smučarjev prinese v enem dnevu 100 000 din prihodka, dvajset takih vikendov pa 2 000 000 din, kar je prav gotovo več kot vsi turisti za daljšo dobo. To velja seveda za žičnice, ne pa za gostinska podjetja, katere danes, vsaj po mojem mnenju, preveč razvijamo.

Kako je pri nas?

Vikend smučanje je pri nas, ki živimo v podnožju Alp in drugega hribovja, najpomembnejše. K temu je smuka ob žičnicah postala velika moda. Žal pa je prav smučanje ob koncu tedna na naših smučiščih komaj zadovoljivo. Naša smučišča ne morejo ustreči več deset tisoč smučarjem. Več kot polovica žičnic in smučišč v Sloveniji je v krajih, kjer imamo snega komaj za vzorec ali pa so taka, da komaj zaslužijo ime smučišča.

Območja, ki po višini in razmerah res ustrezajo zimskemu turizmu, bi mogli naštetih na prste ene roke. To so Gornja Savska dolina s središčem v Kranjski gori, Spodnja Savska dolina s središčem v Bohinju, Triglavsko pogorje, Krvavec in Kanin. Pri tem menim, da so Gornja Savska dolina, Triglavsko pogorje in Bohinjska kotlina skupaj eno širše središče, ki ga moremo z žičnicami spoiti v obsežen center, kot so oni v zamejstvu npr. okrog Innsbrucka, v francoskih Alpah, okrog Marmolade in Val Gardene ter podobno. Res je naš alpski svet v poprečju za 500 metrov prenizek in oblika naših gora po večini za smuko ni najprikladnejša. Strma pobočja se spuščajo v ozke doline, v višinah pa so ostri grebeni in stenoviti vrhovi. Prav to, kar daje našim goram čudovite lepote, je za smuko manj prikladno. Zato si moramo za smučarska središča poiskati okoliše, ki so primerni in ki imajo ustrezne vremenske razmere: v zimah snega vsaj za 4 mesece smučanja. Čeprav razmeroma nizke pa imajo naše gore obilo snega. V Bohinjskih Spodnjih gorah, od Ratitovca pa tja do Bogatina ga zapade vsako zimo po štiri in več metrov. Na severnih pobočjih teh gora obleži sneg vse do poletja. Vogel in Komna imata do višine Rjave skale, Pogačnikove skale in Bremza za smuko dovolj snega vse do maja, pa čeprav v teh gorah dosti pogosteje pritisne jug kot severno od Triglava. V Gornji Savski dolini in na severnih pobočjih njenih gora so zime stanovitnejše, žal pa tu izkoriščamo le dolinska smučišča okrog Kranjske gore, v Bohinju pa razen Koble le Vogel in še tega le v miniaturi. Svet

od Gornje Krme do Staničeve koče in Kredarice, čez Konjsko sedlo, v Velško dolino, čez Hribarice v dolino Jezer in od tod tja do Komne, omogoča čudovito visokogorsko smučanje, vendar je z izjemo turnega smučanja popolnoma neizkoriščen. Podobno je s smučišči okrog Vršiča in Mojstrovke, ki bi zimsko sezono v gornjesavskem središču podaljšala od novembra pa tja do konca maja.

Posebno alpsko smučišče je Kravec. Ta ima glede na bližino Ljubljane, Kranja in drugih krajev izjemno lego. Na to središče gravitira tretjina Slovenije. Zmogljivost smučišč bi zadoščala vsaj za 10 000 smučarjev, če sedanjim smučiščem dodamo vlečnice Zvoih in še dalje vse do Kalškega Grebena. So pa to izrazito visokogorska smučišča, namenjena prvenstveno enodnevnemu smučanju. Večji gostinski objekti, bazeni in drugo so tu komaj potrebni. Tudi letni turizem je tu manj pomemben. Kaninski masiv je bolj problematičen. Za nedeljske smučarje je predaleč, za zimske turiste pa ima premalo pestrosti. Le dva ali tri smučišča postanejo dolgočasna. V dolini (Bovcu) razen enega hotela za turista ni skoraj ničesar. Če bi to območje hoteli usposobiti za res ustrezen center, bi bile potrebne zelo velike investicije. Nedeljski turist pa se bo komaj odločil za tako oddaljena smučišča.

Vsa druga moramo oceniti le kot sredogorska smučišča s krajšo smučarsko sezono. V to skupino spadajo Zatrnik, Velika planina, Golte, Pohorska smučišča in druga manjša. Izjemen med temi je Zatrnik, ki ima tri do štiri mesece smučarske sezone in je blizu velikih središč, kar mu daje gravitacijski okoliš več sto tisoč prebivalcev. To zagotavlja dober smučarski obisk ob koncu tedna, k temu pa je Zatrnik tudi dobro dopolnilo blejskemu poletnemu turizmu, ki je v Sloveniji prav gotovo na prvem mestu.

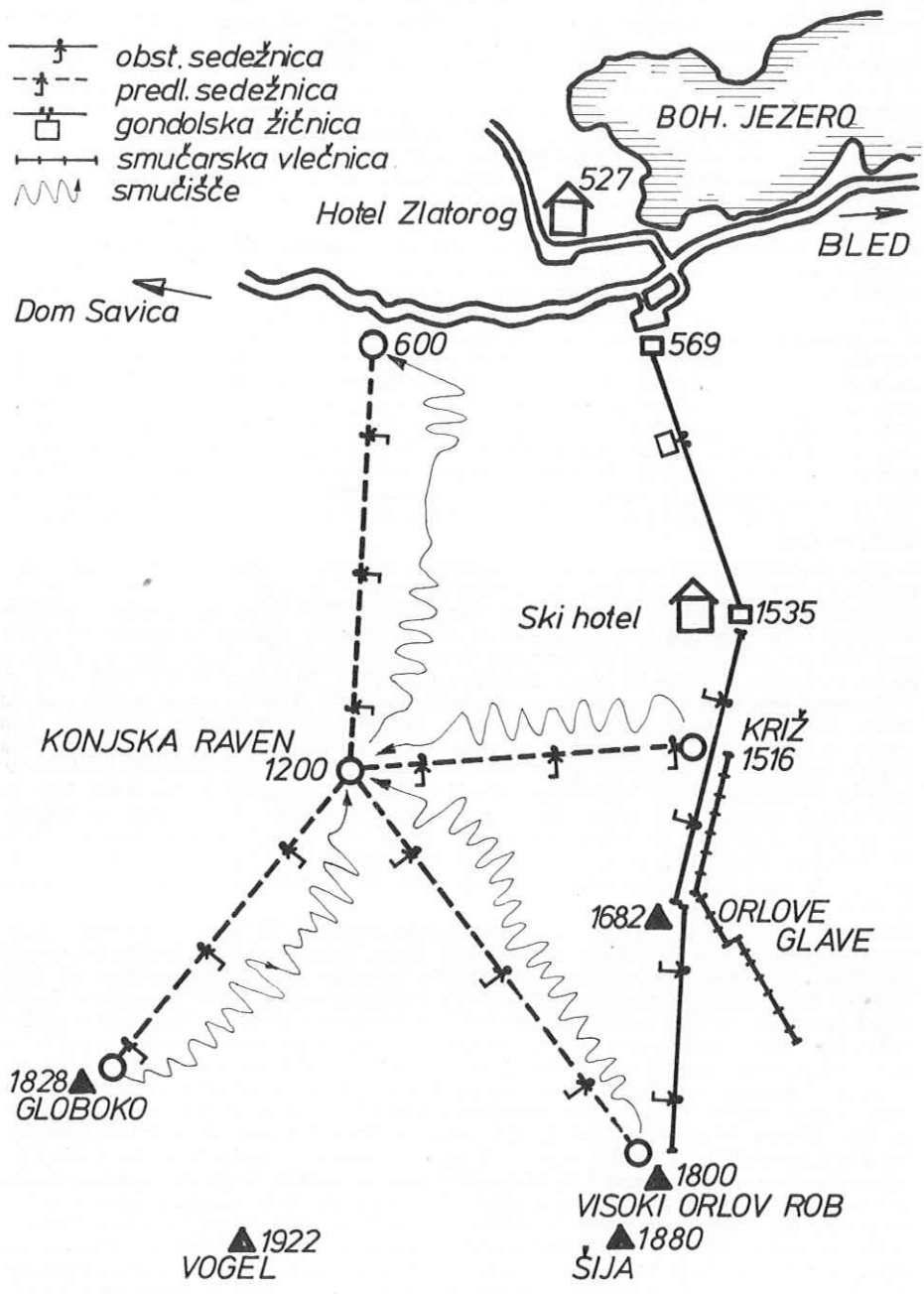
Bohinj in njegove vrednosti

Prišli smo do tistega, čemer je ta sestavek prvenstveno namenjen: to je Bohinj. Melik meni, da zajema pojem Bohinj vse povirje Save Bohinjke od Savice do Soteske in gore, ki to območje obkrožajo: od sredine Jelovice in Soriške planine, po grebenih Spodnjih gora tja do Bogatina, dalje grebene do Triglava in nato po Zgornjih gorah prek Tošca vse do Draškega in Lipanjskega vrha, nato prek Pokljuke na Sotesko. V premeru bi to v smeri vzhod—zahod znašalo okrog 25, v smeri sever—jug pa do 20 kilometrov. Vrhovi Spodnjih gora so v poprečju do 2000 metrov visoki, Zgornje gore pa so okrog 500 metrov višje. Vsa Bohinjska kotlina s čudovitim jezerom, ki se ga sodobni, uničujoči urbanizem in projektantizem k sreči še ni dotaknil, je ena od najlepših alpskih krajin. To sem slišal tudi iz ust številnih tujcev, ki poznajo alpski svet od vzhoda do zahoda. V Bohinj na oddih prihajamo nad trideset let. In kadar se pripeljemo v Sotesko, pravimo: Pa smo v koncu sveta. In res: v Bohinju se ti zdi, da je konec sodobne civilizacijske mrzlice, da tu zaživiš z neokrnjeno naravo in vse tegobe moderne življenja ostanejo za teboj. Da je res tako, pove tudi Bohinjec, ko pravi že na Bledu: »Grem noter,« čе gre v Bohinj. Že Melik je pred 25 leti napisal: »Turistična funkcija Bohinja bi nepopravljivo trpela, če bi s projektiranim tunelom za pretok jezera v Soško dolino uničili ta biser Slovenije in Jugoslavije.« Imejmo to pred očmi!

Bodočnost Bohinja je v izkoriščanju njegovih naravnih lepot in pogojev za turizem. Kakršnakoli industrija bi to izjemno pokrajino nepopravljivo oskrunila. Res je treba Bohinjcem najti možnosti za zaposlitev in napredek. To pa jim v enaki meri kot industrija, za katero se nekateri spet navdušujejo (glej »Delo« sredi julija 1979) lahko da turizem in to v mnogo trajnejši in stabilnejši obliki.

Tega se z Bohinjci vred vse premalo zavedamo. Svoje naravno bogastvo vse premalo izkoriščamo. Še posebej to velja za zimski turizem. Bohinjci so usmerjeni predvsem v poletno sezono, ki pa je kaj skopo odmerjena: pravo poletje traja največ dva meseca. Koliko več bi Bohinju dal zimski turizem! Zimska sezona bi po ustreznih ureditvi potrebnih objektov bila dva ali celo trikrat daljša. K temu je vreme pozimi in prvi polovici pomladi v Bohinju običajno stabilnejše. Snega je, kolikor se spominjam desetletja nazaj, v bohinjških hribih vedno dovolj. To pišem sredi poletja. In če se ozrem na verigo Spodnjih gora, vidim na njihovih pobočjih še v tem času obsežna snežišča. V zadnjih zimah so bila smučišča tudi v Kranjski gori, na Kravcu in v Zatrniku za božične počitnice, ko prihajajo tujci, še gola. In kam smo vozili goste? Na Vogel! Tu res ni ne vem kakšnih smučišč, toda smuka z Orlovih glav in od lani s Storeč vrha je od novembra pa do maja možna. To pa zadošča vsaj toliko, da si smučar »piko odere«.

Bohinj kot celota ima vse naravne pogoje, da zgradi pravi zimski turistični center, ki more ponuditi vse, kar turist danes hoče. Potrebno pa je, da se ta center projektira in zgradi kompleksno, kot celota, ki zajema ves Bohinj. Posamični lokalistični projekti in objekti brez povezave so koristni, ne bodo pa nikoli zadostili pogojem pravega zimsko-turističnega centra. Danes imamo v Bohinju dve skupini žičnic: Vogel in Koblja. In nobena od teh ni dokončana. Koblja ima lepa smučišča, še pravi res taka, ki ustrezajo sodobnemu turistu-smučarju. Ima tudi manjše smučišče za začetnike in

Skica k članku dr. Z. šušteršiča

otroke. Vse pa je v višini od 600 do 1100 metrov, torej dolinsko smučišče, ki ima sneg le tri, največ štiri mesece. Če bodo zgradili še zgornji del sedežnice, bo smučišče segalo do 1500 metrov višine in s tem bo sezona podaljšana za en mesec. Smučarska proga, ki je že sedaj med najboljšimi po dolžini, strmini, širini in po vzdrževanju, bo znatno pridobila in postala verjetno najlepša pri nas. Tudi dostop je odličen. Poleg ceste je tu še železnica, ki pripelje smučarje z Gorenjske in s Primorske v neposredno bližino — kolodvor je le 10 minut od smučišča. Vse to so pogoji za prvovrstno nedeljsko smučarijo. Ima pa eno pomanjkljivost: Kapaciteto. Zdaj so, poleg otroške, le tri žičnice, ob katerih se brez večjih zastankov lahko smuča okrog tisoč smučarjev, pa še to le, če so vse proge uporabne. Za konec tedna pa se smučarjev nabere dva ali večkrat toliko. Za daljši zimski oddih Kobla ni ustrežna. Ima le par smučišč, ki postanejo turistu kaj kmalu dolgočasna. Drugih, dopolnilnih športnih objektov tu sploh ni. Vogel ima smučišča v višini med 1500 in 1800 metri. Spusta skozi Žagarjev graben ne moremo upoštevati, ker ta za poprečnega turista ni primeren in je v celoti prevozen največ dva meseca v letu. Nekateri zahtevni, k temu še slabo vzdrževani odseki proge, so za večino turistov neprimerni, da ne rečem nevarni. Na Voglu imamo v resnici le 6 smučških prog in žičnic. Najdaljši spust s Šije (z Orlovega roba) v Konto ima višinsko razliko komaj 200 metrov; znaten odsek te proge je tako položen, da komaj drsiš do naslednje strmine. Dobršen del sezone sedežnica na Orlov rob (Šija) in vlečnica na Kratke plaze zaradi vremenskih in snežnih razmer ne obratuje. Kapaciteta smučišč na Voglu je najbrž celo pod ono na Kobli. Za ta smučišča je gondolska zmogljivost s 350 smučarji na uro kar primerna. Če bi hoteli gondolske zmogljivosti Vogla podvojiti ali celo potrojiti, bi morali urediti nova smučišča in zmogljivost njihovih vlečnic vsaj potrojiti. In vendar načrtujejo novo gondolo, ki bi povečala zmogljivost sedanje na skoraj trikratno vrednost. Vprašam se, kje bodo ti tisoči smučarjev na Voglu smučali.

S temi ugotovitvami ne želim zanikati izjemnih možnosti za smučki turizem na Voglu. Hočem le opozoriti, da je treba ta smučarski center dograditi in na njem izkoristiti tista najlepša smučišča, ki so danes neizrabljena. Med prvo in verjetno najlepše smučišče bi uvrstil ono s pobočij Šije po dovolj širokem grabnu, ki poteka od sedla med Orlovim robom in Šijo do Zadnjega Vogla, natančneje do mesta, kjer se Konjska Ravan prevali v strmine in ožine Žagarjevega grabna. Ta spust bi bil med 1700 in 1300 metri višine in to po idealnem smučarskem svetu, kjer je snega dovolj vse do srede maja. Nevarnosti plazov tu ni, razen ob izjemnem vremenu. Takrat pa tudi smuka ni možna. Že prvotni projekt je računal z žičnico, ki bi tekla nekje od Zadnjega Vogla (1400 metrov) na Orlove glave. Niso je zgradili ne le zaradi finančnih problemov, temveč predvsem zaradi neustrezne lokacije. Vremenski pogoji so na trasi, kjer je načrtovana, neugodni, in njeno obratovanje bi bilo v večjem delu sezone nemogoče. To pa prav gotovo ne bi veljalo za žičnico, ki bi tekla tako, kot gre spust od Križa do Zadnjega Vogla. Vsa proga je v gozdu, je položna, nikjer je ne ogroža veter ali plazovi. Po vsej progii prav gotovo ni problemov za vzdrževanje ne za smučške proge in ne za žičnice.

Obstajajo pa še druge, na skici prikazane boljše možnosti, ki bi z razmeroma nizkimi stroški odprle ves neizkoriščen smučki svet okrog Zadnjega Vogla. Kazalo bi zgraditi sedežnico po zahodnem, vseskozi gozdnatem pobočju Žagarjevega grabna do roba Konjske Ravni. Spodnja postaja žičnice bi bila nekje na ravnici južno od ceste k Savici, skoraj tam, kjer se neha zadnja strmina sedanje smučarske proge po Žagarjevem grabnu (600—700 metrov nadmorske višine). Od ceste pa do tja je dovolj položnega sveta, da bi na njem mogli urediti parkirišče za sto in več avtomobilov in avtobusov. Zgornjo postajo bi postavili na robu, kjer se prevesi Konjska Ravan v strmine in ožine Žagarjevega grabna (1200—1300 metrov nadmorske višine). Tu blizu bi bilo izhodišče za tri ali štiri žičnice, ki bi odprle smučarjem najlepša smučišča, kar jih je v tem območju. To bi bila smučišča z višinsko razliko 300 do 500 metrov in vsako bi imelo nekaj tisoč metrov dolžine, primeren nagib in zadostno širino na terenih, ki jih ne ogrožajo plazovi in niso izpostavljeni hujšim sunkom vetra. Žično vozlišče, ki bi zajemalo gornjo postajo sedežnice skozi Žagarjev graben iz doline in vse tri ali štiri spodnje postaje žičnic, ki bi od tu vozile dalje, bi mogli razporediti v premeru nekaj sto metrov. Prva od teh žičnic bi tekla po trasi, ki ima smer sedanje smučške proge, nekje do postaje Križ, kjer se začne sedanji spust v Žagarjev graben. Druga bi bila speljana do sedla med Orlovim robom in Šijo in tretja po dolini zahodno od Konjskega vrha nekam na pobočje kote Globoko (1828 m) morda do višine 1600 ali 1700 metrov. Vsaj dve od teh bi lahko bili vlečnici, kar bi investicijo že znatno pocenilo. Ker so pogoji za že projektirano žičnico Zadnji Vogel—Orlove glave neustrezni, bi jo kazalo opustiti. Vemo, da je sedežnica Orlove glave — Orlov rob speljana po izpostavljenem grebenu in zato dostikrat ne vozi zaradi vremenskih nevarnosti. Spoj žičniškega vozlišča pod Zadnjim Voglom z Orlovimi glavami bi kvečjemu razbremenil sedežnico od hotela do Orlovih glav in le deloma smučarjem, ki bi smučali na lepi progii Orlove glave—Zadnji Vogel—Konjska ravan ali še dalje po Žagarjevem grabnu.

Kakšne prednosti daje sedežnica ali morda štirisedežna gondolska žičnica, kot je ona na Krvavcu, od ceste k Savici skozi Žagarjev graben?

— Sprosti gondolo; gradnja še ene gondole na Vogel, ki bi bila dražja tako v investiciji kot v vzdrževanju, odpade.

— Odpre smučarjem najlepše in neizkoriščene smuške terene nad Žagarjevim grabnom: do Globokega, Šije, Orlovih glav in Ski hotela.

— Z dvosedežno sedežnico ali štirisedežno gondolsko žičnico, ki se na pobočjih Žagarjevega grabna ne bi nikjer vzdignila na nedopustne oddaljenosti od tal, dosežemo kapaciteto 600 ali več smučarjev na uro. To skupaj s sedanjo gondolo omogoča kapaciteto 1000 smučarjev na uro. To pa je meja, ki jo predlagana nova smučišča na Voglu dopuščajo.

— Uredimo spust po Žagarjevem grabnu brez večjih stroškov. Če so tu že stroji in delavci, bi ureditev smučišča bila znatno cenejša. Če bi to progo razširili, zgladili in najstrmejše odseke napravili položnejše, bi že nekaj deset centimetrovska snežna odeja zadoščala za prijetno smuko in vzdrževanje proge sploh ne bi bilo zahtevno. Tako bi dobili najdaljšo smučarsko progo pri nas: imela bi okroglo 1000 metrov višinske razlike in bi bila uporabna najmanj 3 mesece na leto. Ob njej bi tekla vlečnica, ki bi v poznih sezonskih mesecih, ko je spodnji del proge kopen, omogočila smučarjem sestop v dolino od meje snega pa vse do parkirišča.

Ta prva faza ureditve Bohinja seveda še ni vse. Za smučarje bi kazalo odpreti še Komno, ki ima po moji oceni še lepša smučišča kot Vogel. Omenimo le spuste s Kukovega sedla, Bogatina in Lanševice, pa spust po mulatieri vse do Savice, kjer bi bila spodnja postaja gondolske žičnice. Za začetek bi kazalo na Komni urediti vsaj nekatera od naštetih smučišč in jih spojiti s kratkimi vlečnicami do Vogla in na drugo stran z dolino Triglavskih jezer. Od tu pa se odpre naš najlepši in najvišji svet: Triglavsko pogorje. Žičnica na Hribarice po dolini Triglavskih jezer in iz Velške doline na Konjsko sedlo bi spojila Bohinjski in Gornjesavski smuški center. Tako bi dobili sistem žičnic in smučišč, ki bi konkurirala največjim zamejskim zimsko turističnim središčem. Seveda pa bi morali urediti še marsikaj v dolinah. Bohinj ima danes za turiste okrog 800 postelj v hotelih in 1000 pri privatnikih. Od tega se uporabljata za zimski turizem morda dve tretjini hotelskih in komaj tretjina privatnih sob. Ob koncih je v Bohinju največ tisoč zimskih turistov. To pa je premalo, da bi se mogli spustiti v velike investicije, niti so zimski bazeni, umetno drsališče, telovadnice in podobno. Bohinjci ne urejajo niti sprehajališč za zimske turiste. Ponudbe so razcepljene. Celo Vogel in Kobra nista pod isto upravo, tako da tedenska karta velja le za eno ali drugo smučišče. V zamejstvu, npr. Franciji, Italiji in Švici imajo dogovore, da ena vozovnica velja za vse tri države. Tako more smučar, ki si kupi dnevno karto v Švici, z njo presmučati krožno progo, ki gre prek treh državnih meja, brez kakršnihkoli doplačil. Ali ni smešno, da pri nas, kjer združevanje podjetij priporočamo in usmerjamo in kjer je večina žičnic nerentabilnih, ne najdemo ustreznih prijemov za skupno ponudbo. Turist, ki gre za en teden v Bohinj, dobi tedensko karto za Vogel ali pa za Koblo. Za obe smučišči, ki se že sedaj dopolnjujeta in ponudbo popestrujeta, pa ne. Turist si želi spremembe, saj je tudi to del rekreacije. Od slovenskih gostinskih podjetij in žičnic so nekatera združena v Alpeturu, druga v Kompasu, tretja Viatorju, četrta v gostinskih podjetjih Gorenjske, peta v Turistu in kaj vem kje še. Kako naj potem združimo že itak skromna sredstva za skupne smotre naložbe v ustreznih središčih? Kdo naj v Bohinju zgradi objekte, s katerimi bi ostvarili res pravo turistično središče? Bohinj bo zaživel, kadar bodo v dolini združeni poleg gostinskih tudi vsi dopolnilni športno-rekreacijski objekti in ko bodo združena in razširjena vsa tako dolinska kot gorska smučišča, urejena pa tako, da bo spust po njih res zadovoljiv, čakanje ob žičnicah pa skrajšano na nepomemben čas.

Tako bomo dobili turistični center, ki bo v zimski in letni sezoni pritegnil po več tisoč turistov hkrati in jih v obeh sezonah zadovoljil ne le z naravnimi lepotami temveč z vsem, kar zahteva sodobni turist.

Ko so planirali investicije v Bohinju, prav gotovo niso imeli vedno srečne roke. Ski hotel, ki je brez vode in povezan z dolino le z gondolo, je gotovo ponesrečen. Že pozimi gostu ni prijeten. Tudi smučar gre rajši v brunarico. Poleti in še bolj zunaj sezonskih obdobjev pa mora biti bivanje v njem, milo rečeno, skrajno dolgočasno. Lokacija je arhitektonsko morda zanimiva. Hotel na robu stene, viden vse od Nomna tja do Ukanca je na pogled atraktiven. Za smučarja in turista pa prav gotovo ta položaj ne ustreza. Prostora okrog hotela niti za majhna športna igrišča ni. Še mize za namizni tenis tu ne moreš postaviti. Hotel ni na točki, kjer naj bi se stekale žičnice. Dokaz za to je že sedežnica, dolga 600 metrov, ki teče skoraj horizontalno, da spoji postajo Rjava Skala (1535 metrov s postajo Križ (1516 metrov). Za smučarje, ki se smučajo po Žagarjevem grabnu je gondola oddaljena dober kilometer teka po ravnini. Koliko bolj bi bil Ski hotel izkoriščen v dolini, tako poleti kot pozimi! Bohinj je imel po Meliku 1953. leta 5000 prebivalcev. Do danes se je njihovo število podvojilo. To terja nove zaposlitve. In središče z nekaj tisoč turisti bi prav gotovo domačine zaposlilo.

V pomislek

Med Slovenci je na desettisoče smučarjev. In če prištejemo še one, ki si le parkrat na leto pripnejo smuči, bi morali uporabiti za vse kar šestmestno številko. Naša dežela ima verjetno sto ali več žičnic in smučišč. Od teh pa je le majhen del takih, da so uporabna v času, ko so najbolj potrebna: v zimskih počitnicah (naših in zamejskih) in pa ob koncu tedna. K temu bi mogli na prste naštetih tista, ki so taka, da jim pripada izraz smučišče. Ni čudno, da naši smučarji trumoma odhajajo na zimske počitnice in dostikrat tudi za vikend na boljša in manj natrana zamejska smučišča. To je velikanski devizni odliv, ki ga bo treba prej ali slej omejiti. To pa bo možno le, če bomo doma uredili in izkoristili zimska turistična območja, ki so nam na voljo. Takih območij je malo, naštelih smo jih zgoraj. In še za usposobitev teh so razne ovire. Naj omenim glavne:

— Nesmotrno načrtovanje je povzročilo že mnogo glavobola. Botrujejo mu pomanjkljiva razgledanost, da ne rečem neznanje, verjetno pa tudi lokalistični in včasih tudi osebni interesi. Povrh pa noben projekt ni izpeljan in dovršen. Najhujša napaka je v tem, da glavnina tistih, ki odločajo, meni, da je prvo in najvažnejše gostinski obrat, vse drugo pa je sekundarno. Gostinci menijo, da dobra hotelska oskrba in lepa narava turista zadovoljita; in če dodaš še kakšno plesno, folklorno in podobno prireditev, ki še dodatno polni gostinske blagajne, je zanje že vsemu zadoščeno. Aktivna rekreacija, ki je modernemu človeku najpotrebnejša, je gostincem komaj v mislih. Ne zavedajo se, da prihajajo gosti prav zaradi nje. Zato bi jo morali prav gostinci podpirati in razvijati. Odmerjajo pa ji le drobtinice.

— Pomanjkanje in drobljenje sredstev. Prav gotovo je mnogo drugih bolj važnih investicij. Če pa bi zbrali del denarja, ki ga naši turisti tako zimski kot letni znosijo v tujino in namesto neprimernih središč (graditi bi kazalo le tisto, kar je perspektivno), bi danes imeli dograjena vsaj dva, če ne več centrov. In vloženi denar bi se hitro amortiziral, seveda le ob popolni ponudbi (urejenosti in opremljenosti središč).

— Nesmotrnosti v organizaciji našega turizma. Slovenija ima ljudi komaj za eno velemesto. Dežela meri podolgem in počez komaj po 200 kilometrov. In vendar smo razcepili naš turizem in gostinstvo na nerazumljivo število samostojnih in ločenih podjetij. Naša razdrobljena podjetja ne »najdejo skupnega jezika«, med seboj si konkurirajo, namesto da bi se dopolnjevala.

— Nemažno nasprotovanje čuvarjev okolja gradnji velikih in sodobnih smučarskih središč; menijo, da bi ta oskrunila naravo. Tudi jaz sem z vsem srcem za to, da jo varujemo in da pri gradnji kakršnihkoli objektov pazimo, da to ne bo v škodo okolju. V zadnjih dvajsetih letih je bila pri tem napravljena verjetno nepopravljiva škoda. Razvoj industrije, ki se ni menila za uničevanje okolja in za zakonske predpise, je povzročil, da so skoraj vse naše reke po odplakah oskrunjene, če ne uničene. Potrošnja vode je tolikšna, da je talnica, vir pitne vode, znižana za četrtno ali več. Zrak je v naseljih zastrupljen nad dopustno mero. Dovoljujejo nenačrtno gradnjo stanovanjskih hiš, vikendov ipd. Slovenija se spreminja v dolgo vas, ki zajema večino dežele. Če se pelješ po katerikoli od glavnih cest (izjema so hitre ceste), boš našel le malo odsekov, ob katerih v razdalji 100 metrov ne bi bilo hiše. Ne le večja mesta, temveč tudi vsak manjši kraj ima že stolpnico, ki naj kaže, da tudi tu gredo s časom. To je tisto, kar kvari in uničuje okolje. Ureditev smučišč in smučarskih središč za okolje, celo za divjad, ni pomembno. Gamsi, ki jih vidiš ob žičnici na Vogel in kozorogi ob cesti na Ljubelj, to dokazujejo. Trupe turistov, ki vsako poletje vandrajo po Dolini jezer niso pregnale gamsov, in verjetno ni turista, ki jih ne bi na tej poti opazil. Še manj pa bi favni, flori in vsej naravi nasploh škodila urejena zimska turistična središča. Žičnice in smučišča ob njih so le ozki pasovi, okolju neškodljivi. Smučar se drži teh prog, tako pri vožnji navzgor kot drsenju in vijuganju navzdol. Sporna bi lahko bila žičnica po dolini Triglavskih jezer, kjer je Triglavski narodni park. Temu se izognemo, če iz Voj potegnemo žičnico do Velega polja in od tam drugo do Konjskega sedla.

— Če zgradimo smučki center Bohinj, moramo poskrbeti za redni prevoz z majhnimi avtobusi od železniške postaje Bistrica mimo Koble in Vogla, če bo vključena še Komna; pa tja do Savice. Le tako bo povezan celotni center v zaključeno enoto.

To vse sem napisal, ko sem slišal in čital o raznih načrtih, kaj bi bilo v Bohinju potrebno. In vse, kar sem zvedel, bi bilo zelo drago in komaj koristno, v širšem pogledu pa bi za vso Slovenijo pomenilo nepopravljivo škodo. Pri tem pisanju sem se opiral največ na lastno oceno in svoje izkušnje, pomagali pa so mi razgovori z znanci, ki poznajo Bohinj in njegove gore. Manj sem imel na voljo pisemenih virov. Zato jih ne naštevam. Upam, da bo ta prispevek tega ali onega od odločujočih le spodbudil, da se bo poglobil v vso to problematiko in poiskal prave rešitve: biti morajo smotrne in kompleksne, ne smejo pa biti parcialne in lokalistične.

ACHELOOS, ARATHOS IN ACHERON

BORUT KORUN

Tri skoraj vzporedno usmerjene plave črte se vijugajo po zemljevidu Grčije, skozi pokrajino, kjer je s temnorjavo barvo označeno gorovje Pindos. Za prvi dve sem v kajakaški literaturi dobil nekaj kratkih opisov. Obetali so vožnjo po divjih soteskah, po komaj obljudenih predelih, skratka skozi pokrajino, ki se je skoraj niso dotaknili človekovi uničevalni posegi. Pravim skoraj, kajti v spodnjem toku Acheloosa se je pregrada dotedanje divje soteske spremenila v veliko in razčlenjeno jezero. Kljub temu je ostalo še 70 km nedotaknjene reke. Opis Arathosa je obetal 40 km še bolj divje in nedostopne pokrajine. Kot (deloma) Acheloos teče tudi Arathos skozi deželo Epir, ki leži na skrajnem severozahodu Grčije. Tu padavine niso tako redke kot v drugih grških pokrajinah.

Ime Acheron pa mi je zbuvalo čisto drugačne občutke. Tudi ta rečica teče po Epiru in se izliva v Jonsko morje. Na zemljevidu je videti manjša in krajša kot oni dve. Na neko večjo množino vode poleti ni bilo misliti. Niti pojma nisem imel, če je sploh uporabna za kajakaštvo. Njena nenavadnost, ki je vzbudila mojo pozornost, je bila v nečem drugem. O tem pa raje pozneje.

Od razgledovanja po zemljevidu do odločitve ni dolga pot. Konec junija smo bili v Grčiji. Veliki wartburg — karavan je brzel skozi razbeljeno ozračje v okolici Kalabake. Mi, to se pravi šofer in kajakaš Marjan, njegova žena Anica, sin Boštjan in jaz, smo si ta dan že ogledali slovite samostane nad vasjo Kastraki. Domačini jim pravijo »Ta metéora manastiria« — v nebu lebdeči samostani. Popolnoma navpične in gladke osamele skale, na vrhovih, kot gnezda ptic roparic, pa čepé stisnjene zgradbe. Stene so verjetno precej težka preizkušnja za še tako dobre alpiniste. Meni pa je pogled na zlizane stene vzbudil misel o tem, kakšen je moral biti takratni čas, kako drugačna je

Gardikion

Foto Borut Korun

morala biti takratna duhovna atmosfera, ki je toliko ljudi pognala v absolutno samoto, da so se odtujili od ljudi in se odrekli vsemu posvetnemu.

Mi, ki smo nekaj ur za tem sedeli v razgretem avtomobilu, smo se pa izrekli za tostranstvo, za odkrivanje zadnjih nedotaknjenih predelov v Evropi. Toda kaj bo prinesla prihodnost? Za kaj se bodo izrekli nemirni duhovi naslednjih generacij, ko ne bo več ne samote ne divjine, ko bo ves svet prenaseljen, umazan, itd.

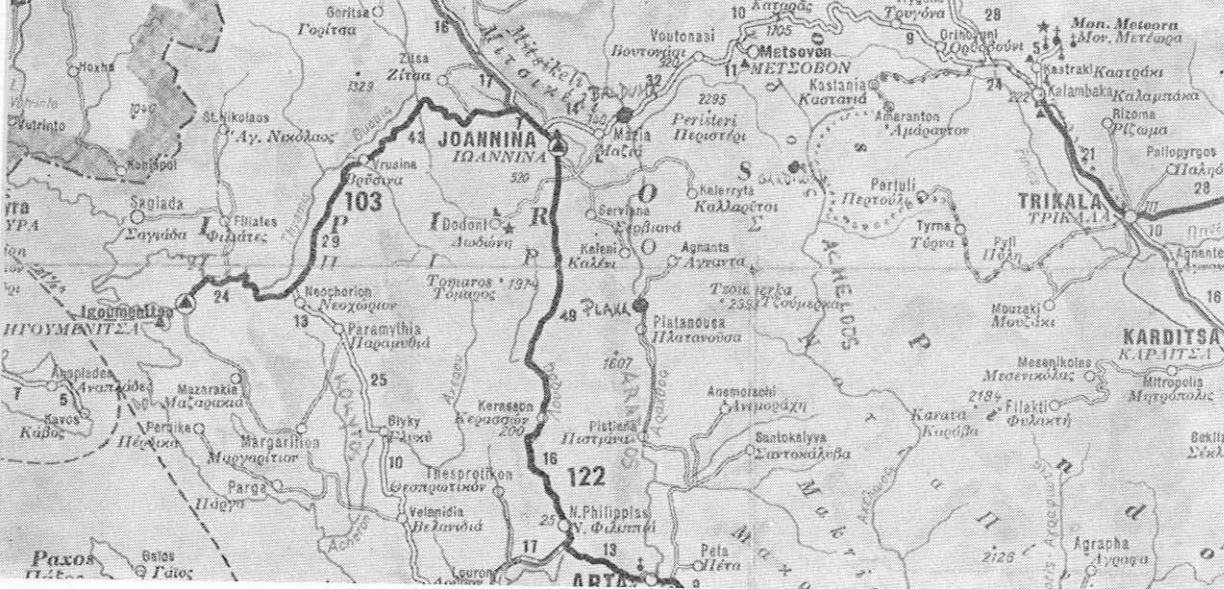
Prečkali smo Pinos, ki ga je poletna vročina skoraj že posušila. Le ozek in plitek tok je šumljal pod mostom, kar nekam izgubljen sredi široke struge. Kmalu za mostom smo zavili levo proti gorovju. Nekaj časa smo vozili po asfaltu, potem pa se je zdajci za nami vzdignil oblak cestnega prahu.

Senco znajo resnično ceniti le na jugu, kjer sonce poleti pripeka z vso ihto. V orientalskih pripovedkah je polno opisov rajsko lepih prostorčkov v senci košatih dreves, kjer žubore potočki in dehté cvetlice. Tudi Homer v Odiseji ne skopari z opisi podobnih mest, ki se odkrivajo utrujenim pustolovskim pomorščakom. Torej se ne čudimo, če je tudi dandanes na grškem podeželju ohranjena navada postavljati gostilnice v prijetno senco. Poleti marsikateri domačin moškega spola preživi večji del dneva ob kavici in cigareтах v gostilni in je zato skrb za prijetno okolje seveda povsem razumljiva. (Resnici na ljubo je treba povedati, da je to zelo enostranska ocena tujca, ki seveda ne vidi domačinov, ko odhajajo na delo na polja ali po drugih opravkih že ob treh ali štirih zjutraj.)

Gostilnica, kjer smo se ustavili in si privoščili požirek osvežujoče pijače, bi bila vredna še tako vznesenega opisa. Zelena gorska pobočja so se nam tu že čisto približala in poleg goste sence pod ogromnimi platanami je naša razgreta čutila prijetno božalo šumljanje potočka, ki si je z gorskih pobočij utiral pot proti lenemu Pinosu. Piko na i je postavila gostoljubna prijaznost domačinov, s katero se Grčija lahko ponaša in bi ji težko našel enako. Čeprav smo si pri pogovorih z domačini morali največ pomagati z rokami, smo tudi obisk v tej gostilni končali s skupinsko sliko in z obljubo, da pošljemo fotografije.

Težko obložen avto se je kmalu moral spoprijeti s prašno cesto, ki se je zvijala po širnih oblih pobočjih Pindosa. Na strehi sta bila dva kajaka z vso opremo. V prtljažniku so se gnetli pripomočki za taborjenje in osebna prtljaga. Strmi klanec, vroče ozračje in tovor, vse to je pognalo kazalec, ki je meril temperaturo hladilne tekočine, na rdeče polje. Kratek počitek, namenjen motorju, smo izkoristili za pripravljanje kosila in ogledovanje okolice. Pobočjem, ki so jih sedaj skoraj suhi potoki razrezali, ni bilo videti konca. Na severu in jugu so se nizale temne kopaste gore, za nami pa je v poldnevni soperici izginjala žitorodna, valovita Tesalija. Z njo nas je povezovala le bela prašna proga, ki se je vila in vila po temnih pobočjih, pokritih z grmovjem in redkim gozdom.

Očiten je bil razloček med tem ogromnim, zelo plitvo razrezanim gorskim masivom in našimi Alpami, ki so zaradi mnogih in globokih dolin razmeroma lahko prehodne. Zavoljo tega so Alpe komaj kdaj bile velika ovira za promet, za selitev narodov ali za bojne pohode. Za Pindos to nikakor ne bi mogli trditi. Žal smo se do tega spoznanja dokopali šele tam. Na sedlu, kjer se je pobočje prevesilo na drugo stran, so nas pozdravile prve smreke. Kmalu smo se vozili skozi temne smrekove gozdove, ki so dajali tem pobočjem čisto drugačen videz in ki so pričali o večji množini padavin z zahodne strani, z Jonskega morja. Spuščali smo se v ozko dolinico, po kateri se je vil vodnat potok, pritok Acheloosa. Na drugi strani so seveda spet kipel pobočja. Čim bolj smo se bližali glavni dolini, tem bolj so se višala, bolj so bila strma. Počasi se mi je izoblikovala podoba o konfiguraciji tega preklicanega Pindosa, ki na zemljevidu sploh ni bil videti nič posebnega. Edina dolina, ki je rezala na tem mestu gorovje, je bila soteska, ki jo je v milijonih letih izdolbel Acheloos in nekaj pritokov. Razen tega ni bilo nobenih stranskih prečnih dolin. Acheloos je v pravem pomenu besede tekkel skozi osrčje gorovja Pindos. Rezal ga je po dolgem na dvoje in bil skrit v njegovi divji notranjosti. In v to nepristopno notranjost smo po vedno slabši cesti prodirali tudi mi. Prvi kraj se je imenoval Tria Potamia (tri reke). Razen barake z nekaj prijaznimi domačini ni bilo videti ničesar. Potok, ki smo mu sledili, se tukaj izliva v Acheloos. Slednjega tudi ni bilo več kot za obilen potok. Letošnja suša nama ni bila preveč naklonjena. Za tak primer je Hans Matz v »Alpinismusu« morebitnim izkuševalcem Acheloosa svetoval, naj se spustijo niže, kjer se v Acheloos z leve zliva vodnati Kamnajitikos. V bližini sotočja nekoliko proč od vode naj bi bila vasica Gardikion. Čez neštete jamaste grebene smo napredovali le počasi. Kje je neki ta Gardikion! Za mostom je pritekel z desne še en pritok. Važnejše pa je bilo, da se je cesta razcepila. Tisti njen del za vodo je kmalu izginil v reki. (Še sreča, da je tako, sem pomislil, saj je tu cesta menda še za traktor komaj prevozna.) Treba se je bilo obrniti v hrib. Za ovinkom smo trčili na vasico, ki je čepela na strmih pobočju. »Mogoče je to Gardikion,« je dejal Marjan. »Ne verjamem, v vodiču piše, da prihaja Kamnajitikos

Izrez zemljevida k temu članku

z leve. Ta podivjani potok, ki bistveno ne krepi vodne mase Acheloosa, vendar ne more biti Kamnajtikos.«

Domačini so povedali, da je Gardiki (na staro grščino spominjajoče končnice »on« pri imenih krajev nikjer ne izgovarjajo) še naprej. Spet smo se zagrizli v strme klance in lezli više in više. Pričakoval sem, da se bo onstran grebena cesta spustila v dolino proti reki. Tam nekje bo Gardiki in z leve bo v vodo pritekla Kamnajtikos. Res smo kmalu spet zagledali reko. Globoko pod nami se je divje penila čez velikanske skale. Šumenje brzic je prihajalo do nas. Toda glej, reka je vendar tekla proti nam. To ni mogel biti Acheloos, njemu smo ves čas sledili. Z Marjanom sva se spogledala. Vse manj mi je bilo jasno, kje in kako bomo prišli spet do Acheloosa. Pred nami se je odpirala dolinica, ki so jo popolnoma zapirale gore v ozadju. Nad razpenjeno reko pod nami tudi ni bilo videti ne mostu ne brvi, sicer pa so se za njo kopičile neprehodne gmote. Domačini v vasi, ki je bila res Gardikion, so nam potrdili našo misel. Ceste naprej ni bilo več. »Stop, stop,« so vpili drug čez drugega in kazali na gore v ozadju. Eden izmed njih je znal nekaj nemških besed in celo nekaj sočnih kletvic v srbohrvaščini. V tistem trenutku nisem bil prav nič vznemirjen nad čudovito ovinkasto potjo, po kateri je preko Nemčije sem v to zapuščeno divjino zašlo jugoslovansko »kulturno blago«. Tudi Marjana je očitno zapustila njegova sicer vedno neomajna samozavest.

Vrnili smo se proti mostu, kjer smo zapustili Acheloos, čeprav smo vedeli, da poti naprej ni, saj je cesta »utonila« v reko. Smo morebiti prezrli kak odcep? Eno križišče smo videli: V vasi nad mostom smo se spustili s skupino domačinov v živahno razpravo. Naš pogovor z njimi bi bil za opazovalca verjetno zelo zabaven. Kljub razgrnjeni karti, risbam, mahanju z rokami, postavljanju kamnov po cesti in glasnim besedam, se nismo mogli prav sporazumeti.

Še enkrat sem šel pogledat zemljevid. Seveda! Cesti, ki sta od zgoraj in od spodaj prihajali do mesta, kjer bi se že dalo iti v vodo, sploh nista bili spojeni. Manjkal je kak milimetrček, ki ga na zemljevidu ni bilo lahko spregledati, v tej divjini pa je to pomenilo, da smo bili zaprti med temi pobočji in da je edina pot nazaj, od koder smo prišli.

Pa to vendar ne more biti res! Neka povezava mora biti! Spet sem se lotil domačinov, oni pa mene. Med njihovimi »ohi« in »ne« sem se komaj lovil, zlasti ker v razburjenju in naglici vzameš »ne« za ne. To pa je seveda napaka, kajti v Grčiji pomeni »ne« po naše »da«.

Potem, ko so se nekaj živahno pogovarjali med seboj, je tisti, ki je najbolj vztrajno ponavljal »ohi«, začel govoriti »ne«. Sedaj smo mi postali nejeverni. Torej je le neka povezava! Govornik je sedel v avto in vozil pred nami. Na križišču, ki smo si ga že ogledali, nam je pokazal na desno. Videti je bila še kar lepa prašna, ozka cesta ob gosto poraslem pobočju. Kmalu se je, žal, spremenila v kolovoz najslabše vrste. Neštetokrat smo izstopili, da je nekoliko razbremenjeno vozilo lažje prodiralo po luknjah, polnih blata, ali po skalah, po katerih se je razlival potok. Minila je mogoče že ura ali več, ko smo prišli do mesta, kjer se je na drugi strani v Acheloos zlival pritok,

ki je tekel pod Gardikionom. Še enkrat smo si ogledali vrtoglave višine, tokrat od spodaj navzgor, kjer smo se prej prebijali proti Gardikionu. Spet smo šli malo peš in pri tem naleteli na želvo, ki je čepela ob poti. Kljub slabi volji smo jo poslikali in filmali z vseh strani. Po kakšnih šestih kilometrih je naš kolovoz prečkala nekoliko boljša cesta. Sedaj smo hitreje nadaljevali pot. Proti večeru smo naleteli na Kamnajatikos. Sumel je nekje daleč pod nami. Spet smo bili na križišču dveh ozkih, strmih dolin. Cesta se je nadaljevala levo od Kamnajatiku. Ob Acheloosu pa ni bilo ničesar več. Nad njegovo dolino so na obeh straneh kipeli in temneli vrhovi pred sivkastim, mračnim nebom. Po pobočjih leve doline smo nekaj časa s pogledom lahko sledili cesti. Vila se je gor in dol, izginjala za grebeni in se zaganjala na sedla. Stali smo poleg avtomobila in gledali to ogromno scenerijo, kako jo je zagrinjal mrak.

To je neizvedljivo, je mrko dejal Marjan. Tudi če greva jutri v vodo in pustiva Anico in Boštjana z avtom v bližnji vasi, bova potrebovala teden dni, da prideva nazaj. Kaj sem hotel odgovoriti? Bilo je res »nemogoče«.

»Upam, da bom sem še prišel,« sem si dejal s težkim srcem, »bolje pripravljen in bolje opremljen.«

Vozili smo še nekaj ur, tja v trdo noč. Potem smo ugotovili, da vozimo s prazno gumo. Zamenjali smo kolo in se utaborili. V dolino onstran gora smo prišli šele naslednji dan okrog poldneva.

Po neuspehu z Acheloosom sva bila trdno odločena, da prevoziva Arthos za vsako ceno, zlasti še, ker je opis obetal še veličastnejšo pokrajino, globlje soteske in bolj divjo vodo, pogled na zemljevid pa je razkrival enostavnejši dostop.

Gorovje Pindos smo prečkali nekoliko severneje čez prelaz Katara, ki je s svojimi 1705 m nekoliko višji od Vršiča. Arathos si je svojo sotesko izdolbel v zahodni del gorovja. Še enkrat, tokrat na lepo asfaltirani cesti, smo občudovali divje in mogočne oblike Pindosa, potem pa smo se začeli spuščati v Epir, v deželo nekdanjega kralja Pira, v grško pokrajino, ki v antičnem času s te strani gotovo ni bila dostopna.

Pozno popoldne smo bili spet v dolini. Ustavili smo se pred prijetno gostilnico. Tudi na drugi strani ceste je napis nad majhno hišico vabil k duškanju. Važneje pa je bilo to, da je nekaj deset metrov naprej bil most, most čez Arathos.

Medtem ko si je nekaj gostov z zanimanjem ogledovalo naš avto s kajakom na strehi, so se odprla vrata gostilne in prikazala se je visoka in plečata moška postava. Možakarja, ki si je kar gredé med hojo zapenjal sandale in pri tem poskakoval na bosi nogi, je zaljšala gosta temna brada. Z nekim navajenim, kar strokovnjaškim pogledom je ošinil čolna. »Ste vi tu, bos'«, sem poskusil z angleščino. »Da,« je odgovoril in mi ponudil svojo šapo. »Moje ime je Aristoteles.« »Govorite tudi nemško?« Lahko! Dobro. Bil je videti zadovoljen. Nemško govorim bolje, je nadaljeval v odlični nemščini. Poleg velike postave ga je njegova brezhibna nemščina naredila še manj Grkom podobnega. »Lahko pustiva čolna za kak dan tu?« sem ga kar naravnost vprašal. »Seveda, to delajo vsi, ki gredo na Arathos,« je odvrnil. Imenitno, sem se razveselil. Očitno je bilo Aristotelesu popolnoma vse jasno. Sedimo in kaj popijmo, sem predlagal. Aristoteles je prinesel vsakemu kozarček »uza«, dobrega grškega žganja. Midva sva že poskusila voziti po Aheloosu, sem poskušal nekako premostiti nastalo zadrego. Kje? je osuplo vprašal Aristoteles. Po Acheloosu, sem ponovil. Mislite verjetno na Achelaos, je nekoliko posmehljivo rekel Grk. Šel sem po fotografijo članka iz »Alpinismusa« in mu jo pokazal. Vidite, sem dejal, tu piše Achelaos. Oh ti Nemci, je rekel Aristoteles, ti naredijo vse narobe. »Ne marate Nemcev?« sem vprašal. »Vsaj teh, ki prihajajo na Arathos, ne,« je odvrnil. »Človek bi se rad kaj pogovoril, ti so pa vedno s časom v stiski.«

Tudi z menoj nimaš posebne sreče, sem pomislil, kajti tisti trenutek je kot običajno tudi Marjan začel priganjati. Ta dan smo hoteli priti še v Plako, kraj, kjer naj bi se končala najina vožnja po Arathosu. Hitro sva spravila oba kajaka s strehe vozila in ju prislonila ob steno za gostilno. Opremo sva zložila v sobo, ki nama jo je pokazal Aristoteles, in že smo si segli v roke. Jutri se vidimo, sem mu zaklical skozi okno, medtem ko smo se že bližali mostu.

Presneta Grčija, sem pomislil, ko smo bili spet v klancu, tu pa gorá res nikoli ne zmanjka. Na vrhu vzpetine se je odprl pogled na veliko jezero, na nasprotnem bregu pa se je širilo mesto. Tu je bila že Ioanina, prestolnica Epira. Obvozili smo mesto in našli odcep za Plako. Lepa, vendar ozka asfaltirana cesta nas je vodila po visokem grebenu. Nekaj strmih dolin in sotesk nas je ločilo od gorovja, ki se je vleklo na naši levi. Ponekod so se visoko, blizu vrhov videle še zaplate snega. »Sedaj si lahko ogledamo še zahodni bok Pindosa,« sem dejal. »Vzhodno polovico smo že dodobra spoznali.«

»Kar strese me ob misli na Gardikion,« je dejal Marjan. »Tudi pogled na te soteske ni nič bolj prijeten,« se je oglasila Anica. Res se mi je zdelo, da se odmika od okna, ki se je odpiralo proti mrkim globelim, ki so tonile v mraku. Iz njih je prihajalo

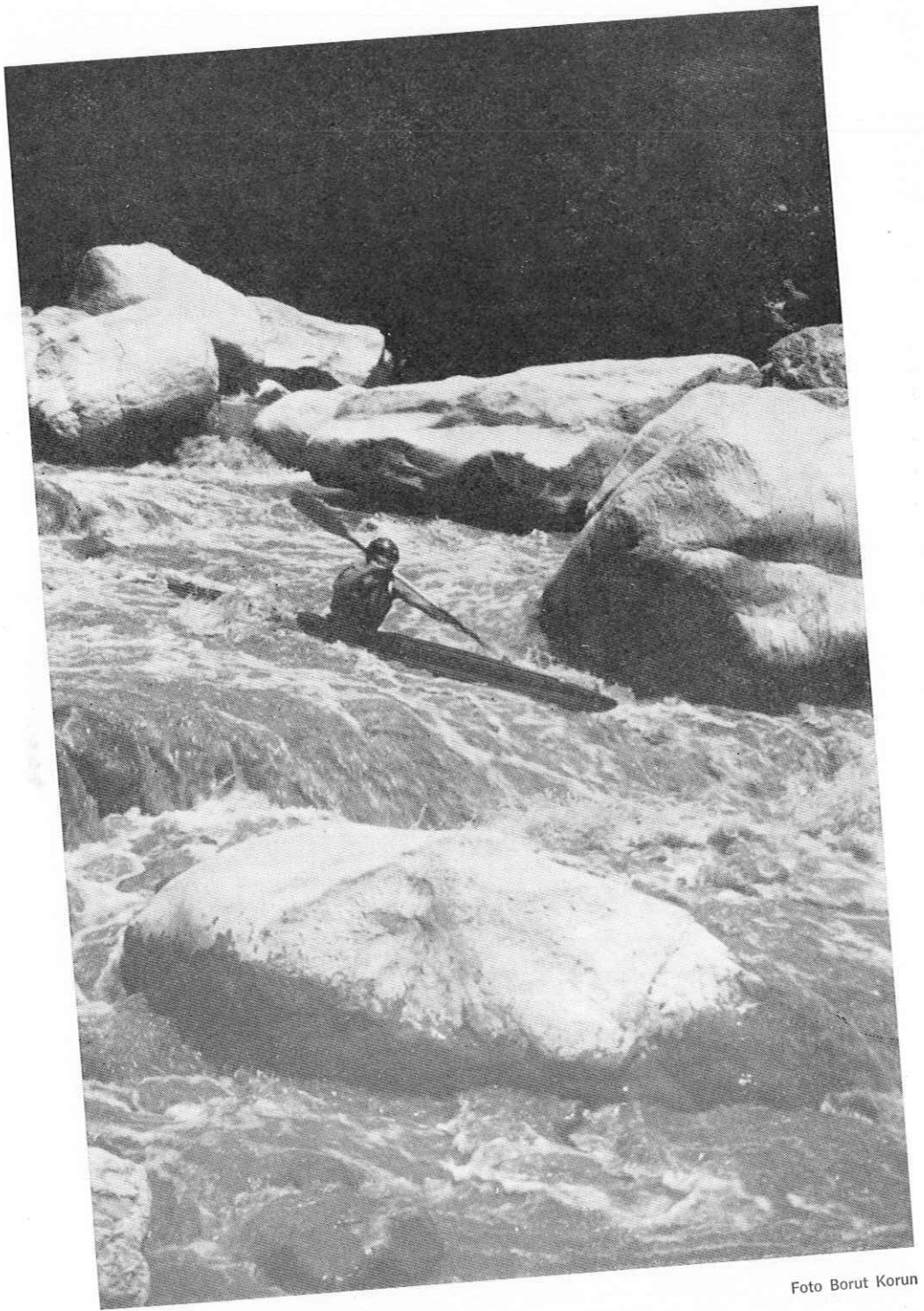

Foto Borut Korun

V kataraktih

slabotno šumenje. »Tam nekje spodaj se prebija Arathos,« je dejal Marjan. Ustavil je avto, stopila sva ven, pa razen obrisov gora v daljavi in temne globine pod nama ni bilo videti ničesar.

Prespali smo v Plaki. Oni trije v avtomobilu, jaz pa v spalni vreči, s katero sem zlezal v razgrnjen, toda nepostavljen šotor. Šumenje Arathosa nekaj deset metrov proč me je zazibalo v sladek sen.

Jutranji avtobus za Ioanino je prišel pol ure prej, kot so nam prejšnji večer povedali domačini. »Očitno se tu vozni red ravna po tem, kako zgodaj se šofer zbudi,« je ugotavljal Marjan, potem ko smo zmetali naše stvari v avto, ga zaklenili in zaspanih obrazov zlezli v avtobus.

V Ioanini smo najeli hotelsko sobo za Anico in Boštjana. Za nadaljevanje poti v Baldume, kjer sta naju čakala čolna, je bilo pravzaprav že pozno. Za reko sva hotela imeti ves dan, da bi jo preplula v miru. Sklenila sva preložiti »start« na naslednji dan. Dolge ure dneva v Ioanini je vsak preganjal, kot je vedel in znal. Nakupovali smo spominke, hodili iz kavarne v kavarno in se, kajpa, dolgočasili. Nikoli si nisem mislil, da je lahko en sam dan tako dolg.

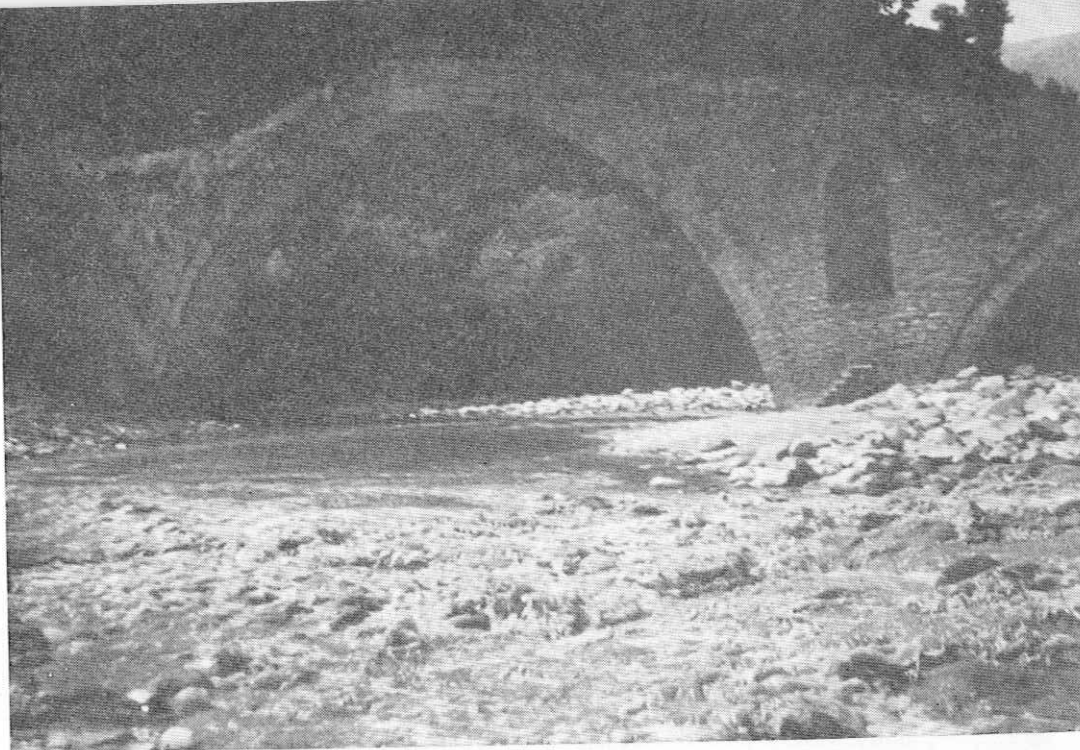
Popoldne sem pohajkoval po široki ulici, ob kateri so se na obeh straneh vrstile majhne in prijetne kavarne. Na stolah na pločniku so pod platneno streho sedeli redki gostje in se dolgočasili kot jaz. Bil je čas opoldanskega počitka. Vročina je pripekala in ulice so bile kot izumrle. Tedaj mi je nekdo, ki je sedel na drugi strani ceste, pomahal. Sprva sem bil prepričan, da pozdrav ni bil namenjen meni. Kdo bi me lahko poznal tu v Ioanini? Za vsak primer pa sem le stopil bliže in se delal, kot da sem čisto po naključju ubral to smer. Še enkrat je pomahala roka nad glavo. Seveda! Bil je Aristoteles. Malomarno je sedel na slabotnem stolu poleg mize, na kateri je stala skodelica kave in pepelnik poln ugaslih ogorkov. Velike noge so mu molele izpod mize. »Kdo bi si bil mislil, da se bova srečala tu v Ioanini,« sem dejal in prisedel. Spomnil sem se, da se je obregnil ob nemško redkobesednost. »Ravno prav,« sem pomislil. Tudi meni je bilo do pogovora. Lotila sva se politike, zgodovine pa gospodarstva in končala pri razločkih med staro in novo grščino. Ko je pot prinesla mimo še Marjana z družino, je Aristoteles že postajal manj zgovoren. Sicer pa se je bližal čas odhoda avtobusa za Solun, s katerim smo se nameravali odpeljati do Baldume.

O mraku smo bili že spet pri Arathosu. Ob izstopu iz avtobusa so nas pozdravili nenavadni zvoki. V gostilnici nasproti Aristotelovega doma so praznovali praznik Petra in Pavla. To je vsekakor ugotovil Aristoteles, ki je nekam nezadovoljno pogledal proti godcem in še zabundal, »da se to lahko vleče vso noč«. Midva sva bila glasbe bolj vesela. Sedla sva in poslušala. Nenavadni, starinski zvoki in ritmi, ki so jih izvajali svojim instrumentom, violini, kitari, klarinetu in bobnu, so naju čisto prevzeli. Aristoteles pa je šel raje gledat televizijo. Že v avtobusu je povedal, da mora zvečer videti nadaljevanko. Čez čas se mu je pridružil še Marjan. Jaz pa sem še obsedel. Bila je že noč, glasbeniki so bili komaj vidni v slabotnem soju svetilk tam onkraj ceste, po kateri je petorica mož objeta okrog ramen plesala po zvokih, prihajajočih iz teme. Nekoč sem za star grški ples bral, da ga je plesal že Ahil med pogrebom v čast padlemu prijatelju Patroklu. To je bila verjetno zelo drzna in tvegana trditev, vendar o častitljivi starosti in epski vsebini plesov, ki so jih neznani plesalci izvajali prazniku v čast in sebi v zabavo, nismo mogli dvomiti. Poleg ritmičnih korakov glasbe so plesalci zvoke in ritem prelili v govorico telesa še na druge načine. Prvi v vrsti si je dajal duška z iztegnjeno roko, ki je valovila pred telesom, kot bi plapolala v vetru. Oblikoval je razne gibe, ki so skoraj mejili na balet, počepal, se vrtel in kdaj pa kdaj poskočil. Plesalci so enkrat celo sedli v krogu na tla, se s čelom dotaknili tal, pa spet vstali in nadaljevali s plesom.

Nekaj podobnega sem nekoč že doživel na Kreti. Tudi takrat so plesali na predvečer praznika in tudi takrat sem bil očaran nad eksotično, arhaično glasbo, nad enotnostjo in skladnostjo izvajanja, nad lepoto plesa, ki je pripovedoval o nečem, česar nisem razumel. Ti plesi so morali izvirati iz časov, ko ples ni bil le poceni zabava, ampak je govoril o občutkih ljudi, o veselju nad bližajočimi se bojnimi pohodi, da celo o gibanju svetov in človeški nesmrtnosti. Skoraj bi začel verjeti napisu na tisti gramofonski plošči, ki govori o žalujočem Ahilu.

Preden sva zlezla v posteljo, sva se še poslovila od Aristotela. Spal bom do desetih in se torej ne bomo več videli, je dejal, ko nama je ponudil svojo veliko dlan. Komaj sva ga prepričala, da nama je za spanje nekaj zaračunal. »Naj bo, sto drahem,« je dejal po krajšem mencanju. »Še enkrat hvala za prijaznost,« sem dejal, ko je že izginjal med vrati. »Nič posebnega,« je dejal skoraj v zadregi. »To storim vsakemu, ki to želi. Pa kaj bi? Živimo le enkrat! Lahko noč!«

Prebujajoči se dan naju je zalotil, ko sva tovorila težko naložena čolna proti bližnji reki. Glasovi žab v plitvini so previdno utihnili, ko sva se približala. Tu je bila sedaj najina reka. Čista, topla, nekoliko upadla in mirna. Prvi zaveslaji so nama živahneje

Turški most na Arathosu

Foto Borut Korun

pognali kri po nerazgibanih udih. Že sva bila pod mostom, na katerem so ropotale deske pod kolesi zgodnjega tovornjaka. Reka se je leno vila med griči, pokritimi z nizkimi in slabotnimi platanami, vrezala je svojo vijugasto korito med polja in trate, po katerih so se pasle koze in naju radovedno opazovale. O civilizaciji so govorile le še redke kmečke hišice na gričih ob reki, ki so z okenci leno mežikale v vzhajajoče sonce. Tu in tam sva videla široke cevi, ki so segale v reko in se nadaljevale proti poljem. Očitno je šlo za namakalne naprave. »Vidiš,« sem rekel Marjanu, »takole kradejo vodo nam kajakašem. Potem res ni nič čudnega, če je reka upadla.« »O tem bi se bilo treba z odgovornimi ljudmi enkrat že pogovoriti,« je popolnoma resno odvrnil Marjan.

Tudi v Arathos bi se moral nekaj kilometrov po najinem startu z leve vlti z vodo obilen pritok Mezovitikos. Res ni trajalo dolgo, pa sva priveslala do sotočja. Toda pogled na reko, ki se nama je pridružila, naju je spravil v slabo voljo. Njena voda je imela namreč barvo kakava. Seveda je postal tudi Arathos takoj za sotočjem umazan.

»Očitno je bila včeraj nekje v gorah, odkoder priteče Mezovitikos, huda nevihta,« sva ugotavljala. V naju se je naselila drobna skrb. Kako bo v soteski, sva se spraševala. Reka je sedaj postala nekoliko živahnjša. Nedorodne brzice bi nama lahko bile v veliko veselje, če ne bi sproti ugotavljala, da je popolnoma nemogoče ločiti val od skale, ki jo nekoliko obliva umazana voda. Med nenehnim udarjanjem in drsanjem po skalah sva priveslala do starega turškega mosta. Zlezla sva iz čolnov in pripravila skrbno shranjena in proti vodi zavarovana fotoaparata. Sonce je že dobilo moč in škržati, skriti med listjem drobnih platan, ki so bolj na redko prekrivale rdečkasta pobočja, so polnili okolico s svojo enakomerno glasbo.

Z mostom so se pričela kazati obrisi soteske. Strma pobočja, ki so se približala in oklenila rjavo reko v svoj senčni objem, so bila videti kot vrata v Had, v grško podzemlje, v kraljestvo rajnikov.

Reka je sedaj pospešila svoj tok, kot da bi čimprej hotela priti v hladno sotesko, valila je svojo rjavo gmoto čez številne skale in tvorila mnogo večje valove. Nekajkrat sem čelno trčil v oblo skalo, ki je nikakor ni bilo moč ločiti od valov pred in za njo, sunek me je odbil v zrak ali me obrnil prečno v rečni tok, da sem se le s težavo obdržal nad vodo.

V soteski sva kmalu spoznala še drugo neprijetno značilnost Arathosa. Pogosto so reki prestregle pot navpične, gladke stene, v katere se je zaganjal tok, se od njih odbijal in tekel v drugo smer. Rjava godlja, ki se je vrtinčila pred temno steno, nama

seveda ni vzbujala posebno prijetnih občutkov. Pri večji vodi bi se dalo ovinek presekati in se izogniti ostremu zavoju tesno ob bregu.

Sedaj pa je bilo treba slediti ožjemu in silovitemu toku, ki naju je silil proti steni, od koder sva se včasih odbijala celo z veslom ali rokami. Prevrniti se v takem položaju ni bilo priporočljivo. Bili pa so tudi predeli, kjer so se pobočja nekoliko razširila, da sva jih lahko opazovala v vsej njihovi veličasti in lepoti. Prevladovali sta siva barva skal in rdeča barva prsti, nad njima pa se je kot redka zelena mreža razprostirala tenčica iz grmovja in pritlikavih, skrivenčenih platan. Tu in tam so se pasle kože, ki so bogve kako zašle v to od ljudi nenaseljeno divjino. Veliki jastrebi, mrhovinarji, so v skupinah krožili visoko nad pobočji in neutrudno opazovali sotesko pod seboj. Po desetih kilometrih vožnje po soteski sva zagledala betonski most.

Za mostom naj bi se po opisu začela težja, tri kilometre dolga proga, ki naj bi se končala s kataraktom, ocenjenim s težavnostno stopnjo + IV.

Izstopila sva in si šla ogledat labirint vodnih tokov, ki so se vili med ogromnimi skalami, nametanimi po strugi. Vse skupaj se nama ni zdelo posebno težko, le eno mesto, nekaj sto metrov za mostom, naju je zaskrbelo. V treh velikih skokih so si ozki, vendar močni curki utirali pot med skalami, ki so skoraj popolnoma zagradile reko. Arathos je na tem mestu padel za dva do tri metre.

»Če je to mesto označeno s III+,« je dejal Marjan, »potem ne vem, kako bo šele katarakt.« V tistem trenutku mi je nekaj šinilo v glavo. »V vodi mora biti napaka,« sem rekel. Proga označena s III+, ni dolga 3000 m, ampak 300 metrov. Tole tu pa je potem katarakt. Sprva mi Marjan ni verjel, toda ko sem mu na drugi strani reke pokazal studenec, ki je v nekaj slapovih padal čez pobočje poraslo z mahom, in ruševine zidov ob njem, sem ga prepričal. To je bil stari porušeni mlin, o katerem piše Hans Matz, da leži tesno za kataraktom.

Prvi padec v kataraktu ni bil prevozen. Voda je padala naravnost na skale in tudi če bi nekako zvožila, bi gotovo močno poškodovala čolne. Zato sva smuknila v zadnji protitok, tikoma pred kataraktom, in vzdignila čolne čez skale. Pri tem sva nekajkrat zabredla do pasu v derožo vodo, ki je grozila, da naju bo odnesla v katarakt. Zadnji ostanki odpora do umazane vode so tako izginili in ko sva prevozila katarakt, sva se v tolmunu pod njim osvežila s kopeljo. Ob studencu sva še malicala in se napila sveže vode. Potem sva se spet spravila v čoln in nadaljevala pot, čeprav naju je mikalo, da bi ostala pri kataraktu, se kopala v topli vodi in se sončila. Toda bilo je že okrog poldneva in čeprav sva imela za seboj že več kot polovico poti, se nisva smela preveč obotavljati. Tu in tam so se na nebu tudi že pojavili sivkasti kumulusi. Na kataraktu sem prisluzil krepko razpoko. Zato sem sedaj večkrat moral izstopiti in izlivati vodo. Tudi plastična vreča, v kateri sem imel spalno vrečo in obleko, se je pretrgala, tako da se je vsebina vreče popolnoma prepojila z vodo. Čoln je postal težak in neubogljiv. Po nekaj kilometrih je iz prelepe gorske doline na levi pritekla nova reka, Kalaritikos. Njegova kristalnočista, mrzla voda je nekoliko razredčila rjavkasto vsebino Arathosa. Bistveno pa se je tudi povečala vodna struja. Sedaj je tudi Arathos že premogel velike valove, po katerih se je moj obteženi čoln prebijal s tako ihto, da mi je jemalo sapo. Zelo težko ga je bilo obdržati v pravilni smeri. Spremenjeno težišče ga je naredilo gluhega za vsa moja prizadevanja.

Še preden sva priveslala do izliva Kalaritikosa, so temni oblaki zakrili sonce. Na jugu pred nama naju je pričakovala svinčena nevihtna zavesa. Čez čas sva jo imela na svoji desni, nato pa za hrbtom. Bilo je videti, da nama bo prizaneseno, zadnji trenutek pa se je bližajoče se neurje spet premislilo in pohitelo za nama. Nekaj rečnih zavojev nazaj se je moralo že pošteno ulivati. Bregovi zadaj so izginjali, kot da bi jih nevidna roka zagrinjala s sivo zaveso. Topel, silovit veter je planil po soteski, se zaganjal v naju, mršil vodo na grebenih valov in zagrinjal tudi brzice. Začele so se vsipati prve težke kaplje in kodrale površino reke.

Sredi te grozeče sivine se je pred nama zdajci, kot prikazen, pojavil še en turški most, ki je z enim samim vitkim, kamenitim lokom povezal razdvojena bregova. Bliski, ki so ga osvetljevali, in bobneče grmenje, nama niso privoščili mnogo časa za ogled. Hitela sva dalje in še vedno upala, da se bova lahko izognila vsaj jedru neurja.

Tako sem skoraj spregledal visoko skalo na levem bregu. Spominjala je na Iglo pri Solčavi, le da je bila večja in izrazitejša, saj je bila prava osamelka. Vedel sem, da sedaj sledi vrh in hkrati konec vožnje po Arathosu. Tudi neurje je po svoje stopnjevalo naravno prizorišče. V visok, ozek vintgar sva zaplula med bliskanjem in grmenjem. Oglušujoči zvoki so se odbijali od navpičnih sten, ki so se ponekod približale na manj kot 10 metrov in hkrati z reko, ki se še ni pomirila, držal najina čutila napeta.

Toda ta grozljiva simfonija narave ni trajala dolgo. Grmenje se je oddaljilo in deževalo je le še po malem. Lahko sva si mirneje ogledala kamenito okolje, slapove, ki so padali čez stene, vodne curke, ki so tekli naravnost iz žive skale, in pravicatave zaveses iz mahov in drobnih praproti, pokritih z nešteti vodnimi kapljicami. Kot je na hitro prenehalo divjanje neurja, tako se je kot odrezana končala tesen. Objela naju je

sivkasta razpršena svetloba deževnega dne. Po dolini pred nama so se vlačile meglice in ustvarjale pravcato jesensko vzdušje. Spet je bil tu star most iz turških časov, daleč za njim pa je bilo videti sodobnejšo mostno konstrukcijo, znanilko, da bo konec najine vožnje.

— — —

Bilo je nekaj dni pozneje. Po lenarjenju na morju smo bili spet na poti. Jutro se je začelo spreminjati v vroče dopoldne. Med golimi, od sonca razgretimi hribi se je odprla ravnica sočno zelene barve. Z višine pobočja, po katerem se je vila naša cesta, se je lepo videl svetleč trak, ki je tekkel po dolini, tik ob koncu golih pobočij. Tu je bila reka Kokytos. Ravnica, skozi katero je tekla reka, je bila očitno zelo močvirnata. Pokrivala so jo polja, gaji topolov in košatih vrb, ki so se ogledovale v leni, zelenkasti vodi Kokytoza in njegovega večjega brata Acherona, ki je kazal v levo. Na njem je pisalo »Nekromantion«. Na vrhu rahle vzpetine smo izstopili. Počutil sem se kot Schliemann, ki je z Iliado v roki odkrival in odkril Trojo. Jaz sem »odkril« ti dve reki v Odiseji, v verzih, ki govorijo o besedah čaravnice Kirke, namenjenih Odiseju:

»Kadar po dolgi boš vožnji prerezal vodó Okeána,
kjer ob nizki obali ležijo Perséfone gaji,
v njih pa visoki topoli rastó in jalove vrbe:
tam pripahni ob breg vrtničnih tokóv Okeána,
sam pa pojdi naprej, proti Hadesa dvorom tohnečim.
Tik ob vhodu izliva se v Aheron Reka ognjena,
z njo obenem Kokitos, ki sam iztok je iz Stiksa,
dva bobneča slapova, na stéku pa rtasta skala.
Tja se pririni, junak, čim bliže se moreš, ti rečem,
jamo izkoplji v tla, kak láket široko in dolgo,
mrtvim vsém izlij okrog njé zadušno daritev.

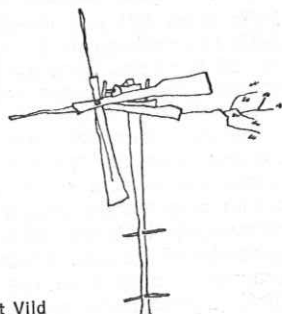
Homer, Odiseja (Prevedel Anton Sovrè)

Vse je bilo skoraj natanko tako, kot je napisal Homer. Obe reki sta se leno vili ob skalnati vzpetini, na kateri je Odisej skopal jamo, žrtvoval umrlim in začel svojo pot v njihovo kraljestvo. Radoveden turist se lahko spusti v podzemeljski prostor svetišča, ki so ga v antičnem času zgradili na vzpetini. Ob misli, da je tako vstopil v Had, se tisti, ki jemlje mitologijo preveč dobesedno, le pomilovalno nasmehe. Michael Grant pa pravi v svoji knjigi »Miti starih Grkov in Rimljanov«, »da so bile tvegane poti v podzemlje, v kraljestvo mrtvih, ki so jih opravili mnogi junaki starega sveta, v svojem bistvu vprašanja usodi, odsvit tostranskih vprašanj in iskanje za rešitvami slehernih življenjskih ugank.«

Toda kaj imajo reke opraviti z večno negotovostjo, s strahom pred neznano usodo in z mračnimi mislimi okrog smrti?

V antični Grčiji so verjeli, da so gorske votline, prepadi in mračne rečne soteske vhodi, ki držé v Had. Reke pa so bile torej lahko poti, ki so držale do teh vhodov.

Kaj pa uganke, ki nam jih življenje še vedno zastavlja, sem pomislil na vrhu tistega skalnatega griča. Kdo jih bo rešil in pomiril negotovosti? Nihče mi ni odgovoril. Acheron se je, nem — skrivnosten kot takrat pred tri tisoč leti, vil po močvirnati ravnini in repuščal naše uganke nam samim.

IZ OHRANJENEGA DNEVNIKA ZADNJEGA UPRAVNIKA BOLNICE »CELJE« NA TRAČKI PLANINI POD KOMNOM

(Iz Biltena PD PTT Celje »Srečanje planincev PTT 30. 6.—3. 7. 1979 v Logarski dolini«)

»Na tej izvidnici sem presedel mnogo ur. Včasih sem se sončil in grel kot martinček, včasih pa opazoval ure in ure avione. Drugič sem zopet pisal strokovne stvari, čital ali pisal o našem življenju ali bodo te vrstice še koga zanimale?

Ali bodo zmogle prikazati vse tisto, kako smo trpeli, ko smo čakali in upali? Morda bodo nekega dne ostale v hajki pod kako skalo in če se ne vrnem, jih mogoče nihče ne najde. Zakaj jih skrivam? Če bi listi prišli Nemcev v roke, bi preveč zvedeli. Zato jih imam stalno na varnem mestu in le kadar pišem, jih privlečem na dan. Največ sem čakal in upal v skalovju... Tukaj sem zagledal prvega metulja in prvi list, ki je odganjal na mladi veji.

Natančno sem si zapomnil vsako kopno mesto na nasprotnem vrhu. Vsako jutro in vsak večer sem primerjal, če se je povečalo. Videl sem na tem vrhu prva drevesa zeleneti. Gledal sem, kako so tam orali in branali polja, kako so zeleneli travniki in kako je poganjala ozimina. Pomlad, kako smo te želeli in te klicali vso zimo! Bili smo prepričani, kdor te učka, učka tudi novo življenje. Kolikokrat je Franci rekel: naj bo samo kopno! Spet bodo hodile brigade po Štajerski in rušile postojanke. Spet bo življenje za partizane in smrt za Nemce. Ležal sem in gledal plavo nebo. Moje misli so hitele sem in tja, samo sedanjosti so se izogibale... Naprej, naprej svobodi nasproti! In je še ni. Prišla bo, samo kdo jo učka. Skozi drevje se iz tega mesta lepo vidi Ljubno. Ne vem, če je kdo kako umetnino gledal s tako željo, kot sem jaz to.«

O BOVCU IN KRANJSKI GORI

MIRAN MIHELICH

Že Kugy je menil, da je julija najlepše vreme v Julijcih. Čudovita je bila letos tudi zadnja nedelja julija 1979. Kot bi se hotelo vreme oddolžiti za svoje čudno obnašanje v zadnjih mesecih.

Za nas Posočane in Trentarje, za naše goste, pevce iz Kranjske gore je bil ta dan izpolnjen s čudovitim kulturnim dogodkom, ki smo si ga že dolgo želeli. Nam bo za vselej ostal v srcih in v spominu.

Naš znani skladatelj Dane Škeri je tudi velik planinec, alpinist in gorski reševalec. Zato ima rad naše kraje in ljudi pod Triglavom. Redno zahaja v Trento in Kranjsko goro na aktivni oddih, kakor temu pravimo. Zraven tega brezplačno vodi dva planinska pevska zbora. Pa so fantje dejali: Če imamo skupnega dirigenta, zakaj ne bi poskusili še skupaj nastopati? Turistično društvo Bovec je borovski zbor takoj povabilo, da popestri bovške poletne kulturne prireditve. In tako se je začelo.

Želja mora biti pač dovolj velika in če je še sreča mila, potem se gotovo izpolni. Želja nas vseh pa je, da petje v teh dolinah nikoli ne bi minilo. Slovenska pesem nam je več kot samo lepa glasba, je tudi znamenje našega obstanka. Kar čutijo in včasih povedo ljudje na razne načine, spi dolgo zakopano. V slovenski pesmi se je marsikaj tega odkrilo in izpovedalo, zato ji pripisujemo velik delež pri ohranitvi našega naroda. Geografsko nas Trentarje in Borovce gore zapirajo v ozke, težko prehodne doline. Hribovci smo in čeprav smo si sorazmerno blizu, smo živeli v vsaki dolini po svoje. Vsaka vas ima tu res svoj glas. Bovška in Bovško-Trentarska dolina imata zelo podobne gospodarske pogoje in skoraj enake probleme. V bodoče bi jih s tesnim sodelovanjem bistveno lažje premagovali. Moramo se združiti, povezati v kulturni in gospodarski politiki. Predor med Soško in Savsko dolino nas mora zblížati. To je pravzaprav osnova za vsa resna načrtovanja, za odpiranje obeh dolin v slovenski in širši jugoslovanski prostor. Čas je že, da se tu zgodi nekaj zelo pomembnega za

usodo slovenskega gorskega sveta in Slovenije. Tega se je naš gorjanec zavedal že v začetkih našega planinstva, vendar si v takratnih razmerah, ko ni sam odločal o svoji usodi, ni mogel pomagati. Nemcem in Italijanom je bilo seveda prav, če sta ostali dolini vsaksebi. Čas bi bil tu pokazati, da ima SR Slovenija tudi svojo nacionalno politiko. Slovensko planinstvo je obe dolini povežalo in ju odprlo za razvoj turizma. Zdaj je treba storiti nov, odločen, pomemben korak.

V gore naš človek ni hodil samo zaradi lova, rudnin, gozda, rož in zaradi paše, pač pa tudi kot zakoniti lastnik tega lepega sveta. Bogastvo tega sveta je prav v teh naravnih pogojih: mogočno višavje, romantične nižave, prvobitna podoba sveta, dober zrak, vsi pogoji za aktiven, sodobni dopust. Kaj čakamo? Samo se ne bo naredilo. Treba je skleniti, kakor smo to storili drugod, zagotoviti sredstva in pljuniti v roke. Z »božjo« pomočjo in s krampom se vse naredi, je rad dejal pokojni Joža Čop. Hudomušni Joža je dobro vedel, na koga je cilj z »bogom«.

V skalnatem obrazu naših gora je naša domovina, to smo mi vsi skupaj od Soče do Sotle. Svoboda, do katere smo s tolikimi žrtvami prišli, terja od nas, da svoj svet — vsak na svojem koncu — z združenimi močmi razvijamo in usposobimo za še boljše življenje. Razgled s triglavskih višin nas spodbuja in uči, da moramo izrabiti to, kar imamo. Prav to so si stoletja lastili tujerodni sosedje. Izrabili pa bomo to le tedaj, če bomo našim naravnim pogojem s sredstvi in z delom dodali primerne moderne tehnične pogoje za umno turistično gospodarstvo. Če tako gledamo na našo alpsko »podobo raja«, se res lahko vprašamo, zakaj jo spriči vsestranskega napredka v vsej državi puščamo tako zapuščeno, zaostalo in nerazvito. Radi bi slišali kako utemeljitev, zakaj je tako. Se res ne da spremeniti? Sami s svojimi močmi in sredstvi, gotovo ne zmoremo.

RAZŠIRITEV PLANINSKEGA DOMA NA KREDARICI S PRIZIDKOM IN GRADNJO USTREZNE TOVORNE ŽIČNICE

1. Namen in dosedanje pobude

Vse večji množični obisk Triglava zahteva med drugim tudi večje kapacitete in boljši standard prenočišč in gostinskih storitev v planinskem domu na Kredarici. Izbrana je izgradnja večjega prizidka k dosedanjemu objektu s 180 ležišči in 400 mesti v restavraciji in njena funkcionalna povezanost z dosedanjim objektom. Za izgradnjo in opremo omenjenega objekta in njegovo kasnejše redno oskrbovanje je potrebno zgraditi tudi tovorno žičnico z nosilnostjo ca. 700 kg. Oskrbovanje drugih postojank v tem delu Triglavskega pogorja (Staničeva koča, Planika) se lahko organsko vključi v izgradnjo tovarne žičnice. Gradnja žičnice je potrebna tudi ne glede na razširitev obstoječega planinskega doma na Kredarici, saj že v bližnji prihodnosti ne bo več možno dobiti nosačev in vodnikov konj za dostavo potrošnega in drugega materiala. Ta že sedaj dosega letno ca. 26 000 kg.

Z izgradnjo tovarne žičnice se bo oskrbovalna sezona planinskega doma podaljšala vsaj za 2 meseca oziroma njegova začasna oskrba tudi pozimi in zgodaj spomladi.

Prizidek k obstoječemu objektu je zamišljen tako, da se terasasto spušča pod nivo sedanjega objekta v globačo na severni strani v solidni montažni izvedbi iz kovinskih, lesenih in steklenih elementov, z ureditvijo sanitarij in centralno kurjavo. Načrte je izdelal ing. arh. Kajzelj leta 1974, izvajalcev pa bo več.

Tovorna žičnica bo tekla po trasi iz Krme čez hrib Apnenica do doma na Kredarici z izstopno postajo v novem objektu.

Dolžina trase je ca. 4200 m, višinska razlika 1470 m, pogon bo z diesel agregatom, nosilnost 700 kg v trajnejši izvedbi (na kovinskih stebrih).

Začetno študijo za gradnjo žičnice so opravili ing. arh. Kostnapfel in strokovnjaki GG Tolmin. Načrte za tovorno žičnico izdeluje Inženiring biro Ljubljana, ki bo v primeru naročila prevzel tudi celotno izvedbo. Za izgradnjo je bila opravljena tudi že načelna lokacijska obravnava, za prizidek pa je že izdano lokacijsko dovoljenje (za žičnico je pristojna občina Radovljica, za prizidek pa občina Jesenice). Pobudnik in nosilec priprav

za investicijo je PD Ljubljana-matica kot upravljalec planinskega doma na Kredarici, medtem ko je pobudnik Planinska zveza Slovenije. Dosedaj je bilo za tehnično in drugo dokumentacijo porabljenih 720 000 din.

2. Financiranje in dinamika izgradnje

Po dosedanjih študijah in ugotovitvah je treba najprej zgraditi tovorno žičnico, kajti njene nosilne in druge karakteristike so prilagojene potrebam za gradnjo prizidka in kasnejše oskrbovanje planinskega doma na Kredarici. Izgradnja, investiranje prizidka in tovarne žičnice naj bi tvorila celoto.

Po približnem izračunu za celotno investicijo rabimo po dosedanjih cenah naslednja sredstva:

— priprava začetne dokumentacije	1 800 000 din
— izgradnja tovarne žičnice (z obema postajama in dovozno cesto)	20 500 000 din
— zajetje in rezervoar vode na Kredarici	600 000 din
— izgradnja prizidka z instalacijami (voda, ogrevanje, sanitarije)	26 000 000 din
— oprema novega objekta	4 500 000 din
— preureditev dosedanjega objekta	2 100 000 din
Skupaj:	55 500 000 din
Pričakovana 10 %/o podražitev	5 550 000 din
	61 050 000 din

Ljubljana, 16. januarja 1979

BIVAK V RUŠJU

SLAVKO TUTA

Na slovenskem učiteljišču v Tolminu smo imeli profesorja, ki mu ga ni bilo para. Jože Bevk je še davno po svoji smrti v Trstu zapustil občudovalca. Desetletja so dokazala, da ga dobro posnema tudi kot planinec. Samo leto dni sem v prvi klopi požiral ljubezen do naših književnikov in do našega jezika, ki nam jo je prof. Jože Bevk znal z mojstrsko besedo vžigati v naših srcih. Bolj goreče so nas njegove ure priklenile k naši kulturi, kot če bi nam plapolala na šoli slovenska zastava. Pa nam je tam visela trikolora. Kar pa je bilo še desetkrat huje, si je izmislil že v osnovni šoli nadzornik Spazzapan, pogosti priimek slovenskih Špacapanov, da smo jo imeli celo v razredu in ob koncu vsake ure italijanščine je zapovedal mimohod mimo nje z obveznim poljubom, ki se je — če se je le dalo — sprevrgel v pljuvanje. Taka vsiljena naklonjenost do novega gospodarja, takoj po prvi svetovni vojni, je netila v naših srcih odnos, ki meji na sovraštvo.

Ravno zaradi tega je bil naš Bevk tista srečna učna ura, ko smo viseli na njegovih ustnicah. To je on čutil in nas je imel rad.

Bevk pa ni bil le naš dobri profesor slovenščine, temveč naš prijatelj. Spadal je v tisto skupino mladih intelektualcev s Primorskega, ki so sestavljali neke vrste planinsko konstelacijo na Goriškem: Klement Jug, Zorko Jelinčič, Franc Štrukelj, Jože Ščuka, pa še Polenčič, Božič in sestri Rejec, da se omejim le na tiste, ki so mi bili znani. Kot vsaka dobra skupnost, je tudi ta skrbela za pomladek in mi smo goreli od želja, da bi tudi mi zmogli zahtevne poti v planine.

Tako smo v našem Bevku našli še drugega učitelja. Rad nas je popeljal na izlete in z njim smo brez naporov dosegli višino, ki je predstavljala ključ do Bogatinovih zakladov, ki so po Trentarjevi¹ filozofiji predstavljale naše gore. Pozneje ga je v gorništvu nadomestil Zorko Jelinčič, ker je Bevk po Gentilejevi učni reformi iz leta 1923 moral s trebuhom za kruhom — reforma je namreč odpravila slovenske šole.

Nekoč, ko smo se mu zdeli že dobro uhojeni, nas je peljal na Škrbino. Danes je Škrbina le sedlo pod vrhom. Takrat pa je to ime nosil vrh, kot ga nosi v Tolminu še dandanes. Zemljevid je zemljevid, živa beseda pa je izraz naroda.

V tistih časih je bilo od Žabijskega ali Malega Kuka do Tolminskega Migovca mnogo več rušja, kot ga je danes, in prava učenost je bila prodreti skozi rušje do skalovja. Kot vedo planinci povedati, raste rušje poleženo, če je staro, ker mu teža snega ukloni držo. Tudi dolga vojna, ki se je držala na Soči, je imela svojo besedo pri razraščanju tega smolnatega prijatelja planin.

¹Pseudonim župnika Joža Abrama, ki je živel dolga leta v Trenti.

Tako smo dijaki IV. nižjega učiteljišča iz Tolmina prodirali skozi džunglo smrekovca od Na polja nad planino Razor vse do skalovja. Toda pozibavanje in skakanje z veje na vejo, nekaj časa počez, nato navzgor, ni bila lahka zadeva. Za moško zapestje debele veje so se izmikale in ker je bila otročad še neveščja za tak način hoje, je bilo tudi prekucavanje več kot zaželeno. Profesorjeva tolažba ni dosti zalegla in vsakdo si je samo želel, da bi sedel nekje pri tistih nekaj kravah, ki so se pasle na planini pod nami. In še voda. Bevkovi opomini, naj ne srkamo kar naprej iz čutare, niso zalegli. Čeprav je bila očetova vojaška »feldflaša« velika, je bilo vode v njej kar kmalu konec. Nato je nastopila lekcija potrpežljivega prenašanja žeje. Tudi tisto opičje pozibavanje je bilo končno le pri kraju in nam je nato pot stekla na višino 2054 m še kar zadovoljivo hitro. Zato pa pogled v Bohinj in hkrati pogled v matično domovino ni dovolil utrujenosti. Težavna pot nam ni okrnila užltkov, ki jih mlad gornik čuti v ekstazi nepričakovane sreče. Bevk, Bevk, kako si ti poznal mladostnikovo dušo!

Kolikokrat sem pozneje sedel na vrhu Škrbine, ne vem. Kolikokrat sem se pognal na vrh po plošči, ki se začne od stezi na sedlo, tisto lepo, trikotniku podobno ploskev, ki jo vidiš iz Tolmina in ki gre kot piramida v vrh, tudi to ne vem. Vem pa, da sem še vedno začaran od lepote tistega goratega tolminskega predela. Moje misli vse pogosteje silijo v svet tihe popolnosti.

Tako sem se izpovedal, kdaj sem se srečal s težavno hojo po rušju in se prvič v življenju gnal na drugi konec gugaste džungle.

Minila so desetletja. Prerivanja skozi drugačne težave ni bilo ne kraja ne konca. Če pa najde človek v tistem prerivanju nekaj srečnih prebliskov, je življenje za čudo lepše in polno zadovoljstva, ki človeka hrabri, kot da so taka doživetja smisel življenja. Naše planine bi bile še bolj obiskovane, če bi vsak človek doživel nekaj tihega veselja, ki ga ponujajo gore. Toda potrebno je stopiti iz drvečega železja, si nataktniti kvedrovce in ubrati pot v naravo. S pametno hojo in ustrezno opremo, ki ni draga, ni ta šport nikoli nikomur odrekel zadovoljstva in zdravja.

Mene še vedno drži. Pred nekaj leti se je bilo naredilo vreme, kot bi si ga zmisllil. Teden prej me je deževje spodilo z Neveje in doma nisem tiste dni uganjal drugega, kot gledal v nebo in poslušal vremenska poročila. Potem sem bil spet na planini Pecol pod Poliškim Špiikom in drugo jutro na vrhu. V letih pred vojno me je ves del Zahodnih Julijskih Alp zato držal med stalnimi gosti, ker v Vzhodne, zaradi meje, nisem smel. Pa so tudi ostenja in stolpiči v njih tako lepi in zanimivi, da se jim težko odrečeš. Kar smo zamudili, smo hoteli nadomestiti v zadnjih desetletjih, kot da bi bilo to obvezno. Če si dolgo stradal, se nikoli ne moreš do sitega najesti.

Tisti dan sem se že zgodaj vrnil na Nevejo, se jezen potikal po sedlu, kjer je Kugy našel toliko samote in toliko lepote, da nam je zapustil zlato stran med svojimi spomini, se proti večeru zatekel v planinsko kočo furlanskega CAI, povečerjal trde špagete, ki so me spominjale na žico, a se vendar blažen ulegel in trdno zaspal.

Komaj se je zdanilo in je v koči vladala še smrtna tišina, sem zmetal svoje reči v nahrbtnik in ker sem že poravnal račun prejšnji večer, odropotal proti Rabeljskemu jezeru.

Na Predilu so navadno ljudje bolj zgodnji in so mi postregli z zajtrkom, kot se spodobi. Predil mi je natresel že toliko spominov, da že mora spadati med stare prijatelje. Nekatere spomine imam od strica, ki je še deček v prejšnjem stoletju, nekaj na vozu in nekaj peš odšel na vajeniško dobo v Celovec, kjer je postal tako dober klepar, da je po obvezni delavski praksi naredil izpit za mojstra in se vrnil v Tolmin, kjer je odprl delavnico. Tudi njegov oče, moj ded, je bil obrtnik, izučil se je »po svetu«, celo v podobni železarski stroki, in mimogrede povedano — je bil ustanovitelj rokodelskega bralnega društva, zadnji tajnik tega društva sem pred nasilnim razpustom bil jaz.

Iz tistega časa mi je stric pripovedoval, kako si je kupil kolo in z njim prihajal domov na počitnice, z njim se tudi vračal na Koroško. Vedno kar čez Predil. Tisti prelaz in navezovanje zelenih butar za kolesom, da po strmi makadamski cesti ni bilo treba zavirati, mi je še danes izraz primitivnosti, ki si jo pa spričo novih določil in potreb nihče ne more več privoščiti. Pa kar priznajmo si: toliko poezije smo s tehniko izgubili, da smo čustveno osiroteli.

Ko smo včeraj — to se je dogajalo zadnjega junija — spremljali našega mladega gornika Petra Štoko na zadnji poti nad kontovelskimi paštni, se je monotona pesem škržatov globoko zadirala v našo žalost. Sonce je razlikovalo svoje medle žarke po Krasu. Razlivalo jih je po Repentabu in po Volniku, po Velikem vrhu in Sv. Lenartu, tja daleč do Grmade. Razlivalo jih je po Tržaškem zalivu od Miljskih hribov do Gradeške lagune, kar vse objema oko na tem hrbitišču, od koder se vinogradi prevesijo na morskno stran. Na obalo, ki gre od Grljana mimo Kriškega portiča proti Čupam v Nabrežinski skalnati priseki! Ne bo več mladi študent Peter Štoka v svoji mladostni

prešernosti plašil račke na Mlaki. Ne bo več bogatil svojih skavtov s planinskimi doživetji. Končal jih je na Mangrtu nekaj metrov pod vrhom konec jeseni in v začetku hude zime, ki ga je s 25 stopinjami pod ničlo samega zajela pod steno. Postala mu je zadnje bivališče, nato pa sedemmesečni grob. Malo prej je stopil v drugi letnik medicine.

Ta Mangrt pa ni bil zadnji dom le našemu Petru. Ko sem bil prvič na njem, se je bilo pripetilo nekaj podobnega. Če gledamo tak pojav z gorniški očmi, je bilo še strahotnejše. Imeti toliko let, kot jih je imel Peter, pomeni ne videti težav, ki lahko nastanejo. Kdor drugače misli, pomeni, da se v mladih letih ni nikoli srečal s pogumnimi ljudmi, letniki pa ni nikoli doživljal sreče, ki jo doživlja, če premaguješ vse vrste težav. Gornik je tak, kakršen je bil Peter. Ko postane previden, pa so ga izkušnje že toliko premlatile, da včasih nekje ne vidi izhoda in se zato odreče tudi sreči zmage. Kaj bi? Za Petra, ki je bliskovito sam preplezal »ferrato«, se umaknil z vrha, se dobro zavil v volno in se stisnil pod skalo, da se odpočije, ni bilo strašno čakanje. Tudi zanj je veljalo večno Čopovo pravilo: »Bo že kok, še zmiraj je blo kok.« Mislim, da to ni bila Čopova iznajdba, saj se gornik nekako rodi s tistim »kok«. Včasih je usoden, tako tragično usoden, da najboljši planinski rod uniči. Petra je. V spanju. Od takrat, ko sem s Predila zavozil na pot ob Mangrtskem potoku, je že minilo pet let. Kmalu sem se znašel na sedlu pod Malim Mangrtom in se takoj lotil zavarovane poti na vrh. Zgodaj zjutraj sem bil še sam in sem sestopal po normalni poti, o kateri je Kugy pravil, da je pot po zasneženi strehi. Če gledaš Mangrt od Belopeških jezer, je po vrhu navpičnih sten zares nekaj strehi podobnega, ki se vleče proti zahodu in se konča v prijetnih grapah in žlebovih. So zdaj poletja, ko tista streha ni več snežena. Nekoč, še v mojih spominih, pa je ležal na njej večni sneg.

Če je bil Triglav prva gora, ki je ponujala snov za študijsko preučevanje znanstvenikov in je bila alpinistom preskuševalnica maksimalnih sposobnosti v steni, je bil Mangrt takoj za njo. Ne bi se rad spopadel zaradi te trditve s tistimi prijatelji, ki bi to mesto zahtevali za Jalovec. Mangrt ima neke prednosti, vsaj imel jih je, dokler ga niso tako nazarensko hudo okovali: na vsak način bolj, kot se spodobi. Je pa vrh na tak način dostopen vsakomur, če se mu le v glavi ne zvrti, ko pogleda mimo stopala navzdol. Bil je tisti dan ob stari koči neke vrste kongres avtomobilistov. Verjamete ali ne, ni bilo na vsaki ploščici videti kaj drugega kot premične posode. Kako je to bilo videti po tistih nekdanjih zelenicah, si lahko vsak predstavlja. Mislim, da se je tisto jutro grof Hohenwart, ki se je 20. avgusta 1794 prvič z divjimi lovci povzpel na vrh, od groze sukal v grobu. Dvainštirideset let pozneje je tja gor zaneslo botanika Henrika Freyerja in trideset let kasneje pa še Paviča.

Ko se je ubogi Mangrt od ropotanja vseh vrst motorjev začel tresti, sem jo mimo vseh vozil odkuril v dolino.

»Na,« sem si rekel, »zdaj ga še tu ne bo več miru!«

Pa mi je spodaj že pri spomeniku padlo v glavo, da se je tod okoli že večkrat treslo. Tisti dan ni bilo prvič, pa morda ne zadnjič. 15. maja, dan več, dan manj, leta 1809, so Francozi s topovskim ognjem in puškinimi izstrelki preluknjali hrabre branilce habsburške monarhije in celo samega poveljnika, stotnika Hermanna. Še danes stoji zidovje avstrijske utrdbe pod Predilom in tam blizu spomenik, ki opozarja popotnike na hrabro bitko. Vedno so le tujci postavljali zgodovinske mejnike. Šele dobra tri desetletja te na prelazu, kjer je meja, pozdravi vojak v naši govorici. Prijetno ti je. Koliko naših diademov je bogatilo krono tujih vladarjev!

Ko opisujeta Angleža Gilbert in Churchill svoja potovanja v letih 1861/63 v knjigi o Dolomitih, srečaš v njej izraze občudovanja in pohvale na račun naših krajev. Malokje je zapisano nekaj podobnega, tudi o Mangrtu.

Tako sem se preselil v Bovec in z žičnico pod Prestreljenik. Lep in gorak dan je bil. Poldan je bil že davno mimo, ko sem nameril korak proti Kaninu. Nisem se mogel načuditi, da so Bovčani le našli nekaj klinov in jih zabili v steno med previse, kjer jih ni bilo, ko pa jih je bilo vse polno tam, kjer jih prav zares ni bilo treba. Teden prej, ko sem šel v sosedno dolino jih namreč ravno tam ni bilo in je bilo zares nerodno. Spretnemu gorniku niso potrebni. To je res. Vsi pa le ne spadajo v tako kategorijo.

Na vrhu sem srečal dva Italijana. Oba zelo mlada. Prav pridno sta packala skale z zelenim sprjem. Na vrh, kot sem od njiju izvedel, sta prišla čez ledenik in po žlebu v Kaninsko škrbino. Gotovo sta bila prepričana, kar se packanja tiče, da uganjata za vse pozne rodove junaško dejanje s tem, da rišeta ime neke organizacije.

»Bojim sem,« sem ju nagovoril, »če bosta packala tudi na popolnoma jugoslovanskem ozemlju svoja gesla ali znamenja, si bosta morala ogledati še kakšno graničarsko karavlo.«

Mislim, da je zaleglo. Računal sem, da ima strah velike oči, in tega sta imela še kar precej v kosteh, saj se nista upala spustiti v laški žleb, češ da je strahoten in sta sklenila stopiti čez Preval v Gilberti, kar bi pa spet ne bila smela.

Ko sem se vrnil do žičnice, je bila postaja pogreznjena v popolno tišino.

Kličem in kličem! Pregledam vse kote: Živega krsta nikjer! Na tabli pa zelo spodbudno opozorilo: »Ob ponedeljkih ne delamo!« In tisti dan je bila nedelja. Pogledam na uro. Zadnji vagonček so spustili ob petih. Eno uro prej. Iščem stezo za navzdol, nič. Sama izguba časa.

»Kaj pa, če je kdo tu, pa da spi?« Neumnost. Saj so zabili v to železje precej tujih deviz, bo vendar kdo kaj popazil na naprave, če že ne na drugo.

Nisem se motil. Moje huronsko vpitje je bilo uspešno. Pojavil se je rdečelasec in mi povedal, da žičnica ne bo delovala do torka.

»In steza?« sem vprašal.

»Spodaj je!« mi odgovori.

»Kje spodaj?« me je zanimalo.

»Tam, kjer so imeli električni agregat, ko so delali,« mi reče.

»Škoda, da nisem bil zraven, ko so delali. Pa se vidi od tu?«

»Ne!«

Ko sva še nekaj časa govorila o vsem prijetnem in neprijetnem okoli žičnice, me pa le opozori, naj grem, češ da bom pozen. Morda je bil nekje bolj potreben in je z menoj le zgubljal čas.

Sonce se je nagibalo proti grebenu Konjca.

»Kar naravnost navzdol,« mi pravi in gre, se vrne in še kriči za menoj, naj pri baraki zavijem na levo. »Boste že videli stezo.«

Da bi ga ne bil poslušal, se raje usedel v eno izmed kabin pa počakal jutra, bi bilo boljše. Tako bi si bil prihranil bivakiranje v rušju, v morju rušja. Marsikdo ve, kaj to pomeni.

Dolgo sem se spuščal po izlizanih ploskvah. Tiste preklete barake pa le ni hotelo biti. Mislim sem si, da bo takoj pod nosilcem. Ko sem prišel do njega, sem si predstavljal, da bo za naslednjim nosilcem. Ker se od tam ni videlo ničesar, sem se v polmraku postavil na betonsko ploščad naslednjega nosilca. Pod menoj je bil zrak. Desno tudi nekaj takega. Levo se je grmadilo ostenje Stadorja.

Če bi bil na grebenu, bi gledal Krnico, po kateri sem že hodil in se tudi smučal. Tu pa ni bilo steze. Z lučko sem pregledal skale pod seboj, če bi se dalo kako pridobiti nekaj deset metrov. Nič. Lučka je odpovedovala, jaz pa sem rinil na levo do neke police, kjer sem obtičal.

»Naprej ne greš,« sem si rekel, »sicer si v špranjah, ki jih ne vidiš, zlomiš nogo, pa boš imel hudiča.«

Noč je nad seboj vzbociła čisto nebo. Čez polico so se stegovale dolge veje. Druga za drugo so se prižigale zvezde. Vedno svetlejše so postajale. Počasi sem jih oblezel vse, pa spet sem začel znova in prišel do kraja. Prav tisto noč je proti jutru napočil mlaj, zato so imele zvezde še posebno moč. Večernica, z njo pa tudi čas sta se premikala počasi. Skoraj neopazno. Dišalo je po smoli. Zdaj je po dolini ob Soči švignil pramen luči bežečega avtomobila. Morda je bil vsakokrat eden od tistih tisoč, ki so me spodili z Mangrta. Spomin mi je zablodil v leto 1933, ko sem bil prvič na njem.

Leto dni, ali nekaj manj pred tistim dogodkom, se je bil Dorče Sardoč vrnil s petletne konfinacije na Liparih, poln hrepenenja, da bi po dolgih letih statičnosti zadihal sveži zrak naših planin. Ko sem ga leto prej zapuščal, sva si obljubila, da bova ukradeni čas nadomestila z večjo dejavnostjo. Zame je to veljalo samo za tisto leto, ker sem že naslednje tičal spet v dreku, pa tega takrat še nisem mogel vedeti.

Pred velikim šmarnom sva sedela v kavarni Fabris v Trstu in pogovor je nanesel na težave z izleti na obmejne gore. Za nas, ki smo bili v stalni policijski oskrbi, so bile gore vir zadovoljstva in sreče. Za dr. Sardoča pa si upam trditi, da ni bil v življenju nikoli tako srečen kot med svojimi gorami. Malo besed in že je bilo sklenjeno: V soboto gremo.

»Ob osmih zvečer smo lahko z avtobusom v Bovcu. Če pojde z nami tudi Angela Abujeva, bomo hodili nekoliko umirjeno. V Strmecu smo lahko okoli enajstih ali vsaj do polnoči. Ob štirih smo lahko na vrhu in če bo jasno, se bo ravno zorilo,« tak je bil razgovor. Angela pa je bila Sardočeva nečakinja in je pri nas, političnih preganjancih, uživala veliko spoštovanje, ki si ga je prislužila, čeprav mlada, s svojo požrtvovalnostjo. Abujev dom je bil neke vrste naše zatočišče. Družina je stanovala v Coroninijevem parku v Gorici, kamor smo lahko prišli skozi vhod, za katerega gotovo policija ni vedela. Tu se je politiziralo lahko na ves volumen. Tu so se zbirali klerikalci in liberalci. Tu se je srečevala politična inteligenca.

Rečeno storjeno. Šlo je po programu. Pred kočo, ki je do zasedbe nosila ime Manhart-hütte, last beljaškega Alpenvereina, in ki jo je tržaški CAI obnovil po vojni ter ji nadel novo ime po padlem vojaku Giuseppe Sillaniju, smo si skuhalii čaja. Nekaj smo prigriznili in šli dalje. Takoj nad kočo smo prišli na sedlo. Sama tišina, le od časa do časa se je z Mangrtovega ostenja odluščil kamen. Ko je padal, je pognal za seboj nekoliko gruščca. Pa je spet zatišalo. Zadnji krajec nas je spremljal dalje pod Mali Mangrt in kmalu nato na snežišče, ki je bilo v tistih časih še ogromno. Nekaj svetlobe je bilo,

saj smo še kar lepo polagali svoje gozdarice z železnimi žebli v umazane snežne ponve, kakršne dela poleti sneg na strmih pobočjih.

V dolini pravijo, da je kapa na Mangrtu znamenje grdega vremena. Nočne ure so se premikale proti zori. Piš je po vrhu Mangrta premetaval meglo. Če smo bili s hojo lahko zadovoljni, pa nismo bili v jutru zadovoljni z razgledom. Ničesar nismo videli, le bel pajčolan, ki ga je veter vedno bolj divje cefral. Ni kazalo, da bo šlo na bolje. Zaenkrat še ni treščilo, vendar je bilo kazno, da bo še hudo. Na vrhu se nismo oščajali, raje smo jo ucvrli po isti poti navzdol.

Če smo bili mi trije hitri, je bila nevihta še bolj. Čeprav sem bil bolj hitrih nog kot tovariša, me je ploha zajela, ko sem bil pod Malim Mangrtom. Ona dva sta raje vedrila pod neko previso. Koča že ni bila več daleč, toda do nje je bilo vendar toliko hoje, da sem stopil pod napušč tak, kot bi me bil nekdo potegnil iz polnega čebra. Vse, kar sem imel s seboj, je bilo napita goba. Upravnik me je rešil iz zagate, ko mi je ponudil suho odejo, gorak čaj, kos kruha in pograd. Vse se je nebeško lepo prileglo. Najbolj pa pograd. Spričo nočnega pohoda iz Bovca, vzpona na vrh, sestopa in nezaželenega konca, sem takoj kot klada zaspal. Mlad človek lahko spi zelo mnogo. Če je truden, še bolj. Tako me je prebudilo naslednje jutro, če ni pri tem imel svoje prste vmes Dorče ali pa lakota. Želje, da bi vstal, pa le nisem imel. Zgodnjega vstajanja sploh nisem nikoli cenil.

Iz takega neurja, ki je divjalo prejšnji dan, se je izcimilo lepo, sončno jutro. Še preden sem prišel do sape, me je prijatelj začel spraševati, kako se bo dalo priti še tisti večer do kočice Corsi pod Višem. Poznal sem pot, zato sem malo podvomil, da bomo prišli do tja.

»Eh,« sem ugovarjal, »če pešačimo do Ovčje vasi, nato Za prahami do Pellarinijeve kočice, bo naše poti že dovolj.«

»In če nas Dolhar popelje z avtom lep kos poti iz Trbiža, kaj pa potem?«

»Potem jo udarimo čez Žabniško škrbino v žleb Mrzle vode na Gornjo Krmo in do kočice navzdol.«

»Vidiš, to je moška beseda!« se je Dorče posmehnil.

»Že prav, že prav, Rokovnjač,« sem mu prešerno odgovoril in sedel za mizo k zajtrku. Angeli pa je bilo tako in tako vse prav, kot je odločil stric.

V tistem, ko smo se zalagali za težavno pot, se odpro vrata in v kočico stopijo trije skrušeni moški. Starejši ni sedel, zrušil se je na stol pri mizi. Od onih dveh se je krepak mladenič ogledal po nas, sedel poleg starejšega tovariša k dolgi mizi, kjer smo sedeli tudi mi, tretji pa mu je sédel nasproti.

Ker upravnika kočice ni hotelo biti od nikoder, je Dorče stopil v kuhinjo in Jacobiniju naročil tri velike čaje z močno pijačo. Ko se je vrnil k mizi je zvedavo povprašal, od kod tako zdelani? Fant ni razumel, zato je spregovoril nekaj v nemščini. Nadaljeval je: »Prišli smo iz Beljaka. Avto smo pustili v Beli peči. Pet nas je bilo. Podvivali smo se mimo Belopeških jezer čez Plazje na sedlo, kot nas je vodič usmerjal. Do zelenice je nato šlo nekam v redu. Tudi videlo se je še nekam dobro. Ko pa nas je zajela megla, že veste, kako to gre. Šli smo v dveh navezah. Prvo sem vodil jaz. V moji smo bili v treh. V sredo sem dal nečakinja tega mojega prijatelja, ki je bolj mrtev kot živ. Zada je bil on. Z drugo navezo sta šla za nami tale drugi tovariš, ki ga vidite z mladim profesorjem, ki ga pa žal ne vidite. Tako smo rinili z vodičem v roki z zahodne proti južni strani. Steze že davno ni bilo več. Lotili smo se strme police, ki obkroža Mangrt. Vse je teklo še nekam dobro do strme stene, le divje je začelo tuliti, kot zna delati veter po vrhovih. Sem in tja je bilo videti 'zapeštano', kar je dalo misliti, da smo na pravi poti. In smo tudi bili, kot smo lahko danes ob zori ugotovili. Leden veter je nosil s seboj že prve snežinke, ki so se gostile. Kako človeka pobije tak snežni metež, ko v skalo sekajo strele, ve le tisti, ki je to preživel. Naša punca se je pričela bati. Od mraza in groze je pričela dreveneti. Kazno je bilo, da bi se rešili le, če bi se bila ledena ihta umirila. V skalo sem zabil dva karabina, da smo bili pritrjeni. Vsaj ni bilo nevarnosti, da nas veter spodnese. Enako sta naredila tovariša, ki sta ste nam pridružila. Slutili smo, da se premikamo nad previso. Ko ne vidi človek, kje je, si predstavlja vse strašnejše, kot je v resnici. Ko pa je megla gosta, se negotovost kaj lahko spremeni v strah, v trepet, človek ni več pri sebi. To ni nič novega. Dekle je prišlo v ta štadij. Masaža ji ni nič pomagala. Prav nič ji ni pomagalo, vse je bilo zaman. Minute so bile dolge, ure še bolj. Vihar se je krepil in proti polnoči je dekle izdihnilo. Zdaj je začel blazneti še profesor, zaročenec našega dekleta. Ista tolažba, isti postopek. Vedno manj je bilo življenja v njem in proti jutru je vzelo tudi njega. Oba smo privezali k skali. Šele proti zori se je začelo čistiti. Sneg je sicer prekrival vsako polico. Bilo ga je do kolen in še več, kot ga je pač nosilo. Ko se je zdanilo, smo se v moji navezi spravili na vrh, ki ni bil niti tako daleč, da bi ga ne bili dosegli, če bi v nas ne bilo nekaj odpovedalo. Nepojmljivo. Tudi v meni. Oblezel sem neverjetne stene in vodil po previsnih stenah tudi manj vešče plezalce, kot sta bila pokojna tovariša.

Nekaj podobnega se mi ni nikoli pripetilo. Najhujše pri tem zadnjem plezanju je bilo to, da smo izgubili smisel za orientacijo. Dve žrtvi! In to se zgodi meni, ki ne poznam meje naporom.«

Sklonil je glavo, da ga nismo videli v oči. Morda se je, silaku, utrnila solza. Tudi to se lahko zgodi. Človeško je. Gornik je tak.

Naš položaj je s tem tragičnim dogodkom postal res kočljiv. Marsikdo se bo vprašal zakaj? Tisti pa, ki ve, da se politični sovražniki fašizma in seveda njegovih varnostnih organov niso smeli družiti, bo pa verjel, da to pomeni zapor, če ne še kaj slabšega in trajnejšega. S Sardočem sva bila vendar oba »zaščitena« po vseh diktatorskih pravilih. Zdaj pa sva bila na vsem lepem tu med gorami, v bližini meje. Saj tu lahko z drugimi podobnimi »izvržki«, morda emigranti, naklepata nevarne podvige. Vpisali se nismo, saj se to takrat ni delalo. Italijanska oblast, ki se bo kaj kmalu pojavila v koči zaradi nesreče, nas ne sme videti.

Takoj smo se odpravili čez sedlo na Belopeško stran, kot je bilo v načrtu. Nič drugače bi ne bilo tudi, če bi bil v načrtu sestop v Log, kajti od tam bo prišla oblast. Naprošen je bil dr. Sardoč, naj telegrafira v Beljak o nesreči. Mi tedaj dol, oblast pa gor. Kot smo pozneje brali v časopisih, je trajal prenos dveh žrtev v dolino in čez mejo z vsemi formalnostmi vred kar nekaj dni. Birokracija ima svoje zahteve in v tem se do danes ni nič premaknilo.

Ko je bilo na pošti v Beli peči, prav za prav v Fužinah, vse opravljeno, smo pešačili proti Trbižu, a že na poti nas je ustavil avtomobilist, ko nas je videl v gorniški opremi. Pobaral nas je, odkod prihajamo. Povedali smo mu in izvedeli, da je brat tistega silaka, ki je vodil vzpon. Dorče mu je tudi povedal za telegram, ki ga je oddal. Avstrijec je v upanju, da prestreže sporočilo, ki bi ga mati gotovo ne sprejela mirno, odpeljal k pošti.

V tistem gostem rušju pod Kaninom, se je shladilo. Treslo me je, pa se ni bilo treba bati, da bi me mraz spodnesel. S koprivo ne gre tako. Zvezde so počasi temnele druga za drugo, kot bi jim bil kdo naročil, zarja pa je pulila iz mračnih višin obrise gora v tisti medli, skoraj negotovo obarvani rožnati barvi, ki spominja na večerne zarje. Tisto tiho jutro med rušjem, ki postaja vedno bolj zeleno, tisti smolnati vonj, ki polni ozračje in se ga ne moreš naužiti! Le divjadi ni bilo. Ni je več. Človek zasmradi okolje z železjem. Uniči naravo, divjad se premakne drugam.

Zdaj je bilo jutro in sled do tistega agregata ni bila lahka zadeva v zelenem morju našo-pirjenega rušja.

Kanin je visok. Da pripešačiš do njegovih podov, ehej, boš premočil debelo majico. Nekoč, ko sva s Kugyjem sedela v njegovi dnevni sobi in sem se posvetoval z njim, kako naj se lotim Kaninskega pogorja, mi je rekel:

»Nič lepšega si ne morete izbirati kot poti od Babe do Prestreljenika. Bivakirati boste morali nekje, ker je pot v dolino zaradi prenočevanja predolga in še bolj je zamudna vrnitev. Toda bivakiranje ima svoj čar.«

Tako mi je rekel. Mislil je na one police med Laško planjo in Črnim voglom, kjer je on sam doživljal čar bivakiranja. Meni to ni bilo dano. Šele v poznih letih sem se znašel v temni noči sam in že v letih v osrčju Kaninskega pogorja. Bivakiral sem, toda ne načrtno — in le v rušju.

PODOŽIVETJE PARTIZANSKEGA TRIGLAVA

(Ob 35. obletnici enega od partizanskih vzponov na Triglav)

DR. LEV SVETEK

Ribčev laz v Bohinju, 26. julija 1979

Sedim ob vznožju spomenika štirim srčnim možem — prvim triglavskim pristopnikom v Ribčevem laz v Bohinju in občudujem čudovito silhueto Triglava, naše najvišje gore, gore-simbola, kakor smo ga poimenovali lansko leto ob 200-letnici prvega pristopa nanj. Dopoldne sem se vrnil z njegovega temena, na katerem sem stal včeraj, v sredo, 25. julija 1979 ob 15. uri popoldne. Sedaj, proti večeru, pa sem prišel semkaj, da bi še enkrat zrl v to goro, ki prav sedajle žari v večerni zarji. Počutim se res prijetno utrujen, pa tudi notranje zadovoljen, saj praznujem prav te dni majhen jubilej: petintridesetletnico svojega in mojih partizanskih tovarišev vzpona na Triglav v okoliščinah osvobodilnega boja. Bilo je to prav tako v sredo, vendar 2. avgusta 1944, ko smo se štirje partizani iz IX. korpusa NOV in POJ in dva aktivista iz Bovškega povzpeli iz Trente skozi dolino

Zadnjice po Komarjevi stezi in prek Doliča na Triglav in še isto popoldne sestopili nazaj v Trento.¹

Tudi danes — prav tako kakor pred 35 leti — se blešči Triglav v zadnjih žarkih zahajajočega sonca obdan s svojimi ponosnimi dvorjani, kakor da bi bil odet v zlato-rdeč kraljevski škrlat. Triglav, gora nad gorami, simbol slovenstva in priča neuklonljivega, upornega duha ponosnega ljudstva, ki živi več kot celo tisočletje pod njim razgibano, burno in sedaj spet svobodno življenje.

Dvoje čustev mi ta hip napolnjuje srce: čustvo prekipevajoče radosti, da sem po tolikih letih ponovno doživel Triglav, tokrat v miru in svobodi, in drugo, tesnobno čustvo, koliko časa mi bo dobrotljiva usoda še dovoljevala pohajanje po naših prelepah planinah, kolikokrat bom še lahko obiskal Triglav, ki je bil včeraj ponovno — kakor je zakrožil Jakob Aljaž pred več kot sto leti — tudi moj dom ...

Še en pogled na žareči vrh Triglava, preden se vrnem v lično brunarico v gozdu za hotelom Jezero, ki je sicer ta čas moj bohinjski dom. Že včeraj sem visoko zgoraj ob Aljaževem stolpu sklenil, oživiti svoje vtise ob ponovnem obisku Triglava skupaj s spomini na partizanski vzpon v avgustu 1944 na papirju in s tem zaključiti opise partizanskih gorskih romanj po naših planinah na Primorskem, v Reziji in Beneški Sloveniji v tistem velikem, nepozabnem času.²

Prelepi so bili dnevi zadnjega tedna v juliju 1979 po tisti deževni nedelji, 22. julija, ko je ves dan lilo kakor iz škafo (v Bohinju ima dež mlade, pravijo vrli Bohinjci). A v ponedeljek, 23. julija, so vstale bohinjske planine kakor umite v vsem svojem sijaju, med njimi najvišji in najbolj odmaknjen, pa vseeno dosegljiv prostemu očesu — očak Triglav! Vreme je kazalo, da se bo ustalilo, in tisti hip se je v meni porodil sklep, da obiščem Triglav ponovno po 35 letih in obudim hkrati spomine na tisti nepozabni vzpon v pogojih narodnoosvobodilnega boja, ki mi je ostal in mi bo tudi ostal zapisan v srcu do mojega zadnjega dne.

Seveda nisem bil telesno kdo ve kaj pripravljen za naporno triglavsko turo: delovne dolžnosti in obveznosti mi niso po vojni dopuščale intenzivnejšega planinskega, kaj šele alpinističnega delovanja kakor v predvojnih študentskih letih, ko smo kakor za šalo premagovali najbolj strme stene in si privoščili tudi nekaj prvenstvenih vzponov. V povojnem času sem se omejil večinoma na manj zahtevne, več ali manj srednjegorske ture, pa še to bolj kot nedeljski izletnik in ne kot zagnan osvajalec planin. Le vsakoltno kratko odmerjene dopustne dni v Bohinju sem namenil tudi visokogorskim turam po prelepih bohinjsko-tolminskih planinah, vendar je vedno naneslo tako, da Triglava nisem in nisem mogel zajeti v ta planinska romanja.

Letos pa se moram povzpeti nanj, naj stane kar hoče — sem trmoglavil v brunarici in skušal pridobiti za triglavski vzpon vsaj nekoga od svojih tovarišev, ki so prav tako preživljali del svojega dopusta v Bohinju. Nisem uspel niti z najlepšimi besedami. Tako sem se odločil povzpeti se na Triglav kar sam, saj sem tudi sicer vnet samohodec. Rad uživam planine in naravo brez hrupne družine in posebej še kričavih planincev, ki jim pritiče že ustaljeni naziv »homo alpinus ululans«.³

Da bi pridobil za triglavsko turo vsaj nekaj prepotrebne kondicije, sem poprej v nekaj zaporednih dneh opravil nekatere manj zahtevne ture: prvi dan na Komno, kočo pri Triglavskih jezerih in čez Komarčo nazaj v Ribčev laz; drugi dan na Vogar in Pršivec (1673 m) in nazaj skozi Staro Fužino, tretji dan spet na Vogar, mimo koč Planina-Jezero in po poti ob Suhi, ki so jo prav tedaj popravljali, v dolino Voje in spet nazaj skozi Staro Fužino v Ribčev laz. Tako sem se čutil dovolj pripravljen za triglavsko turo, ki bi jo opravil četrti dan, to je 25. julija. Smer naj bi bila: planina Uskovnica—Vodnikova koča—Planika—Triglav, nazaj pa, kakor bo kazalo. S seboj vzamem samo najpotrebnejšo planinsko opremo in seveda neogibni fotografski aparat. Pri tem sem odklonil misel, da bi se na Rudno polje potegnil z avtomobilom, kajti po mojem globokem prepričanju avtomobil s svojim ropotom in plini ne sodi v gore, še najmanj pa v Triglavsko kraljestvo!

Zasvitalo se je jutro 25. julija, a bohinjsko kotlino je prekrivala gosta megla. Vremenska napoved, ki sem jo ujel ob 4. uri zjutraj, je bila kar dobra. Na hitro sem se opravil in tiho, da ne bi zbudil drugih prebivalcev brunarice, okoli pete ure zjutraj zapustil njeno varno naročje. Ker sem bil sam, sem si tudi prosto uravnaval tempo hoje, ki naj bi me še danes pripeljala na vrh Triglava in po možnosti do noči spet nazaj v dolino. Ako ne bom mogel celotne ture dokončati v enem dnevu, bom prenočil v eni od triglavskih koč: Vodnikovi, Planiki ali Kredarici. Saj vendar nisem več mlad, da bi se moral

¹ Ta vzpon sem prvič opisal v partizanski zbirki reportaž »Po Reziji in Slovenski Benečiji«, ki jo je natisnila partizanska tiskarna Andrej na Primorskem še v letu 1944 (brošuro hrani med drugim tudi Muzej ljudske revolucije v Ljubljani), nadrobneje pa v planinski brošuri »Gore in ljudje«, št. 6—12 iz leta 1946.

² Glej sestavke »Spet ob Krnskem jezeru« (PV št. 11/76), »Partizanski vzpon na Kanin« (PV št. 10/77), »Na Krnu v vojnem letu 1944« (PV št. 9/78), »Matajur, beneški Doberdob« (PV št. 9/79), in »Na Triglavu v narodnoosvobodilni vojni« (Triglavski zbornik, ciklostil, 1978).

³ Vreščeči alpski človek. (Po Mlakarju.)

po vsej sili — tako kot smo to turo v letu 1944 igrave opravili partizani v enem samem dnevu — še isti dan vrniti v dolino, ne glede na to, da planinski dirkači od še tako lepe ture ne odnesejo prav ničesar.

Tako sem torej brez trdnega načrta vzel pot pod noge in mimo spomenika štirim srčnim bohinjskim možem zavil čez most pri Janezovi cerkvi proti Stari Fužini. Že sem pred znamenitim Hudičevim mostom pred njim pa zavijem na desno naravnost navzgor proti planini Blatce pod Studorjem. Kar dobro me je zagrela strma pot in me prisilila, da sem pričel odlagati toplejše kose obleke v nahrbtnik kljub megli, ki je še vedno lebdela nad Bohinjskim jezerom. Vendar se je meglena tančica na kolovozu, ki pripelje iz vasi Studorja proti Uskovnici, pričela razblinjati in nekoliko pod planino se je že odprl prekrasen razgled na celotno verigo bohinjsko-tolminskih gora, nekdanje meje s sosednjo Italijo. Nisem si mogel kaj, da ne bi posnel na barvni film te veličastne panorame in čez nekaj minut sem že pri prijetnem planinskem domu na planini Uskovnici. V koči ob tej uri — bilo je okoli sedme ure zjutraj — ni bilo veliko ljudi, sicer pa se glavni naval na Triglav očitno še ni pričel!

Nisem se dosti mudil v koči, saj sem se bil namenil napraviti danes čim več poti, vsekakor pa stopiti mu še danes na téme. Nekaj časa sem se držal neke dokaj glasne primorske planinske družine, bili pa so prepočasni in podvizal sem se sam naprej. Že zunaj vasi srečam gozdarja in ga vprašam, koliko imam do Vodnikove kočice na Velem polju. Namuzajoč se, mi je rekel: »Takšnile turisti hodijo običajno tudi pet ur, lahko pa se pride tudi v treh ali še prej.« No, lep, prav pitijiški odgovor, si mislim. Nemara bo resnica kar neke v sredini (to se je pozneje tudi pokazalo). In že spem naprej mimo bistrega, žuborečega potočka, iz katerega zajamem sem in tja osvežujoč požirek. Ko ga prečkam po drsnem mostiču, mi spodrsne, padem v vodo in si s tem pridobim na nogi lep ožiljek, ki še sedaj ni izginil, ko pripravljam tale članek za »Planinski Vestnik«. Pot pelje naprej skozi sveže zelene gozdice in čez opuščeno planino Konjščico navzgor v amfiteatralno kotanjo, kjer se prvič oddahnem in si privoščim tudi skromen prigrizek. Okolica, bližnja in daljna, kar sili k fotografiranju, planinsko cvetje dehti okoli mene v najlepšem razcvetu, tako da fotografiram še in še, (o, da ne bi, kajti, kakor bomo še videli, mi je prav za zmago slavni posnetek vrh Triglava, pozneje zmanjkalo filma!). Popolnoma sam sem tu v prelepem planinskem svetu in prav nič mi ni žal, da sem v tem gorskem raju samoten popotnik, saj tako lahko doživljam prvobitno narodo veliko globlje in neposredneje.

Za sabo imam že kar dober kos poti, pred menoj se upre precejšnja strmina, ki drži iz amfiteatralno zaokrožene kotanje na zgornji rob in potem naprej proti Velemu polju. Ključki do zgornjega roba se kar nočejo pa nočejo nehati in me prisilijo, da tu in tam ponovno duškam. Morda so bile moje priprave za triglavski vzpon le malo prenaporne, kajti pričele so se oglašati mišice in me opominjati k počasnejši, ne več tako zagnani hoji. Vendar, že sem na zgornjem robu amfiteatra, pot se prevesi naprej nekoliko navzdol, nato pa zavije v velikem loku skoraj po ravnem proti Velemu polju. To je seveda dobrodošla sprememba. Kri hitreje zapolje po žilah, korak se raztegne in pohiti, utrujenost polagoma izginja. Pod mogočno steno drži sedaj pot, strmina se prevesi na levi strani poti v globel. Tu je že sloviti dvojni viharik, nemara najbolj fotografirani objekt na tej poti (poleg Aljaževega stolpa, seveda!), saj je videti, kakor da bi se oba viharnika objemala na prepadnem robu planinske steze. Še nekaj korakov in pot se mota skozi skale in grmičevje na plano. Glej: že kipi pred mano v sinje višine mogočni vršac Triglava z vsem svojim spremstvom, še vedno daleč in hkrati blizu. Odbija in hkrati vabi! Tudi ta prizor je vreden posnetka. Nato pa še tistih nekaj minut do Vodnikove kočice, kjer še vedno gospodinja prijazna oskrbnica Angelca, naša planinska veteranka. Še bežen pogled na uro: proti enajstim gre — čas je za nekoliko daljši počitek v gostoljubni Vodnikovi koči.

Solidna in lepo oskrbovana je Vodnikova kočica na Velem polju. Prvič sem v njej, kajti prvič sem šel na Triglav v letu 1932, še mlad gimnazijec, iz Vrat. Partizanski vzpon leta 1944 pa se je začel v Trenti. V koči ni veliko turistov. To kaže na to, da je glavna pot na Triglav še vedno iz doline Vrat. Poleg dveh slovenskih družb so tu še francosko govoreči Švicarji, fantje in dekleta s katerimi se kmalu zapletem v živahen pogovor. Vsi sodijo, da je Slovenija mala Švica, da so ljudje izredno prijazni, da je pri nas hudo poceni in da bodo še prišli. Čas kar divja, kmalu bo poldne, torej čas za kosilo. »Ali je mogoče dobiti prave žgance s planinskim mlekom?« pobaram. Angelca pa: »Ne, zdaj še ne, ampak če se oglasite proti večeru nazaj grede, bodo!« »Poskusil bom,« odvrnem in se zadovoljim z enolončnico, ki mi je seveda prav tako teknila. Objubljeni žganci s planinskim mlekom pa so mi zadišali in sklenil sem, da se s Triglava vrnem po isti poti, mimo Planike na Velo polje in naravnost na Vodnikovo kočico. Rad imam to pristno slovensko jed in še posebej planinsko poslastico.

In tako se okoli poldne odpravim naprej proti Planiki. Vse polno snežišč prekriva od časa do časa ozko stezo posledice letošnje muhaste zime in spremenljive pomladi. Malo me zaskrbi, kako bo v samem ostenju Triglava, saj sem brez cepina in derez,

imam pa narezane gumijaste podplate. K temu me je ustrašila še oskrbnica Angelca, češ, kako da se podajam na Triglav popolnoma sam! Da sem star, uhojen planinec, ji povem, da imam v mladosti za seboj tudi nekaj prvenstvenih vzponov, da je torej odveč, skrbeti zame. Z novimi močmi spem proti koči Planiki, ki jo vidavam dokaj visoko nad seboj. Danes bom prvičkrat užival njeno gostoljubje. Ko smo se takrat, 2. avgusta 1944, vzpenjali partizani na Triglav s trentarske strani, smo se Planike (tedaj še Aleksandrov dom) raje ognili, saj je bila v njej utaborjena močna nemška posadka, ki naj bi preprečevala partizanskim kurirjem prehajanje iz Kredarice na Planiko in s tem iz Savske v Soško dolino in obratno.

Že sem na prostranem snežišču pod kočo, ki se nadaljuje, kakor vidim, visoko gori v Mali Triglav. Potrebna bo torej dobršna mera previdnosti, da se ne zapeljem po snežišču globoko dol med ostre skale in robati grušč.

Tu je končno Planika, lična planinska koča. Kar poka od navala turistov! Dan se je že nagnil na popoldne, velika večina turistov, ki so bili prenočili v tej koči, se je že vrnila z vrha Triglava. V koči ostanem le toliko, da se vpišem v vpisno knjigo in pritisnem štampljiko na razglednice, ki sem jih bil prinesel s seboj in jih nekaj še dokupil. Nato oprtam na hrbet vso opremo po stari dobri partizanski navadi, kar se mi bo — to bomo še videli — poplačalo ob sestopu s Triglava. Zavijem v zasneženo južno stran Malega Triglava. Korak nekoliko spodleti v zdrsljivem snegu, ki je bil to pomlad tako bogato obdaril triglavsko pogorje. Še srečujem številne turiste, ki se vračajo s Triglava, nikogar pa ni, ki bi bil ob tej uri namenjen navzgor, na teme Triglava. Pač, visoko nad mano motovili v skalah starejša hrvaška družčina, ki ji očitno dela težave gladko snežišče. Ko jo dohitim, se mi umaknejo: »Pustite dečka, nek prodje!« Res jih prehitim in čim višje sem, toliko bolj se mi pogled ustavlja na južnem triglavskem ostenju, po katerem smo stopili na Triglav pred petintridesetimi leti. Po sicer jasnem nebu se podijo zavese oblakov in od časa do časa zagreje vrh Velikega Triglava, ki štrli še visoko nad mano v širno nebesno prostranstvo.

Že sem na Malem Triglavu. Privoščim si kratek počitek, da bi si dodobra ogledal mogočno južno steno Velikega Triglava. V duhu pa se mi prikaže podoba izpred petintridesetih let: daleč tam spodaj, pod strmim triglavskim ostenjem, vidim šesterico drobnih, drobnih postav, ki se ženejo po triglavskih podih proti Velikemu Triglavu. S prostim očesom lahko ocenim, kako blizu smo bili takrat slovenski partizani in aktivisti nemški posadki v koči, ki je danes naravnost pod mano. Kako lahko bi nas obsula z ognjem iz brzostrelnega orožja! Vendar — nič kaj takega se ni zgodilo in še danes ne vem, ali so bili nemški vojaki tedaj v patroli tam nekje okoli Kredarice ali so se raje potuhnili v varno zavetje svoje postojanke. Eno drži: niti na poti navzgor na Triglav niti na sestopu v dolino Trente nas niso vznemirjali, čeprav smo jim bili v zelo dosegljivi strelni razdalji in torej kar vabljev cilj.

Spomin mi še naprej oživilja tedanje dogodke. Vidim, kako se je partizanska skupina pred južno steno Velikega Triglava razdelila: peterica z obema aktivistoma je krenila na desno, da bi po popolnejši poti čez Mali Triglav dosegla Aljažev stolp, sam pa sem se odločil, splezati po južni steni Velikega Triglava, naravnost na njegov vrh. Ponudila se mi je namreč nepričakovana priložnost, preskusiti v teh posebnih okoliščinah plezalne sposobnosti iz predvojnih časov, čeprav tokrat ni šlo za pravo plezarijo, temveč za precej strm direkten vzpon po južni triglavski steni na vrh Triglava. Spominjam se, da mi je bila pri tem v pomoč na nekaterih krajih dotrajana, zarjavela žica. Ko sem se je na nekem nekoliko bolj izpostavljenem mestu oprijel, se mi je utrgala in tako sem se popeljal nekaj metrov navzdol po skalah, k sreči brez težjih posledic. Ko v duhu spremljam še naprej svoj tedanji vzpon po južni triglavski steni, se sprašujem, zakaj nisem tudi jaz takrat ubral zložnejše poti čez Mali Triglav, skupaj s partizanskimi tovariši. Kaj lahko bi se bila moja trmoglavja zagnanost končala tudi kako drugače, posebno spričo težke vojaške opreme, z brzostrelko in municijo, pa še s težkimi podkovanimi škornji, ki so bili primerni za vse drugo, le ne za takšno plezarijo...

Še bi sanjaril na vrhu Malega Triglava, pa je bilo treba iti naprej po grebenu med obema Triglavoma. Dokaj močan veter buta vame, nemo strme vame spominske plošče, postavljene na tej izpostavljeni poti planincem, žrtvam smrtonosne strele. Znamenje, da njegovo veličanstvo Triglav ni vedno pri volji sprejemati obiske svojih podložnikov. Tudi mirni čas terja torej v hribih mnogo žrtev, čeprav še zdaleč ne tako številnih niti tako usodnih, kakor jih je terjal neusmiljeni vojni čas...

Ura je natanko tri popoldne, ko premagam še zadnjo vzpetino Velikega Triglava: pred menoj zraste ta hip moj današnji cilj, Aljažev stolp! Vidim že od daleč, da sta na vrhu dve skupini planincev: skupina mladih čeških turistov in turistk, po vsem sodeč študentov, ki se ob Aljaževem stolpu pravkar vneto fotografirajo. Druga skupina pa — ali je to mogoče! Drugo skupino vodi sam — sedaj častni — predsednik Planinske zveze Slovenije, dr. Miha Potočnik, član nekdanje slovitve »zlate naveze« in moj partizanski bojni tovariš. S seboj ima snaho in tri vnučke, v starosti kakih desetih do

štirinajstih let: same mlade korenjake. Morda bodo prav tako odlični alpinisti kakor njihov vzornik. Čim me Miha zagleda, postroji svoje tri junake ob Aljaževem stolpu in jim odpre: »Poglejte, tale tovariš, ki je pravkar prišel, se imenuje s partizanskim imenom Zorin in je prav tako jezični dohtar kakor vaš deda. Bil pa je že v partizanskih časih kljub nemškim zasedam prav tako na vrhu Triglava in je razvil na Aljaževem stolpu našo slovensko zastavo. V vpisno knjigo pa je vpisal na vprašanje 'Kam potuje' samo tri besede: V nove zarje! In vidite, po tolikih, kar petintridesetih letih, je ponovno prišel na ta vrh, ki ga je skupaj s svojimi partizanskimi tovariši osvojil v času najhujše vojne vihere!«

Najbrže nisem bil tisti hip najbolj ugledne zunanosti po desetih urah hoje od Bohinjskega jezera (523 m) do vrha Triglava (2863 m), potem ko sem moral premagati takorekoč v enem maršu 2340 metrov višinske razlike. Vendar ne bom svoj živ dan pozabil široko odprtih, občudujočih otroških oči, ki so verjetno v duhu videle okoli Triglava Nemcev kakor listja in trave, vmes pa malo četico hrabrih partizanov, ki se sredi peklenkega ognja, bomb in granat prebijajo proti vrhu Triglava. Nočem jim podreti njihove predstave in jim razložim, da so bili prav v tisti koči pod nami v resnici Nemci, da pa si niso upali napasti pogumnih partizanov. Še to jim povem, zakaj sem kot smer odhoda napisal v vpisno knjigo: V nove zarje. To je bil namreč naslov neke moje partizanske pesmi, ki sem jo napisal proti koncu leta 1943 v hrvatskem Gorskem kotarju. Tam se je takrat zadrževala moja Ljubljanska partizanska brigada. Govorim, da poje pesem o tem, kako gredo partizani naprej kot silen vihar v široka, svobodna obzorja, tja prek gora in prek voda vse dalje do našega morja.⁴ In še jim odgovorim na vprašanje, zakaj sem si bil izbral partizansko ime Zorin: to je bil junak znanega romana mojega starega strica Josipa Stritarja, s katerim sem se skušal poistovetiti kot mlad šolar, podobno kakor se današnja mladina mnogokrat poistoveti z današnjimi junaki filma in športa: Johnom Travolto, Nickyjem Laudo in podobnimi.

Ob takšnih in podobnih razlagah je čas bliskovito potekal in Miha Potočnik je spet navezal svoje nadobudne vnuke na zanesljivo plezalno vrv in se pričel z njimi spuščati nazaj proti Kredarici, odkoder so bili prišli. Poslovlili so se tudi češki študentje: Na shledanou, do svidenja morda tudi z vami, občudovalci naših planin in naše Jugoslavije!

Tako ostanem sam ob Aljaževem stolpu in se lahko spet pogreznem v spomine na dogodke pred petintridesetimi leti. Glej, prav tule ob tem istem stolpu smo se združili vsi člani naše partizanske skupine, stopili smo skupaj in zapeli iz polnih grl udarno »Od Urala do Triglava«, da je odmevalo daleč naokrog po širnem triglavskem kraljestvu in prineslo odmev prav gotovo tudi do nemške posadke spodaj v koči. Tule za stolpom pa je stal zajetni mejni steber, ki so ga postavili nemški in italijanski okupatorji kot mejo med Hitlerjevo Nemčijo in Mussolinijevo Italijo in tako hoteli za vse večne čase zbrisati s sveta Slovenijo in Jugoslavijo. Prevzela nas je sveta jeza nad tolikšno predrznostjo: izpodkopali smo steber na severni strani, se z vsemi silami uprli vanj in ga strmoglavili čez prepadna pobočja Velikega Triglava, da se je raztreščil globoko nekje spodaj v dolini Vrat.⁵ Nikoli več ne bo ta nakaza kazila in onečaščala našega Triglava, simbola bojev in svobode ljudstva ob njegovem vznožju, ljudstva z neuklonljivo voljo, da si uredi življenje po lastni volji in lastnih zamislih. Skoraj fizično podoživljam strahoviti trušč, s katerim se je valil sramotni steber z vrha Triglava v neznane globine, dokler nam ni izginil izpred oči.

Glej, prav tu smo se vpisovali v vpisno knjigo — kje neki je sedaj — in sicer s pravimi in s partizanskimi imeni: Danilo Turk-Joco, Joško Erjavec, Jože Šebenik, Tilka Domevšček, Herman Srebrnič-Soški Trentar in nazadnje tudi jaz pritaknem polnemu imenu še partizansko ime Zorin. S topla mislijo se spomnim vseh teh tovarišev, s katerimi sem tedaj, 2. avgusta 1944, delil radost partizanskih pristopnikov na vrh Triglava. Kje so sedaj, kaj delajo? Danilo Turk-Joco je postal iskan dramski in filmski igralec v svojem Trstu, Jože Šebenik kmetuje, kakor je kmetoval že pred vojno, še naprej v Lazah pri Planini na Notranjskem, Tilka Domevšček, poročena Lojk, dela na občini v Kopru, Herman Srebrnič župnikuje v Tomaju na Krasu, Joško Erjavec, po rodu Novomeščan, je tragično preminil po vojni. In jaz? Ubadam se že dolgo vrsto let z varstvom naših ljudi v tujini in bdim nad spoštovanjem njihovih pravic iz mednarodnih sporazumov o socialni varnosti. Lepa in hvaležna naloga — vendar kdo bi si takrat, v narodno-osvobodilnem boju mislil, da bo toliko naših ljudi odhajalo z rodne grude na tuje, veliko celo v deželo naših tedanjih najhujših sovražnikov, nemških okupatorjev!

Ura se je ta čas pomaknila proti štirim popoldne in treba je bilo misliti na sestop. Vpišem se v vpisno knjigo in ne pozabim pristaviti pripisa o pomenu današnjega triglavskega vzpona zame in za moje partizanske tovariše. Radost, ki me preveva ob tem, pa se kmalu skali spričo dvoje neprijetnih presenečenj, ki sta me čakali na vrhu

⁴ Pesem je bila objavljena v partizanski pesniški zbirki »Pesmi naših borcev«, ki je izšla leta 1944 ob triletnici Osvobodilne fronte slovenskega naroda na svobodnem ozemlju (uredil Mile Klopčič).

⁵ Dogodek je prav tako opisan v zbirki partizanskih reportaž »Po Reziji in Slovenski Benečiji« (prim. op. 1).

Triglava. Seveda sem hotel napraviti — s samosprožilcem — spominsko sliko ob samem Aljaževem stolpu, saj sem prav zato tovoril s seboj fotografski aparat s stojalom vred, kar mi je močno oteževalo nahrbtnik. Postavim stojalo, nasadim nanj fotografski aparat, uravnam ustrezno osvetlitev, razdaljo in vse, kar spada zraven. Ko pa hočem sprožiti samosprožilec, se mi ta upre: s pretiranim fotografiranjem med potjo na Triglav sem namreč porabil film do konca in tako mi je aparat zatajil prav v odločilnem trenutku, ko bi se bil moral ovekovečiti za svoj jubilej na vrhu Triglava! Kako naj sedaj dokažem nevernim Tomažem v Bohinju in v Ljubljani, da sem bil prav zares na vrhu Triglava? No, k sreči imam s seboj zajeten šop razglednic iz vseh triglavskih postojank, ki sem jih bil minil med potjo na Triglav: nanje pritisnem triglavsko štampiljko in dokaz o triglavskem vzponu je tu!

Vendar ne — tu me čaka drugo razočaranje! Na kamnitem podstavku je res blazinica in lesena dela obeh triglavskih štampiljk sta vestno pritrjena na močni verižici. Vendar na nobenem od njih ni štampiljke: obe si je prisvojil neznan planinski vandal in ju kot trofeji odnesel kdo ve kam! Žalost mi napolni srce: kaj res niso prav vsi planinci plemenitega srca in čiste misli? Kako da se tudi med njimi najdejo še vedno skrunilci planinskih emblemov pa tudi planinske narave, favne in flore? Žal je včasih še vedno tako in moji vznoseni občutki pred nekaj minutami se za hip umaknejo tihi resignaciji. Vendar ne! Ogromna večina planincev je vendarle privržena čisti planinski etiki, varstvu narave in čuvanju s težko muko pridobljenega planinskega inventarja. Drugi bodo sčasoma odpadli, saj nimajo česa iskati v (še) deviškem, nedotaknjem planinskem svetu!

Tako torej ostanem brez vidnega, otipljivega dokazila o svojem jubilejnem triglavskem pristopu. Tedaj se domislim: saj imam vendarle živo pričo, ki je hkrati tudi daleč najverodostojnejša, v osebi samega predsednika dr. Mihe Potočnika! Naj mi spoštovani predsednik ne zameri, ako bi se kak neverni Tomaž v resnici kdaj pozanimal pri njem o tem nenavadnem srečanju dveh slovenskih partizanov, od katerih se je eden bojeval na Gorenjskem, drugi pa je posvetil svoje partizansko delovanje Primorski in obema najskrajnejšima slovenskima pokrajinama Reziji in Beneški Sloveniji. O srečanju prav na vrhu Triglava 25. julija 1979.

Še malo, malo naj posanjarim... Krog mene se podijo triglavske megle in občasno zastro pogled z najvišjega vrha slovenske in jugoslovanske zemlje. Pripremem oči in se v duhu spet prenesem nazaj: spet vidim partizansko šesterico, kako se po enournem postanku na vrhu Triglava odpravlja nazaj v dolino Trente, kjer jo že zvečer istega dne čaka miting, na katerem se bodo zbrali Trentarji od Bovca do izvira Soče. Saj je glas o mladih partizanih, ki tako lepo govorijo in pojejo in imajo poleg tega s seboj še pravo pravcato muziko, segel do zadnjih zatrepov te prelepe alpske doline. Dobro se spominjam, da smo tisti dan, 2. avgusta 1944, odšli iz Trente ob četrti uri zjutraj in bili na vrhu Triglava ob enajsti uri dopoldne, da smo odšli s Triglava opoldne in bili nekaj pred šesto uro zvečer spet v dolini. Seveda se nismo držali položne italijanske »mulatiere«, temveč smo jo udrlji kar naravnost navzdol po vseh mogočih in nemogočih bližnjicah, dokler nismo po Komarjevi stezi in skozi dolino Zadnjice spet dosegli našega izhodišča nekje pri sedanjem hotelu. Ozrli smo se še poslednjič na mogočni stožec Triglava, ki je plamtel visoko, visoko nad nami v zlatordeči zarji zahajajočega sonca. Na svidenje — smo se takrat poslovili od kralja naših gora — na svidenje v svobodi, ko nihče ne bo več oviral pohajanja po naših planinah in po naši lepi domovini, ki jo bomo osvobodili prav do zadnjih njenih meja!

Nisem si bil mislil takrat, da bo preteklo toliko let do mojega ponovnega obiska Triglava, ki sedaj svobodno kraljuje nad svobodno slovensko zemljo. Vendar danes, čeravno pozno, izpolnjujem svojo takratno obljubo, v svojem imenu in v imenu mojih takratnih tovarišev, s toplo mislijo v srcu in s hvaležnostjo usodi, ki mi je naklonila svoje najlepše darilo, podoživeti spet enkrat tisti veliki, nepozabni dan...

Zdrznem se iz sanjarij, kajti tik pod seboj začujem glasove planinske skupine, ki se počasi pomika proti Aljaževem stolpu: očitno je to družčina, ki sem jo bil zapustil v prvih strminah Malega Triglava. Ne bi rad delil s komer koli intimnih doživetij, ki so me preplavljala ob ponovnem obisku Triglava, in tudi ura mi pokaže, da je že štiri preč in da bom moral pošteno pohiteti, če hočem še nočoj v Bohinj. Zato se podvizam navzdol — »do vidjenja iduče godine opet na Triglavu«, se pozdravim z vrlimi Zagrebčani, ki bodo vendarle stopili vsak čas na vrh Triglava. Pod seboj vidim sestopati počasi in previdno češke študente in jim nehote sledim po ostenju Malega Triglava. Sedaj se moram tudi jaz odločiti za smer sestopa: najbolj vabljiva bi bila sicer tista čez Hribarice in po dolini Sedmerih jezer pa čez Komarčo v Bohinj, vendar mi je ta pot predolga, pa tudi poznam jo še iz študentovskih let. Zato se odločim za sestop na Kredarico, odtod bi šel na Planiko in nato na Velo polje, odkoder sem bil tudi prišel. Na Kredarici se še enkrat poslovim od Mihe Potočnika in njegovih; naroči mi pozdrave za oskrbnico Angelco v Vodnikovem domu in mi zaželi srečen sestop

v dolino. Isto zaželim tudi jaz njemu: Naj bi naš zaslužni predsednik tudi v novi funkciji še dolgo deloval v korist naših planincev, planinskih poti in planinskih postojank, za krepitev in še večjo množičnost planinstva!

Ura je sedaj blizu petih popoldne. Odločim se prečiti pod ostenjem Malega Triglava do Planike in nato sestopiti nazaj na Velo polje oziroma do Vodnikove kočice. Toda glej — že takoj na začetku poti proti Planiki me zaustavi tabla z napisom »Prehod na Planiko prepovedan!« Povedo mi, da sta nedavno dva planinca zdrsnila pod strmim in dolgem snežišču, ki vseskozi prekriva to pot, in se pošteno potolkla. Zato so to pot začasno zaprli. Tako mi ne preostane nič drugega, kot da se spustim s Kredarice naravnost navzdol proti Vodnikovi koči: to pot opraviš v manj kot dveh urah. Okoli pol sedmih zvečer sem spet pod varno streho te vzorno oskrbovane kočice in seveda tudi pod varuštvo prizadevne in zveste oskrbnice Angelce.

»Vidite, držal sem besedo in se vrnil s Triglava nazaj v vašo kočico,« jo pozdravim. »In kako je z žganci in mlekom?«

»Tudi jaz držim besedo,« mi odvrne. In ko ji še sporočim pozdrave predsednika Mihe Potočnika z obljubo, da jo kmalu — verjetno že v mesecu septembru — obišče v njenem velopoljskem kraljestvu, mi nasuje na krožnik celo goro dišečih žgancev, zalitih z latvico sladkega planinskega mleka. Skrbna oskrbnica mi odsvetuje, da bi se spustil še nocoj nazaj v dolino, saj bo čez kaki dve uri že trda tema, v koči pa je tudi še dovolj prostora zaprečočišče. »Triglavskih obiskovalcev zdaj še ni veliko, glavni naval pričakujemo v avgustu in septembru, ko se bo pričelo množično romanje na Triglav in bodo zagnani častilci Triglava ležali kar na klopeh, na mizah, na tleh...«

Seveda sem se dal prepričati. Ni mi žal, da sem ostal v Vodnikovi koči in preživel nepozabni večer v prijetni planinski postojanki in še prijetnejši planinski družbi ob iskrih šaloh, planinskih zgodbah in planinski pesmi. Posebno živahna je bila francosko-švicarska družba tam v kotu, ki se ni bila povzpela na Triglav, temveč je raje pokušala domače žganje in tudi močni, zapeljivi merlot. Ko zakrožijo tisti slavni šanson nepozabne temnopolte Josephine Baker »J'ai deux amours, mon pays et Paris«,⁶ si ne morem kaj, da ne bi še jaz pritegnil tej, svojčas tudi pri nas zelo znani francoski peveci...

S tem se moj opis podoživljenega partizanskega Triglava pravzaprav lahko konča. V Vodnikovi koči sem tisto noč spal globoko spanje pravičnega, drugo jutro pa sem se navsezgodaj poslovil od gostoljubne oskrbnice Angelce in dveh njenih sodelavk, ki sta ji v pomoč. Nato sem se spustil po najkrajši poti na planino Uskovnico in tam povasoval še pri violinskem virtuozu Dejanu Bravničarju in njegovi simpatični soprog, ki sta v svojem planinskem Tusculu počivala v mirnem, poživljajočem okolju pred naporno sezono. Še predpoldnem sem bil spet v brunarici v Ribčevem lazju.

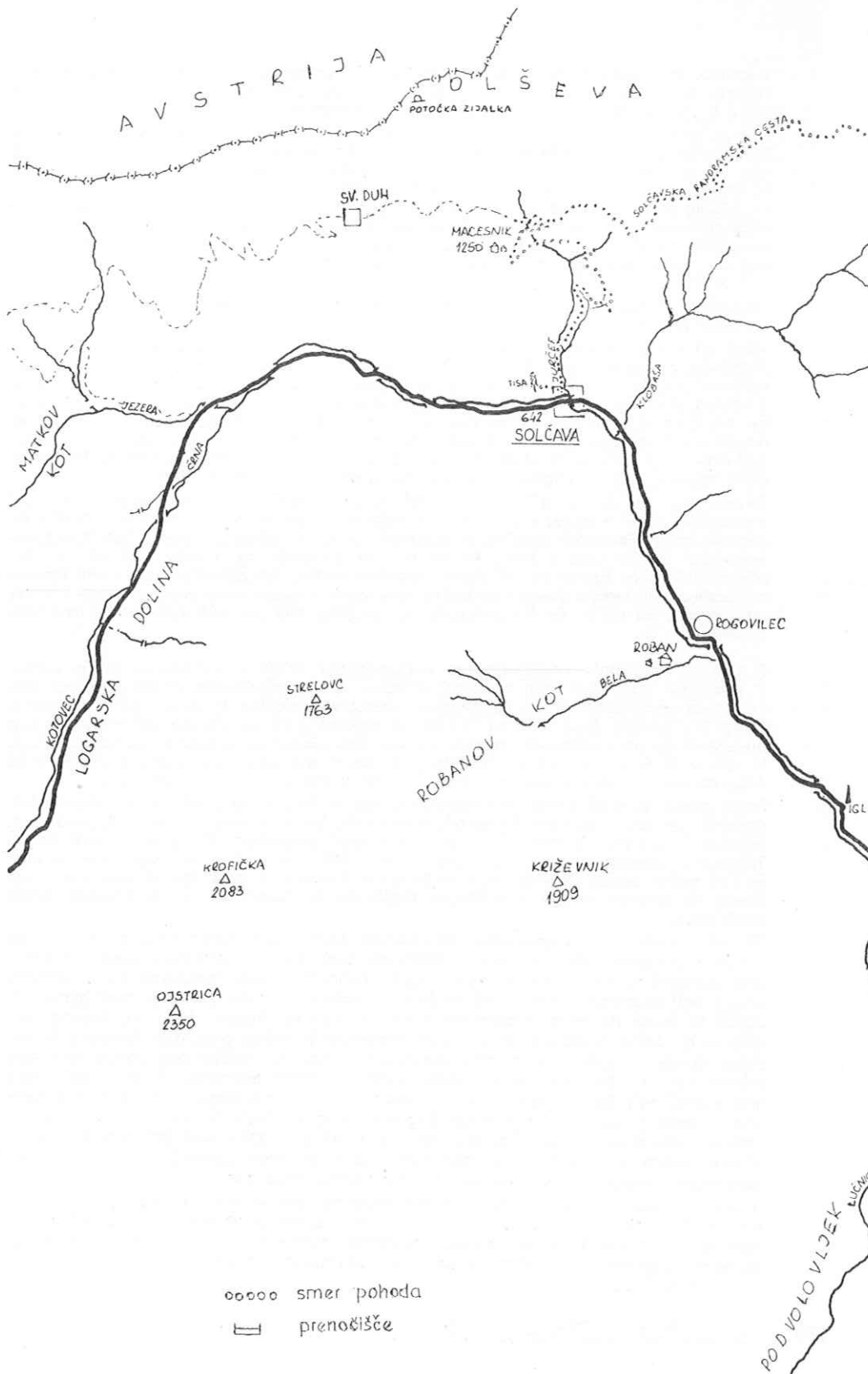
Sedaj sedim tu pred Batičevimi štirimi srčnimi možmi, ki so pred dobrimi dvesto leti opravili, seveda v povsem drugačnih okoliščinah, takrat težaven vzpon, podobno turo, kakršna je pravkar za mano. Še vedno se v meni prepletajo vtisi s ponovnega obiska Triglava s spomini na triglavski vzpon v letu 1944. Svoje vtise in svoje spomine sem še isti večer zaupal papirju, tako da je bil pozno ponoči pred menoj opis mojih doživetij ob ponovni vrnitvi v prelestno triglavsko kraljestvo in na vrh Triglava, kralja naših gora.

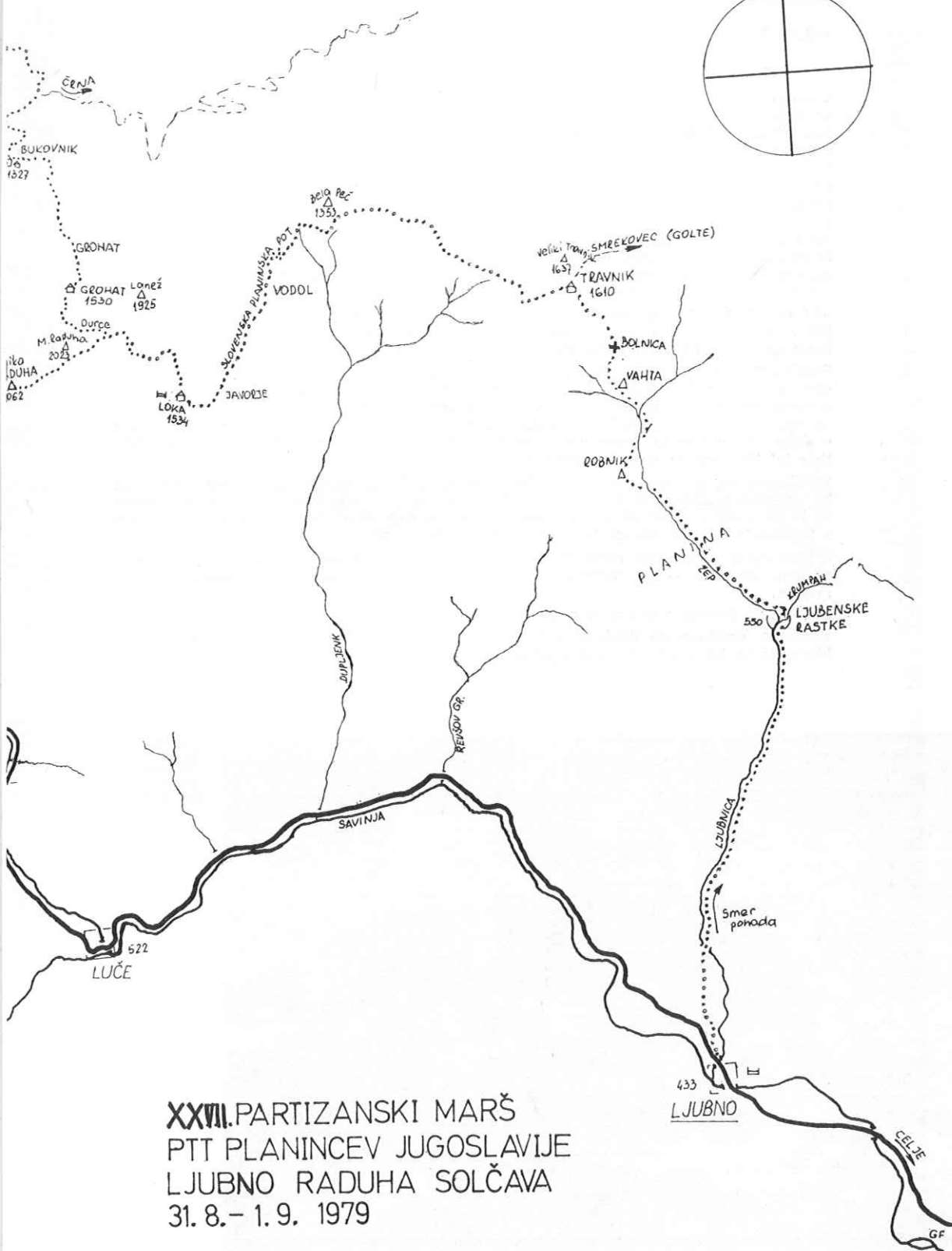
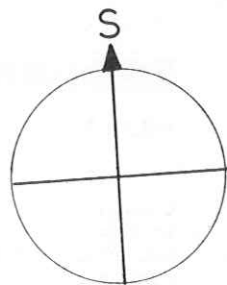
Ta opis, preprost in neposreden, posredujem sedaj tako, kakor sem ga bil napisal v tisti neprespani noči v brunarici v Ribčevem lazju, tudi bralcem Planinskega Vestnika. Moj sestavek se seveda ne more primerjati z duhovitimi opisi triglavskih tur in vzponov drugih bolj znamenitih piscev, od planinskega esteta dr. Juliusa Kugyja prek humorista Janka Mlakarja do naših sodobnikov Marjana ipovška, Staneta Hribarja, Evgena Lovšina in dr. Mihe Potočnika, ki so svoja triglavska in druga planinska doživetja in podvige strnili v zajetne, umetniško zasnovane knjige. Še veliko bolj zbledi moj opis v primerjavi z opisi nedavnega podviga naših vrhunskih alpinistov, ki so v maju tega leta zavzeli vrh Comolungme, gore orkanskih vetrov, najvišjega vrha naše zemeljske oble. Vendar je zame ponovni obisk Triglava po tolikih letih, ki sestavljajo pravzaprav polovico človekovega življenja, prepreden s tolikimi in tako močnimi spomini na triglavski vzpon med narodnoosvobodilnim bojem, posebno doživetje, združeno s podoživetjem tistega že tako daljnega, vendar nepozabnega dne.

S tem posredujem svoje vtise in svoje spomine tako starejši generaciji slovenskih planincev, ki so sodoživljali tisti veliki čas, in mlajšim in najmlajšim generacijam kot skromen prispevek k drugim, veliko važnejšim jubilejem, ki se prav tako navezujejo na velike dogodke pred petintridesetimi leti, seveda s pristavkom: si licet parva componere magnis...⁷

⁶ Imam dvoje ljubezni: mojo deželo in Pariz.

⁷ Če smemo majhno (sploh) primerjati z velikim...

XXVII. PARTIZANSKI MARŠ
PTT PLANINCEV JUGOSLAVIJE
LJUBNO RADUHA SOLČAVA
31. 8. – 1. 9. 1979

ZGODBA

MILAN VOŠANK

Okrog mene se nemirno podi rahel, hladen veter. Ledenika na obeh straneh moje smeri se venomer oglašata s svojimi gromkimi poki. Z bližnjih skalnih grebenov rožlja kameenje, vmes pa pošumevajo oddaljeni slapovi. Med vsem tem pišem pismo v razcefrano beležnico.

Velika gora. Dru. Najraje bi te preklel. Nekam strah me je, ko te gledam. Čim bolj se sonce bliža zatonu, čim bližja je noč, tem bolj me stiska neznana tesnoba tvoje navzočnosti.

»Kamenje brez prestanka seka na ledenik,« pišem, »zjutraj pa, okrog druge ure, ko bova odrinila, bo vse primrznjeno, mirno, varno.«

Nebo postaja temnoplavo, zahodna obzorja se pobarvajo z vijugami rdečih valov. Videti je, kot bi nekdo zamahnil z velikanskim čopičem čez nebesno stran.

Doline spodaj so že temne, vrh Druja pa se zavija v prozorno meglo.

»Te dni sem praznoval rojstni dan. Če bi bil tam, bi bilo vse drugače, tako pa je jubilej minil skoraj neopazno. Tam, morda na osamljenih morskih plažah ali na umirjenih gozdnatih hribovjih,« se izpovedujem v enem od stavkov.

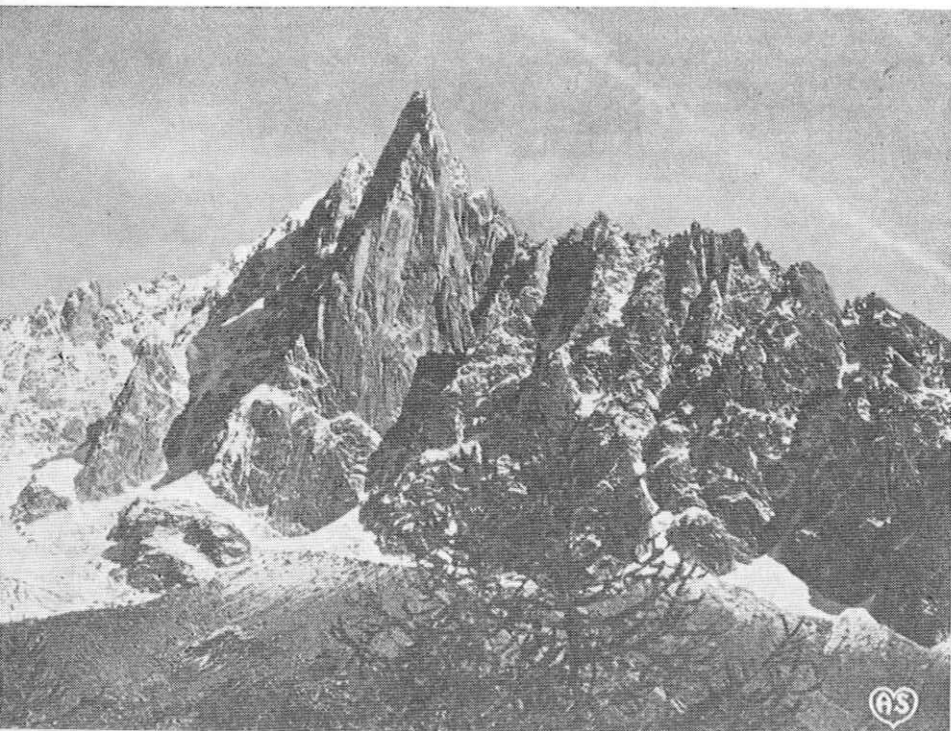
Preplezati to veliko steno, to ne more biti ambicioznost, lahko je samo ideja, želja po gori, stara dve leti. Takrat, ko sem prvič videl ta vrh, ko sem prebral prve zapise o njem, lansko leto, ko sem ostal sam, brez prijatelja, in je vse ostalo le pri besedah, da, takrat se je v meni odločilo. Čudno. Čemu prav ta gora? Zato, ker se mi zdi njena podoba edinstvena in imam doma na steni njeno podobo. Ali zato, ker je pač tam. Kjer je! Hm, kdo je že tako govoril?

Vprašujem se, ali megla vrh Druja res oznanja, da bo še naprej lepo vreme. Ponoči se bo verjetno razcefrala in kamniti orjak bo nemo štrlel v zvezdnato nebo. Mnogi hribovci, ki jih vidim v steni, na stezah, nekaj jih je šlo tudi mimo naju, potrjujejo barometre v Chamonixu, ki govore, da bo vročega sonca še dovolj.

Z Davorinom bi se rada umaknila kamnitim plazovom v kuloarju, čakanju na stojšičih, strelam, sodri in snegu: Vsemu temu, kar nama danes nakopava vir tesnobe v glavo in srce.

Doma sem prebral vse zapise o tej gori:

Šravfove, Tinetove, pa Vikijeve in Ivčeve. Ista gora, pa tako različna doživljanja. Morebiti se bo spletla še ena zgodba.

Aiguille
du Dru
(3784 m),
spodaj
Mer de Glace

To je najina druga tura. Pred dnevi sva odšla na kočo ob ledeniku Argentière. Vse tam je bilo tako prijetno. Z mladimi nasmejanimi oskrbnicami sem se moral pogovarjati kar pol ure, da smo se sporazumeli. Pa mednarodna hribovska družčina, sonce in večerni beli oblaki. Na drugi strani ledenika pa vrsta gora: Verte, Les Courtes, Les Droites, globoko v zatrepu doline Argentière, vmes pa najin Triolet.

Lepa dolina, ki sem jo bežno spoznal že lansko leto, je zame najlepši predel tamkajšnjih Alp. Iz zelenih travnikov in reber preide v konce jezikov razbitega ledenika, dokler više zgoraj ne vzkipe granitni, večni beli vrhovi z mnogimi ozebnički in stebri. Dolina, ki me v mislih venomer spominja na domači Tamar.

Kmalu po polnoči sva odšla po grušču na ledenik. Lučke številnih sopotnikov so se počasi izgubile v nemirnem spancu na premehkkih posteljah.

Z nočjo se je vse umirilo. Oblaki so se umaknili zvezdam in veselo razpoloženje se je porazgubilo in ostala sva sama.

Ogromen ozebnik, čigar celotno podobo sva si nekajkrat ogledovala že včeraj od koč, je deloval moreče. Pokanje serakov, plaz nekje med bližnjimi vrhovi in velika, tiha samota, vse se je spajalo v nekakšen čuden krog, iz katerega se je potihoma izvilo dobro znano pričakovanje, ki naju je spremljalo in priganjalo iz doline.

Preplezati ledno steno, čisto sama, brez tujih stopinj, v trdem ledu in snegu, v veliki strmini, v velikem, dolgem in visokem ozebniku. Ne vem, zakaj je bila ideja o taki dogodivščini v meni tako močna. Zaradi slabega spomina na množični Tour Ronde ali zaradi umika pred metežem in plazovi iz Les Courtes lansko leto? Pričakovanje je preplavljalo strah.

Vse to sva doživela v tistem ozebniku, najprej ob soju baterij in nato v slepeči sončni svetlobi. Že na samem začetku sva morala čez navpični ledeni odlom, da sva lahko začela z mnogimi raztežaji premagovati trdi, zledeneli sneg.

S prvo svetlobo sva prišla pod orjaški serak. Sneg se je sprevrgel v še trd, a krhek led, ki se je lomil pod udarci. Obenem se je strmina močno uprla. Besede so nama pošle, pričelo se je dejanje: vsenaokoli globoka tišina, globoko napeto dihanje, moč, ravnotežje — vse sem srečno odigral do konca, do sveta, ki se je za spoznanje nagnil. Potem je sledila pot med umetelno oblikovanimi seraki, dokler naju ni pod zadnjo strmino ustavil nov ledni prag. Spet je dejanje v igri dobilo močnejši poudarek in se je nazadnje sprevrglo v monotone, sončne raztežaje proti vedno bližjemu skalnemu vršnemu grebenu.

Takoj za bliskom je usekalo. Verjetno nekam v vrh gore. Rahlo me je streslo, da sem se hitro odmaknil od stene na rob ozke police.

Kapo, kapuco, bivak vrečo, vse sem potegnil čez glavo, blisk pa predira vase. Grmi in treska, blizu pa spet nekje daleč. Ko se premaknem, čutim, kako zdrzne z mene plast sodre. Zdajci se zavem, da sem že ves posut z njo, da me pravzaprav zasipava. Premaknem se in jo sesipam nekam v prazno.

Davorin ob meni je miren, pravzaprav pa sploh ne vem, kaj počne. Spet trešči, močno in sunkovito, oba vzklikneva, da je šlo tudi skozi naju.

Nekajkrat pomislim na Ivča, Vanjo, Hanza in Vikija. V še mnogo hujšem neurju so bili pod vrhom gore. Prekleta gora! Zakaj je moralo tudi naju doleteti. Pa tako je bilo vse lepo. Potem pa tisti preveč blede sončni zahod, vlažna megla in sivi oblaki. Prav takrat sva prišla po izstopni polici iz stebra v smer normalnega vzpona in se pričela spuščati z vrvm. Sprva je šlo hitro, z nočjo pa se je vrv zataknila in ko jo je Davorin hotel rešiti, so usekale prve strele. Na bližnjem skalnem grebenu sem ugledal šop isker, ki so glasno »brenčale«. Bil je tisti značilni, srhljivi in nevarni šum. Zdajci se je prijatelj spustil nazaj na polico. Zmetala sva vse kovinsko s sebe in se pokrila z najlonom. Nevihta se je umaknila. Kratka je bila, na srečo. Odgrnem se in se zazrem v obličje goste sive megle. Iz neba le še narahlo prši. Nekje slišim govorjenje.

Premražena drgetava, vendar bi rad ob svitu baterij naprej. Zgoraj se pojavi angleška naveza, ki nama reši vrv.

Sprva se spuščam v globino z občutkom, da drsim v sivi svet brez dna, pa se hitro privadam.

Nad Chamonixom se odpira in zapira megla, da vedno znova ugledava tokrat tako vabljive razsvetljene ulice.

Drsiva ob vrvi brez prestanka v vse redkejšo in vse bolj svetlo meglo novega dne.

— — —

Železne lestve z ledenika Mer de Glace, se mi zde danes strašansko dolge in naporene. Vsenaokrog je polno ljudi, glasnih in veselih, da so ujeli tu zgoraj lep sončen dan, poln razgleda.

Nedaleč od naju se ves čas vzpenja prikupno kodrolaso dekle. Večkrat naju pogleda in se prijazno nasmehne. Morda slutiti, od kod prihajava. Ali se to vidi na nama. Ob takih ljudeh se napori kar pozabljava.

Spominjam se, kako je bilo takrat, ko sva se vračala iz Trioleta. Bila sva kar zdelana, pa vseeno še vedra. Polna volje sva z očmi že iskala novo turo: Grandes Jorasses ali Dru. Okamnelo ojstrico »kopja« gledam danes z izmučenimi očmi napol izpod čela. Sploh še ne morem prav dojeti, da nama je vendarle uspelo preplezati njen vitki steber.

Nekje pod vrhom stebra je bilo. Na stojiščih se mi je bledlo od žeje. Vsak nov raztežaj me je toliko zaposlil, da mi je vsaj za nekaj časa odpodil misli na vodo. Takrat se je v meni porajala odločitev, da se po tem vzponu vrnem spet v naše kraje. Na domače dvorišče, na travnike pokošene otave, v udobje pred večerni televizor. In potem, čez teden ali dva, v Julijce. Duševna obremenitev in utrujenost sta me pregovarjala, da je zaenkrat tujine dovolj.

Naletel sem na krpo snega. Najprej sem ga samo gledal. Tako nemogoč se mi je zdel v tej navpični puščavi. Nato pa sem zaril roke v njegov hlad in si ga metal v usta, v obraz, za srajco, iz posušenega grla pa so mi vreli nerazumljivi kriki. Zadoščenja? Sreče? Zahvale? Ne vem.

Nekoč sem se ukvarjal s tole trditvijo: Da nekaj dobiš in dosežeš, tvegaš, trpiš in sovražiš. Takrat, tam zgoraj, sem se spomnil teh besed, ko sem preklinjal od sonca ožarjeni granit. Nekje daleč, daleč od trenutne zavesti, pa je bilo skrito veselje, da se je vse skupaj sploh pričelo in se dogajalo.

Bogve, kaj je v tistih urah doživljal Davorin. Nisva dosti govorila, ko sva nizala raztežaj za »raztežajem. Bral sem mu na gibih in na obrazu prav tisto, kar je on na meni. Še v očeh je bil venomer isti blesk.

— — —

Z zadnjim večernim avtobusom odpotujeva v Aosto na vlak.

Hodim po Chamonixu. Od bazena do drsališča. Tje grem poslušat glasbo. Mimo knjižnice in ENSA skozi park, kjer med drevjem sedi meni nekam podobnih samotarjev.

Ob reki se ustavim. Razburkana in hitra je. Izvira nekje pod ledeniki in odnaša svojo sivino na jug. Zazdi se mi, kakor da valovi prinašajo in odnašajo spomine.

V sončnem popoldnevu, ko sva odhajala na turo, je bil tabor skoraj prazen. Le Janez je ždel ob svojem velikem šotoru in vlekel pipo, sivi dim se mu je kadil skozi črno brado in črne lase. Po taboru se je plazila glasba Cata Stevensa. Vedno sem ga rad poslušal. Doma imam njegovo ploščo. Prejšnji večer sva z Janezom sedela na pločniku pred barom »Nationale«, ki je staro gnezdo hribovcev, in pila pivo.

»Nimata se kaj bati. Steber je verjetno podoben Lahovi v Vežici, le da je precej višji. Zagotovo zelo nabita in varna smer«, so mi ostale v spominu njegove besede.

Stevensova glasba je prešla v počasne klavirske balade, ko sva si naredila nahrbtnike in odšla na vroči asfalt. Stekel sem tja dol, tako čudno sem se počutil, da bi se lahko še obrnil.

»A v Dru? Pa srečno!«, sta naju pozdravili dekleti iz sosednjega šotora.

Nekako takole je vprašal Luka: »A v Dru gresta?«

»Ja . . ., če bo vreme držalo!«

»V Bonattija?«

»Mislím da!«

»Pozdravita ga!«

Odtrgam pogled od valov in se napotim proti izložbam v »Hotel Alpin«.

S police vzamem sliko Druja. Vse se vidi. Travnata morena pod steno, kjer sva prvič bivakirala, je videti kakor zeleni otok sredi belega morja. Vstopni ozebnik sploh ni videti tako dolg in razvit, kakor je v resnici bil. Okrog tretje ure zjutraj sva se lotila prvih skal v njem. Kar hitro je šlo. Odkrivala sva stare, slabo zabite kline in zanke na spuščanje. Bilo je precej krušljivo. Ob svitu sva morala ponekod prestopiti v črn, nenavadno trd led. Sonce je kmalu obudilo primrzneni grušč nekje zgoraj, kamenje se je pričelo vneto valiti navzdol. Krepko sva si oddahnila, ko sva po dolgi prečnici ob robu kuloarja v družbi francoske naveze prišla pod steber.

Steber je na sliki tako izrazit, da kar sili v oči. Velika zarezja v spodnjem delu bo verjetno terasa, kjer sva drugič bivakirala. Za nama sta priplezala do nje dva Nemca. Počem sva se hitro privadila, čeprav jih je bilo nekaj brez pravega varovanja. Teže je bilo s tehniko, ko je sredi ozke počí zmanjkalo železja, ali pa so bile tam stare, že dolgo neuporabljene zagozde in sva morala nadaljevati z zatiči.

Zavita v obilico puha sva noč udobno prespala. Stena naju je presenetila s svojo višino. Skorajda ves drugi dan je trajalo, da sva prišla na izstopne police. Kamini, zajede, gladke, nabite plati, previsi. Vsega je bilo na kupu. Celo manjša nihajna prečka. Prav čutila sva, kako se pomikava navzgor. Smer se je mojstrsko vila vedno le navzgor, brez nepotrebnih ovinkov. Najprej se nama je skríl izpred oči dostopni kuloar, takoj zatem sva se vzdignila nad sosednji nazobčani greben in še sva ugledala vrhove Jorasses in

masiv Mt. Blanca. Nedolgo zatem sva odkrila Chamoniške igle in nazadnje vso zeleno dolino s čudovito oblikovanimi gorami na drugi strani.

Stena pa je kipelava v nebo. Že sva mislila, da sva v lažjem svetu, ko sva obstala pod novo galerijo klinov. Na bližnjem grebenu sva opazila vrsto plezalcev, ki so drseli navzdol ob vrvi. Vedela sva takrat, da vrh ne more biti več daleč.

Do zadnjega raztežaja, na potrditev še mokrega in s previsom, je smer obdržala svoje enakomerno razporejene težave.

Vrnem sliko na polico in se potopim v vrvež glasne ulice. Prši rahel dež, med vrhovi se podi megla. Vse tam zgoraj je v podivjanem elementu oblakov, megle, vetra in vmes še celo bledega sonca.

Izza vogala ugledam za zelenim grebenom vrh Druja. Le za trenutek ga megla pokaže morebitnim radovednežem. Trioleta ne more ugledati, predaleč je, skrit za mnogimi vrhovi. Zaman iščem razglednico z njegovo podobo.

Ob najini vrnitvi s ture nama je precej prijatelj stisnilo roke in razpletal se je pogovor, na visoki strokovni ravni seveda. »Zelo dobro, Davorin, prvič v Chamu, pa kar dve lepi turi,« je bil prijatelj deležen še posebnih čestitk.

»Saj je vse lepo in veliko,« se razgovori Janez, »Bonatti je dobra stvar in bo to za vselej ostal. Ampak nekdo tam bo morda imel pomisleke, če je temu danes še tako. Recimo, sredi šestdesetih let bi takle vzpon izzvenel drugače. No, upam, tako bodo morda rekli tisti, ki to ocenjujejo. Vzpon po direktni v les Droites je bil pred leti nekaj zelo velikega, danes ne glede na težave med poznavalci ni več tisto. Splezale so se še težje stvari, čeprav se sliši nemogoče.«

Priključim se pogovoru: »Uspeti tako, da delaš res vrhunsko in je tvoje delo tudi kot tako priznано in potrjeno, to so v vsej svoji dejavnosti zmožni le zelo redki. Kar pogledaj, tu je denar, čas, vreme, volja, da ne rečem trening na profesionalni ravni in ne nazadnje zelo pomembna psihična stran. Vsi vemo, kako je s tem!«

»V Alpah je pravzaprav danes to že zelo težko,« nadaljuje Janez. »Ne vem, popoln uspeh bi bil tu mogoč le s prvimi ponovitvami, Grosseve v Druju ali kaj takega v Jorasses. Pa pozimi ali več zaporednih težkih vzponov. Malo jih je, ki to delajo.«

Meni se zdi Bonatti kljub »starosti« še vedno smer nekje z vrha. Pričakoval sem, da bo precej bolj nabita, kot je. Vse bolj se uporabljajo zatiči, saj stare zagozde izpadajo, klinov pa tudi nobeden več ne zabija. Prav tako mislim, da bodo težke ledne smeri vedno v vrhu. Saj so zmeraj enake, ne glede na število ponovitev. To kar smo mi letos preplezali v Les Droites, v Les Courtes, v Verte, v Trioletu in Mont Blanc de Taculu, spada prav gotovo tja. Pri tem mi je vseeno, kako bo nekdo tam naše delo ocenjeval. Plezam zato, ker mi je to početje všeč, torej predvsem in najprej zase, zaradi sebe in ko temu ne bo več tako, bom prenehal,« pribijem jaz.

Grem po ulicah in pogovor mi počasi uhaja iz misli. Še lovi spomin nekatere besede, dokler se tudi te ne izgube in me potegne za sabo hrupno življenje turističnega mesta.

Dobri stari Cham poje svojo večno pesem. Zbirališče gornikov, hipijev in gosposkih turistov. Nasprotja na vsakem koraku, z visokimi petami ali s kvedrovci, na finem ali zgubanem, od sonca in vetra ožganem obrazu. Na vso to zmešnjavo pa se neprizadeto ozirajo gore. Eni jih gledamo s strahom in željami, drugi mimogrede, tretji jih sploh ne opazijo.

Ogromni cvetlični lonci sredi ceste me spomnijo na dogodek, zdaj je že leto dni od tega. Ob rožah so se ustavili trije mladi fantje s kitaro, bendžom in violino. Zaigrali so ljudsko glasbo. Poezija ljudstva me je vodila po osamljenih planinah in kmetijah, po dolinah velikih rek in med vrhovi snega, granita in ledu. Odkrivala mi je življenje te navidez prebogate dežele. Življenje povezano z revnimi polji, travniki, gozdovi in gorami. Šele takrat sem začutil utrip tega dela sveta.

Glasba mi je bila vedno podlaga in vodilo k razmišljanju. Pesem te dežele mi je odkrila njeno bit še drugače: povezala mi jo je s potjo vsakega gornika posebej. Sredi ulice, ob rožah, sem znova doživljal in doumeval bojazen pred živimi ledeniki, trhlimi mostovi čez razpoke, strah pred drsečim snegom, pred kanonadami v ozebnikih, pred grebenskimi strelami in nepregledno meglo. Še bolj pa sem občutil okus tiste sreče pri plezanju, po plezanju na vrhovih ali ob sestopu v dolino, ki je lahko ob vsem drugem samo trenutna, pa tedaj bolj polna in pristna.

V spominih vedno poslušam to pesem s hribov.

— — —
V zvezi z dvema vzponoma:

— klasična, direktna smer po ozebniku severne stene Trioleta (54—60°, tri mesta 70 do 80°, 800 m); plezala 25. julija 1979,

— Bonattijev steber v Druju (dostopni kuloar dolg 400 m, kombiniran, črn led, 40—50° naklonine, skala III—V; steber: VI A₂, 600 m); plezala 28. in 29. julija 1979 Davorin Zagar in Milan Vošank.

MOJA HOJA NA TOLMINSKI TRIGLAV

JANEZ DOLENC

V triglavskem letu 1978 smo se ob proslavljanju našega očaka Tolminci spomnili tudi na skromnega domačega soimenjaka, ki je bil doslej malo znan in obiskan. Na občnem zboru PD Tolmin v marcu je bila sprejeta v načrt dela ureditev in označitev poti na Tolminski Triglav. Ta sklep so pridni planinci spomladi tudi uresničili v okviru tolimnske šolske planinske poti, o kateri bo treba kdaj še posebej kaj napisati.

Če Tolminski Triglav gledamo iz Tolmina, vidimo kopal, poraščen hrib s senožetjo tik pod vrhom. Na levi ga omejuje sedlo Jalovnik od Žabijskega vrha, nižjega hriba nad Zabčami, na desni pa dolina Godiče. Kar strmo se vzpenja nad poljubinski poljem 980 m visoko in ob njegovem vnožju so se zbrale tolimnske tovarne. Ob deževju zašumita po pobočju hudournika Ježnik in Perobnica in ustvarjata slapove, lepo vidne iz Tolmina. Zanimivo je, da omenjena višina ni najvišja točka našega Triglava; le-ta se skriva na grebenu, nevidnem s tolimnske strani, 1141 m visoko.

Kot za gorenjski najbrž tudi za Tolminski Triglav velja ugotovitev jezikoslovcev, da ime ni v zvezi s tremi glavami ali vrhovi, ampak z mogočnim božanstvom, ki »tre glave«.* Na Žabijskem vrhu ali po starem Šenpavu so še sledovi stare cerkve svetega Pavla, ki je bila mogoče nadaljevanje predkrščanskega kulta boga Triglava. Te kraje so Slovenci zgodaj poselili in dali značilna slovanska imena krajem v bližini, npr. Ljubinj, Podljubinj, Žabče itd.

Prvi organizirani pohod planincev in planinskega naraščaja po novi šolski poti na Tolminski Triglav v počastitev 200-letnice triglavskega jubileja je bil konec junija 1978. Zaradi dela na šoli se ga nisem utegnil udeležiti, pa tudi vreme pohodnikom ni bilo posebno naklonjeno. Pot na vrh je kljub oblačnosti bila še prijetna in imeli so namero po triglavskem običaju na vrhu krstiti z vrvjo po zadnji plati vse prvohodce in prvohodke. Dež, ki jih je spremljal potem še na sestopu čez Podljubinske Ravne in Ljubinj, jim je sicer preprečil te nakane, vendar jim ni vzel dobre volje.

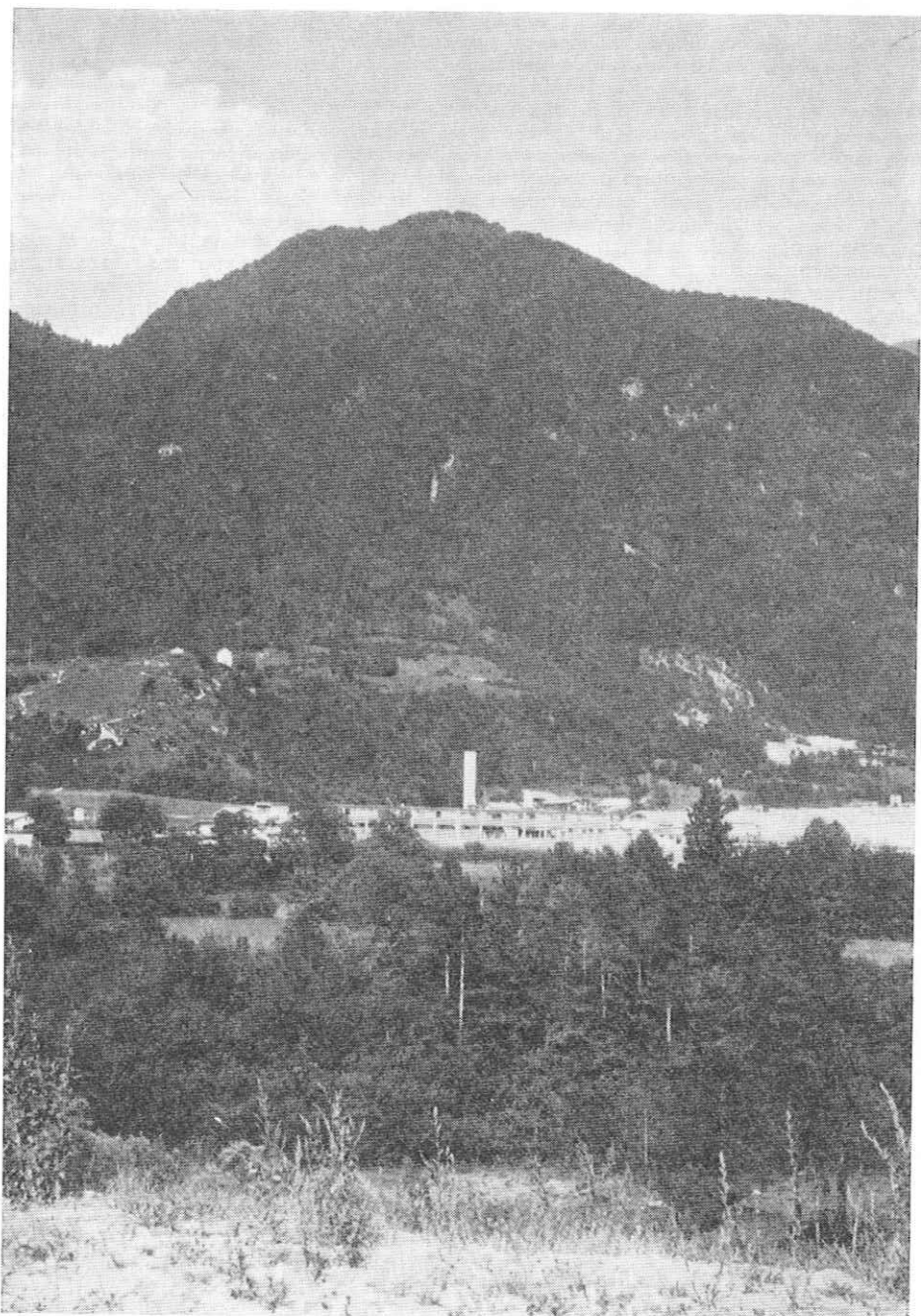
Pravo turo na Tolminski Triglav po šolski poti gori in nazaj sem pravzaprav opravil šele letos v sončnem nedeljskem popoldnevu 15. julija. Do sedla sta me spremljali žena in hčerka Jana, vneta risarka. Iz naše Grajske ulice smo se podali mimo Kašarja v Zalog in na mostu čez Tolminko občudovali ribe v neverjetno čisti vodi. Tolminka je res pravi biser med našimi vodami! Nato smo po bližnjici krenili v Žabče in tam poiskali markirani začetek šolske poti. Kmalu smo jo našli in po njej zavili na Krnice mimo ruševin cerkvice svetega Marka in nato na mulatiero, ki drži proti sedlu in so jo med vojnami zgradili italijanski vojaki. Ta pot je ena najprijetnejših za poldnevno planinsko turo. Kljub strmemu pobočju zaradi mnogih serpentin ni strma in skoraj ves čas drži skozi gozd, tako da tudi v pripeki, kot je bila ta dan, človek ne trpi.

Ko smo med veselim pogovorom obrali večino ovinkov, smo prišli nad strme peči in naprej v grapo, kjer nas je odžejala hladna vodica Podveba. Kmalu smo se znašli pri staji kmeta Dolenca iz Zabč, ki nas je kar slepila z novo bleščečo se streho. Na novo so jo prekrili s pocinkano pločevino. Iz nje je pokukala radovedna kravica na nas pohajače. Nad stajo je kažipot na desno na Tolminski Triglav, a mi smo jo mahnili na levo v grapo in iz nje na sedlo Jalovnik. Odprl se nam je lep razgled v dolino Zadaščice in gore nad njo, vse od Migovca do Tolminskega Kuka. Na sedlu je lepa jasa in okrog nje naravni park: macesni, smreke, breze, lipe in divje češnje. Sedli smo pod skupino treh brez, jedli in kramljali. Po dveh urah hoje se je počitek na mehki travi kar prilagel. Žena je počivala, Jana pa si je na skicirki zamislila staroslovanski obred na tej jasi, nekoliko tudi pod vplivom Finžgarjevega romana »Pod svobodnim soncem«, ki ga je nedavno brala. Jaz sem ju zapustil, se vrnil k razpotju in potem sam nadaljeval pot na vrh Tolminskega Triglava. Tudi naprej je bilo prijetno hoditi v zložnem vzponu skozi gozd. Ob stezi sta dva senika, nekoč krita s slamo, sedaj kazala gola rebra. In takih je tu okrog gotovo še ducat! Trave tu nihče več ne kosi in senožeti se hitro zaraščajo, seniki razpadajo in kažejo žalostno podobo teh sprememb v naših hribih.

Srečal sem planinca in dve starejši planinki — kaže, da je ta sedaj dobro markirana pot postala kar prometna. Nenadno sem stopil na trd predmet, pokrit z bukovim listjem: bil je zarjavel krivač ali »renčejl« po tolimnsko. Kdo ve, kdaj ga je nekdo tu izgubil. Vzel sem ga s seboj za spomin kot etnografsko značilen predmet teh krajev, ki tudi vedno bolj izginja.

Po polurni hoji po stezi, ki prečka zahodno pobočje Triglava, sem prispel do grebena, po katerem pride steza iz Poljubinja. Obe stezi se tu združita v »avstrijsko« pot, ker jo je zgradila avstrijska vojska v prvi vojni; pravzaprav so delali ruski vojni ujetniki.

* Po Brezniku: »trinog« ni spak s tremi nogami, temveč okrutnež, ki »tare noge«. — Op. ured.

Tolminski Triglav iz Tolmina, v vznožju nova tovarna Metalflex

Foto Janez Dolenc

Še četrť ure in že sem pri kamnu z napisom Vrh Tolm. Triglav 980. Malo pod vrhom so planinci celo naredili klopco. Lepo se je tu usesti in se razgledati po tolminski kotlini in še naprej gori ob Soči vse do kobariškega Stola.

Na klopci sede sem razmišljal, kolikokrat je ta lepa dolina že trpela zaradi hudih potresov. 25. januarja 1348 se je zaradi potresa zrušil grad na Kozlovem robu, kar se je ponovilo spet 26. marca 1511. Potem so pa še pretirane zahteve grofa Neuhauserja do podložnikov pri obnovi gradu povzročile celo kmečki upor 1513. Prilastil si je les, ki so ga kmetje pripravili za obnovo svojih hiš, in jim vzel seno za prehrano grajske živine in konj, ker je ta krma na gradu ob potresu propadla. Sam pa sem doživel potres 6. maja 1976 — dan, ki ga ne bomo Tolminci nikoli pozabili.

Spominjam se, da je bilo tistega usodnega dne zelo lepo vreme, toplo in mirno. Izredno žive barve v naravi so me zvale ven s fotoaparatom in naredil sem nekaj uspešnih barvnih posnetkov Tolmina in okolice. Kdo je tedaj slutil, da se v zemlji poraja taka napetost! Zvečer smo po TV oddaji o mladem Garibaldiju ravno izbirali razglednice z motivi planinskega cvetja, ki jih je Jana rabila za šolo. Žena je začutila že prvi šibkejši sunek in na njeno željo smo se iz kabineta umaknili na vrh stopnišča pred hišo — za vsak primer. Razglednice smo vzeli s seboj in jih naprej izbirali pod stopniščno svetilko. Nenadoma je završalo drevje v Kozlovem robu, iz dalje je prihajalo vedno močnejše bobnenje in že nas je streslo. Tisti hip je ugasnila luč in v temi nas je prevzela še hujša groza. Stekli smo navzdol po stopnicah, ki pa so nam kar uhajale izpod nog. Naši najmlajši osemletni Mojci, so od strahu odpovedale noge in se je kar sesedla. V temi jo je prva pogrešila žena in skočila nazaj ponjo, potem sva jo oba skoraj nesla na vrt, stran od majajoče se hiše. Takrat smo imeli občutek, da se bo vse zrušilo, vendar je nova hiša dobila le nekaj razpok v podstrešni sobi in razmajala sta se dimnika. Bili smo že v kotu vrta, ko se je še nehalo tresti in je spet posvetila luč. Mojca se je še vsa blede stiskala k nama in čutil sem, kako silno ji bije srce. V hišo smo se potem upali samo še po odeje za spanje pod milim nebom. Po stopnicah smo pobirali razglednice, ki smo jih raztresli v potresni sili.

Ljudska pesnica Pavla Leban iz Poljubinja je o tem večeru zapisala verze:

V tihi majski večer
kot bi rjovela zver
je zemlja v osrčju zatrepetala,
v potresu domove razdejala
od Karnijskih Alp, Furlanije,
Rezije in Benečije
preko tolminskih grap do Triglava...

Ponoči je še večkrat zabobnelo in se streslo. Po neprespani noči smo zjutraj kot druge dni prišli v staro stavbo gimnazije. Kakšna slika! Stene vse razpokane, omet po tleh, korci razmetani, dimniki zrušen. Razpokal je celo meter debel zid v učilnicah, ki smo jih tedaj imeli v nekdanji Coroninijevi graščini. Še huje je bilo z osnovno šolo, kjer se je zaradi slabih temeljev nagnilo nekaj sten in so v njej pouk sploh prepovedali. Nekateri učenci so bili seveda razočarani, ker se ni do tal podrla.

Dijaki so hodili le spraševati, ali bo pouk. Zvedeli so, da začasno ne bo pouka in da bodo obveščeni o začetku po radiu. Tisti iz dijaškega doma so pravili, da je tam nastala panika. V dvorani je bil običajni četrtkov interni ples. Ob plesu so bila zaklenjena vhodna vrata, da ne bi vdiralí v dom nepoklicani. Ko se je začelo tresti, so sprva mislili, da se parket trese zaradi poskakovanja plesalcev. Šele ko je zmanjkalo toka, so plesalci spoznali, da je nekaj hujšega, in drli k izhodu. Ker so pa bila vrata zaklenjena, so razbili stekla na vratih in oknih ter skakali ven. Potem so pritekli iz spalnic še osnovnošolci in jokali, tako da jih je osebje le s težavo pomirilo. Končno so si vsi postlali v domskem parku in zakurili nekaj ognjev.

Dijaki iz vasi, posebno iz breginjskega kota, so pravili, kako so se z vseh pobočij valile skale, kako je padala opeka in se rušili dimniki. Govorilo se je to in ono: da se je nad Vrsnom valil dim iz neke jame, da je slap Boka med potresom usahnil, namesto vode pa sta iz zemlje bruhnila ogenj in para. Ljudje niso mogli razumeti, da je zemlja, doslej naša trdna opora, lahko tako nezanesljiva in nevarna. Tudi Pavla Leban vprašuje:

Zemlja domača, ti moj mali svet,
povej, kaj ti je storil naš tolminski kmet?
Mar nisem ljubil te dovolj,
da zdaj pod nami kakor zver rohniš,
stresaš temelje naših domov,
s svojih nedri nas podiš?

Kal na Nemcovi planini,
kjer se z vzhodne strani
prične greben Tolminskega
Triglava. Dijaki
tolminske gimnazije na
poti mimo Kala

Foto Janez Dolenc

Prvi so prizadetim pomagali vojaki in taborniki. Potem je prišla širša družbena pomoč in po jesenski ponovitvi potresa tudi velika gradbena akcija. Iz vse republike in tudi države so pomagali ljudje z denarjem, blagom in udarniškim delom. Že četrtrič so letos prišle pomagat mladinske delovne brigade. Potresna obnova je bila velika izkušnja naše solidarnosti.

Sedaj po treh letih obnove je res veliko narejenega; ne samo v najhuje prizadetih krajih, kot so Breginj, Podbela, Ladra, Žaga, ampak tudi v samem Tolminu. Tu z vrha je ko na dlani videti novi moderni šolski center Vojvodina, ki je zrasel s pomočjo avtonomne pokrajine Vojvodine, takoj zraven pa še novi dijaški dom Svetozar Marković, sezidan s pomočjo republike Srbije. Dokončan je lepi novi dom počitka, zgrajena avtobusna postaja. V gradnji je nova blagovnica Alpkomerca, ki zbuja pozornost zaradi zunanje podobe: ima obliko gore, podobne Tolminskemu Triglavu. Videti je še gradnjo novih stavb banke, knjižnice in pekarnice. Obnavljajo in povečujejo se hotel Krn, posebna šola in vrtec, rastejo novi bloki in družinske hiše, načrtuje se nova pošta in kopalni bazen... skratka, v Tolminu in na Tolminskem se še nikoli ni tako gradilo.

Dovolj je teh potresnih misli, treba se je vrniti po isti poti na sedlo, kjer sta žena in Jana s končano risbo že nestrpni. Tu smo še malo posedali ob starem, s slamo kritem seniku, se fotografirali, potem pa stopili domov dobro razpoloženi zaradi lepo preživetega nedeljskega popoldneva.

Tole seveda ni bila moja prva hoja na Tolminski Triglav. S prvo hojo nanj sem po svojo počastil triglavski jubilej teden dni pred glavnim slavljem v Bohinju, na prelepo nedeljo. 20. avgusta 1978. Nisem si pa izbral šolske poti, temveč že omenjeno stezo iz

Poljubinja, ki je zarisana tudi na zemljevidu PZS Julijske Alpe. V Poljubinj sem prišel okoli šestih zjutraj in naletel na priletnega vaščana, ki se je vračal z brento na hrbtu iz vaše mlekarne. Povedal je, da je tu samo zbiralnica in hladilnica mleka, ki ga potem vozijo v kobariško Planiko. Pokazal mi je začetek te nemarkirane steze pri Bibelnovi hiši in dejal, da ji pravijo »pot čez Kätu« (Kotel) in da jo je včasih večkrat prehodil; odkar je cesta na Lom planino, pa ne več. Da se ne hodi več po tej stezi, se vidi po koprivah, ki jo preraščajo že na začetku. Povedal je tudi, da so Poljubinjci imeli nekdanj več senikov nad Kotlom in so po tej stezi na vlačih spravljali v vas seno. Ta pot je bolj strma kot šolska, vendar tudi vsa v gozdnem hladu in za čuda dobro ohranjena. Kmalu me pripelje nad Kotel, globel hudournika Godiča, v kateri šumi velik slap; s steze ga zaradi goščave ni moč videti, dobro pa ga je slišati. Po majskem potresu so pripovedovali, da je tako strahovito grmelo rušeče se kamenje v Kotel, da so celo iz Tolmina prišli gledat, kaj se je zgodilo.

Nad Kotlom se odcepi lovška steza na planino Stador, a najbrž nihče več ne hodi po njej, saj je že na začetku precej zasuta in nezavarovana pelje nad prepadi Kotla. Steza na Tolminski Triglav pa se lepo vije naprej in navzgor, ni nevarna in je dovolj široka, da so mogli po njej vlačiti seno. Kmalu je videti tudi zarasle senožeti in zapuščene senike, ki se sesedajo — že kar običajna slika s tolminskih planin. Mnogokrat so bili ti seniki edino zavetje partizanom.

Izza Kobilje glave že greje sonce, a gozd me brani pred pekočimi žarki. Steza se vzpenja sedaj po grebenu v globoki zajedi, v kateri se nabira odpadlo listje; zdi se mi, kot da bi hodil po debeli preprogi. In že sem na šolski poti, ki prihaja z desne. Prehoditi je treba še serpentine avstrijske poti in vrh je dosežen. Počijem na klopici, pospravljam velik »panin« (tolminska sposojenka za sendvič) in se oziram po tolminski kotlini. Tolmin je kot na dlani in razločno vidim našo hišo, od koder sem tolkokrat gledal na ta vrh.

Po oddihu jo mahnem kar naprej po avstrijski poti za dolgim grebenom Triglava, ki se polagoma vzpenja proti Nemcovi planini. Pot se skriva za grebenom najbrž zato, da med prvo vojno avstrijski vojaški tovorniki niso bili na očeh Italijanom na drugem bregu Soče. Kmalu vidim do lése, ki zapira pašnik. Tu pase kmet Nemeč iz Poljubinja v pašni pred- in posezoni (junij in september) okrog 25 govedi. V glavni sezoni ima živino na planini Razor. Staja je na sedlu, kjer je tudi kal (napajalo za živino). Povzpnem se na najvišjo točko Tolminskega Triglava, do koder sega tudi ograja te planine. Od tu je kar mogočen razgled na verigo gora od Krna čez Mrzli vrh in Rdeči rob do Rodice. Lepo je videti Tolminske Ravne, ki so kot na polici pod Migovcem. Čisto blizu sta Kobilja glava (1475 m) in Vrh Klonic (1343 m), čez njuna pobočja pa se vleče tenka črta — cesta na Lom planino. Ker je tam dobra voda, se napotim še tja. Kot na Nemcovi tudi tu sedaj ni živine, dan poprej so jo gnali na planino Kuk, da se tukajšnja paša malo opomore — tako mi je povedal mož, ki se je pripeljal z mopedom iz Poljubinja. Posedel sem med grmiči sleča, se napil vode in vrnil na Nemcovo planino. Nisem se maral vračati po isti poti, na že omenjenem zemljevidu sem našel označeno steno, ki se spušča od Nemcove staje v zadlaško grapo; nekje v sredini se odcepi od nje lovška steza čez severovzhodno pobočje Tolminskega Triglava in pripelje na sedlo Jalovnik. Ko bi bil le malo slutil, se ne bi bil podal nanjo. Ni markirana in že spust proti Zadlazu se izgublja v gosti travi, že več let nepokošeni. Tudi tu so že razpadli seniki. Lovska steza proti sedlu je bila nekdanj čisto v redu, toda plazovi zadnjih bolj snežnih zim so jo hudo prizadeli. Dokler gre čez senožeti, je kar v redu; nekdo je celo travo pokosil po njej. V gozdu pa se prično strmine in drče. Ob neki taki drči sem se moral ustaviti; bila je vsa zdrsana od plazov, o kakšni stezi niti sledu ni bilo več. Niže doli je bil še precej visok previs — če bi tu zdrsnil, bi bil lahko ob življenje. Kar vroče mi je postalo, vendar se vrniti nisem hotel. Domislil sem: dol gorske čevlje in nogavice pa plezat čez! S prsti na rokah in nogah sem našel toliko opore v skalah, da sem srečno prišel čez nevarno mesto. Obul sem se in naprej! Kmalu sem se bližal drugi drči, ki pa je stezo ohranila. Nenadoma je više gori zabobnelo kamenje, tik pred mano je zgrmel kamenit plaz po drči navzdol in me hudo prestrašil. Šele ko se je vse umirilo, sem se upal naprej in kmalu dosegel sedlo; od veselja zaradi srečno prestanih nevarnosti sem zabrundal tisto znano: Kje so tiste stezice...

Stopil sem še na Šenpav, kjer je v goščavi še nekaj sledov stare cerkve. Od tu sem se po bližnjici spustil na šolsko pot in bil kmalu v Zabčah. Tu sem pogrešal nekdanjo gostilno pri Luku. Treba je bilo še dvajset minut hoditi v hudi pripeki in žeji do Podšolarja v Tolminu, kjer sem na dušek zvrnil vrč točenega piva in z njim izplaknil tegobe današnje naporne poti — skoraj bolj naporne in nevarne kot na gorenjski, pravi Triglav.

Zgodilo pa se je, da sva se še istega leta spet srečala s Tolminskim Triglavom. 15. september 1978 so v Šolskem centru Vojvodina določili za šolski planinski športni dan. Na šolski konferenci smo sklenili, da vsi štirje tretji letniki srednjih šol gredo

čez Ljubinj na Lom planino in se vrnejo po šolski poti čez Tolminski Triglav in Žabče, razredniki pa naj jih spremljajo na pohodu. To naj bi bila poleg pohoda skupine učencev na pravi Triglav nekaka šolska oddolžitev triglavskemu letu.

Ta dan — bil je petek — nam je bilo vreme naklonjeno. Jaz sem kot razrednik spremljal ekonomski oddelek, ki premore le enega fanta na 27 deklet. Kolega Jernej in Danilo sta bila spremljevalca obeh oddelkov splošne gimnazije, kolegica Mojca pa pedagoškega oddelka. Od novega šolskega centra na Brajdi smo ob sedmih zjutraj zavili po viseči brvi čez Tolminko in potem po cesti Tolmin—Most na Soči do odcepa na Prapetno. Na tem kratkem kosu ceste, ki pa ima kar dva slabo pregledna ovinka, bi jo bil kmalu skupil. Šel sem na čelu dijaške kolone po levi, kot je predpisano. Ker pa po cestah zunaj naselij nihče ne hodi več peš, so se vozniki razvadili tako, da ovinke režejo čisto ob robu ceste. In s takim voznikom sem se nenadoma znašel »iz oči v oči«. Res da je takoj zaviral, a če se jaz ne bi bil hitro vrgel vstran s ceste, bi me bil zbil. Vrgel sem se pa tako nerodno na desnico, da se mi je izpahnila v kolmolcu. Ko so mi dijakinje pomagale pokonci, sem začutil hudo bolečino v roki, a k sreči je tedaj, ko sem roko iztegnil, podlaket sama skočila nazaj v komolčni zglob. Voznik pa je bil vsaj toliko obziren, da je čakal in se pozanimal, če je potrebna pomoč oz. prevoz v ambulanto. Ker se je roka izravnala, to ni bilo potrebno in krenili smo na stransko cesto proti Prapetnu. Vedel pa sem, da mi bo zaradi udarca in pretegnjenih mišic roka zatekla in me vedno bolj bolela, a sklenil sem potrpeti in opraviti svojo dolžnost.

Ko smo spešili po nedavno asfaltirani cesti na Ljubinj, sem pestoval bolečo roko in razmišljal, ali je ta današnja motorizacija večje zlo ali večje dobro. Tehtanje je ostalo neodločeno, saj brez motornih vozil skoraj ne bi mogli več živeti. Poklicni vozniki gotovo morajo biti. Bolj sem dvomil za voznike amaterje, ko premalo izkušeni, preveč drzni in večkrat vinjeni dvajajo po naših cestah in povzročajo tragedije. Pretrese me zlasti, če povozijo otroka ali pa če tragično konča cela družina. Dejstvo je tudi, da motorizem zastruplja zrak, povzroča hrup in je kriv, da se ljudje premalo telesno gibljejo, kar vse škoduje zdravju. Marsikoga avto sili tudi v pretirano nadurno delo, velikanška poraba goriva pa slabša ravnovesje naše plačilne bilance. Ko bi le iznašli vozilo, ki bi bilo varnejše in čistejše pa vezano na domačo pogonsko silo, npr. elektriko. Po slabi uri hoje smo prispeli na Ljubinj in se ločili od ceste, ki se z Ljubinja potem spušča na Knežo v Baški grapi. Ljubinj je lepa vas ob tej stari, nekoč silno važni prometni poti iz Furlanije na Kranjsko. Na Lom planino je od tu mogoče priti po markirani poti čez Poljubinske Ravne in planino Stador v dveh urah, hoja po makadamski cesti pa je za dobro uro daljša.

Po kratkem počitku je tretji a razred izbral bližjo, a slabšo pot, večina pa se nas je odločila za udobnejšo, četudi daljšo pot po cesti, ki se v serpentinah vzpenja nad vasjo po pobočju Kobale, preseka pobočje Kobilje glave in skozi Klonice pripelje na Lom planino 1029 m visoko. Zanimivo je, da domačini govorijo »Lom planina« in ne »planina Lom«.

To dolgo pot smo si krajšali s pogovori in šalami, da sem na bolečo roko kar pozabil. Ni boljše priložnosti kot takale pot, da z dijakom oz. dijakinjo pokramljaš in mimogrede spoznaš njegovo življenje in njegove probleme. Tako lahko marsikomu pomagaš ali ga vsaj razumeš. Nobena razredna ura ne odtehta takih sproščenih pogovorov v hribih.

Na Lom planini nas je že nekaj časa čakal kolega Jernej z dijaki, ki so si bili izbrali bližnjico. Odeščali smo se in odžejali, se fotografirali in potem napotili po šolski poti proti Tolminskemu Triglavu. Le-ta se z vzhodne strani pričinja na sedlu Nemcove planine. Tu se je spet pasla živina in začudeno gledala našo dolgo procesijo. Hoja po triglavskem grebenu pa se kar vleče, saj je od sedla pa do vrha dober kilometer razdalje. Na vrhu smo se usedli v travo in si ogledali s ptičje perspektive naš šolski center z bleščečimi svetlarniki (strešnimi okni).

Pri spustu z vrha Tolminskega Triglava pa neugnana mladina ni poiskala markirane steze, temveč se je kar po zaraslih senožetih zagnala proti sedlu Jalovniku. Ni je motilo, da je včasih šlo bolj po zadnjici kot po nogah! Tudi s sedla proti Žabčam so se raje spustili po stari strmi stezi kot po mulatieri. »Tovariši« smo seveda zaostali in ostali sami, kar pravzaprav ni v skladu s šolskimi predpisi. Na odcepu stare steze smo malo počili, tu sem odložil in v skladu s profesorsko tradicijo tudi pozabil fotoaparata. Daleč doli sem ga šele pogrešil. Kolega Danilo, moj nekdanji dijak, je bil tako ljubezniv, da je z urnimi koraki pohitel nazaj in ga tudi kmalu ves preznojen prinesel. Oddolžil sem se mu le z vrčkom piva v Tolminu, kjer smo pošteno utrujeni zaključili naš planinski športni dan.

Podlaket mi je zatekel, naslednjega dne sem moral v ambulanto in bil kregan, ker sem s tako roko hodil okrog. Še štirinajst dni sem jo pestoval in mazal s heptalinom, da se je pozdravila. Kljub vsemu mi ni bilo žal za to kolektivno »triglavsko« turo.

Tako naj še Tolminski Triglav dobi svoji skromni delež v planinski pisani besedi. Bohinjski modrijan Janez Mencinger pa naj mi ne zameri sposajo naslova!

NARAMARSKO POPOTOVANJE PREK VERCORSA IN CEVENNOV

ANDREJ IN JANKO PLETERSKI

Francija je v obsežnih svojih delih pravi raj za planince in popotnike. O alpinistični Franciji smo v PV že marsikaj prebrali, o planinski malo, o popotniški menda ničesar. Že teden v Pirenejih leta 1969 in vračanje po južni Franciji sta me zavdala z željo, da bi se še vrnil. Bogato ilustrirani vodnik po francoskih naravnih znamenitostih* — takšno knjigo bi v naši komaj odkrivajoči se Jugoslaviji krvavo potrebovali — je nemir še bolj razpihal.

Medtem sva na popotovanjih s sinom Andrejem po Jugoslaviji oba postala privrženca tistega najbolj svobodnega razgledovanja po svetu; človeku se to odpre, ko se opre samo na lastne moči, ko si zadega na rame nahrbtnik s šotorom in vsem drugim potrebnim, ko postane »naramar«, ko se odpravi na »naramarsko« popotovanje ali naramanje (backpacking).

Opis takega naramanja po Vercorsu in čez Cevenne piševa skupno. Skupaj sva hodila, skupaj pisala dnevnik, skupaj sporočava.

Namen nama je bil prehoditi košček francoskega dela evropske pešpoti E-4. Ta pot-daljnica drži od Nežiderskega jezera (Neusiedlersee) na madžarsko-avstrijski meji prek švicarske Jure do Pirenejev na francosko-španski meji, v celem 2150 km. Od francoskega državnega odbora za steze-daljnice GR (Comité national des sentiers de grande randonnée) sva z obratno pošto dobila prospekt o mreži vseh francoskih daljnic, na katerem je moči razbrati tudi potek E-4. Iz priloženega obsežnega seznama vodnikov je razvidno, da enotnega francoskega vodnika za francoski del E-4 ni.** Morala bi naročiti »ta mal tucat« knjig, če bi hotela »pokriti vsaj najzanimivejše odseke. Nošnja take knjižnice pa za naramarja, ki potéžka vsak gram, ne pride v poštev. Omejila sva se na informacije, ki jih je najti v znanih zelenih Michelinovih vodnikih za avtomobilske turiste (zvezki »Alpes, Savoie-Dauphiné«, »Provence« in pa »Causses, Cévennes-Bas Languedoc«). Vse sva dobila v Ljubljani. Michelinove avto-karte v merilu 1 : 200 000, ki obstajajo za celotno ozemlje Francije, imajo zarisane tudi steze GR. Naši založniki avto-kart bi morali to posnemati, ne pa zanemarjati. Z najnovejšega zemljevida AMZS »Avtokarta Slovenije z Istro in Hrvatskim Primorjem« (1 : 350 000), ki je glede reliefa manj nazoren in podroben od Selanovega zemljevida (baje že premalo modernega?), sta izginili obe do zdaj vrisani planinski transverzali. Razume se, avtorji potem še pomislili niso, da bi vrisali takšno pomembno novost za Slovenijo, kot je evropska pešpot Milana Ciglarja E-6. O avto-kartah za Jugoslavijo je bolje molčati, saj obstajajo le v tako grobih merilih, da je na njih prostora le za mrežo pomembnejših cest.

Kar zadeva francoski del E-4, pa lahko rečeva, da jo naša pot Milana Ciglarja E-6 daleč prekaša, saj tam poti niso enotno zaznamovali niti posebej kaj trasirali. To je le povezava že obstoječih steza in nima posebne markacije, temveč le splošno: belo-rdečo iz dveh vodoravnih črt. Le na dan ali dva naletiš na majhno belo tablico »E-4« in še redkeje na večjo tablico z napisom »Neusiedlersee—Jura—Pyrénées«, da vidiš, da E-4 ni le podoba iz sanj. Kako pravzaprav E-4 poteka, se da približno videti iz zemljevida »France, Sentiers de grande randonnée« (1 : 1 000 000), v nadrobnostih pa jo je treba po pameti izmotati iz tu pa tam precej goste štrene splošnih steza GR (tudi te so oštevilčene). Marsikaj postane jasno šele na terenu. Ali je enako na drugih francoskih delih omrežja evropskih daljnic, ne veva (skozi Francijo držita še E-2 Holandija—Sredozemlje in E-3 Šumava (Böhmerwald—Ardenni—Atlantik).

Drugače pa je treba reči, da so steze večidel dobro markirane, čeprav nekolikanj drugače kot pri nas. Zelo koristno je posebno znamenje, ki opozarja na spremembo smeri (tri črte namesto običajnih dveh) in morda še bolj koristno znamenje za napačno smer, česar pri nas nimamo (prekrižana običajna markacija). Malo se čudiš, ko vidiš belo-rdeče pobarvane konzervne škatle, nataknjene na vejo kot markacije. Dobro te zbodejo v oči. Namernega uničevanja markacij je malo, zelo pogostoma pa izginevajo zlasti v dolinskih legah, ker se modernizirajo ceste, spreminjajo steze in kolovozi v ceste, se postavljajo ali opuščajo plotovi itn. V dolinah med naseljenimi kraji je orientacija zdej marsikdaj otežkočena.

Načrt je bil, začeti popotovanje v Grenoblu in nato po E-4 proti jugozahodu, kolikor daleč naju bo prineslo v treh tednih. Dejansko sva prispela do mesteca Le Vigan ob južnem

* Toute la France. La nature. Robur et Stock. 1973.

** Šele spomladi 1979 je izšel v Nemčiji enoten vodnik za E-4 (Europäischer Fernwanderweg E-4. Deutscher Wanderverlag Dr. Mair et Schnabel et C., Stuttgart).

vznožju Cevennov. A to sva »preskočila« z avtobusom. Steze so ovinkaste, nikakršne bližnjice, ne ozirajo se kaj dosti na vzpone in nima preveč smisla računati jih v kilometrih. Pa vendar, prehodila sva dobrih 300 km, ne računaje avtobus. V bistvu je bilo to popotovanje po dveh krajinskih naravnih parkih, tj. po regionalnem naravnem parku Vercors in po državnem parku Cévennes. Oba povezuje od severa proti jugu dolina reke Rhône, antičnega Rhodana.

Vercors poznamo tudi pri nas. Ne sicer toliko kot za planince in smučarje zanimivo gorsko pokrajino, temveč bolj kot znamenito središče protihitlerjevskega odporništva v zasedeni Franciji v letih 1942—1944. Resnično je to prava gorska trdnjava, obsežen srednje — deloma visokogorski ravnik, na vse strani obrobjen z navpičnimi skalnimi stenami, visokimi 200 do 300 m in v skupnem obsegu nad 120 km. Poglavitna vrzel v tem velikanskem zidovju je štiri kilometre pobočij pri vasi St. Nizier neposredno nad Grenoble. In prav tu čez so pritisnili Nemci in vdrli 15. junija 1944, po tridnevnem boju z 250 branilci, v gorsko trdnjavo. Tu čez se tudi povzpne smer E-4, ko mine Grenoble. Na Vercors drži še sedem drugih cest, ki pa je vse lažje braniti, saj se vijejo po globokih ozkih soteskah in so večkrat prav vratolomno vsekane v živo skalo. Tudi znotraj je ravnik razčlenjen z mnogimi vzporednimi slemenimi in dolinami, presekan z globokimi rečnimi soteskami, večidel pokrit z gostimi gozdovi. Poprečna višina Vercorsa je 1200 m, najvišja vzpetina, Grand Veymont, doseže 2341 m. Tod živijo gorjanci, kmetje in gozdni delavci, ki so s svojimi izkušnjami in s svojim skromnim gospodarstvom pomenili močno oporo francoskim partizanom ali »makijevcem« (maquisards). O Vercorsu kot odporiški trdnjavi je bilo veliko napisanega. V St. Nizieru kupiva brošuro z opisi bojev. Požrtvovalnost in hrabrost tukajšnjih bojnikov ne zaostaja za podobnimi drugod. Od blizu 4000, kolikor se jih je zbralo tukaj, jih je padlo več kot 700. Zamisel tega odporništva pa se močno razlikuje od naše narodnoosvobodilne vojne. Odporiške enote so se ustanovljale kot del redne francoske vojske, navezane na poveljstvo generala de Gaulla, ki je bilo pri zahodnih zaveznikih. Razlikuje se tudi v vojaško operativnem smislu. Poglavitni namen je bil pripraviti v tem osamljenem področju, na skritih vežbališčih številne enote, ki bi udarile po sovražniku na dan zavezniške invazije v Francijo. Dejansko so se makijevci tu zbirali in urili v številnih skritih taboriščih od zime l. 1942. naprej. Po mnogih protislovnih poveljih iz zavezniške tujine so borci na Vercorsu stopili v boj 10. junija 1944, ko se je invazija že začela — v daljni Normandiji. Kot že omenjeno, je sovražnik sredi junija zasedel St. Nizier in ga požgal. Pravi napad na Vercors pa je začel 21. julija s tremi divizijami, ki so napadale z vseh strani in tudi iz zraka. Pritisk je bil nevzdržen in 23. julija je makijevsko poveljstvo ukazalo razpršitev. Začela se je drobna gverila, ki je trajala do umika sovražnika 19. avgusta, ko so se približale ameriške in francoske enote, izkrcane na sredozemski obali. Vmes so nemški vojaki 27. julija odkrili blizu 50 ranjencev, ki so jih Francozi umaknili v kraško jamo Luire. Negibljive ranjence so pobili takoj, druge odpeljali in deloma postrelili v dolini, sedem bolničark odvlekli v koncentracijsko taborišče Ravensbrück, oba zdravnika in bolniškega duhovna pa ustrelili v Grenoble. Luirsko tragedijo imenujejo Francozi ta žalostni, a žal nikakor osamljeni dogodek.

Slavna odporiška zgodovina pomeni danes dodatno turistično privlačnost za Vercors, ki so ga zaradi naravnih lepôt zaščitili kot regionalni naravni park. Področje parka meri 135 000 ha in pripada 53 občinam. V mnogem spominja s svojimi vasmí, pašniki in gozdovi na Gornjo Savsko dolino nad Jesenicami. Seveda so hiše drugače zidane. Kamnite so, večkrat neometane; dvokapne strehe slone na podolžnih tramovih, položnih skoncema na sprednje in zadnje trikotno pročelje, stopničasti robovi pročelij segajo nad strešno površino in vsaka teh stopnic je pokrita z veliko štirikotno kamnito ploščo. Ti značilni slogovni elementi so posrečeno uporabljeni tudi za spominska znamenja padlim makijevcem.

Cevenni, drugo veliko področje pohoda, so staro skrilasto in granitno gorovje. To je jugovzhodni in hkrati najvišji del srednjega gorskega ravnika Francije, imenovanega Massif Central. Tu ni kakega izrazitega gorskega grebena. Druga nad drugo in druga ob drugi se vzdigujejo in razprostirajo gorske planote, zbite v dve veliki gmoti, Mont Lozère (1699 m) na severu in Mont Aigoual (1567 m) na jugu. V neposredni soseščini na zahodu so obsežne apnenčaste gorske ravnine, zakrasele in gole, imenovane Causses, raj za ovce in jamarje. Celotni Cevenni so bili svoj čas poletni pašniki za ovčje črede iz provansalske nižine. Sto in stotisoči ovac so do golega popasli tisto, kar so od bujnih bukovih gozdov pustili oglarji, ki so preskrbovali številne glažute. Še danes je v vsem tem ovčarskem območju blizu 680 000 ovac (to mogočno število pa je šele 7 % celotne franconske ovčje črede!). Dajejo ne le volno in meso, temveč tudi znameniti »roquefort«.

Toda poglavitni ponos današnjih Cevennov je stoletno pogozdovanje. Leta 1875 ga je v velikem obsegu organiziral na Mont Aigoualu gozdarski nadzornik George Fabre. Obnovljeni deloma že stoletni gozdovi pokrivajo danes blizu 14 000 ha in še se širijo. Medtem ko so v začetku sadili predvsem listavce, sade danes predvsem iglavce. Ovčji pašniki so omejeni, množične pomladanske in jesenske selitve čred po prastarih poteh, ob

katerih je daleč naokrog bilo vse objedeno do zadnje bilke, je popolnoma prenehalo. Danes prevažajo črede s tovornjaki.

Od leta 1970. so Cevenni državni naravni park, največji od petih v Franciji. Ožje področje parka meri 84 200 ha, obrobni, zunanji pas pa 236 000 ha. Drugi štirje državni parki so sredozemski otoček Port-Cros, pirenejski park ob španski meji (dolžina širšega območja 105 km, širina 3 do 15 km), v Alpah Vanoise (celotni obseg 200 193 ha) in Ecrins (celotni obseg 269 000 ha). Če prištejemo k temu še površino dvanajstih regionalnih parkov (1 305 240 ha, dobimo ozemlje kakih 21 000 km², za dobro SR Slovenijo!

Prav zares moremo Francijo imenovati deželo naravnih parkov. Seveda je le del tega ozemlja zaščiten v strogem smislu. V celem gre za pokrajinsko zaščito, ne da bi izključili ljudi, gospodarsko dejavnost in turizem. Vse to ne gre brez političnih problemov. Velika večina tako izvetih področij leži v južnem delu Francije, ki se po domačem jeziku (langue d'oc) razlikuje od severne. Tu se vztrajno pojavlja »okcitanško« avtonomistično gibanje. Okcitanci očitajo »pravim« Francozom, da jih kolonialistično izkoriščajo in ovirajo skladen razvoj južne Francije ali Okcitanije. Eden izmed očitkov leti tudi na ustanavljanje tako obširnih krajinskih parkov, ki da so del te »kolonialne« politike. To vidijo Okcitanci v zvezi s širjenjem severnega kapitala v turistični industriji, ki je pokupila velikanska zemljišča ob sredozemski obali. Neštevilna množica turistov prihaja na jug, mnogi si tukaj kupujejo zemljišča in postavljajo počitniške hiše, in v tem vidijo Okcitanci dodatno nevarnost za svojo deželo. Na tem ozadju je šele mogoče razumeti nenavadna gesla, napisana po zidovih: »Turisti! Grdobe ste!« ali »Turisti! Poberite se domov!« To je politični odpor, ne osebna sovražnost do turistov. Te nisva nikjer niti najmanj čutila. Nasprotno! Seveda, kolikor je pri takšnem množičnem turizmu osebni stik z domačim človekom sploh še možen. O teh očitkih in še o mnogem drugem glede okcitanizma sva prebrala v brošuri »Occitanisme — qu'es acquo?« A dajmo besedo dnevniku!

2. julija 1978 — dan odhoda! Pravzaprav noč, saj odpelje vlak iz Ljubljane ob »Matjaževi uri, sred' noči«, opolnoči — in še štirideset minut. Sediva v vagonu, ki vozi naravnost v Turin. Dremljeva do Furlanije, potem pa napolnijo vlak nedeljski, praznično oblečeni potniki, namenjeni na družinske obiske. Zapomniva si skupino, ki vstopi v Milano: mati z dvema hčerema in z moškim, ki je zet, mož in svak vsaki posebej, a vsem trem — preziran postrešček, nevreden besede. One regljajo in se hihitajo, on pa se stisne v kot in vztrajno bere časopis. Ko mu v Turinu pomagava pri prtljagi, naju hvaležno pogleda z utrujenim očesom, a očitno mu izraz mednarodne moške solidarnosti dobro de. Na železniški menjalnici v Turinu, ki je sicer odprta, zviška odklonijo dinarje. Samo v banki, pravijo. Da je nedelja in banka zaprta, jih ne moti. Pojeva zadnje kruhke in popi-jeva zadnji sok iz »bifeja aktovka« in počakava na vlak, ki ob 18. uri odpelje v Francijo. To je italijanski poletni čas, uro pred sončnim. In ko pri Modanu prispeva v Francijo, izveva, da je tukaj ura enaka kot v Italiji, kar pa za Francijo pomeni že dve uri pred sončnim časom! In tako se prepeljeva skozi srčiko Alp še v soju večernega sonca, čeprav se ura nagiba že čez deveto. Sijajni beli in rožnati so snežni vrhovi Vanoise, pusta je po ostareli industriji razdejana dolina. V Chamberixu prestopiva na motorko, polno mednarodne mladeži na počitniškem potepu. Najina velika naramarska nahrbtnika se izgubita med njihovimi »štoparskimi«. Razlikujemo se le po obutali, tega pa ne opazi vsak. Zato naju možakar na železniški postaji v Grenoblu, kamor prispemo ob 22.30, le ošine s pogledom in brez pomisleka napoti v — najcenejši hotel blizu postaje. Pa še prav nama je, saj frankov v žepu ni dosti več kot za cingljanje. »Hôtel des Gourmets« (hotel dobrojedcev) je prijazno ime za najine prazne želodce. A najvišje razkošje, ki ga omogoča ob tej pozni nedeljski uri, je pogreta borna »pizza«, komaj vredna svojega imena. Važno je, da sva kmalu v jaslicah in povrhu tega še v svojih spalnih vrečah. Za vsak primer.

3. julij. — Ob deveti uri spi Andrej še trdno spanje pravičnega dvajstnika, ko se »šef ekspedicije« odpravi v mesto oskrbet se z živili, zemljevidi in informacijami. Prva izkušnja: ne prihajaj v Francijo v ponedeljek dopoldne, kajti vse trgovine (do malega) so zaprte! Zaprti tudi obe znameniti trgovini z zemljevidi in vodniki »Didier & Richard« in »Arthaud«. Smola. Odprta je veličastna, reprezentančna »Maison du tourisme« (dom turizma, kjer oko kaj kmalu zagleda lično stojnico z napisom »Cimes et sentiers« (vrhovi in steze) in primerno lično obveščevalko. Vsa začudena izve mladenka, da vodi E-4 skozi ali mimo (to smo hoteli izvedeti) Grenobla. Verjame pa šele, ko jo vidi na prospektu črno na belem, oziroma zeleno na pisanem. Vidno je obnovljena njena poklicna samozavest, ko lahko ponudi dober zemljevid Vercorsa in nasvet, da je tja gor najlažje priti z avtobusom čez St. Nizier. Ekspedicijski šef pa postane dobre volje šele, ko končno najde, po mnogem spraševanju, odprto pekarno in nato še samopostrežnico. — Po obilnem opoldanskem zajtrku v hotelski sobi se odpraviva na avtobusno postajo, tik železniške. Sedeč v avtobusu korajžno naskočiva Vercors. Ura je 13.30.

Razgledna cesta se v številnih ključih hitro vzpenja. Na dlani leži Grenoble sredi sotočja rek Isère in Drac, na stiku obeh dolin istega imena. Približamo se obrobnemu pečevju Vercorsa in za kratke trenutke lahko iz avtobusa občudujemo znamenito skupino skalnih igel »Les trois pucelles« (tri device). St. Nizier, danes prava turistična vas, ima ponosen prilastek: balkon francoskih Alp. In res: z razgledišča se odpira širen razgled v jedro gorovja. Precej oblačno je in merlene krpe zakrivajo posamezne dele obzolja. Pa vendar vidiva v daljavi njegovega kralja — Mont Blanc. V bližini so spet tri »Tri device«, vendar se odtod vidijo že od strani, tako da vitkost igel ni več opazna. V vasi nobenega sledu za markacijo E-4. Skleneva jo mahiniti kar po cesti proti jugu, dokler ne naletiva na njo. Andrej ima smolo: ko natakava vodo, se mu izmuzne litrska plastenka in počí. V bližnji gostilni ne najdeva nič boljšega kot navadno buteljko, ki njen dolgi vrat nerodno štrli iz nahrbtnika. Cesta drži po pobočju lepe travnate, z gozdovi obrobjene doline. Že na prvem koraku se srečava z značilnostjo francoske pokrajine, ki naju bo spremljala do konca poti: neštete tablice, ki opozarjajo, da je zemljišče privatno in dostop nanj ni dovoljen. Celo s hudimi psi grozijo nekatere med njimi. Mnogo sveta je tudi ograjenega. Hitro vidiva, da razglasitev Vercorsa za regionalni naravni park pravzaprav pomeni le pokrajinsko zaščito, ne pa možnost proste hoje po njem. Taborjenje je v Franciji prosto (tako zagotavljajo priročniki), vendar to pomeni le, da ga občine ne prepovedujejo na zasebnih terenih. Potrebno pa je lastnikovo dovoljenje. Vendar stvar ni tako natančna, zlasti ne v odljudnih krajih, saj je Francija res dežela tabornikov. Dolina se počasi spušča, dno je vse bolj močvirno, vsi kotički so polni počitniških hišic. Prideva do prvega večjega kraja, Lans en Vercors, za njim še kak kilometer in končno se ponudi priložnost za tabor. Brez težav nam to dovoli kmet, ki je ravno pospravil seno s prijazne košenine. S prsti nagrabiva sena še dovolj, da je ležišče mehko in suho. Onkraj široke doline se nad gozdom vzdiguje skalna in ruševnata pobočja robnega gorskega grebena z vrhovi blizu 2000 metrov. Gorska ubranost je »popravljena« s širokimi pasovi smučišč, ki razkrivajo gorski drob. Zvečer naju obišče dež.

4. julij. — Proti jutru postane dež bolj odločen in vztrajen. Ravnava se po preizkušenem naramarskem pravilu: če zjutraj dežuje, se obrni na drugo stran in spi naprej. Morda medtem preneha. Končno naju narava le nažene v mokro zunanjščino. Stvar ne mine brez dogodkov. Janka preseneti v trenutku največje zbranosti pastir s čredico krav. Možakar, vajen neresnih vprašanj, zagotavlja, da bo dež enkrat zagotovo minil. Andreju spodleti na mokri travi in v spodnjicah se zapelje po pobočju. Dež se uliva kakor izpod kapa. Krepkeje napneva vrhno ponjavo, da se ne stika z notranjim šotorom in ne kaplja. V duhu se zahvaljujeva najini ženki in mami, ki je v daljnji Ljubljani šotor tako mojstrsko sešila. Poldne je že in skrajni čas za zajtrk. Medtem ko kuhava čaj, dež ponehuje. Polna upov pospravliva vso ropotijo in ob 15. sva spet na pohodu. Dež tudi. Gost je, da komaj kaj vidiva, pomaga mu krepak veter, dopolnjuje ga pršec mimo drvečih avtomobilov.

Nič ne pomaga, naprej morava. Precej bolj mokra kot suha prikorajčiva v Villard de Lans, ki je malo mestece. Pustiva ga ob strani in na razpotju jo mahneva na desno proti soteski reke Bourne. Še naprej se drživa ceste, saj v tem dežju ne kaže iskati stezic po mokrotnih goščavah. V najini smeri je prometa malo manj, srečujeva tudi letoviščarje, ki se sprehajajo z dežniki. Pred vhomom v sotesko dež poneha in prikaže se celó sonce. Predah izkoristiva za malico. Še preden sva jo požvečila, že se spet ulije. Soteska Bourne je vredna oglada. Skalne stene na obeh straneh so tako navpične, da je velik del ceste vsekán v skalo, višina in globina pa je takšna, da pri nas česa podobnega nimamo. Dež še krepí občutek, da se razpenjena Bourne in skala stapljata v eno. Srečava skupino jamarjev, blatnih, čeladastih. Zbirajo se ob kombiju in nama prijazno odzdravljajo. Dolga je ta soteska. Na koncu se razširi, ko se sreča s prečno dolino. Tukaj je vasica La Balme. Odločiva se za starinski kamniti hotel sredi nje. Edina gosta sva, zakurjeno je, soba prijazna, prha vroča. Zvečer okušava domače dobrote, mesno pašteto, postrvi, krompir s smetano z imenitnim imenom »gratinée dauphinoise« in svetemu Marcelinu posvečeni sir iz kravjega in kozjega mleka. Andrej gasi svojo radovednost z rdečim beaujolaisom, popularnim francoskim sirom.

5. julij. — Naprej ob Bourni. Soteska se spreminja v koritasto dolino, a vrhni robovi pobočij so še vedno navpične pečine. Globoko pod sabo zagledava majhno elektrarno, navzgor se odcepi cesta k jami Grottes de Choranche. Srečava se s daljnico GR 9, za katero slutiva, da se prepleta z najino E-4. O evropski markaciji ni sledu. Poskusiva po GR 9, ki drži po pobočju nad cesto mimo osamljenih gorskih kmetij. Kmalu sva spet na cesti in v kraju Choranche. Čredica belih koz se nama ogne, še preden jo ujameva na film. Ob izhodu iz doline naju pričaka slikovito mestece Pont en Royans. Južnjaško stisnjeno leži na strmi skali nad Bourne. Zidovje hiš ob reki se zliva s skalno steno, obsijano je od sonca, ki je medtem predrlo oblake in se odraža v razgibani rečni gladini. Kupiva jabolko in kozjega sira. Andreju, ki mu je cela poldrogolitrška steklenica

slatine preveč in bi rad manjšo, pokaže trgovka s široko kretnjo na vodnjak ob cesti. Napijeva se studenčnice, saj je medtem postalo že pošteno vroče. Posloviva se od Bourne in kreneva na jug k St. Eulalie en Royans, kjer zagotovo najdeva najino E-4. Tla so se že toliko osušila, da se za Eulalie zvrneva na travo. Priveževa si dušo in počivava. Zares najdeva kmalu potem daljnico GR 9, ki velja tudi za E-4. Usmeriva se po njej k St. Laurent en Royans. Drži naju po prijaznem pobočju mimo kmetij, mimo starih kosterjev, mimo sadovnjakov, nato pa po zaraščanem svetu. V eni uri dvakrat zaideva, prerivava se na vse načine skozi goščavo. Njena posebnost je v tem, da je podrast iz gostega pušpana. Končno prispeva do zaželenega križišča nad St. Laurentom. Izkaže se, da je križišče tudi brezpotje. Dobro uro kroživa v vedno večjih krogih in iščeva stezo, pa čeprav najdeva tablico z oznako GR 9, steze ne moreva odkriti. Ker veva, da morava na prelaz les Pas, se odločiva za svojo smer. Hodiva po stezi, ki naj bi bila — po zemljevidu — sicer markirana, v resnici pa ni. Kar lepo se vzpenja skozi grmovje do roba planote nato še nekaj časa po gozdu v dnu strme doline, nato pa izgine v goščavi leščevja in mladih smrek. Potem riveva skozi goščo, pri čemer nama najina visoka nahrbtnika seveda vse prej kot pomagata. Andrej, ki ima več sape, vodi. Visoko gori končno naletiva spet na stezo in prideva do gozdarske hiše, zarisane na zemljevidu. Preživele pa so še le razvaline. Gozdna jasa, ki naj bi se — po zemljevidu — razprostirala ob njej, je gosto zasajena z mladimi smrekami. Ob razvalini pa se izteka nova gozdna cesta, ki prihaja od nekod iz doline. Najdeva košček travnatega ravnega sveta in se utaboriva. »Oblakov vojska« zakrije sonce in ker sva skoraj brez vode, se Andrej domisli: razpneva plastične ponče, da bi lovila deževnico. Vsak na svoj način. Ob desetih se stemni. Čim leževa, začne deževati. Le naj, saj nama polni cisterno!

6. julij. — Zjutraj vstajava v soncu, vode imava poldrug liter. Dobre volje se odpraviva, a že ob prvih korakih se vlije ploha. Po kolovozu prideva skozi mokro travo na gozdno cesto. Dež in megla. Na prelazu Pas naletiva na široko avtomobilsko cesto v gradnji. Naletiva na gozdnega delavca, ki popravlja traktor. Varuje ga velik pes. Potrdi nama, da sva na pravi poti do Col de la Machine. To je star cestni preval, ob njem gostilna. Bajе tudi lep razgled, a megla je neizprosna. Pošteno premražena stopiva v gostilno, ki bolj spominja na kavarnico. Ker ni prava ura, ni mogoče dobiti tople hrane. Dobiva sendviče s pršutom, pije čaj in mleko. Bele francoske štruce spominjajo pod zobom bolj na papir kot na kruh. V vetru in dežju ter megli nama ne kaže drugega, kot da nadaljujeva pot po cesti v smeri proti Leoncelu. To je turistična, razgledna cesta, ki teče po robu visoke planote, pokrita z državnimi gozdovi, ves čas po višini nad tisoč metrov. Tu pa tam zaslutiva pogled v dolino Bouvente, a že naslednji hip se megla zopet zgosti. Glavno pa je, da je dež ponehal. Na cesti ni žive duše. Pod večer se utaboriva pod starimi jelkami v gozdu Malatra. Pojeva preostale »papirnat« sendviče, čaja pa ne skuhava, ker je veter prehud. Ponoči je pošteno mraz, dežuje, piha.

7. julij. — Zbudiva se še kar spočita, zadovoljna, da dež ponehuje. Le veter je še močnejši in še bolj mrzel. Tudi za zajtrk ni čaja. Pospraviva šila in kopita, se vzpenja nazaj na cesto in korakava naprej. Čez čas prideva na jaso z velikim spomenikom prvemu taboru makijevecev iz leta 1942. V bližini je baraka. Tu najdeva zavetje, da končno skuhava čaj. Imava sicer dobre vetrovke, a ker je vse toplo oblačilo spravljeno v nahrbtniku, imava gola kolena. Prav dobro razumeva zdaj, da lahko človek podleže mrazu tudi sredi poletja. V megli doseževa najvišji vzpon ceste, Col de la Bataille (1318 m), kjer je cestni predor. Srečava delavce, ki nama povedo, da ime ni v zvezi s kako bitko iz časov 2. svetovne vojne, marveč spomin na nek spopad pastirjev iz raznih dolin v davnih časih. Cesta se počasi spušča in končno prideva pod meglo. Naletiva na prazno smučarsko zavetišče, odprta je le zimska soba. Pojeva zadnjo pašteto in zadnji krajec kruha. Kajti Leoncel ni več daleč. Skleneva končati v tem kraju najino popotovanje po Vercorsu in preskočiti bolj na jug, v toplejše kraje. Leoncel leži v lepi samotni dolini. Tukaj je bil v starih časih cistercijski samostan, za katerim pa ni več sledu, razen lepe starinske romanske cerkve. Tišči se je nekaj hiš, kjer domujejo logarji. Je tudi gostilna z lepo restavracijsko dvorano, a ker ura ni prava, za pod zob ni ničesar razen sendvičev. Vedno ista pesem. Avtobusa ni in edini izhod iz te samote je štopanje. Avtomobilov je malo, a vendar nama kmalu ustavi ženska v golfu z belgijsko registracijo. Ni sama. Še predno se zbaševa v voz, pribrenči po cesti nazaj motorist na hondi. Izkaže se, da je to njen mož, ki ga žena spremlja z avtom. Vračata se iz Lyona in potujeta po stranskih cestah proti Nici. Kmalu se razklepečemo in pove nama, da je ustavila samo zato, ker imava tako resnično športni videz («un aspect tellement sportif»)! Kdo se ne bi napihnil? Imajo počitniško hišo ob Sinji obali, vendar letos zaradi močnega mrzlega mistrala ni kopanja, morje ima komaj 14°. Izstopiva v Créstu. Tu najdeva avtobus, ki pelje v Valence. Mesto leži ob Rodanu malo nižje od izliva Isère, reke, ki sva jo zapustila v Grénoblu. V hotelu si predvsem sušiva mokre plahte.

8. julij. — Bolj slabo sva spala zaradi silnega hrupa s ceste. Z lokalnim avtobusom se prepeljeva čez Rodan na desni breg v St. Péray. Tu je postaja stranske železniške proge, ki naju naj pripelje v bližino Cevenov. Izveva, da potniški promet opravljajo kar z avtobusi. In res pripelje kmalu železniški avtobus, s katerim se po silkoviti dolini Rodana odpeljeva proti jugu do Pont St. Esprit. Mesto ima ime po starinskem mostu iz 13. st. To je bil eden izmed štirih mostov, ki so v srednjem veku med Lyonom in morjem povezovali bregova Rodana. Na osrednji široki cesti vlada sejmarski vrvež, saj je sobota dopoldne. Hitiva nakupovat, kar potrebujeva. Z veliko težavo najdeva v neki kramarski drogeriji eno samo škatlico suhega špirta. Danes sva v restavraciji ob pravem času. Naročiva kotlet s »provansalsko zelenjavo«. Kaj neki bo to? Končno zagledava pred seboj zrezek z ocvrtim krompirjem... V majhni papirnici najdeva celo zemljevid (državni geografski inštitut je izdal za vso Francijo turistične specialke v merilu 1 : 100 000, na katerih so zarisane tudi pešpoti, meje naravnih parkov in druge za popotnika važne podrobnosti). Na sejmu dobiva kmečki rženi kruh (pain de seigle), ki ga sicer po pekarijah zelo težko dobiš. Znamenite tenke in dolge francoske štruče so namreč za nahrbtnik skrajno neprimerne, vrhu tega pa se drobe in so nekam papirnate, da jih kupujeva le v sili. Med domačini se po sejmišču prerivajo nešteti turisti vseh narodnosti zahodne Evrope. Zagledava mlad angleški par: fant nosi natanko tak nahrbtnik (karrimor kot Andrej. Kjer je množica najgostejša, tam so cigani z lajno in godbo na pihala. Kar težko se znajdeva po samotnih dnevih na Vercorsu. A poglavitna sprememba je — vročina. Odslej naju žge južno sonce z vedrega neba, poleg tega nama »sladi« pot zelo vroč, suh zrak.

Od Pont St. Esprita do Villeforta ob vznožju Cevenov je komaj 60 km zračne razdalje. Pot se vije po mnogih ovinkih čez hribe in doline, vzela nama je štiri dni in petega pol. Odpravila sva se v popoldanskem času in hodila po prijaznih poljskih poteh mimo St. Juliensa proti Aiguèse. Poglavitna značilnost rahlo razgibane ravnine so vinogradi in velikanski nasadi zorečih breskev. Ustaviva se pri hiši in kupiva kupček tega vablji-vega sadja. Zapleteva se v prijazen pogovor z gospodarjem, ki nama pove, da so vsi kmetje organizirani v vinarških in sadjarskih zadrugah, da je tisto, kar prodaja domu, le malenkosten del vsega sadja, ki ga zadruga spravi na tržišče. Ob odhodu nama podari dve posebno lepi breskvi. Pred sabo zagledava angleški par z »bratcem« Andrejevega nahrbtnika. Kar urno jo režeta. Sonce je še precej visoko na nebu, ko prispeva do reke Ardèche. Malo spominja na Krko v zgornjem toku, le da je dosti večja, pokrajina pa bolj kraška in južnjaška. Prav tukaj se končuje znamenita soteska te reke, ki pomeni posebno turistično privlačnost Francije. V časopisu sva brala, kak silovit naval turistov pritiska v to dolino. Kar vidiva, je podobno savskemu bregu na Ježici v najbolj vročih dneh. Midva pa se ne spustiva k vodi, marveč zavijeva levo navzgor po bregu in kmalu sva na robu navpičnih sten rečne soteske. Pogledi so zares imenitni. Pod nama leži St. Martin d'Ardèche, poln turističnega vrveža. Pred nama je prilepljen na navpične pečine nad reko Aiguèse. Vas je srednjeveška utrdba, obdana s stolpiči in obzidjem. Zavarovana je v vsej svoji slikovitosti. Res mikavna za turiste. Na prijaznem trgu je gostilna, ki obljublja dobrote z ražnja, a ker ura ni prava, si natočiva le vode pri vodnjaku in se odpraviva naprej. Še kako uro se vzpenjava na hrib, pokrit z ostro, bodečo makijo. Minejo zadnji vrtovi in nasadi. Za ovinkom zagledava oba Angleža. Fant je zaripel in zasopel, kot da bo ta hip izpustil dušo. Malo prehitro sta se gnala, nahrbtnika pa sta tudi pritisnila. Londonski tlak je daleč, v drugem svetu. Zapustiva ju in po dolgem prerivanju skozi ostro bodičevje le najdeva v skriti dolinici na zapuščenih terasastih njivici toliko trave, da lahko razpneva šotor. Noge imava vse razprskane. Zrak diši po južnem rastlinju. Obeta se romantična noč.

9. julij. — Naprej čez goro mimo starinske cisterne, kjer so sledovi popotnih taborov. Makija se sprevrže v lep gozd. Na senčni ravnici zagledava logarnico. Naprej po deloma zaraščenih stezah v dolino. Vročina je pasja. V zapuščenih kamniti mediteranski vasiči Crottes vabi improviziran bife s hladnimi pijačami in šopki dišečih zelišč. Prava odrešitev! K oranžadi hrustava redkvice. Drugega za pod zob ni. Spet naprej v goščavo in končno do vasi Labastide de Virac, od daleč podobni utrjenemu gradu. Obdajajo jo vinogradi. To je otok sredi zaraščenih gričev. Še dve uri poti skozi goščavo, nato se steza strmo spusti v strnjeno in nekoč utrjeno naselbino Salavas. Ponašiva jo v Zalo vas. Zopet nemudoma k vodnjaku in potem naprej po cesti. Pošteno sva že zdelana. Vročina. Žeja. Brez dolgega iskanja se odločiva za tabor ob robu njive malo stran od ceste. Dolina je samotna, na nasprotni strani kipé navpične pečine z ravno vršno teraso. Spiva brez vreče in uživava, ko naju začne zebsti.

10. julij. — Po nekaj ovinkih v breg zavijeva s ceste. Pred bližnjo hišo naju sprejmejo trije psi z neverjetno ubranim zavijanjem v tercetu. Bogata melodija, polna nepričakovanih variacij. Če bi jo slišal posneto na plošči, bi ne verjel, da gre za čisto navadne kužke. Naletiva na njivo cvetoče sivke in zagledana vanjo zgrešiva markacijo. To sva spoznala šele potem, ko sva že debeli dve uri brodira po vse bolj divji in strmi gori,

po kateri bi naj — po zemljevidu — držala najina pot. Še sreča, da sva pri tem naletela na dva potoka, v katerih sva se ohladila in napila. Visoko v bregu sva že, ko se odločiva za vrnitev. Zopet sva pri sivki in nedaleč naju potuhnjeno čaka markacija. Prava pot gre čisto drugače, kot je zarisano na zemljevidu. V najhujši pripeki stopava po strmi stezi čez goro. Na drugi strani grebena gre pot po plastnici in najde se tudi senca za počitek. Lotiva se suhih marelic. Janku nenadoma zarožlja v ustih: lepljiva marelica je izpuliła plombo. Še sreča, da zob ne boli. Pot še dolgo teče skozi lepe gozdove, tudi po ravnem, nato se spusti v dolino v vas Comps. Ni gostilne ne vodnjaka. Pri letoviščarski družini, ki si peče klobasice na žaru, dobiva vodo. Hitro zbeživa pred mamljivimi duhovi. Zakoračiva čez polja ob reki Chassezac, pritoku Ardèche. Ustaviva se pri starejšem zakonskem paru. Obirata maline. Dobiva dovoljenje za tabor pod češnjami za malinovim nasadom. Kupiva si dva kilograma sveže nabranega blagoslova, nakar sledi malinova gostija.

11. julij. — Zbudi naju streljanje brez konca. Nekdo se uri. Naletiva na kmetijo z domačo trgovino za letoviščarje. Kupiva breskve in melono. Nato do reke Chassezac. Naslednja ura je posvečena higieni. Voda teče čez stopničaste kamnite plošče, vmes so kotanje, naravne kopalne kadi. Prideva do soteske, steza se vzpne na rob navpičnih skalnih skladov nad reko, včasih je prav vrtoglava. Potem spet drži skozi pravcati vrazji vrtec, labirint skal in dreves. Posamezne skale so fantastično oblikovane. Med raznimi podobami najdeva tudi Prešerna. Malo pred 16. uro sva v mestecu Les Vans. Iztakneva pekarno z rženim kruhom, Andrej nakupi hrane. Najde tudi kondenzirano mleko. Zadovoljna odrineva strmo v hrib in po mnogih ključih doseževa vas Brahic na pobočju gore Serre de la Barre (909 m). Serre to je ime za grebenaste gore, razširjene v tem delu Francije. Steza se vzpenja strmo navzgor in čeprav je ura že bolj pozna, naju vročina zdeluje, saj sonce še vedno pripeka. Prispeva na pobočje, kjer je požar uničil borov in kostanjev gozd. Kmalu sva črna kot dimnikarja. Pa vendar je novo življenje tukaj že pognalo in ko prideva na primerno ravninico, najdeva dovolj zelenih kostanjevih vejic, da si posteljeva v tisti črnini.

12. julij. — Prilezeva na razdrapani greben Serre de la Barre. Izpod travnate ruše pogledujejo črne skale, na vse strani se širi neomejen razgled. Na zahodu vidiva že visoki hrbet Cevenov. Ko počivava na razgledišču, naju dohitita dva belgijska planinca. Televizijska oddaja ju je zvalila, da tudi onadva poskušata košček gorske daljnice GR 4. Naprej na grebenu srečava celo trumo izletnikov, ki že vedo, da sva iz Jugoslavije in kaj tukaj počneva. Povedala sta jim Belgijca, ki sta hodila pred nama. Opoldne je naporenega grebena konec, znajdeva se ob gozdni cesti sredi visokih smrek. Skupina gozdnih delavcev ravno počiva in zatrjuje, da v bližini ni nobenega studenca. Andrej napne svoje gozdovniške sposobnosti, spusti se v neko grapo in najde vodo. Ne bova torej žejna počivala. Popoldne hodiva po lepih borovih hostah in zelenih pobočjih mimo dveh samotnih kmetij. Navsezadnje prekoračiva na grebenu asfaltno cesto, ki drži v Villefort. Najina pot pelje na severno pobočje, pokrito z lepim gozdom. Hodiva po malo zvoženi gozdni cesti, ki se konča pred podrtim starinskim, kamnitim mostičem. V grapi prav blizu izvira studenček. To je Truc du Samblonnet. Težko bi našla lepši prostor za čez noč. Studenček nama da pijačo in ponudi higienske usluge. Opereva sprajce, nogavice. Ob cesti so skale razgrete kot peč in na njih se tudi volna hitro posuši. V tej gorkoti ne postaviva šotora, razgrneva stvari kar po tleh.

13. julij. — Po gozdnih poteh in cestah se spuščava v bližnji Villefort. Ob poti zagledava zanimivo oblikovan kamen: velika kamnita plošča (konglomerat na kamnitem stebru) Podobno starogalskemu dolmenu, a vsekakor naravna tvorba. Mestece leži v tesni dolini, vse je zbrano ob poglavitni podolžni ulici. Ne veva, kako je z oskrbo v gorah, zato nakupiva hrane in kruha za štiri dni. Imava srečo: stakneva pekarno z rženim kruhom. Tudi vode vzameva več s seboj, Andrej nosi kar 4 litre. Saj vročina naju neusmiljeno izžema. Najeva se breskev in tudi pošto opraviva vestno. Ne da bi čakala »prave ure«, jo mahneva pred kosilom težko obložena navkreber. Končno so pod nogami pravi Ceveni! Najprej po zložni gozdni cesti, ki pripelje na rob planote in nato še ostro navzgor na vrh slemena. Pregreta duškava v sencih in opazujeva turiste, kako sopihajo mimo. Eden izmed njih zapazi napis »Ljubljana« na Jankovem nahrbtniku, obstane in naju nagovori po srbski. Živi v Parizu, rojen je v Italiji. Ne more se načuditi, kako sva, Jugoslovana, prišla sem. Saj nas je dosti po Parizu in na Azurni obali, toda v Cevenih ni še nikoli srečal nobenega. Srbski Parižan je tukaj s skupino prijateljev. V načrtu imajo turo, ki se nekaj časa ujema z najino potjo. Vsi naju prijazno sprejmejo in poslej se na poti večkrat najdemo. Steza teče prav po gorskem hrbtu, pokritem z resju podobnim, rumeno cvetočim grmičevjem, s travo in s posameznimi pritlikavimi bukvami. Iz oblih zelenih površin gledajo slikovite grmade granitnih balvanov, ki se izkažejo, ko se jim približaš, kot pravi orjaki. V eni teh »granitnih« senc prebijeva najbolj vroče urice. Seveda se lotiva prinesenih dobrot in odkrijeva, da sva namesto

trdega sira kupila »plavega«, to je s plesnijo cepljenega. Tak sir je pač dober prigrizek v hladu k vinu, tu gori v hudi vročini pa je kaj neprijeten. Kupovanje sira v Franciji je umetnost, ki je v najinem kratkem popotovanju nisva obvladala.

Še bistven vzpon skozi smrekov gozd na vrhno planoto Cevenov, katerih gmota se tukaj imenuje Mont Lozère. Tako obširnih gora v Sloveniji nimamo, po oblikah pa so Ceveni podobni Pohorju ali Menini. Vrhovi so neizraziti, da jih je sploh težko zagledati. Slutiš jih tam, kjer se bleščijo še ostanki snega. Obširne vršne planote so deloma pod gozdom, večidel pa prostorni pašniki. Nad vsem pa se boči temnomodro južno nebo. Vode ne manjka. Proti večeru prispeva v lepe gozdove, ki obdajajo prelep raven planinski pašnik s premerom več kot kilometer. Tukaj je gozdarska in planinska postojanka Mas de la Barque. Mas pomeni toliko kot pri nas koča. Vse je zaprto. Naju to ne prizadene, ker prenočujeva v šotoru, skupino najinega srbskega parižana pa stvar tudi ni preveč vznemirila. Odločili so se za bivakiranje. Nimajo šotorov, imajo pa spalne vreče in polivinilaste plachte. Očitno so francoski planinci mnogo manj navajeni na komfort v gorah kot pri nas na Slovenskem. Midva se utaboriva malo dlje med bukvami in smrekami. Idila bi bila popolna, če ne bi bilo komarjev in mušic. Spravljajo naju v obup. Zakuriva ogenj, polagava nanj šope trave, prekadila sva se kot kranjski klobasi, a vse skupaj kaj malo pomaga. Čimprej zbeživa v šotor in se zadelava na vse strani.

14. julij. — Zjutraj vse pospraviva kar najhitreje, kajti mušja nadloga je še vedno več kot tečna. Spet srečava najine Francoze, jima omeniva komarje in mušice, oni pa veselo odvrnejo: »Mi smo pa mislili, da so se vsi komarji zbrali ravno pri nas!« — Na drevesu visi obvestilo popotnikom po GR 7 (to sva tudi midva), da je steza čez Montagne du Bougès uničena, to je, spremenjena v asfaltno cesto. Priporočajo izbrati kako drugo smer. Odločiva se mahniti jo čez Pont de Montvert. Korakava po prostranih planjavah na zahod, proti pastirski vasi Bellecoste. Zdaleč zagledava sive kamnite hiše, zraven njih pa veliko belo površino. Ali je sneg? Neverjetno, saj je višina le nekaj nad 1300 m. Daljnogled nama pokaže, da so ovce. Prva velika čreda ovac, ki jo srečava v Cevenih. Kmalu se začne premikati in se zliva po gričih in dolinicah kot počasi tekoče mleko. Srečava tudi pastirja, mladega človeka, ki prijazno odzdravi in nama pokaže pot. Iz bližine se pokaže, da je vas do tričetr zapuščena, mnoge hiše brez strehe. Zidane pa so v malodane megalitski tehniki, iz velikih, a vendar nepravilno pa na zahod, do zapuščene Hôpitala. Spotoma se odžejava in ohladiva v gorskem oblikovanih okroglastih kamnov, brez malte. Pariški planinci zavijejo proti severu, midva potoku, ki priteče izpod snežišč in ki naju potem s svojim šumenjem globoko v grapi, spremlja vse v dolino. To je Tarn. Pri Hôpitalu se začena cestica. Ko zapusti rob planote, v mnogih ključih pripelje v dno ozke doline. Tu leži mestece Pont de Montvert. Ko se mu približava, je kot na dlan. Opaziva pisano šotorišče. Kot nalašč za daljši počitek. Vročina je neznanska, asfalt se vdaja pod nogo. Postaviva šotor na tleh, razgretih kot peč. »Šef« ostane v bazi, Andrej pa se ne da ugnati in jo mahne proti 14 km oddaljenemu zaselku Veissière, kjer je nahajališče menhirjev. Janko se medtem vda kopanju v tolmunih Tarna pod šotoriščem in bere o zanimivi zgodovini kraja. V Pont de Montvertu se je leta 1702 začel znameniti punt protestantskih camisardov proti katoliškemu kraljevskemu absolutizmu in centralizmu. Puntarje so imenovali camisarde po besedi camiso, kar pomeni v okcitansem jeziku srajco. To so bili kmetje in pastirji, ki so krenili v boj z vilami in kosami. Osvajali so gradove in se postopoma bolj oboroževali. Prebivalstvo jih je podpiralo. Njihovo število je naraslo na približno 5000. Punt je trajal dve leti. In šele ko se je zbralo 30 000 kraljevih vojakov, je bilo poleti 1704. leta camisardsko gibanje zatrto. Šele velika francoska revolucija je prinesla versko svobodo. Danes se spomin na camisarde vidno pojavlja na razglednicah, v imenu domačega žganja, politično pa goji spomin na ta punt okcitanško gibanje, ki ga prikazuje kot narodnostni odpor proti pofrancozenju. Proti večeru se vrne Andrej in pripoveduje:

»Brez nahrbtnika na plečih me je kar vznášalo, a kljub temu sem se oziral za avtom, ki bi me popeljal. Končno mi ustavita dva jamarja v spačku. Težava je v tem, da nihče ne ve, kje iskana vasica je, pa me končno odložita dva kilometra predaleč. Zdaj me pobereta dva mlada Lyončana. Na moje presenečenje fant na pojasnilo, da sem iz Jugoslavije, čisto vsakdanje odvrne: »Ja, vem, iz Ljubljane.« Zazijal sem, a po vsem spraševanju se mi ni posrečilo pojasniti, kako je uganil moje rodno mesto. Mistiki bi to logično povezali z bližino skrivnostnih menhirjev.

Končno smo pri komaj opazni gručici hiš. To je Veissière. Na vprašanje, kje da so menhirji, mi neka ženska pokaže zelen pašnik v dolinici za vasjo, kjer je videti nekaj krav. Pot tja drži čez žičnate ograje in moja Lyončana znanstvena radovednost kmalu zapusti in obrneta se nazaj. Čez bodeče žice se približam — kravam. Menhirjev nikjer? Le bliže, le bliže! Še okrog ene njovice in zagledam ga: ves siv, lep, debel in ploščat leži v senci na robu travnika. Menhir! Malo naprej še drugi! Nekatero grejejo pre-

žvekujoče krave s svojimi vampi. Drugi se kažejo izza travnatih šopov. Zazdi se mi, da na vsakem koraku rinejo iz zemlje.

Menhirji so značilen spomenik megalitske kulture, najbolj znane po svetišču Stonehenge v Angliji. Njeni začetki se izgublajo v davni tretjega tisočletja pr. n. š. Megalit pomeni velik kamen in menhir to v resnici tudi je. Dolg kake štiri metre, ploščato stožčaste oblike. V Franciji jih je na tisoče in so — skupaj z dolmeni — simbol njene davnine. Stojijo največkrat v skupinah, cela polja menhirjev. Največje je v Carnacu v Bretoniji, kilometre na daleč. Polje pred menoj je majhno, a vendar obsega kakih sto teh kamnitih klad. Žal tukaj menhirji ne stojijo pokonci, temveč leže podrti po tleh, več ali manj vgreznjeni v zemljo. Nekaj je izkopanih, da se vidijo v celoti. Njihove oblike so tako naravne, da je en sam menhir le težko ločiti od kake podobne skale. Šele množičnost jim zagotovo opredeli značaj. Menhir je zagotovo menhir le med menhirji.

Preden sem se vrnil iz zatopljenosti, preden sem posnel, kar se je dalo, je sonce zdrsnilo že globoko na večerno stran. Pot nazaj je minila brez posebnosti, izstopil sem iz gostoljubnega avta pri kamnitem mostu, po katerem ima Pont de Montvert svoje ime.

Francozi slave danes državni praznik, posvečen spominu na veliko revolucijo. Ljudstvo je razigrano, od vseh strani je slišati glasbo in petje, zvečer se z vseh okoliških vzpetin oglašajo strelji. Razpoloženje kot na partizanskem mitingu. V hotelu okrog Tarna poje znamenit pevec ljudskih pesmi. Ploskanje in navdušenje je pristno. Vso noč je počitka bolj malo, rajanje in streljanje traja do zgodnjih jutranjih ur.

15. julij. — Dopoldne posvečeno lenarjenju in kopanju. Sosedje pripovedujejo, kako se ljudstvo na bližnjih gorskih planotah (Causses) upira velikim razlastitvam zemljišč za potrebe vojaških sil NATO. Ljudje zemljišča postopoma zopet zasedajo. — Zraven tabori tudi družina z dvema malima deklicama. Oče jima za zabavo zaigra strašno gévaudansko zver (bête de Gévaudan), ki je v starih časih v cevenolski deželi več let napadala živino in ljudi. Požrla je baje kar 50 ljudi, predvsem mladenki! V kavarnici prodajajo razglednico s sliko zveri in s pripovedjo, kako je »dobri kralj Ludvik XV« poslal lovca, da jo je pokončal...

Danes končno dočakala »pravi čas« za kosilo v hotelu. V menu je vključen za oba kar cel liter močnega južnega vina! Lahko obsediva kar v Montvertu! Andrej ga vendarle pokuša, Janko pa svoj delež zabaranta za dodatno porcijo solate. Ob 17., ko se najhujša pripeka ublaži, jo mahneva naprej po cesti proti St. Julienu. Cesta se vzpenja na prelaz ob gorski gmoti Montagne du Bougès (1308 m), znameniti po uspešni pogoditvi. Pot je samotna, vse naokrog diše borovi gozdovi. Naletiva na tablico z napisom: »Borovnice so zakupljene, nabiranje prepovedano!« Utaboriva se na prijaznem prostoru ob potoku.

16. julij. — Ponjava vsa mokra od močne rose. Dobro znamenje. Nadaljujema pot po gozdni cesti. Čez čas se zadaj odpre pogled na Mont Lozère. Veličastno gmoto dojameš šele iz daljave. Na prevalu Sapinet se gozd umakne pašnikom, razgled se odpre na vse strani. Oko ujame pokončno postavljen vitek kamen, ki bi lahko bil tudi menhir. Zlezeva prek ograje in zavzameva ob njem pozo za fotografiranje. Od prevala proti vzhodu se vzdiguje gozdnata Montagne du Bougès, na jugu pa se že kažejo obrisi Mont Aigouala, ki ga morava doseči. Pot se spušča v dolino potoka Mimente, doseže jo pri vasi St. Julien d'Arpaon. Tu je gostilna z izvrirno opremo: mize so hrastovi panji, na katerih slone velike skrilaste plošče. Po stenah visi domače kmečko orodje. Posebnost so grablje, prirejene za delo v strminah: zobje so obrnjeni navzgor in navzdol, greben pa nasajen na grabljišče pošev; prilagajajo se strmini na to ali ono stran. — Gostilna ponuja le pijače in konzerve. Prijazna gospodinja naju posadi za hišo, visoko nad cesto, pod velikanske košate kostanje. Izročava se senci in šumenju zelenih vej. Čredica belih koz nepričakovano zavije izpred foto aparata v hlev. Spet nič! Pred odhodom vzameva pijačo iz vodnjaka ob cesti. Na njem piše, da je privatna last in da je umivanje prepovedano. Malo naprej je cerkev in gruča starih kmečkih hiš, skratka, starodavna gorska vas. Napis pred cerkvijo opozarja, da je obred protestantski. Zdaj zavije pot — kmalu je to že zopet steza GR 72 — po nasprotnem bregu navzgor na preval Colde l'Houmenet (902 m). Še en pogled na zdaj že zelo oddaljeni Mont Lozère in na širono Montagne du Bougès. Mont Aigoual zakrivajo vzpetine nad naseljem Barre des Cévennes, ki se mu hočeva še danes približati. Pot pelje čez obširne pašnike Le Balme. Odirava in zapirava številne lese. Malo pred Barre se utaboriva v borovem gaju. Soparno je.

17. julij. — Toplo jutro brez rose. Ali se vreme spreminja? V pol urice sva v slikoviti strnjeni obcestni vas Barre des Cévennes. Starinske hiše ko kamnite in stoje druga ob drugi kot na Starem trgu v Ljubljani. Kraj obvladuje poti na vse strani in je bil pomembna obrambna postojanka v camisardskem puntu. Tu je trgovina s svežim kru-

hom. Vidiva tudi tablico zavetišča za popotnike, ali po francosko za »randonneurje« (prenočišče stane 5 frankov). Zajtrkujeva na terasi kavarne s sijajnim pogledom na Aigoual. Približal se je že na doseg. Njegov gozdnati hrbet zapira dobršen del obzorja, opaziva tudi že najvišjo vzpetino s televizijskim stolpom. Gorska pokrajina pred njim spominja s svojimi obsežnimi vodoravnimi skladi na šolski relief s plastnicami. Med domačimi in številnimi turisti stopa po ulici tudi žalostna družina bedno oblečenih Vietnamcev. Steza pelje zložno po plastnici in se kmalu priključi razgledni cesti prek Corniche des Cévennes (Cevenske police). Kmalu sva pri zaselku Hospitalet. Tu je gostilna, a ura za kosilo ni prava. V neposredni bližini stoje slikovite in neštetokrat slikane skale, ki spominjajo na ogromne kamnite hraste: ostanki vodoravnih skladov leže na vitkejših kamnih. Velikanske pečine na kurji nožici! Z roba »police« se odpre pogled v veliko dolino, po kateri se vije cesta. Onstran doline je rob znamenitih Causses. Kolovoz in steza pripeljeta na povezovalne gorske grebene. Na najnižjem mestu prekriza cesto, ki se čez greben prebije skozi predor (Tunel du Marquaires, 961 m). Nato spet navzgor. Malo pred koncem vzpona naju vročina prisili k počitku. Zatečeva se v gosto senco smrek, na mehko travo. Obišče naju čredica ovac. Nadaljnja pot je čisto planinska, po razglednih grebenih, s pogledom v slikovite doline in na ostre, nazobčane »serre«. Naprej presedaj Col Salides, nato pa že začetek zadnjega vzpona. Še dobro uro po smrekovih in bukovih gozdovih in že smo na jasi Aire de Côte. Nekakšen mladinski počitniški dom je tukaj, ob njem dosti prepevajoče in na kitare brenkajoče mladine. Je tudi majhna »buvette« (točilnica), na kateri piše, da so jo postavili domači pastirji. Poleg pijače ponuja tudi »crêpes« ali po naše palačinke. Pojeva vsak dve. Jajca so videle bolj od daleč, zato pa je dosti marmelade. Nenavadno nama obteže želodec. Na Aire de Côte drži tudi turistična jezdna pot. Vidiva nekakšnega kavboja, bolj žalostne zunanjsčine. Pelje konja v stajo. Piha močan veter. Točaj pripoveduje, da so tukaj večkrat hude nevihte, dež lije v potokih. Podatek se ujema s tistim, kar je moč prebrati v turističnih vodnikih o Mont Aigoual.

Ta najvišja vzpetina južnega dela Cévennov (1567 m) ima namreč edinstven položaj: neposredno je izpostavljena vetrovom tako z Atlantika na zahodu kot s Sredozemskega morja na jugu. Oboji se ob njej zgoščajo v oblake, iz teh pa lije dež kot iz škafa. Bohinjec bi dejal, da ima tukaj »pjova« dvakrat mlade. Od tod tudi ime gore Aigualis — Aigoual, kar pomeni vodnat, deževen. Kljub svoji razmeroma skromni višini je Aigoual edinstven tudi po razgledu. Poleg neposredne okolice se vidi na jugu provan-salska ravan vse do Sredozemskega morja, na vzhodu Alpe, na zahodu Pireneji. To je razgledišče, od koder je baje možno, v izjemno čistem ozračju, zagledati hkrati Mont Blanc in Maladetto, najvišji vrh Pirenejev, že onstran francosko-španske meje. Veter piha vse bolj, kaj če nama odpihne razgled? Poiščeva zaveten prostor v gozdu in se utaboriva. Ponoči grmi, dež se ponuja.

18. julij. — Dan vzpona na Aigoual. Po vseh teh dolgih vročih in vedrih dnevih zagleda-va oblačno jutro, Aigoual pa na pol zavrt v megli. Proti vrhu drži lepa pot spet po gozdu. Na golem grebenu naju zajame ne le megla, temveč tudi leden veter. Umakneva se na južno stran po Sentier des botanistes (stezi botanikov mimo znamenitega arboretuma L'Hort de Dieu (Božji vrt). V megli žal ni kaj videti. Namen tega nasada je bil ustvariti nekakšen gorski laboratorij za pogozdovanje. V ledenem pišu in megli po grebenu greva do vrha, kjer je poslopje nekdanje gozdarske uprave, sedaj metereo-loška opazovalnica z razglednim stolpom. Množica ljudi se stiska v majhnem gostin-skem prostoru. Tu dobiš toplo pijačo in juho. Andrej se povzpne na razgledni stolp in si ogleda vso panoramo od Alp do Pirenejev — na orientacijski plošči. Naglo se spustiva z gore, ki ji zaželiva še mnogo vedrih dni, po južni strani proti Col de la Sereyrède. Danes cestno križišče, v drugi svetovni vojni pa pomembna baza makijevcev, katerim je Aigoual dajal zavetje. Še malo naprej in že sva na l'Espérou, veliki jasi sredi gozdov. Že sva pod meglo, ki se zdaj trga tudi že na vrhu gore. Veter pa še kar naprej vleče. L'Espérou je pomemben turistični center s številnimi počitniškimi domovi, hoteli in letoviškimi hišami. Po naključju je pravi čas za kosilo. Zavijeva v pr-ivlačno restavracijo z gorjanskim videzom. Kosiva drago in malo. Naprej drži pot po lepih travnikih v idilčno dolinico med gozdovi: Sredi travnatega dna bel prod in potoček. Medtem ko se čediva, prisije sonce. Po krepčilnem spancu nadaljujeva po zelo mikavni samotni, gozdnati gorski ravni. Studenci niso redki, saj je Aigoual granitna gora in vodo »drži«. V dolinah, ki se spuščajo z njega, tečejo potoki, med njimi najbolj znan Hérault z znamenitim slapom.

Z roba gozdnate ravni še malo sestopiva in znajdeva se na cestnem križišču, kjer markacije izginejo. Poskusiva po novorazkopani gozdni poti, ki se kmalu spremeni v zaraščen in malo zvočen kolovoz po strmem pobočju. Čez kake pol ure naju pripelje do velike, častitljive logarnice s spomenikom začetniku pogozdovanja pred sto leti, Georgeu Fabru. Pri hiši naletiva na gozdarja, ki nama na vprašanje, kje bi lahko postavila šotor, groženo odvrne, da je to tukaj prepovedano. Tudi midva sva začudena nad takšnim gostoljubjem. Poveva, odkod sva in kod sva že vse hodila. Možakar nama

nato pokaže skrit prostorček pod velikanskimi stoletnimi bori eksotičnega izvora, s studenčkom v neposredni bližini. Torej popolno udobje! Mož se poslovi, midva pa se lotiva urejanja zadnjega tabora na najinem popotovanju. Veter, ki ne ponehuje že ves dan, je vse hujši, zato utrdiva šotor z dodatnimi vrvicami.

19. julij. — Šotor se je dobro držal in mraza ni bilo. Padlo je nekaj kapelj. Videti je špranjo jasnega neba, a kmalu se vse spet zastre s sivimi meglami. Dokončava kondenzirano mleko in kar je še drugega takega blaga. Odpraviva se kar moči hitro. Čaka naju Le Vigan, kraj, kjer sva sklenila končati najino romanje. Spustiva se na cesto in, ker ne najdeva markacij, jo mahneva kar po njej do gruč hiš, imenovane Cravate. Od tod po markirani stezi strmo navzdol po že mediteransko golem in kamnitem pobočju. Ob vznožju leži, kot nekakšna trdnjava, vas Aulas, obdana s kvadratnim obzidjem. Med kratkim počitkom na klopi naju povoha prijazen pes. Pot drži čez hribček v sosednjo dolino, kjer leži najin Le Vigan. Prva stvar je poiskati železniško postajo. Imava srečo: eden izmed redkih železniških avtobusov pelje v Nimes čez dobro uro. Tako nama ne kaže kaj dosti sprehajati se po mestu, čeprav je slikovito in ima zanimiv srednjeveški kamnit most, ki spominja na mostarskega. Ob 11. naju odpelje avtobus v Nimes, kjer prav kmalu ujameva brzec iz Pariza v Marseille. Že ob 5. popoldan se izpred marseillske železniške postaje ozirava na morskno plan. Stopila sva v nov svet, za nama so tihe steze in samotne gore.

Kako se sprehajaš v gorskih čevljih in v pumparicah po vročem poletnem Marseillu, ne bova opisovala. Tudi ne vožnje z vlakom čez Genova in Milan v Trst. In nato še zadnji skok domov. Lepo je bilo in želji je zadoščeno. Kaj bi mogel zahtevati še več?

V DEŽJU SMO SE ŠLI SINDIKALISTE – NAMESTO PLANINCE...

NADA KOSTANJEVIC

Nebo se nas ni hotelo usmiliti. Megla, dež, po obronkih Čavna celo sneg — mi pa se odpravljamo na Velebit. To je le nam podobno...

Čakali smo prav zadnja dva od šestih prvomajskih dni, da bi se odpravili na pot — a kaj bolj prijazna nista bila...

»Ur'ca štiri je odbila, sonca ni nikjer še blo,« mi pa smo se spravljali v ropotuljo, ki

NEZAKONIT VZPON V JUŽNI STENI ČO OJU (8153 m)

Nekaj časa se je o tem vzponu samo šušljalo, potem pa je človeška nečimrnost zmagala in — spregovorila: Najprej na predavanjih, ki niso bila objavljena v časopisih, nato je kontrabandski vzpon prodril v letno poročilo neke sekcije ÖAV — zelo na kratko: »dva naša člana sta dosegla markantno višino čez 8000 m«, nato je o tem pisal »Alpinismus« (1979, str. 50), še pred njim pa je stvar prišla v močno luč v »Salzburger Nachrichten« (20. I. 79): celostranski članek z naslovom »Osemntisočak v turističnem rangu«. Nikjer ni bilo zabeleženo, da je bil vzpon ilegalen, le »Alpinismus« je skromno pripomnil nekaj »o lepotni napaki«.

Gre za prvenstveni vzpon 3000 m visoke, v gornjem delu do 70° nagnjene južne stene Čo Oju (8153 m). Preplezali so jo trije Münchenski in dva linška plezalca: V treh tednih; od tega so si steno en teden ogledovali. Brez višinskih nosačev, brez umetnega kisika, od Goxya dalje brez nosačev in jakov. Pravzaprav fantastično, če bi to bilo nekje drugod. Čo Oju je nepalska gora, blizu kitajske meje. Že 15 let Nepal Čo Oju šteje za zaprto goro, »permita« zanj ni. V Nepalju je »alpinizem« državna zadeva, v Himalaji so dovoljeni le »trekkingi« pod nepalskim nadzorstvom; vsi vrhovi nad 6000 m so zaprti, zanje pa je treba dobiti od državne uprave dovoljenje. Vsem je znano, kaj to pomeni: izgubljen čas, denar, negotovost, pota itd.

Pri vsem tem se je v Himalaji zgodilo nekaj, kar spodnaša — hote ali nehote — dose-danji himalajski način vzpenjanja na najvišje vrhove. Odkar sta Messner in Habeler »stekla« na Hidden Peak, je v mnogih navezah po vsem svetu vzkliklo novo stremenje

je tokrat bila vsaj avtobusu podobna. Florjan, naša »triglavska« žrtev jo je vižal, njega je vižala njegova soproga, jaz vse skupaj — vsi skupaj pa smo bili deževna samoupravna skupnost, kdo vse ji je pripadal, boste zvedeli, če se ne boste naveličali prebirati.

Do Parga (poskusite se spomniti, kje je to!) je šlo še v redu, če izvezemole kolektivno kihanje vse navzoče mladine. Dan pred prvim majem so namreč vztrajali pri tem, da so po dežju kresovali in se prekaževali na vlažen način na Starem Gradu. Florjan mi je tiho priznal, da ga vrag nikoli ni nesel tja, kamor smo namenjeni — a kdor vpraša, daleč pride... le da marsikaterikrat v teh dveh dneh nismo imeli koga vprašati.

Torej do Parga je bila cesta popolnoma cesti podobna, svetovala sem, naj gremo proti Gerovem, a nas je presenetila avtostradi podobna cesta proti Čabru. Poskušati, pravijo, ni greh — neumnost pa je. Čudovite ceste je bilo brez slehernega opozorila po dveh kilometrih konec, na to smo se prebijali skozi gradbišče — kako, raje ne povem, še manj pa, kaj smo govorili. Ko je bilo gradbišča konec, smo se znašli v Čabru, iz njega pa ne prideš, če ne skozi ono ozko glisto pod Kuželjskimi stenami... Delnice so še spale, ko smo prišli tja, samo godbeniki, ki so si po budnici privoščili šilce v gostilni, so nam pokazali, kod naj bi šli na Petehovac. Prav vse je res, kar ste o njem prebrali v turističnih propektih — lepi smučarski tereni, čudoviti gozdovi, razgledne točke, žičnica, zelo lep urejen planinski dom — ampak od tega vsega smo videli le meglo in prijazno planinsko kočo, kjer so nas pogreli s čajem, in kjer smo si — namesto razgleda — omislili razglednice! Obredli smo vse zaznamovane in nezaznamovane razgledne točke okrog doma, in videli z vseh povsod enako meglo. Ker ni kazalo, da jo bo konec, smo se spravili s Petehovca — šli naj bi do Ogulina, in od tam na Klek — in sicer čez Ravno Goro — najvišje naselje na Hrvaškem. Doživeli smo tam nenavadno čast. Ko smo se z petehovške ceste hoteli vriniti v promet na magistrali, smo zabredli v sredo nekakšnega avtomobilskega spreveda nekakšnega lokalnega AMD. Avtomobili pred nami in za nami so trobili, piskali, igrali na harmonike, zastave so plapolale, mi smo začeli tudi razgrajati, tako da so prebivalci v vaseh bili prepričani, da spadamo zraven. Bili pa smo priča čudni »reviji«. Sprevod je bil očitno nenajavljen, na okna in na cesto je vsak pritekel tak, kot je bil. Videli smo pač vse vrste ljudi in žensk v pižamah in spalnih srajcah, ki so iz spanja skočili na okna, drugi so zopet pritekli na vrata hlevov z golidami ali vilami v rokah. Vsi pa smo ploskali.

Prav kmalu smo se znašli v Ogulinu, in od tja zdrseli po lepi asfaltni cesti do vasi Bjelsko — izhodišče vzponov na Klek. Klek je nekakšen simbol hrvaškega planinstva in alpinistike. Avtobus pustimo v vasi, nekaj ljudi ostane, da bi se sprehajalo med prijaznimi čredicami ovčic, ki pozvanjajo z velikimi zvonci. Drugi gremo po markirani stezi. Zložna pa je smu priča čudni »reviji«. Sprevod je bil očitno nenajavljen, na okna in na cesto je vsak pritekel tak, kot je bil. Videli smo pač vse vrste ljudi in žensk v pižamah in spalnih srajcah, ki so iz spanja skočili na okna, drugi so zopet pritekli na vrata hlevov z golidami ali vilami v rokah. Vsi pa smo ploskali.

— priti tja gor brez tega in onega, na nov, sodoben način. In ta želja klije in se razrašča po vseh celinah in velja za vsa visokogorstva.

Nepal o tem »tihotapskem« Čo Oju še ni izrekel svoje besede, pričakujejo pa, da jo bo. Nepal je revna dežela. V zunanji politiki vzdržuje kočljivo ravnovesje v odnosih s Kitajsko, Indijo, SZ in ZDA. Previdnost je upravičena, čeprav bi morda kdo mislil, da gre Nepalju samo za prodajanje vzponov. Najbrž pa gre tudi za evidenco nad tujci in njihovim gibanjem v deželi.

T. O.

PLEZANJE A. F.

Kratici a. f. sta angleški: all free = vse prosto, plezanje »af« se odpoveduje vsem pomožnim sredstvom (klinom, zagozdam, pritrjenim vrvmem itd.), seveda za vzpon. Varovalni klini še ostanejo. Če pa jih je preveč, se niža športna vrednost vzpona. Švicar Howald o tej stvari piše v »Les Alpes« 1979/8 in prilaga seznam plezalnih vzponov, ki jih je splezala ožja družba v Švici po načelu af. Vse ture, ki so jih plezali, imajo dosedanje — konvencionalno oceno od V +, A₁ do VI A₂, ena ima oceno VII A₁ (Bernske Alpe, Ueschinen, Vektor, plezala sta v. Känel in Müller). Te konvencionalne ocene pri af seveda zrastejo na VI do VII + (VII + je ena sama in sicer zahod. greben Salbitschijena). Howald plezanje af povezuje s tradicijo v Elbsandsteingebirge, o čemer smo že pisali. Howald trdi, da je ta stil Fritz Wiessner prenesel v ZDA. F. Wiessner

in vedno kopnih skalah — danes je tu le nekaj ljudi. Prijazno in veselo nas sprejmejo. Koča je topla, zelo snažna, čaj je vedno na voljo, skromna hrana in dosti prenočišč. Oskrbnik je med tednom zaposlen v Ogulinu, žena pa pride vselej, če je treba, ob nedeljah pa oba. Povesta iskreno: »Volimo mir, volimo prirodu, volimo planine, pa nam nije teško...« Nekaj najbolj divjih naših ljudi gre celo na vrh. A kaj mu morem, ko je megla tam gor ravno tako gosta, dež pa ravno tako moker.

Spustimo se do avtobusa, in gremo proti Gospiću, kjer smo namenjeni prenočiti. Samo smo seveda hoteli priti tja po neki bližji poti, po kateri — vsaj tako pravi moj zemljevid... je le nekaj kilometrov makadama. Asfalt je bil res le na zemljevidu. Čez Plaški in Saborsko. Potem smo prišli v divji in samotni kraj, majhno, skromno vasico s še skromnejšim imenom Blata. Ob njej pa je čudovito, gotovo kak kvadratni kilometer veliko jezero Begovac. Kristalno čisto je, čudno temne barve v tem oblačnem dnevu, z zahodne strani segajo do obale gosti gozdovi Male Kapele. Ob njem nobene gostilne, nobenega čolnika, ničesar, čeprav je le streljaj od obale železniška postaja Blata. Spuščamo se proti Kuslju, in v tej povsem majhni vasi — kjer je težko zgrešiti karkoli — se je nam posrečilo zgrešiti edino uporabno pot. Znašli smo se na kolovozu sredi gozda, pred nama pa v avtu zaljubljenca. Morali smo ponoviti vse naše razgrajanje, da smo jih spravili s poti in h pameti...

Ko smo z gozda končno zagledali nič več in nič manj kot Plitvička Jezera, smo se znašli na neki stezi, po kateri bi še pešec težko sestopil. Sestopili smo pač — kar z avtobusom. Za ravnotežje sta poskrbela Florjan in njegova boljša polovica — on je potihem preklinjal, ona pa molila — in končno smo se — fizično nepoškodovani, psihično pa krepko načeti, znašli na mednarodni asfaltni cesti ob Plitvicah. Glede na dež in meglo smo se zarekli, da ne pojdemo občudovat nobene vode več — še zastoj ne, kaj šele za denar.

Ko smo se oddaljili od jezer, smo odkrili nekje ob poti nekakšno narodno-zabavno restavracijo v polnem pomenu besede. Ozaljšana je bila z liškimi narodnimi nošami, namesto stolov so bili leseni »čoki«, voda je poganjala raznje s prašički in jagenjčki, natakariče so bile v narodnih nošah, pri mizah pa so si razne godbe, ki so zjutraj igrale budnice po vaseh, privoščile počitek s tem, da so ponavljale ves svoj program — vse istočasno. Ko sem jih prosila, naj obmolknejo vsaj toliko, da natakariča sliši naša naročila, so to ustrezljivo naredili. Še več! Začeli so potem prepevati v povsem neuporabni slovenščini. Da smo jim odgovorili s hrvaškimi ljudskimi pesmimi, ki jih ne znamo, je jasno. Bratsko in veselo smo se drli, med tem pa pospravili kosilo in še zaplesali smo z onimi družbami prav veselo. Kako so se njihova kurja očesa počutila pod pritiskom naših kvedrovcev, ne vem. To nenavadno praznovanje bratstva in enotnosti smo končali s prisrčnimi pozdravi — in hajdi naprej.

Naj kar lije dež! Saj gremo v Smiljan. Edino znamenje podobno kažipotu je tisto, ki nas na vsakem vogalu opozarja na Teslov muzej. Z glavne ceste je kažipot, tam je na samotni majhna cerkvice, ob njej hišica. Ko stopimo tja, po skrbno negovanem in preprostem vrtičku, nas sprejme ljubezniva ženska. Pove, da v deževnem dnevu ni pričakovala obiskov, ko pa je z one strani v daljavi zagledala luči avtobusa, nas je

je danes star 78 let, med plezalci je znan posebno po prvenstveni smeri jugovzhodne stene v Fleischbanku in kot legendarni »skoraj — zmagovalac« K₂. V Ameriki, kjer zdaj Wiessner živi, se je prosto plezanje hitro razširilo, se okoli leta 1960 razvetelo v Yosemite na pobudo Švicarja John Salathéja in je danes v polnem razvoju v plezalskih centrih Shawangunko, Colorado in v Kaliforniji.

Vzporedno z »af« se razvija tudi »bouldern«, nekakšna plezalska minidisciplina, nekakšen trening za prosto plezanje: plezalski »atletički« si z magnezijo natarejo dlani in prste, nato pa si izberejo kako »nepreplezljivo« mesto, ki ga potem ves dan naskakujejo in se prepraskajo za meter, dva više. Skala jih meče »ven«, plezalci odskakujejo, ker skala ni visoka, tudi do 50 odskokov na dan si kdo našteje.

No, Howald nato na dolgo opisuje novo lestvico, o kateri smo že pisali v drugih zvezah. Prepričan je, da se bo te vrste telovadba v stenah razširila, čeprav računa z odporom. Kako tudi ne! Preveč je pravil, nekakšna športna dogmatika, preveč »samoumučenja« in premalo sprostivte.

T. O.

206 MRTVIH V ŠVICI

V hribih seveda. CAS (Club Alpin Suisse) je ponovno opomnil obiskovalce švicarskih gora, da gore ne ponujajo samo radosti in sprostivte, ampak utegnejo povzročiti hude bolečine in, žal, tudi smrt.

kar počakala. Cerkvica, kjer je služboval Teslov oče, pravoslavni »pop« je bila v vojni podrti in še ni obnovljena, hišica pa je. V njej pa ni originalnega liškega pohištva, temveč le dokumenti, diplome in fotografije tega velikana. Kustodinja nam ponudi, da nam kaj razloži. Medtem je ugotovila, da so otroci tako skrbno spremljali odlično nadaljevanko TV o Teslovem življenju, da jim dodatna razlaga skorajda ni potrebna. Literature, razglednic in značk je tudi dovolj na voljo. »Vse bi bilo že obnovljeno, cerkev in spominski park — pa smo sredstva dali raje Črnogorcem, ko so doživeli potres. Tudi Tesla bi dal, če bi še živel...«

Le naredila se je, kot da ni videla, kako je kak otrok vstopil, ne da bi plačal — ob izstopu je vsak dodal še kaj več... Očitno je vedela, da bo tako. Noč je bila deževna in pusta, ko smo prispeli v Gospič. Tam smo bili zmenjeni za prenočišče v hotelu »Lika«. B kategorije seveda, a srce gostincev visoke »A« kategorije! Razumejo, da nismo pri denarju in kar dovolijo, da otroke nekoliko gosteje naselimo. Lepe sobice s telefoni in kopalnicami, z rezervnimi jogiji, z njimi si pomagajo »nadštevilni«.

»Starejši mladoletniki« si privoščijo celo izlet v mesto, ki ga je za dobro Ajdovščino. Moderni bloki in lepe hiše se mešajo kar z njivami in bajticami, ki lezejo v tla. Obljubljam mulcem, da jih bom, če se ne bodo umirili, priganjala jutri po delu Premužičeve steze po Velebitu. Zagotavljajo mi, da komaj čakajo ogledati si tako znano goro... Dež pa vztrajno bobna po strehi hotela. Čeprav smo trudni, smo zjutraj zgodaj vsi pokonci:

»Kar pogumno skozi ves Velebit po gozdnih cestah, vse so odlične, vse prevozne, snega je imel Velebit letos malo ali nič,« nam pove receptor. Kdo naj mu verjame? Komaj smo izšli iz Gospiča, se nam že pokaže veličastna Lička Plješivica — njeni vrhovi so pod snegom, megla in dež pa nas spremljata. Mladina je organizirala šaljivi »jutranji dnevnik«. Tolažijo nas, da je včerajšnji dež prav gotovo prenehal, to, kar vidimo pa je le današnji dež, jutri pa bo kvečjem še slabše.

Vzpenjamo se po lepi cesti proti Baškim Oštarijam. O tej vasi na gorskem prelazu, v kateri je lep hotel Velebno, smo že čuda slišali. Žal od nje videli nismo ničesar. Megla je bila taka, da bi jo lahko na kruh mazal, z meglo hud dež. V hotelu so bili še zaspani, po mizah sledovi prejšnjih krokarij, trava in gozd okrog hotela mokri, gozdna cesta skozi Velebit je sicer kopna, nam povedo, a v megli popolnoma neuporabna. Saj vem — tam je cesta toliko kot v Trnovskem gozdu, če tam zaidemo — le še kakega medveda lahko vprašamo za pot. V avli hotela Velebno je razstava nekakšnega modernista, ki ga jaz kaj dosti ne razumem. Morda je ravno za to šel na Velebit razstavljat. Višja umetnost, pač. Na skupni seji naše deževne SIS, sklenemo — sestop k obali — druge izbire ni. Florjan mora prižgati luči, čeprav je osma zjutraj. Ko pa se spustimo malo nižje... pod nami so otoki kot na dlani, pod niskimi oblaki... morje, na njem celo kak čoln. Florjan odkrije izogibalšče in ustavi avtobus. Odločimo se za dve uri postanka. Vrhovi in vršički, ki smo jih osvojili, niso najbrž na nobenem zemljevidu. Nas pa so zelo razveselili. Upokojenci so si izbrali bližje cilje, otroci daljne. Nekateri se ukvarjajo z nabiranjem zdravilnih zelišč, drugi iščejo cvetje, ki ga južna stran Velebita bolj malo pozna. Izročilo pravi — nemara je tudi res... nekoč so velebitski gozdovi

V letu 1979 je v enem tednu konec junija in prve dni julija v švicarskih hribih našlo smrt 6 ljudi, nadaljnjih 12 pa je prišlo v tako stisko, da so morali klicati reševalno letalo in reševalne kolone GRS.

V letu 1978 se je v švicarskih gorah smrtno ponesrečilo 206 ljudi. Opozorila k previdnosti torej res niso odveč.

Informacijska pisarna CAS je sredi leta 1979 ponovno javno opozorila obiskovalce švicarskih gora, naj ne podcenjujejo objektivnih in subjektivnih nevarnosti v gorah, naj se dobro opremljajo, naj začenjajo ture zgodaj, naj poslušajo oskrbnike in vodnike itd., same stare stvari, ki pa veljajo v gorah v petek in svetek.

T. O.

ANGLEŠKI ALPINISTI NA VRHU VALA

Doug Scott, gotovo eden od izjemno sposobnih in pogumnih mož v gorah, je s tremi drugimi »mušketirji« — Brian Hall, 28, Alan Rouse, 28, in Rab Carrington, 32, po imenu — izdelal ekspedicijski načrt za prihodnje čase. Imenovani trije so leta 1978 v alpskem stilu zlezli na Jannu. Zato misli Doug Scott, da zanje ne bo preveč ves zahodni greben Mt. Everesta od Lho La (6006 m) čez zahodno Ramo (7205 m), skupaj 6.1 km dolgo prečenje s poprečno naklonino 27°. Mimogrede bi »stisnili« še severno steno Kang taige (6685 m), ki je videti »strašna«. Vse to z Everestom vred brez kisikove »potuhe«.

T. O.

segali tja do morja — črni bor in trdni primorski hrast — a ga je pohlepni Benečan vsega posekal, da je zgradil Benetke na velebitskem lesu. Najbrž ni le Benečan kriv za opustošenje Velebita. Nekaj je k temu pripomogla tudi divja paša ovac in koz, največ pa burja, ki je tod res huda. Po dveh urah skakanja po skalovju se vrne mladina. Nekateri z ranjenimi rokami in nogami, drugi pa z ranami na hlačah in vetrovkah. Ostre so velebitske skale. Marija »z apoteke« (upokojena lekarniška snažilka) in Ajdovec Angel, ki imata s seboj prvo pomoč, imata polne roke dela. Tudi s seboj prinesene igle in škarje deklic pridejo prav. Ko smo približno ljudem podobni, se spuščamo proti Karlobagu. Tam se ne bomo ustavili, gremo pač v Jablanac. Vendar takoj za prvim ovinkom naletimo na zastoj. Avtomobila sta se zaletela, cesta je zaprta. Treba je čakati preiskovalnega sodnika iz Zadra. Od vsake strani prizorišča nesreče se nabira dolga kača vozil. Udeležence nesreče so ravnokar odpeljali. Med čakanjem se otroci zopet razgubijo po skalovju. Komajda jih polovimo, da se spravimo v tek. Gremo proti Jablancu. Da so kraji ob morju naseljeni, vemo, saj jih na tem kamenju vsaj za silo preživljata turizem in ribištvo. Zakaj pa je ljudi neslo tja pod same vrhove Velebita na gole skale, res ne vemo in zaman ugibamo. To so slavne »podgorske« vasi, kjer se mnogo ljudi ukvarja s prenašanjem fig z obale v notranjost Like, z drobnno trgovino. Ko sem bila majhna, so bili od tam doma — berači. Vsi so se ukvarjali s poklicnim beračenjem. Danes pa vztrajajo v teh vaseh, hodijo pa delat na obalo — peš ali z motorčki. Znosili so si gor elektriko, voda jim priteče z Velebita, imajo v redu domove, vsaj s ceste je tako videti.

Jablanac je lepa, skromna ribiško-turistična vas, važna trajektna postaja. Stisnila se je pod velebitske strmine. Ponaša se s čudovitim zalivom »Zavratnica«, ki so ji po krivem rekli včasih »fjord« — saj tod ni nikoli bilo ledenikov, in gre le za nekoliko nenavaden zaliv, ki se je za dober kilometer zajedel v strmo skalovje. Zložna pot je speljana ob njem. Nenavadne strme skale se rušijo v morje, posučene z različnimi, strogo zaščitnimi rastlinami. Lepe, plave perunike (pljučniki) ravnokar cveto. Medtem ko je morje divje in nemirno, je tu notri gladko kot olje... Na dnu vidimo nemško »maono« — transportno ladjo, ki je ostala še od vojne. Rib je tod malo, saj je voda »bočata« (ne sladka ne slana), ker je v dnu več izvirkov voda.

Poskušamo najti kaj školjk ali rakov, pa tudi tega je tukaj bore malo, saj valovi sem noter ničesar ne prineso. Kopanje je tudi prepovedano. Skale se ponašajo s čudno, nekoliko rožnato barvo. Ko se vračamo iz zaliva, pokažem našim še eno znamenitost: najnižjo planinsko kočvo v Jugoslaviji. Gre za »Dom Miroslava Hirtza«, ki je komaj 15 m nad morjem, lepa vila, ki jo uporabljajo Zagrebčani in Samoborci kot »bazo« za vzpon na Velebit. »Koča« je sredi lepega, negovanega parka, in glede na deževno vreme najbrž zelo gosto naseljena.

Razen z Zavratnico se Jablanac ponaša še s pristaniščem za trajekte na Rab in Pag, z dobro in lepo urejeno gostilno, obnovljeno cerkvijo, ki ji dela družbo zelo lep spomenik padlemu borcu: kmetica drži v naročju mrtvega partizana. Drugače je vsega Jablanca le za peščico kamnitih hišic.

ANGLEŠKI NUPTSE, 7879 m

To je bil zelo drzen podvig, vreden slavnih tradicij angleškega alpinizma. Cilj jim je bila 1800 m visoka, zelo strma severna stena Nuptseja iz Everestove zahodne vrtače. Brez pomoči Serp, brez pritrjenih vrvi, torej klasični alpski način. Na to misel so prišli leta 1975, ko so plezali jugozahodno steno Everesta. Vrhunska angleška naveza Dougal Haston in Doug Scott je tedaj imela čas opazovati vso severno stran Nuptseja. »Alpinismus« 1979/6 poroča o njej, čeprav Angleži vrha niso dosegli.

Ker je Dougalu Hastonu vzel življenje plaz v Alpah, so v navezo za Nuptse izbrali Paula Braithwaita. Ta si je v začetku leta v K₂ nakopal pljučnico. Le nekaj tednov pred odhodom se je šele sešla naveza z zelo majhnim »pratežem«. Michael Covington (ZDA), Joe Tasker in Doug Scott — oba Angleža.

23. sept. 1978 sta Tasker in Scott prispela v bazni tabor, kjer se je tedaj že mudila nemško-francoska ekspedicija Everest.

Tedaj je zbolel za pljučnico Michael Covington in je moral ostati v vasi Pheriche — v bazo je prišel šele 26. septembra. Pljučnico je sicer prebolel, dajala pa ga je huda bolečina blizu jeter in to ves čas na ekspediciji.

28. sept. sta Tasker in Scott postavila tabor II, kake pol milje od nemško-francoskega tabora II natanko nasproti severnemu stebri Nuptseja. Naveza je ves čas hodila po poti, ki so jo utrlj Nemci in Francozi. To jim je precej pomagalo k uspehu. Severna stena Nuptseja je bila polna novega snega, ki ga je napihal hud vihar. V »Dolino molka« ga je naphal tri metre na visoko. Sledili so štiri dnevi, ki so namedli še 2,5 m

Dež nas preganja. Gremo proti domu. Hoteli si bi ogledati vsaj gradbišče novega mostu na Krk. A se ne da priti zraven. Še ni nikogar, da bi mostnino pobiral. Najbrž. Ker je še zgodaj, predlagam postanek v »stalni postojanki« naših obmorskih izletov. Gremo pač na moj dom. »Le« 32 nas je. 16 odraslih moj dobri brat končno lahko sprejme v dnevno sobo, tudi če kdo sedi »po turško«, 16 otrok pa steče h obali — odzgoraj jih škropi dež, odspodaj plima, od strani tudi do metra visoki valovi. Ne bojte se, že doma sem se zanimala, vem, da so vsi plavalci. »Ampak Nada!« priteče Pina, »ali ne veste, da otroci bredejo morje, ali ne vidite da bo kakšen še noter padel, in...« »Veste, Pina: ko otrok prvič pade v morje je moker, ko pade drugič je čist, ko pade tretjič je jezen, četrtič pa prehlajen!« Končno je celo mulcem vlage zadosti. Moj brat gre z nami kos poti. Razkazal nam bo manj znano Reko, razne znamenite in manj znamenite kotičke.

Ko pa Florijan spet vključi brisalce, nam je vsem vsega zadosti. Vsi se pristrčno zahvalimo mojemu bratu za vodstvo po Reki. Bilo je tako zanimivo, da so molčale še najbolj zgovorne ženske in najbolj nemirni otroci... Zaključek prvomajskega praznovanja je bil deževen. Na srečo je bil tudi prvi delovni dan kisel. Vsaj jezili se nismo več na vreme. Florijan me je srečal na avtobusu. »Veste, zdelo se mi je, kot bi vozil kak discipliniran sindikalni izlet, ne pa planince,« je dejal. Pa še prav je imel!

ZAPISI IZ EVROPSKE PEŠ POTI (AVSTRIJSKI DEL)

Od Nebelsteina do Mariazell

ANČKA TOMŠIČ

Če začne človek laziti po gorah v tako rosni mladosti, da ga prinesejo na ta ali oni vrh »štuporamo«, no, tedaj se nekaj hribovskega mora zalizati v kosti in srce; ta »nekaj« postane nuja za vse življenje. Veliko je takih. Ko zaduhajo skale, jim zažare oči, tihe besede utišajo visoke tone; to je posebna poezija, ob kateri zadrhti srce.

Vrsta takih je članov prav pri PD Ljubljana-matica. Vsako nedeljo izpred njene pisarne odpelje poln avtobus, vsakokrat z drugim ciljem.

Na ta način je bilo treninga in kondicije dovolj, da se je rodil sklep gremo na E-6 po Avstriji. Jugoslovanski del od Eibiswalda do Kastava smo prehodili pred dvema letoma. V nočni uri, ko normalno legamo k počitku, nas je enainvajseterica močno otovorjena

snega. Snežne razmere v severni steni Nuptseja niso bile spodbudne, svarila pa je tudi vremenska napoved. V severni steni je imel besedo hud vihar, ki je poskrbel, da je ves sneg ostal. 9. oktobra so Scott, Tasker in Covington prišli v tabor II z opremo in hrano za sedem dni. V tabor II sta skoraj vse zaloge znosila pred viharjem 4. okt.

10. okt. sta Tasker in Scott upala, da bo vzpon možen. Temu pa ni bilo tako: Zapadlo je veliko novega snega, strme pečine so dobile nad en meter debelo snežno odejo. Za 60 m sta rabila 5,5 ure trdega dela. Ko sta to izkusila in videla, da sneg še nalletava, jima je bilo jasno, da morata kapitulirati. Prišla sta sicer do višine 6858 m, do vrha stebra pa bi morala preplezati še kakih 1500 m, to pa pri takih razmerah ne bi mogla zdržati že zaradi nošnje težkih nahrbtnikov. Čez alpski stil sta morala narediti križ prav zaradi tega. Smer, ki sta si jo izbrala, je bila sicer varna pred plazovi, nista pa mogla rešiti fizičnega problema: Globoki sneg jima ni dovolil plezati tako hitro, kot to terjata alpski stil.

T. O.

ŠVICARJI V PUMORIJU, 7145 m

Švicarji iz italijanskega dela Švice — »Tessinska alpinistična odprava« se je odločila za Pumori, 7145 m, in sicer za južni steber. v »Alpin.« 1979/6 poroča vodja odprave Romolo Nottaris, da so za dostop v osnovni tabor, 5350 m, sredi ledeniške groblje Khumbu, rabili 17 dni. Potem so tri dni čakali na lepo vreme — ves čas je snežilo — 8. okt. 1978 pa so vstopili v zaledenelo steno, ki privede na sedlo pod stebrom. 11. okt.

romala proti ljubljanski železniški postaji. Pospremili so nas tisti, ki so želeli, da v devetih dneh srečno, brez nezgod prehodimo predpisanih 250 km, da se vrnemo zdravi in zadovoljni, pripravljeni, da se čez drugo mesec spet zberemo za naslednjo, drugo etapo te poti, ki se po avstrijskem ozemlju vleče 500 km.

Celotna pot E-6 poteka od Baltika v Kobenhavnu na Danskem, gre po Z. Nemčiji, po Avstriji in se v Radljah ob Dravi potegne na naše ozemlje. Čez Gorski Kotar se spusti v Kvarnerski zaliv in pri Kastavu, v bližini Reke se popotovanje konča.

26. april. Ob 22.45 uri je s spodobno zamudo naš vlak le potegnil.

27. 4. Dunaj je bil čemerren, verjetno zaradi vremena. Okrog devete ure smo se potegnili z drugim vlakom do Gmünda. Od tod pelje pot na Nebelsteinhütte (vrh 1015 m); tu je začetek in prva kontrolna točka avstrijskega dela E-6. Zaradi izredno slabega vremena smo se v Gmündu zamudili dalj, kot smo imeli v načrtu. Na kolodvoru nas je pričakal in izrekel prísrčno dobrodošlico Carl Hermann, idejni vodja te poti, vsestransko agilen, duša vsega, kar spada pod planinstvo in kulturo tega ravninskega malega mesta, nedaleč od češke meje. Vseh 21 slovenskih gornikov je ljubeznivo povabil v gostilniške prostore. Kasneje nas je popeljal v svoj dom. Razkazal je vse, kar ima rad gornik in zbiralec starin. Na tihem me je presenečalo, da je tujina tudi lahko prijetna in topla, pa četudi za krajši čas. Pogovor se je največ vrtel o planinskih poteh, njihovih in naših. Prišli smo tudi na E-6. Da sedimo pod streho Hermannovega velikega doma, je zasluga Jožice Potokarjeve. Že v prvih mesecih letošnjega leta je romala njena pošta na vse konce in kraje, koder so kontrolne točke, žigi in prenočišča. Z obratno pošto je dobivala odgovore, same pozitivne: naj le pridemo, nas bodo čakali. Jožica — »vojvodinja« — vodička kot izraz nam ni bil najbolj po volji — je vso zadevo vzela resno v roke, do kraja se je potrudila, vse je speljala tako, da smo bili vsi zadovoljni. To pomeni, da bomo radi še kam šli.

Še vedno smo v gosteh Hermannovih. Na tem mestu gre tudi njemu zahvala za prijazno skrb, saj je ob večerih telefoniral za nami in se zanimal, če je vse v redu.

Oblaki so se spustili do tal. Na hrbte smo naložili vse, kar bomo — ali pa tudi ne — rabili na dolgi poti. Pokrili smo se s pelerinami in dežniki. Zunaj se je pa ulilo kot iz škafa. Zapihal je leden veter. Tak je bil začetek naše hoje po E-6 v Avstriji.

27. april.

1. kontrolna točka: Nebelstein 1015 m (žig v koči Nebelsteinhütte).

Do kočice smo prišli skozi gozd in goščavo, dež in meglo. Najprej nas je sprejela toplota in duh po gorečih mecesnovih dreveh. Potem je prišla na vrsto prijazna gostoljubnost dveh mladih fantov, ki pa nobeden od njiju ni bil plačan oskrbnik. Čajčki so kar drveli iz kuhinje na mize v jedilnici.

Nebelsteinhütte je obmirovala sredi gozda; z enega okna je še svetila medla luč. Oba fanta sta presedela noč v kuhinji in nalagala na ogenj.

so postavili tabor I v steni v višini 6150 m. Od 11. do 15. okt. so »delali« med taborom I in taborom II, v težavah IV + in V, ledeni ozebnik ima naklonino 60° do 80°. 16. okt. so postavili tabor II, 6550 m. 17. okt. so napeli fiksne vrvi nad taborom II v razu stebra in v zelo strmem lednem ozebniku (65°). 18. okt. so stali na vrhu Claude Zimmermann, Fausto Tettamanti in Luca Sganzi, naslednji dan Nottaris, Zünd in Pasang Norbu. Pumori je od njih terjal žrtev: 26-letni zdravnik dr. Numa Chiesa iz Chiassa je 22. okt. v bazi zbolel za pljučnim edemom. Prenesli so ga na nosilih v zdravstveno postajo v Pheriche, kjer je zaradi slabe zveze dva dni čakal na helikopter iz Kathmanduja. Tu je v bolnišnici Šanta Bavan umrl. Ekspedicijo so prijatelji poimenovali po njem.

T. O.

PROFESORSKA EKSPEDICIJA NA DHAULAGIRI, 8167 m

Francoska skupina, sestavljena iz predavateljev na ENSA (Ecole Nationale de Ski et d'Alpinisme, v Chamonixu, je poskusila priti na Dhaulagiri I, 8167 m, in to po južnem stebru, ki je v zgornjem delu izredno napet. Ekspedicijo je vodil popularni Yves Pollet-Villard, člani pa so bili A. Baud, P. Blanc, J. Coudray, M. Cretton, Ch. Daubas, Yvon Masino, G. Payot, R. Renaud in Jean Paul Vion. Južni steber je visok 2500 m in stoji vzhodno od južnega grebena, po katerem so spomladi 1978 speljali prvi vzpon Japonci. Južni steber kipi v višave iz snežne planjave (5200 m), ki tvori Južno sedlo, za vse do jugozahodnega roba (7500 m) velikih ledenih strmin, ki tvorijo vršni del Dhaulagirija. Od 5200 m navzgor ima smer štiri različne odstavke: do 5700 m se poganja v višave

28. april.

Z rano jutranjo sivino, ki ni hotela postati dan, smo se morali pobotati. Vsi smo nared, vrata pa kar preveč na široko odprta.

Zapustili smo prijazno in toplo Nebelsteinhütte.

Zaviti v pelerine in meglo nastopimo prvi del poti, ki nas mora pripeljati v Karlstift. V Vodniku po »Weitvanderweg« lepo opisuje, kako se popotnik srečuje z edinstveno floro in favno. Mi pa smo prezgodaj prišli sem gor, zato smo gazili po starem snegu. Na čelo sta še najbolj spadale Maja in Nika. Z dolgimi nogami sta uspešno načenjali samotno tihih gozdov in mehkih travnatih kucljev in sivega asfalta. Prvima dvema je ponavadi sledil Karel in njegova Radojka. Potem so se težki nahrbtniki pozibavali na hribih Ivanke, Sonje, Mire, Ančke, Silve, Angelce, Francke, Justi, Vide, Olge, Jožice, Rezke in Danice. Sama ženska imena, skoraj neodpušljivo dejstvo, vendar seznam res še ni v celoti predstavljen. Druščino so prijetno dopolnjevali še Hinko iz Litije, Ljubo iz Tolmina, Ivan iz Kočevja, Karel je iz Ljubljane, odkoder je tudi večina »deklet«. Iz Kamnika je pa prišla Angelca, Jožica je iz Domžal, Rezka iz Velenja.

Pot smo začeli pripravljani in opremljeni, kakor da vso pot ne bomo videli sonca. Pelerine, dežniki, gamaše in kape, vse je bilo nared. Pot nas vodi večinoma po kolo-vozi in travnatih stezah, pa tudi na asfaltne ceste nas pripeljejo markacije. Tu nekje smo se najbolj približali češki meji. Do Karlstifta (900 m) smo hodili dve uri, to je druga kontrolna točka in žig. Topli čaji in juhe nam pomagajo naprej. Zunaj bruje zelo mrzel veter. Vsak dan imamo »narisano« po karti. Še pred Karlstiftom nas je zamikala vodica, ki je vegasto travnato jaso delila v dva neenaka dela. Iz Vodnika smo zvedeli, da ji je ime Leinzic. Izvira nekje na Češkem, zaide čez mejo v Avstrijo, se spet obrne in teče nazaj proti severu na Češko. Priti moramo do Liebenau (967 m), tretje kontrolne točke. Hodimo hitreje, kot »diktira« Vodnik. Liebenau je naredil vtis mirnega, snažnega naselja. Kraj leži na razpotju za Linz in za Dunaj. V lepem gostišču Neulinger smo imeli toplo večerjo in zelo udobno prenočišče, postrežbo pa odlično.

29. april.

»Vojvodinji« je gospodinja dajala zadnje napotke in nasvete, kod naj hodimo, da ne bomo zabredli v močvirje. Sedaj, ko je sneg komaj skopnel, je tisto področje tam neprehodno. V dveh urah hoje smo prišli v Neustift. Tale ura je pravnjena za kavico. To ugotovitev smo vsi podprli; sploh smo bili vso pot zelo složni. Avstrijske gostilne so vse v enotnem slogu, zelo prijetno opremljene. Tudi tle gostišče, v Neustiftu, je s svojo lepo opremljeno notranjščino ponudilo vse, kar si popotnik lahko poželi. Mi smo seveda to postajo planirali sam na žejo. Za čaje smo odšteli po osem šilingov, za kavo z mlekom pa po 15. Približno take cene so bile tudi na nadaljni poti.

Ko smo tlačili asfalt proti Arbesbachu, četrti kontrolni točki, smo morali spet razpeti dežnike. Mestece že na daleč kaže kulturne, s starejšo zgodovino povezane spomenike. Žal je naš program tako do ure nabit, da nimamo časa za ogleda. Nad Arbesbachom se spet izognemo asfaltu, drobna steza gre čez travnato vzpetino. Spet bruje, vendar

skalnat greben, ki bi ga lahko primerjali grebenu Hörnli na Matterhornu; od 5700 do 6100 m se pleza po stolpu, deloma kopnem deloma zaledenem, s težavnostjo severne stene Les Droites; od 6100 do 6900 m se vleče dolg strnjen greben, nekakšen Peuterey v Montblancu, ki ga mestoma sekajo navpične kopne krmolje, povezane z visokimi stolpi; od 6900 do 7500 m teče profesorska smer v glavnem po kopnih stolpih nad zgornjimi strminami stene in v tem predelu je res zelo veliko tehničnih težav.

Ekspedicija je krenila iz Pokhara 8. sept. 1978. Spremljali so jo: zvezni oficir, 9 šerp, 5 višinskih nosačev, dva kuharja, dva kurirja, 4 delavci za bazni tabor in 230 dolinskih nosačev. Po 14 dneh je ekspedicija prišla v bazo na 3600 m. Monsumski čas še ni minil, zato so pohod motile plohe in nevihte.

Potem je odprava »stekla«. 25. 9. so opremili prvih 400 m do Južnega sedla (5200 m) in postavili tabor I. 2. 10. je nastal tabor II (5650 m), 9. 10. tabor III (6100 m), 20. 10. so dosegli na področje tabor IV, vendar je bil ta urejen šele 25. 10. 28. 10. so sestopili na tabor III (slabo vreme) in šele 29. 10. so bili spet v taboru IV. Od 25. 10. do 4. 11. so iz tabora IV delali številne izpade, da bi spravili podse mogočni steber. Vreme jim ni bilo naklonjeno, dnevi so minevali v viharjih. Šerpe so se začeli upirati in s tem spodnesli nadaljnje delo v steni. 4. novembra so se končno zedinili za umik. Zadnji odstavek te težke smeri so alpinistično raziskali do 7200 m višine.

Večina članov ekspedicije je sklenila, da se bodo jeseni 1980 vrnili na Dhaulagiri. Čudovita smer po tem razu na vrh, »gotovo ena najtežjih smeri, ki v takšnih višinah obstaja«, je vredna, da se izpelje do vrha.

nas dež ni več presenetil, najbrž je zato tudi kmalu ponehal. »Vojvodinja« je dala komando: »Nahrbtnike dol.« Proste vaje so bile zelo koristne in potrebne. Napetost je popustila, v tilnikih ni več skelelo. Zdaj smo prislunhili množičnemu žvrgolenju škrijančkov, ki so visoko nad nami, nevidni, ampak dovolj glasni, pošiljali svoje najlepše viže. Prihajala so dol do nas; radi smo jih imeli, potrebovali smo jih kakor na večer, po kopanju, balzam za noge.

V Schönbachu je peta kontrolna točka. Iz gozda se je oglasila kukavica; prvikrat nam je v tem letu zakukala. Kakor da nam bi kdo na skrivaj stisnil v žepo košček sreče, smo se razveselili ptice, ki vsakomur po svoje pove, da je v deželi pomlad.

V Schönbach smo prišli z dokaj vedrim korakom. V gostilni smo kar molče počakali na čaj. Ob cerkvi so močni in pomembnejši možje postavljali velik mlaj. Ženske in otroci so pa s primernimi opazkami spremljali to težko, a sila častno delo. Po končanem napreznju in vpitju, kajti to je spadalo zraven, saj so morali na povelje poprijemati in vzdigovati, so se možakarji nagneli v »našo« gostilno. Od nekod so prišli še godci, in vsa ta vesela človeška reč je še pozno v noč rajala in se veselila. Po svoje je bil ta dogodek za nas prijetna sprememba. Med tem so nam postregli v drugem prostoru. Za piko k večerji je poskrbela naša Rezka z novico, da je za cerkvijo lep regrat: škoda ga je pustiti. Nabrala ga je veliko skledo. Gostilničarka nam je prodala nekaj jajc, par kapelj kisa in olja in na naših mizah so se znašli polni krožniki najboljše pomladanske solate. Rezkí in Piki so oči kar žarele od ponosa. Za nas Kranjce je ta zelenjava pravo poživilo. Avstrijci, ki so se tudi šli vandrane, so pa močno nezaupljivo pogledovali na krožnik, ki jim ga je Rezka ponudila. Sprva ni hotel nihče začeti; regratove solate oni ne poznajo. Pa so se roke le stegnile po vilice, in regrat je bil kmalu pohvaljen kot zares dobra solata. V spodnjih prostorih so godci še kar naprej igrali. Mi smo morali k počitku, kajti E-6 zgodaj »vstaja«.

30. april.

Spočita kolona se je spet zajedla v pot, ki je bila lepo označena s posebnimi znamenji in številkami. Dva dežurna sta morala biti vsak dan zadnja in skrbeti za to, da ni nobeden zaostal.

V Traunsteinu dobimo šesti žig. V majhnem gostišču smo kar lepo postreženi. Pod Traunsteinom se spotegne širna zelena ravnina. Čeznjo je speljana naša pot. V popoldne se spet nagnetejo oblaki. Tudi to sprejmemo z dobre plati, kajti vsi vemo, da nam bo zato manj vroče, in če bo manj vroče, bo manj žeje. Zeja je pa mnogokrat huda reč. Dežniki nam spet pridejo prav.

»Za noben denar ne bi živela v teh krajih. Saj še nobenega ta pravega hriba nimajo,« je rekla Rezka. Njena originalnost je prišla na dan vedno ob pravem času.

V mokri sivini smo prišli v Ottenschlag. Porazdelili smo se v privatne sobe. Tudi to ni bilo slabo. Povsod je bila snaga in red na prvem mestu. Te njihove vrline smo spoštovali. Nikjer nismo nahrbtnikov postavljali na klopi ali pa po stolah ampak smo jih zložili na prostore, ki so bili za to dodeljeni. V Ottenschlagu imajo sedmi žig te poti.

DANAŠNJI SVETOVNI POPOTNIK

Vsak človek živi v nekakšnem okviru, ki si ga bolj ali manj prilagaja. Mnogi si želijo iz njega in marsikateri od teh zajadra po svetu, da bi ušel stenam, okviru in mejam, iz enoličnosti v pisani svet. Eden takih je Herbert Karasek iz Nižje Avstrije (iz vasi St. Aegyđ, rojen 1947). Osemnajst let star se je zagnal sam v zaledenelo južno steno Dachsteina in si pri tem zlomil levo nogo: zdravniki so ugotovili 16 fraktur. Kazalo je, da ne bo več za v hribe, vendar so ga v Salzburgu postavili na noge. Seveda je k temu prispevala največ njegova volja. Potem je delal pri DAV in splezal nekaj lepih smeri: zajedo v Fleischbanku, Micheluzzijevo smer v Ciavazes, Tissijevo v Torre Venezia — vendar se v Alpah ni razgledal, komaj tri štiritisočake si je zabeležil v Alpah. To je res malo za človeka, ki ima za seboj nad 100 pettisočakov. Zdaj šteje samo še šest — in sedemtisočake, na mnogih od teh je bil prvi. Zapisal pa si je tudi takele stvari: Pallavicinijev žleb sam v 75 minutah, Bumillerov steber, severno steno Hochfeiler, vzhodni steber, Piz Palü pozimi. Potem je bil več let vodnik pri DAV, vmes pa je vodil skupine po svetu in delal zraven svoje osebne ture. Leta 1970 je bil z bavarsko ekspedicijo v Andih, pri čemer je splezal severovzhodni greben Salcantaya v alpskem stilu. Leto za tem je na smučeh prekriziral maroški Atlas in stopil tam na vse štiritisočake. Leta 1972 je bil v vzhodni Afriki, se povzpел na vse tri pettisočake v Ruvenzoriju pa na jugovzhodni steber Batiana in na Kilimandžaro po smeri Rogge-Köbrich čez ledenik Kersten.

Naslednjo zimo je s tovariši prišel na vrh Aconcague, leta 1974 je preplezal severno

Za večerjo smo skoraj vsi pojedli cesarski praženec z brusnicami. Zaenkrat nimamo problemov s prehranjevanjem. Od gostišča pa do hiš, koder bomo prenočili, je kakih 15 minut, to je pa obenem tudi toliko, da počez prehodimo ves Ottenschlag. Po sobah so dihale tople oljne peči.

1. maj.

V zgodnje jutro smo pomencali oči, da bi pogledali, kako je kaj s soncem. Pokrajina je bila na novo zasnežena. Pod snegom je cvetje, sadno drevje je pravkar cvetelo. Zgodnje poljščine so prenežne, da bi preživele to pozno zimo. »Vojvodina« je bila zaskrbljena zaradi nas, zaradi poti, ki je za ta dan v programu. Pred nami je vzpon na 959 m visoki Jauerling — osmi žig. Nič ne de. Vsi imamo dovolj kondicije. Lepo gre, tudi Jauerling bo nam vsem ostal v lepem spominu. Na vrhnji kmetiji, na gori se odžejamo, potem pa zapojemo po naše, oni po svoje. Menda so tistikrat vse skrbi odpadle. Spustiti smo se morali strmo navzdol, v dolino, do Spitzta ob Donavi. Čez dan je po nižavah pobralo ves sneg. Nekaj poznega sonca se je obesilo na robove vinogradov nad Spitzem. V gostišču »2 Linden« je 9. kontrolna postaja.

Spitz/Donau je staro mesto, nad njim se vlečejo dokaj strmi bregovi s trtnimi nasadi. Mesto ima veliko starih znamenitosti, nam pa se mudi naprej.

2. maj.

Topli čaji, topli kofetki in sveže, krhke žemljice, to je bilo za začetek življenja drugega maja. Oblakov je bilo premalo, da bi zaradi njih napovedali slabo vreme. Ob bregu Donave je pristajal trajekt. Na svoj krov nas je sprejel kot edine potnike. Imel pa je še veliko prostora za vozila, kadar žele na ta ali oni breg. Brodar, kapitan, blagajnik, vse je bil en človek, dolgega in preresnega obraza. Videti je bilo, da se ne zasmije kar tjavendan. Stopili smo lepo v vrsto, da smo pri blagajniškem okencu plačali voznino. Pod nami je mogočno in skoraj neslišno tekla olivno žolta Donava. Pa se nismo menili za to barvo, spomnili smo se na stari dunajski valček in na njegov napev »Po lepi modri Donavi«. Zapeli smo ga in preplesali v pravem valčkovem taktu vso širjavo Donave. »Kapitana« smo pripravili do smeha. Za slovo nam je zaželel srečno pot — kdo bi si mislil. Vrnil se je nazaj čez Donavo, in vzdignil roko v pozdrav. Še to! Mi pa smo takoj nad Donavo zasopli v strmino, v gozd, v hlad mladih bukev. Najprej so bile odveč vetrne jope, pa anaroki, pisane pletene jopice in puloverji. Kmalu so na nahrbtnikih zabingljale še bluže. Po sencih je lezel pot, z nosu je kapljalo. Breg je bil visok in strm. Na to stran Donave so zakukale kukavice. Poslušali smo jih vso pot. Zamenjale so škrjančke, ki so nas prej, že od vsega začetka spremljali s svojim žvrgolenjem. Steza se je za kratek čas položila, spet tu in tam zavalovila, navzgor, drugič navzdol. Na robu gozda, na nekakšnem skalnatem pomolu stoji starodaven, še kar dobro ohranjen grad »Ruine Aggstein«. V njem je deseta kontrolna točka NSWV. Za silo je možno v gradu tudi prenočiti. Lahko postrežejo z več vrstami pijače in jedače. Za skromne popotnike pa velja, da se v tem gradu lahko po grofovsko pogostijo. Postaja soparno in v zraku je veliko vlage. Pod nami teče tih, velika Donava.

steno Carstens — Piramide in prvi prečil severno steno te gore. Tri mesece zatem je bil na Pik Leninu, leta 1977 pa na Mount Foraker na Alaski, četrti vzpon po jugovzhodnem grebenu, istočasno prvi nemški vzpon in prvi v alpskem stilu.

K tem uspehom je pridružil še druge, ki jih je dosegel na trekkingih in podobnih ekspedicijah. 30-krat je bil v gorstvih zunaj Nemčije. Ni čuda, da je na glasu kot Bavarec, ki »so mu ljudje najbolj nevoščljivci«. Osemkrat je bil v Nepal, večkrat v Južni Ameriki in Alaski, bil je na Grönlandiji, Etiopiji, v Mexicu, na Faroeih, v Grčiji, prečil je Saharo, potoval po Severni Ameriki, za oddih pa je pozimi prejadral Sredozemsko morje. Nobene nezgode ni doživel. Je imel srečo? Ali pa mu je tista nesreča v mladih letih vselej prišepetavala previdnost?

Za najbolj zanimivo ekspedicijo šteje Novo Gvinejo, nekakšno ključno doživetje, ob katerem je spoznal pomanjkljivosti civilizacije. Za najtežjo storitev šteje jugozahodni steber v Batianu, za najtežje vodništvo pa Mt. Kinley, najbolj mrzlo goro na svetu. Nanjo je popeljal 14 klientov.

In vse to ima za seboj »od države priznani invalid«, saj ima eno nogo po poškodbi za nekaj cm krajšo. Poleg nevoščljivcev in sovražnikov ima seveda tudi množico prijateljev po vsem svetu.

Kaj je pravzaprav po poklicu? Alpinist? V glavnem živi od vodništva, je zastopnik za neke alpinistične potrebščine, predava, piše in prodaja svoje — zelo dobre — posnetke. Sicer pa ni enostranski. Rad smuča, brodari in še marsikaj. Z 32 leti je doživel toliko, da je po svoje »star«.

Spustimo se v bližino njenega brega, na cesto, na asfalt, katerega moramo pretolči do Melka, do tja imamo 16,5 km. Med potjo dobimo pri »Zum alten Sünder« enajsti kontrolni žig. Prav tedaj zagledamo na Donavi jugoslovansko plovilo. Razveselimo se naše zastave, divje jim mahamo, vendar nas posadka ne opazi. Njihova vožnja je razmeroma hitra, mi pa stojimo v senci velikih kostanjev. Asfalt se nam vedno bolj vleče in razteguje. V tilnikih pritisk narašča, bolečina je vedno hujša. »Vojvodinja« spet dirigira pravokotno v levo na travo. Dež je že poškopril. Vso pot nam ta naravna nadlega (nadlega za popotnika) ni skalila dobre volje, pa tudi tokrat ne. »Kamele« so se spet pozibavale v koloni ena za drugo, čisto na levem robu, da ne bi bile v nadlego voznikom. Le ti pa so nam navdušeno mahali v pozdrav in verjetno tudi v spodbudo, kajti Melk je bil še daleč. Pravi naliv. Ozračje se je občutno ohladilo, kakor da bi spet dišalo po snegu. Poskušali smo zapeti neki marš, da bi noge spravili v enoten, trden korak. Z glasovi nismo kaj prida, vendar smo pa kar krepko udarili korak, čeprav še ni bil za parado; prišli smo na cilj, v Melk. Ta del poti (od gradu Ruine Aggstein do Melka) je bil pravzaprav najtežji, kajti za hribovca je asfaltirana cesta »smrt«. Pri »Weisses Rössl« smo pritisnili dvanajsti kontrolni žig.

Popoldne smo prišli v St. Leonhard (a. Forst). Dobili smo trinajsti žig. V velikem gostišču pri Gruberju, našem dobrem znancu in prijatelju, so nas sprejeli na pragu z velikim pladnjem kozarčkov, napoljenih z aperitivom. Nato smo posedli k večerji. Pri Gruberju je ta zadeva nekaj posebnega, nekaj, česar še nismo nikjer doživeli. Obrokov nam ponudijo, kolikor jih moremo pojesti. Morda je to izjemen posluh samo za planince? Ne vem. Dunajski zrezek pride prav tako večkrat za »repete« kot juhe ali krompirček. Skoraj ne pomislimo, da ni dobro pred spanjem kaj več jesti. Verjetno smo zaradi te malomarnosti kar dobro pozaspali v toplih in čistih posteljah. Pri Gruberju smo imeli nekoliko več časa, da smo pogledali, če so nastale kakšne okvare. Razen žuljev ni bilo nobene sile. Ivan iz Kočevja je bil problem: moral je zaradi temperature domov.

3. maj.

Jutro je hladno, prav tako tudi dež. Odpravljamo se proti Plankensteinu. Pokrajina je siva v sivem. Dež in sneg, potem sam sneg z vetrom in z nami, ki se spet ne pritožujemo ne nad enim ne nad drugim. Smo pravi popotniki, dovolj resni, da smo že doma pomislili tudi na slabe strani take pustolovščine. Hodimo, hodimo, pelerine vihrajo v vetru. Prav gotovo bi bili kdaj primerni za kakšno filmsko sceno.

V Plankensteinu dobimo štirinajsti žig. Malo gostišče je zakurjeno, da je toplo in prijetno za prišleke. Po stenah vise različna planinska obeležja iz lesa, ki kažejo in izžarevajo posluh do planinstva, večkrat tudi na šaljiv način. Eno izmed mnogih je tole: Na deski so izžgani reki v okrajšavah, prijetni, originalni:

IG (jaz grem); IGA (jaz grem tudi); GIA (grem še jaz); OHA (zakliče gostilničar, ker še niso plačali); IVXLCD (plačat).

Od Plankensteina do Sv. Antona imamo pravo zimo. Skozi gozdovje pod težko obloženimi sneženimi vejami, čez spolzko kamenje in mastno listje, blato. Pa spet gazimo v zamete; tretjega maja! Pred dnevi smo poslušali čebele na sadnih cvetočih drevesih. Večkrat se zdi, kot da smo zgrešili; markacije na drevesih so rešiteljice v takih situacijah. Poleg zemljevidov, knjižice z opisom poti in s smislom za orientacijo je potreben še kanček sreče.

Mi smo na slepo srečo iz gozda pravilno zavili levo navzdol proti kotlasti grapi, ki je varovala par ubogih kmetij. Od tod naprej ne gazimo snega, ampak blato; spolzko, temno blato, v praznih stopinjah se nabira voda, naslednji stopi v to lužo ali pa v blato. Neskončno dolgo se je vleklo to cmokanje. Tudi iz tega smo prišli. Najprej je bil svet trden. Zimo smo pustili visoko za sabo. Po več urah hoje smo spet prišli na asfalt. Cilj ni bil več hudo daleč. Vas Sv. Anton leži v nekakšni kotanji v podolgovati dolini, v kateri je vselej cesta in voda, samotni, odmaknjeni. Mogoče se to pozna tudi na ljudeh in na domovih. Hiše so manj v rožah, ljudje pa se poredko nasmejejo. Kljub temu nismo dobili slabega vtisa. Tu prespimo po hišah. Preden ležemo k počitku, se najmlajši del vandrovcev spomni, da si lahko še malo posladkamo življenje. V spoznavnem soglasju z gospodarico spečeta Maja in Nika primerno goro palačink, z breskovo marmelado seveda. Kdor se je zmotil in šel spat, ni jedel palačink; kdor je jedel palačinke, ni šel spat...

4. maja.

Nad 900 m stoji velik dom — Almhaus Hochherneck. Tu se pogrejemo z vročim čajem in mlekom. Povsod je polno sonca in snega. Iz tega čudovitega razgledišča se nam pokaže mogočni Ötscher (1893 m), ki naj bi bil naš cilj na predzadnji dan pohoda, pa je vzpon nanj prepovedan zaradi prevelikega snega. E-6 je, med drugim, dovolj varno speljana, v primeru nevarnosti pa se ta ali drugi del poti prepove. Stopinje dveh Avstrijcev, ki tudi delata to pot, vendar sta pred nami za kakšni dve uri, nam kažejo pot naprej proti jugu. Precej časa že hodimo po zavarovanem naravnem

parku, ki meri 90 km², severno od Ötscherja. Na dnu je divja soteska z rečico Erlauf. Za Avstrijce predstavlja to področje največje z ohranjeno naravno lepoto, torej res velika vrednost. Ne dolgo tega so kljub temu zgradili lepo vozno cesto, verjetno najprej za potrebe gozdarskega gospodarstva, prej ali slej pa bo sem prodrl tudi turizem z današnjimi oblikami.

To cesto smo zapustili pri kočici Schindelhütte, ki pa ni bila oskrbovana. Markacije so nas spet napotile na ozko in strmo stezo po senčnatem gozdu. Strmina se je zresnila v mokro skalovje, višje gori pa je zapadel sneg. Potem smo spet prišli na odprt zasnežen svet in sledili spet stopinje naših znancev Avstrijcev. Kmalu ju zagledamo, ko gazita sneg nazaj proti nam. Povedala sta, da je hoja naprej nemogoča zaradi previsokega snega. Torej čez Steingrabenkreuz (1049 m) in Hochberneck (916 m) se ne da priti. Pamet je zmagala. Avstrijca sta se nama pridružila. Nazaj nazdol smo morali biti kar precej previdni. Prišli smo spet nazaj na cesto. Kolona je neenakomerno migotala enkrat po eni, drugič spet po drugi strani ceste. Sonce je pripekalo. Za nami se je iz daljave približeval avtomobilski hrup. Prvikrat v življenju se je nam zdel ta zvok prijeten. Na repu kolone se je ustavil kombi. »Vojvodinja« je že delala svoj strateški načrt. Če smo hoteli priti do noči v Lackendorf pod Ötscherjem, koder smo imeli rezervirano za prenočevanje, smo morali poklicati na pomoč avtomobilsko industrijo. Jožica je uredila, da je najprej ta kombi odpeljal nekaj od naših do Gaminga. Drugi so tlačili cesto še nekaj km naprej, meneč, da smo pozabljeni, čeprav so nam obljubili, da nas pridejo iskat. Res končno pridrdrata dva kombija. Prijazni šoferki sta prišli po nas. Zadeva je bila urejena, naključja se ponavadi dobro iztečejo. Na srečo smo v Gamingu tudi lahko kupili filme in dobili kosilo. Odpeljali smo se spet naprej, pod Ötscher v Lackenhof. Tu je že 16. kontrolna točka. Kraj je še kar velik, z mnogimi novimi gradnjami; enodružinske hiše in seveda hotelska poslopja. Lep in sončen popoldan. Sneg na gorah je bil bleščeče bel. Kakor da bi bil prilepljen na modrino od neba.

Prenočišče in hrano smo dobili v mladinskem domu (»Jugend-herberge«). Sem so hodili šolski otroci, da so si okrepili zdravje, obenem so še imeli šolo v naravi. Preden je dan zaspal, so se že od juga nagnetli temni oblaki. V domu smo poslušali otroke in njihove pesmice. Med njimi sta bili dve Jugoslovanki. Pa tudi ena izmed tovarišic je bila iz juga Jugoslavije. Govorile so zelo dobro v svojem materinem jeziku. Srečanje z njimi je bil seveda prijeten dogodek. Tale naša peš pot E-6, ki ima pomen zblíževati in povezovati ljudi med seboj, ne glede na meje in narodnosti, je tokrat potrdila svoj zdravi in pošteni smisel. Pospali smo kakor brezskrbni otroci. Osmi dan smo bili živ del narave. Sprejemali smo od nje, kar nam je ponudila; nobenih pritožb! Kakor da bi se poprej dogovorili, da moramo biti taki, če hočemo dolgo pot prepešačiti v kar najboljšem počutju.

5. maj.

Rana ura in temačna. Iz neba je z vetrom drobil droben pršič. Nosilo ga je dol od Ötscherja, goro so pa odnesli nevidni velikani. Nič več se ni svetila in sijala kakor prejšnji dan, ko smo prišli v ta svet. Zapozneli zimski sneg je spremenil vse po svoje. Z malim avtobusom smo zapuščali kraj in njegovo gostoljubnost. Brisalci so komaj za silo čistili steklo, šoferju je bolj pomagala njegova izkušnost in dobro znana cesta. V Mitterbachu bi morali z žičnico na Terzerhaus (1636 m) po 17. žig za E-6. Naprave niso bile v pogonu, preveč je snežilo. Kaj vse ne doživi popotnik-vandrovček! Pa vendar vsega tega ne bi zamenjali za lagodno vožnjo z osebnim avtomobilom! Sive in rdeče pelerine so se spet pomikale ob robu asfalta. Na peronu počakamo na vlakec, ki nas pripelje v Mariazell. »Pri zlati kroni« smo udarili 18. žig. S tem smo zaključili prvi del evropske peš poti E-6 po Avstriji.

Zaključka nismo proslavili na hrupen in gurmanski način tako, kot je marsikje navada. Izkoristili smo priliko, da smo se pošteno zahvalili naši vodji Jožici Potokarjevi, ki je s svojo izvrstno organizacijo uspešno vodila in pripeljala nazaj vseh devetnajst popotnikov (razen Ivana, ki je moral zaradi bolezni domov).

Z avtobusom smo se potegnili še do Brucka, od tod pa z vlakom čez Šentilj in Maribor v Ljubljano.

Pozaspali smo po kupejih, na prtljažnikih nad glavami so se tresli nahrbtniki, gozjerji so v vrsti čakali kakor na usodo. Pogled na vse to je avstrijskim in potem še našim obmejnim organom pričaral spomin na »vojsko«, ki se je pred devetimi dnevi lepo umita in počesana peljala neznanim stvarjem naproti. Vrata kupeja so se odprla, s tem je prišlo v prostor tudi nekaj svežega zraka, in pa... »saj tile so pa od zadnjič. Ja, ja, spominjam se jih.« To je bil eden od službujočih obmejnih organov.

Zdrdrali smo naprej v noč, iz katere se je po dolgi vožnji pokazala bledikava in slabo osvetljena silhueta mesta. Ampak — mi smo vedeli, da je Ljubljana, naša ljuba Ljubljana!

DRUŠTVENE NOVICE

OB 70-LETNICI JAKE SLOKANA

Ta zapis ni najprej namenjen popularnemu savinjskemu hrustu iz Gorč pri Braslovčah, ampak predvsem prijatelju planinske organizacije, planinstva in vsega tistega, zaradi česar sva se v duhu prijateljstva in pristrčnosti v zadnjih 30 letih srečevala ob najrazličnejših priložnostih. Več kot 40 let je zvest član naše organizacije, že leta 1929 pa je hodil po slovenski zemlji z legitimacijo Ferijalnega Saveza, se leta 1923 prvič napotil iz rodnih Braslovč v Logarsko dolino in nato še v nižji gimnaziji večkrat poromal v Grintovce, v katerih osrčju izvira Savinja, ob kateri je Jaki Slokanu stekla zibelka 3. julija 1909 v Spodnjih Gorčah. Po maturi na celjski gimnaziji se je posvetil pravi in diplomiral na ljubljanski pravni fakulteti.

Široki javnosti je postal znan kot novinar RTV leta 1947 in tu je s presledki delal vse do konca leta 1975, dalje kot urednik »Hmeljarja« (1957—1961) in urednik »Dela — RTV« (1964—1973). S svojimi prispevki je sodeloval pri RTV, pri Delu, Komunistu, Večeru, 7 D, Nedeljskem, pri Proteusu, Kmečkem glasu, Celjskem tedniku, Celjskem zborniku in TV 15 in še kje. Skratka, Jaka Slokan se je razdal, kolikor mu je le dalo dobro srce, vedno prepolno ljubezni in navdušenja za vse, kar je naše, domače, za vse, kar naj nam bi bilo v blagor in srečo. Pisati je začel že kot študent gimnazijec v Jutru, Domovini, v Slovenskem narodu in v lokalnem celjskem listu »Naša domovina«. Ves tisti čas, v desetletju pred vojno, je bil silak Slokan v vrstah tistih, ki so pripravljali novo družbo na novih temeljih. Med drugim je spomladi 1938 sodeloval v Beogradu tudi pri demonstracijah, ki jih je organiziral Ivo Lola Ribar. Leta 1941 ga je gestapo izselil v Srbijo, po vojni pa je prevzel delo v pravni službi pri RTV Ljubljana.

Mnogim je Jaka Slokan znan po svoji oddaji »Za našo vas« (1947—1955), v katerih je razodel svojo kmečko dušo do kraja, čeprav mu je ta ali oni zato kaj zameril. Od leta 1957 do 1961 je bil glavni urednik »Hmeljarja« v Žalcu in se v tej funkciji zares uveljavil kot braslovški rojak, ki ima srce in pamet za sredino, iz katere je prišel. Uveljavil je savinjski hmelj v času, ko to ni bilo ravno lahko, a je bilo zato toliko pomembnejše. Razstavo, ki jo je priredil v braslovški šoli o našem hmelju, o njegovem pridelovanju in o proizvodnji hmeljenega piva, je dopolnil z razstavo v Narodni univerzitetni knjižnici v Ljubljani 1969, sestavil pa je tudi zbornik za IX. kongres Evropskega hmeljarskega biroja v Ljubljani 1969 s

povzetkom v francoščini, angleščini in nemščini. To je bila tedaj prava »renesansa« savinjskega hmeljarstva, nemajhno vlogo pa je pri tem odigralo tudi Slokanovo delo, prepolno ljubezni do savinjske deželice.

In še marsikaj bi lahko zapisali, pa raje okrajšajmo z željo, da bi Jaka Slokan tudi po sedmem milijniku ohranil dovolj moči za tisto, kar bi rad še naredil: za »Hmeljsko kroniko«, ki naj bi bila strokovno izpiljena in poglobljena, za hmeljarski muzej v naravi (nekakšen hmeljski »skansen«), za muzej RTV pa še to in ono: ne, Jaka Slokan še ni odnehal. Naj mu bo čas širokogrudno naklonjen tako, kakor je Jaka znal biti do širokega kroga svojih prijateljev in znancev.

T. O.

TABOR PLANINSKIH DRUŠTEV OBČINE SLOVENSKE KONJICE

Že tretjič zapored smo se zbrali planinci planinskih društev Vitanja, Loč in Sl. Konjic v planinskem taboru, ki je bil letos od 23. 7. do 30. 7. v Robanovem kotu.

Organizator tabora je bilo tokrat PD Loče, vodja pa je bil Vili Kovačič. Delo se je za organizatorje pričelo že meseca maja, ko je bilo treba najti za tabor prostor, opremo in »najpomembnejšo osebo« tabora, kuharico. Za to težko nalogo smo preprosili tovarišico Tilčko Brešar, ki nas je potem s svojo kuhinjo prav razvajala.

Šotore in drugo opremo so nam posodili taborniki, vojni odsek in teritorialna obramba občine Sl. Konjice, podjetje Kongrad pa je omogočilo njen prevoz. Ko smo dobili na razpolago še prostor na začetku Robanovega kota, je bilo za tabor vse nared. Prijavilo se nas je trideset planincev in v sedmih dneh, kolikor je trajal tabor, se je ustvaril čudovit kolektiv. Komaj štirinajst dni po zaključku tabora smo se namreč vsi ponovno sestali in se dogovorili za skupne izlete v gore.

Delo v taboru je bilo zelo pestro in poučno. Mladinski vodniki so imeli predavanja o nevarnostih in gibanju v gorah ter o prvi pomoči v primeru nesreče. Posebna pozornost je bila veljala transportu ponesrečenca. Za praktične prikaze so bili pripravljeni trije izleti v gore. Najprej smo čez Grohat prišli na Raduho in se čez Loko vrnili k Rogovilcu. Druga tura je bila dvodnevna. Šli smo po poti Korošica—Ojstrica—Planjava—Okrešelj—Logarska dolina. Tretja tura je bila izbirna, toda večina je odšla na Strelovec. Na teh turah smo spoznavali rastlinstvo in živalstvo v gorah, v praksi ponovili snov s predavanj in vadili orientacijo.

Kljub predavanjem in izletom nam je ostalo še precej prostega časa, ki smo ga znali izkoristiti na prijeten, zabaven način. Poleg družabnih iger smo imeli tudi športna tekmovanja. Ta so dosegla vrhunec v košarkarski tekmi med ekipo tabora in igralci KK Loče, ki so bili v Robanovem kotu na pripravah. Ob hrupni podpori gledalcev so planinci klonili le za štiri koše.

Zadnji večer v taboru smo pregledali in ocenili delo v taboru, ostanek večera pa preživeli ob tabornem ognju s kulturnim programom in pesmijo. Za posebno vzdušje je ta večer poskrbel invalid Slavko z bližnje kmetije. Z njim smo se spoprijateljili ob pogovorih pri čebelnjaku, mimo katerega je držala pot iz našega tabora. Slavko je za nas napisal celo pesem, čeprav se je šele pred približno tremi leti naučil prelivati besede na papir. Njegova pesem nam je vsem najdražji spomin na tabor in prijazne domačine, ki smo jih v teh dneh spoznali.

TABORJENJE POSTOJNSKIH PLANINCEV V KAMNIŠKI BISTRICI

Kot že več let nazaj je tudi letos mladinski odsek PD Postojna organiziral planinski tabor, tokrat v Kamniški Bistrici. Taborjenja se je udeležilo 42 planincev-pionirjev in mladincev — od tega 10 mladinskih vodnikov in 3 mentorji. Z nami sta bila tudi naš »očka« in dobra in domiselna kuharica. Postavili smo 15 šotorov. Taborili smo od 1. 8. 1979 do 10. 8. 1979 zelo udobno.

Vreme nam je bilo v glavnem naklonjeno, tako da nam je uspelo priti na vse vrhove v bližnji in daljni okolici tabora. Prvi dan smo imeli ogrevalno turo in sicer smo si ogledali najbližjo okolico, drugi dan pa smo se podali na Kamniško sedlo in od tam na Brano. Tretji dan smo šli na Kokrsko sedlo in Grintavec, četrti dan pa smo imeli v načrtu Skuto, vendar nam je ponagajalo vreme in smo se morali vrniti v dolino. Peti dan smo se »sušili«, zato smo imeli prosto. Bila je nedelja, obiskali so nas starši in sorodniki. Šesti dan smo se podali na Presedlaj in Konja, vračali pa smo se po Dolu. Sedmi dan smo čez Gamsov skret zavzeli Skuto. Preko Turske gore smo prišli na Kamniško sedlo, kjer smo prespali. Osmi dan pa smo čez Planjavo prišli na Korošico, od tam pa še na Ojstrico. Utrujeni smo se vračali pod Vršiči in Vežico nazaj v tabor. Deveti dan je deževalo, deseti dan pa smo v popoldanskem času podrl tabor in se vrnili na domove. Vse ture so bile doživetje, razgledi z vrhov so bili enkratni.

Tudi drugače je bilo v taboru zelo prijetno pa živahno. Ob prostih dneh (ko nismo šli na turo), smo imeli v taboru streljanje z zračno puško, metanje pikada, odbojko. Pomerili smo se po skupinah, starejši in

mlajši, pa še druge kombinacije, tako da so bila prava športna tekmovanja. Naučili smo se planinske vozle, ki jih bomo potrebovali na zahtevnejših turah, imeli smo predavanje o hoji in nevarnostih v gorah. Predaval nam je Jani Bele, inštruktor Planinske zveze. Večeri so bili rezervirani za taborni ogenj, za planinski krst, za razne družabne igrice, za petje ...

Vem, da ni bilo med nami nikogar, ki ni sklenil, da se bo tabora udeležil tudi naslednje leto.

Tanja Jordan

PLANINSKO DRUŠTVO LENART (1974—1979)

Ustanovitev

Planinstvo je bilo pri Lenartu že dalj časa živo, vendar se je organizirano začelo razvijati šele 1974. Mlade planince so najprej vzgajali nekateri učitelji na osnovnih šolah, predvsem na šolskih izletih. Več let so vidneje delovali Rado Mejovšek, Alfonz Groman in Janez Zorko pri Lenartu, kjer so na osnovni šoli imeli planinsko sekcijo v okviru PD Maribor »Matica«. Nekaj let pred ustanovitvijo PD je vodil Herman Fras planinsko sekcijo PD Železničar Maribor v krajevni skupnosti Lenart. Slovenjgoriški planinci so bili člani raznih planinskih društev v Mariboru, znani so podatki, da so bili Slovenjgoričani člani Dravske podružnice SPD v Rušah že 1902.

Leta 1974 so tekle intenzivne priprave za ustanovitev planinskega društva v občini Lenart. Željam gornikov, da bi imeli svoje društvo, je prisluhnil Anton Šebart, ki je dal pobudo za ustanovitev PD Lenart. Jeseni so ustanovili iniciativni odbor, katerega predsednica je bila Elizabeta Senekovič. Imela je velike zasluge pri ustanovitvi in razvoju PD Lenart. Iniciativni odbor je pripravil vse za ustanovni občni zbor PD Lenart, ki je bil 26. decembra 1974 v sejni sobi 21 SO Lenart. Navzočih je bilo 56 članov in predstavnik Planinske zveze Slovenije prof. Tine Orel. Začel se je organizirati razvoj planinstva v občini Lenart, ki je postala bogatejša za eno društvo.

Samoupravna organiziranost

Občni zbor, najvišji organ društva, se sestane vsako leto pozimi (do sedaj je bilo 5 rednih občnih zborov). Sestavljajo ga vsi člani, ki sprejmejo delovne programe, finančni načrt, izvolijo organe in odločajo o vseh pomembnih društvenih zadevah. Sestajajo se vsak mesec ali po potrebi. Uspelo jim je, da so odpravili skoraj vse formalnosti in so njihovi sestanki podobni klubskim srečanjem, ki se jih udeležujejo tudi drugi člani, ki jih zanima delo PD Lenart (pogosto predvajajo diapozitive in

Članstvo PD Lenart

Leto	Odrasli člani	Mladinci	Pionirji	Skupaj
1975	108	31	57	196
1976	47	98	100	245
1977	68	112	137	317
1978	64	70	78	212
1979*	67	65	87	219

Izleti in predavanja PD Lenart

Leto	Izleti	Udeležencev	Predavanja	Udeležencev
1975	13	152	5	235
1976	24	551	2	86
1977	20	719	4	161
1978	19	652	10	605
1979*	14	388	7	302
Skupaj	90	2462	28	1389

filme o planinski dejavnosti). Sedež društva je pri Lenartu, planinske sekcije pa delajo v krajevnih skupnostih Voličina, Gradišče in Cerkvenjak ter planinske skupine na osnovnih šolah Zg. Ščavnica, Lenart in Voličina. PD Lenart je začelo leta 1976 sodelovati z meddruštvenim odborom planinskih društev Pomurja (MDO). Meddruštveni odbor je posvetovalni in usklajevalni organ v samoupravnih organiziranosti Planinske zveze Slovenije (PZS), ki usmerja naše skupne naloge in interese (to so Pomurska pot, prirejanje večjih izletov itd.). Vsi člani PD Lenart smo organizirani po MDO Pomurja po delegatskih načelih v PZS, ki je sestavni del Planinske zveze Jugoslavije.

V občini pa PD Lenart spada v zbor izvajalcev občinske telesno-kulturne skupnosti in v Zvezo telesnokulturnih organizacij. Prek teh dveh organizacij se v glavnem financira planinska dejavnost. Vsa ta združena sredstva, namenjena za razvoj množičnega rekreativnega športa, se posredno ali direktno vračajo članom. PD brezplačno posoja tehnično planinsko opremo, dodatno regresira prevoz na večjih izletih, na vsa javna predavanja imajo prost vstop, društveno glasilo Planinec dobijo člani na občnem zboru. PD Lenart še sodeluje z drugimi samoupravnimi interesnimi skupnostmi, štabom TO, društvi in družbenopolitičnimi organizacijami. Znano je naše skupno delo z OK ZSMS Lenart. Z mladimi skupaj prirejamo tradicionalne pohode po poteh NOB, orientacijska tekmovanja, izlete, predavanja in kulturne prireditve. Leta 1978 je Republiški odbor zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije podelil

PD Lenart srebrno plaketo ZRVJSJ kot priznanje za pomemben prispevek k razvoju in krepitvi organizacije ZRVJSJ in k izpolnjevanju njenih družbenih nalog.

Izletništvo

Najbolj gojimo planinsko izletništvo. Pri tem je pomembno spoznavanje novih krajev in ljudi v tujih gorah in prijateljsko sodelovanje med narodi. Največ izletov smo priredili na Pohorje, Kozjak, Boč, Triglav, Raduho, Peco, Stol, Lisco itd. Zanimiva oblika množične rekreacije po okolici Lenarta je »trim«, ki ga PD Lenart prireja vsako leto spomladi in jeseni.

Planinska vzgojnoizobraževalna dejavnost

Naši člani se vključujejo v vse tečaje in seminarje, ki jih prireja mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije. Na tečajih za mladinske planinske vodnike za letne razmere so do sedaj sodelovali Aleksander Blažič, Brigita Breznik, Franc Jurša, Jožef Kramberger, Anton Kurnik, Poldi Omerzu, Srečko Perkovič, Marjan Zorec in Jože Žižek. Tečaj za mladinske planinske vodnike za letne in zimske razmere sta opravila Vladimir Čuček in Janko Ferlinc. Mentorji planinstva so Gizela Khan, Irena Ploj, Zinka Čuček in Janez Zorko, inštruktor planinstva pa je Janko Ferlinc. Leta 1976 smo imeli pri Lenartu tečaj za gorske stražarje, ki ga je obiskovalo 26 planincev. Gorski stražarji skrbijo za varstvo gorske narave v planinski organizaciji. Jeseni 1977 je Jožef Kramberger vodil teoretični del prve planinske šole pri Lenartu (22 udeležencev).

* do 31. avg. 1979

Kulturno propagandna dejavnost

Najmnožičnejši del naše kulturno propagandne dejavnosti so planinska predavanja z barvnimi diapozitivi in filmi, ki jih redno prirejamo v osnovnih šolah in krajevnih skupnostih. Največ predavanj pripravijo domači planinci in fotografi, gostje pa so bili Peter Ščetinin, Mirko Šoštarčič in Franček Vogeljik. Večje prireditve, s katerimi predstavimo planinstvo vsem občanom, prirejamo vsako leto. 1976 smo pripravili in otvorili nov del Pomurske poti, ki smo jo za 50 km podaljšali v osrednje Slovenske gorice. Skupaj z MDO Pomurja smo pripravili razstavo Planinska fotografija, ki je bila na ogled v Murski Soboti, pri Lenartu, v Gradišču in Cerkvenjaku jeseni 1976. Osrednja prireditev leta 1977 je bila proslava ob dnevu planincev v Gornjih Petrovcih, kjer je PD Lenart tudi sodelovalo z MDO Pomurja. Pri Lenartu pa smo ob tej slovesnosti pripravili razstavo Gore v sliki in besedi skupaj z matično knjižnico. Lani (1978) smo praznovali 200 let prvega vzpona na Triglav, 85-letnico planinstva na Slovenskem in 30 let dela PZS ter 115-letnico rojstva pionirja slovenskega planinstva Frana Kocbeka, ki se je rodil na Ločkem vrhu pri Benediktu v Slovenskih goricah. Lenarški planinci smo mu na rojstni hiši odkrili spominsko ploščo.

O planinski dejavnosti več ali manj redno poročamo v planinskih rubrikah časopisov Večer, Delo in v Planinskem Vestniku. Oskrbujemo z novicami oglasno omarico pri Lenartu. Dobro skrbimo za fotodokumentacijo planinske dejavnosti, saj zbiramo fotografije, diapozitive in filme za ilustracijo društvene kronike. V letih od 1975 do 1977 smo izdajali ciklostilno glasilo Planinec, ki je obveščalo člane o delu društva. Letos (1979) nameravamo razviti prapor PD Lenart ob 5-letnici dela, izdati in založiti publikacijo.

Janko Ferlinc

50 LET ZELENIČE

Letos poteka 50 let, odkar je bila zgrajena prva koča na Zelenici.

Starejši se še spominjajo izredno hude zime leta 1929. V tistih letih je bilo pri nas smučanje v velikem razmahu, vendar bolj turno smučanje. Smučiči smo imeli zato, da smo tudi pozimi hodili v gore. Tako se je 2. februarja podala s smučiči na Zelenico skupina planincev in ljubiteljev smučanja. V mrazu — 25° in v silnem viharju bi v snežnem metežu skoro onemogli in zmrznili. Takrat se je odločilo, da zgradimo zavetišče — kočo na Zelenici. Bila bi nekak skupni vikend — po današnje. S Pašno skupnostjo v Smokuču smo sklenili pogodbo, da skupnost odstopi zemljišče in dovoli posekati les za kočo; čez 25 let

pa koča v dobrem stanju postane last Pašne skupnosti. Denar — vsak po 9000 din so prispevali: Jocij Ferdinand, Anton Belehar, Anton Sajevec, Šimen Zaletel (vsi iz Tržiča), Ciril Lužar in Maks Leben (iz Ljubljane). Nekaj mladih fantov: Štefko Urbanc, Jože Ahačič, Anton Kalan, Pepi Petelinšek, Janez Kavar in še kdo pa so pomagali s prostovoljnim delom. Zato naj bi imeli prost vstop v kočo in pravico do kuhanja na štedilniku. Sredi poletja so pričeli z delom, za zimo pa je bila koča pod streho in uporabni spodnji prostori. Les, same macesne, so posekali v neposredni bližini koče, pesek pa nanosili s Spodnje Zelenice. (Ko so bili temelji zabetonirani, so odkrili pesek v neposredni bližini.) Cement, deske in drug material so znosili od tam, kjer je sedaj obmejni prelaz Ljubelj. Kakšnih težav z lokacijskim, gradbenim in podobnimi dovoljenji takrat ni bilo. Sami so izbrali prostor in zabetonirali temelje. Danes bi rekli, da so gradili na črno. Nekaj težav je pozneje, ko je bila koča zgrajena, povzročal lastnik Zeleniških plazov Born, češ da mu planinci in smučarji motijo kozoroge in gamse. Ker je na koči ostalo še nekaj dolga, je Jocij prevzel ta dolg in dobil zato oskrbništvu ob sobotah in nedeljah. Obiskovalcev je bilo vedno dovolj. Nekateri od delničarjev pa s tem niso bili zadovoljni, hoteli so svoj mir. Prodali so deleže drugim. Deleži so se preprodajali tudi naprej. Tako je postal delničar npr. kulturbundovec dr. Elbert (pravni zastopnik Predilnice in tkalnice v Tržiču). Par let pred začetkom druge svetovne vojne je postal oskrbnik Frenk Čarman, njegov pomočnik-nosač pa Hanzi Golmajer. Po starših je baje spadal v občino Leše, iz Nemčije pa je bil po njegovem pripovedovanju »izgnan«. Najprej je bil pastir na Kofcah. Pastir in nosač je bil le zaradi kamuflaže. Glavna njegova naloga je bilo vohunjenje in vzdrževanje zveze s peto kolono v Jugoslaviji. Ob kapitulaciji je postal, bivši pastir in nosač, prvi nemški župan v Tržiču. Prišel je v hitlerjanski uniformi, »ves oportan in ves zlat«. Na svojo stran je speljal tudi Čarmana. Oskrbnik vsega premoženja Planinskega društva Tržič in vseh koč je postal Alfonz Mally, propadli tovarnar iz Tržiča. Ko se je razvnel tudi na Gorenjskem narodnoosvobodilni boj je Mally kočo na Zelenici požgal, da se ne bi vanjo zatekali partizani.

Prva leta po osvoboditvi dostop na Zelenico ni bil dovoljen zaradi obmejnega pasu. Ko so se razmere nekoliko uredile, je Planinsko društvo Tržič pričelo z obnovo koče, seveda v večjem obsegu, saj je prva imela komaj 6 × 4 m v tlorisu. Imenovali so jo Dom Titovih graničarjev. Še predno pa je bila dograjena, je bil v republiškem merilu sprejet načrt turističnega razvoja v severnozahodnem delu Slovenije pod imenom Alpe—Adria. V ta načrt so

bile zajete tudi Karavanke in z njimi Zelenica. Postala naj bi zimsko športno središče. Po tem načrtu sta bila zgrajena tudi hotel na Ljubelju in žičnica, na načrtu pa je bil še večji hotel na Zelenici. Načrtu Alpe—Adria pa je kmalu zmanjkalo sape in danes ni nič več slišati o njem. Sedanjí Dom na Zelenici ni bil ravno najbolj solidno zgrajen in Planinsko društvo Tržič ga le s težavo vzdržuje. Razen na višku smučarske sezone je le malo obiska in težko je dobiti oskrbnika. Pa vendar je Zelenica lepa. Malo kje si s tako malo truda sredi tako lepe gorske pokrajine in kar je danes tudi že važno — sredi planinskega miru.

Ob sredah in sobotah vozi avtobus v Celovec. Tako se nudi prav prijeten in ne naporen izlet — z avtobusom do Ljubelja, potem pa prek Zelenice do jezera v Završnici in naprej v Žirovnico ali prek Zelenice na Stol ali še naprej na Golico, Rožco do tromeje. Zanimiva je tudi Vrtača, ki pa je bolj zahtevna tura. Z Zelenice je bil mimo Možov lahek in hiter prehod na Koroško. Vendar je to bila le bolj tiho-tapska steza, katere pa danes ni več.

Janez Kavarr

PLANINCI PD GRIŽE — ODLIKOVANI

Na slovesni seji skupščine krajevne skupnosti Griže za krajevni praznik 25. avgusta 1979 je bilo med nagrajenci tudi PD Zabukovica in štirje planinski delavci. Bronasti znak OF je prejelo PD Zabukovica, eno izmed najmočnejših društev v Sloveniji in najmočnejše v občini. Iz obrazložitve je bilo razbrati, da je delo v društvu zelo razvejeno. Poudarjeno je bilo delo z mladino, priprava ekip za orientacijska tekmovalja, delo na področju gojitve tradicij NOV, priprava članstva na eventuelni vse-ljudski odpor in izletništvo. Društvo vzdržuje planinsko postojanko na Homu. Že dosedaj je prejelo več visokih priznanj, med drugim nagrado občine Žalec za leto 1970, leta 1977 je bilo oklicano kot najboljše društvo v občini na področju rekreacije, prejelo je plaketo Republiškega sekretariata za narodno obrambo za delo na področju SLO. Ima srebrni častni znak PZS itd.

Bronasti znak OF je prejela 85-letna Mara Ocvirk, še vedno aktivna planinka in ena najstarejših, ki je opravila Savinjsko planinsko pot. Je med ustanovnimi člani, v društvu je opravljala različne funkcije, sedaj je poverjenik in član častnega razsodišča. Je še vedno vsestransko aktivna v kraju, predvsem pri Rdečem križu.

Med nagrajenci je bil tudi blagajnik društva tov. Anton Brilej. Častni znak je prejel za vsestransko delo, predvsem v zaselku, kjer živi, in za delo v društvih. Tu je bilo poudarjeno delo v planinskem društvu.

Med najmlajšimi, ki so prejeli znak, je Srečko Čulak ml., planinski vodnik in predsednik komisije za varstvo okolja pri Svetu krajevne skupnosti Griže. Bil je dolgoletni mladinski funkcionar, sedaj pa aktivist v kraju, kjer živi. Na mladino še Srečko dosedaj ni pozabil, saj kot planinski vodnik popelje marsikakšno skupino mladine v gore. Pri Magdi Ježovnik je bilo poudarjeno njeno delo z mladino na kulturnem in planinskem področju. Je vodja planinske skupine na šoli, v zadnjem šolskem letu je organizirala planinsko šolo, tečaj prve pomoči itd.

Ob priznanjih, ki so jih prejeli planinski delavci v krajevni skupnosti, pa ne moremo mimo visokih življenjskih jubilejev in mimo čestitk PZS, nosilcem častnih znakov PZS.

V letošnjem letu so čestitke PZS prejeli: Poldka Miklavc, ustanovni član PD. Je nosilec srebrnega častnega znaka PZS. V društvu vseskozi opravlja različne funkcije.

Franc Kovač je tudi nosilec srebrnega znaka, podpredsednik društva in eden najbolj navdušenih transverzalistov v društvu. Miha Miklavc, ki je po opravljenih transverzalah rekorder v društvu, naštel smo mu 20 različnih transverzal. V gore ga je popeljal sin Roman, ki se je kasneje ponesrečil v Kamniku nad Grižami. Je nosilec bronastega znaka PZS.

50-letnico je praznoval tudi Florjan Šon, dolgoletni član in funkcionar PD Zabukovica, sedaj član PD Žalec. Je nosilec srebrnega častnega znaka PZS in Knafelčeve diplome. Bil je iniciator, da se je uredila Savinjska planinska pot. Zabukovski planinci ga imajo še vedno za svojega, saj se sled njegovega dela v društvu ne da izbrisati.

F. Ježovnik

O TRIGLAVU, SLOVENSKEM DRUŠTVU V ŠVICI

Slovensko planinsko društvo Triglav v Švici je bilo ustanovljeno 5. junija 1971.

Poleg izletov v hribe in visokogorskih tur, ki predstavljajo njegovo glavno dejavnost, prireja društvo tudi družabne, kulturne in športne prireditve ter pomaga pri dopolnilnem šolanju jugoslovanskih otrok v slovenskem jeziku.

V teh dejavnostih goji društvo stike z domovino in raznimi slovenskimi in jugoslovanskimi društvi v Švici in drugih evropskih državah.

Društvo si prizadeva, omogočiti čim večjemu številu v Švici živečih Slovencev, da se med seboj spoznajo in da lahko večkrat govorijo slovensko.

Delovni program dela poteka po tukaj vsestransko priznanem društvenem pravilniku društva.

Sedež društva je v Bernu, Fahrstr. 37.

Društvene prireditve v letu 1978

V preteklem letu se je društveno delo pričelo z našo največjo prireditvijo. To je bil 7. slovenski veleslalom pod naslovom »Regionalno srečanje rojakov iz alpskih pokrajin«. Ta prireditev se je štela tudi za pokal YU-SKI, ki je bila v tem letu prvič izpeljana z zaključkom na slovenskem veleslalomu 4. in 5. marca v Unteribergu. Vse to nam je prineslo mnogo dela, na tekmovanju je bilo 320 prijaviteljev. Poleg ekip iz Švice, Nemčije in Avstrije so bile prvič med nami tudi ekipe iz domovine. Na predvečer tekmovanja je bil organiziran ples s tombolo, orkester pa nam je podarila domovina. Svojim zaslužnim članom, to sta bila ing. Janez Kušar in ing. Matija Tuma se je društvo oddolžilo s knjižnim darilom. Prvemu društvenemu tajniku Janezu Peternelu, ki je prišel iz Ljubljane, pa je društvo dalo društveno zastavico.

Dan žena smo proslavili dne 11. marca v dvorani hotela Hirschen. Recitacije, pevске točke in harmonika so poživile prireditev do druge ure zjutraj. Rdeč nagelj in skromen prigrizek je bilo darilo društva vsem navzočim ženam in dekletom.

7. tradicionalni slovenski planinski ples je bil v veliki dvorani »Albisriederhaus« v Zürichu dne 29. aprila. Za dobro voljo in ples je poskrbel orkester »Fantje iz Selške doline« do 4. ure zjutraj. Vmes smo imeli tudi bogato tombolo in izbrali smo dekle za Slovenski šopek. Vendar to še ni bilo vse. Folklorna skupina »Mali vrh pod Jelovico«, letos prvič med nami, je popestrila naš program z vencem plesov v gorenjskih narodnih nošah. Na tej prireditvi so bila podeljena tudi častna priznanja. Planinska zveza Slovenije je podelila priznanje ing. M. Tumi, Smučarska zveza Slovenije pa ing. D. Hladniku, ing. J. Kušarju in Jožetu Jelovčanu.

Ena društvena prireditev je namenjena vsem otrokom slovenskih dopolnilnih šol v Švici pod geslom »Dobra mladina, srečna domovina«. To je bilo 5. tradicionalno srečanje 20. maja v Unteribergu pod naslovom »Slovenski otroci vabijo«. Posvečena je bila 25. maju »Dnevu mladosti«. Tu so nam naši otroci pripravili program, ki je bil v ponos staršem, učiteljicam pa priznanje za njihov trud med šolskim letom. Recitacije, pevске točke in folklorna skupina naših otrok so zaključile skoraj dveurni program. S šopkom rdečih nageljnov se je društvo zahvalilo učiteljicam, vsi navzoči otroci pa so dobili čokolado. Popoldanski piknik pred kočjo Hochgütsch je zaključil to društveno prireditev.

Društveno življenje, ki je namenjeno vseh družini, je letos zaživele. To smo opazili na prvem slovenskem pikniku 17. junija na Pfanenstielu. Kljub občasno slabemu vremenu smo imeli čez 100 obiskovalcev. To se je zvečer poznalo pri blagajni. Sem

spada tudi družinski izlet v Melchtal, ki je bil dobro sprejet. Večji odziv smo zabeležili pri pohodu v domače gore dne 20., 21. in 22. julija. Na vrsti so bile Kamniške planine. Pot nas je vodila iz Kamniške Bistrice na Jermanova vrata, nato na Brano in Planjavo ter prek Frišaufovega doma na Okrešlju v Logarsko dolino. Kljub soncu, vetru, snegu in mrazu smo v domačih gorah preživeli lepe trenutke. V septembru smo imeli veliki slovenski piknik, ki je bil skupno delo SD Planike Winterthur in SPD Triglav Zürich. Vsak član je dobil porcijo jedaače in pijače zastoj. Mladina je sodelovala pri športnih igrah, odraslim pa je bilo pri srcu navezovanje novih poznanstev, pa tudi o klubskem življenju smo govorili. Pozno zvečer smo se zbrali pri tabornem ognju in v slovo zapeli nekaj slovenskih narodnih.

Sredi oktobra smo imeli dvodnevni pohod v Engadin. Potovali smo prek Chura in St. Moritza na razgledno točko Corwatsch 3303 m, nato v dolino Roseg, kjer smo prespali. Naslednji dan smo se peljali po dolini Roseg do Pontresine s konjsko vprego, na razgledno točko Diavolezzo 2960 m pa z gorsko železnico in žičnico. Fotografii in ljubitelji narave so imeli izredno priložnost občudovati gorske vrhove in ledenike pogorja Bernine, ki so se kopali v soncu Engadina. Naši planinci so letos stopili na naslednje vrhove: Jungfrau 4158 m, Mönch 4099 m in Alphubel 4206 m. V septembru smo imeli razgovore s slovensko gospodarsko delegacijo v Winterthuru. Skozi vse leto smo imeli društvene večere in filmske predstave. Sodelovali smo z Občinskim svetom zveze sindikatov Slovenije občine Ljubljana-Center, katere mu izrekamo zahvalo za vso pomoč našemu društvu. Sodelovali smo tudi s Planinsko zvezo Slovenije in društvom »Viharnik« iz Ljubljane.

Dne 18. novembra 1978 smo imeli občni zbor, s katerim smo počastili dan republike 29. november.

Program društvenih prireditev v letu 1979

3. marec — Društveni zabavni večer — Dan žena.

17. in 18. marec — 8. slovenski veleslalom in zaključna prireditev YU-SKI — Unteriberg — Hoch Ybrig.

29. april — Prvomajski veleslalom v Andermattu.

12. maj — 8. tradicionalni slovenski planinski ples. Gostovanje Mestnega gledališča ljubljanskega. Predstavilo se bo s komedijo »Vdova Rošlinka«. Izvajajo člani Združenja dramskih umetnikov MGL pod vodstvom dramskih umetnikov MGL pod vodstvom Zlatka Šugmana in v režiji Žarka Petana.

27. maj — 6. tradicionalno srečanje v Unteribergu — »Slovenski otroci vabijo«.

17. junij — 2. piknik SPD Triglav na Pfanenstielu.

Pločevinasta tabla, ki jo je postavilo SPD. Redka starina — na poti Idrinja—Sivka

Foto Ing. Božo Jordan

24. junij — Družinski izlet v planine — Pizol.
 21. in 22. julij — Pohod v domače gore — Grintavec.
 2. september — Družinski izlet v hribe — Titlis 3020 m.
 9. september — Skupni slovenski piknik — Winterthur — Töss.
 13. in 14. oktober — Dvodnevni pohod v Wallis.
 27. okt. ali 17. nov. — 9. redni letni občni zbor »Hirschen« — ZH Schwamendingen.

PETA OBLETNICA SLOVENSKEGA DRUŠTVA »PLANIKA«

Leto 1979 je jubilejno leto slovenskega društva »Planika« — njegova petletnica. Pravzaprav sega društveno delo v Winterthuru še mnogo dlje nazaj tja v začetke delovanja SPD Triglav Zürich, vendar sta nenehni pritok in vedno večja koncentracija naših ljudi na tem področju terjala lokalno društvo. Tako se je rodila podružnica SPD Triglav z lastnim upravnim odborom.

Od tega dne naprej se je v Winterthuru zbiralo vedno več naših ljudi in prav kmalu je nastala prva sekcija kegljačev. Medtem ko so eni vneto kegljali, pa so se drugi srečevali na belih poljanah ali pa

na tradicionalnih prireditvah, vinski trgatvi, na piknikih. Pomagali so pri delovanju in osnovanju slovenskih dopolnilnih šol, navezali so stike z domačini Švicarji in sodelovali na vsakoletnih tradicionalnih prireditvah, na Albany in Wartstrassefestu. Ko smo leta 1976 slovesno podpisali še pogodbo z občino Ljubljana-Center o medsebojnem kulturnem in športnem sodelovanju in pomoči, se je delo resnično razmahnilo. Iz domovine so prihajale knjige za otroke in odrasle, otroci šol iz Winterthura so šli na obisk k učencem šole dr. Jožeta Potrča v Ljubljano, kegljači pa so vztrajno nosili domov pokale iz turnirjev v čast državnih praznikov in uspešno sodelovali v jugoslovanski kegljaški ligi v Švici. Končno so tudi smučarji dobili svojo sekcijo in tradicionalno tekmovanje v veleslalomu »Prijateljstvo«.

Potrebe so postajale vedno večje, organizacija se je izpopolnjevala in prišel je dan, ko sta se upravna odbora matičnega društva in podružnice odločila, da se podružnica osamosvoji. To je bilo 12. 11. 1977, ko se je podružnica preimenovala v Slovensko društvo »Planika«. Ta datum pa je v zgodovini Planike le začetek še intenzivnejšega dela za njene člane in nove člane, katerih število iz dneva v dan raste in zajema področje Švice vse od Arbona do Schaffhausena.

UTRINKI

(JOŽETU KAJTNI V SPOMIN)

Čas hiti, čas beži ...

Pet, šest, sedem let je že tega, kar smo člani srednjih let trasirali in označevali novo Badjurovo krožno pot po grebenih in slemenih širše litijske okolice. Včasih smo bili trije, včasih štirje. Največkrat je bil z nami tudi Jože. Brez njega kratkoma ni bilo pravega planinskega zares prijateljskega vzdušja. Zato smo večkrat preložili načrtovano akcijo, če ni imel časa.

Opremo, to je čopiče, posode z barvami, rdečo in belo, pa še sekirico je pripravil pravočasno Andrej, dolgoletni vodja markacistov. Na izhodišče odseka, ki smo ga imeli na muhi za markiranje, smo se odpravili z vlakom, avtobusom, z osebnim avtom ali pa peš. To je bilo odvisno od oddaljenosti in od prometnih zvez.

Sekanje nizkih vej ali grmičevja, ki je oviralo markiranje, oziroma risanje rdečebelih Knafeljčevih krogov, je bilo vedno rezervirano za Andreja-Drejca. Tudi mah ali grobe skorje na deblih dreves so bile Drejčevo delo. Drugi član skupine je delal rdeče kroge. Običajno je bil ta član tehnične stroke: ali sem bil to jaz kot gradbenik ali pa strojni inženir Franci-Frnac. Po gostih gozdovih sva morala biti za to delo kar oba. In običajno je potem naš Jože tudi oba »kritiziral«, da krogi niso tehnično popolni in jih je moral on »popravljat« v sredini s krožno belo piko. To pa seveda ni vedno tako enostavno, kot se misli. Jože je večkrat razlagal, da se krog ne dela s šestilom, temveč z bistrim očesom. Zares se to ne sme vzeti, saj vsak razgledan hribolazec z malo daljšim stažem vé, da je za barvanje potreben poleg očesa še primeren čopič in roka. Jože pa je vse to imel. Le včasih je bil potreben za razsodnika med »rdečimi« in »belimi« glavni markacist Drejc.

Za osnovno markiranje »BPK« na odseku Javorski pil—Bogenšperk—Pristava—Obolno—Trebeljevo smo si vzeli dva dni. Do mraka smo opravili delo do Pristave, kjer smo se dogovorili za prenočitve v tamkajšnjem Partizanskem domu.

Dom je zgrajen v čednem planinskem slogu, gostov pa je bilo ta večer kar dovolj za njegove zmogljivosti. Po napornem in vročem dnevu se nam je prilegla dobra večerja. Ob 22. uri so se drugi gostje odpravili z avtomobili v dolino. Noč smo prespali brez posebnosti, zjutraj ob petih pa smo ugotovili, da nas je preveč tankovestna gostiteljica zaklenila v nadstropje in tako nismo mogli do naših nahrbtnikov v jedilnici. Ura je tekla, natakariče pa nikakor od nikoder. Frnac je splezal skozi strešno okno in s strehe skočil na dvorišče, vendar nam s tem ni bilo nič pomagano. Drejc kot ključavničar je z nožem poskušal odkleniti vrata v pritličje, nazadnje mu je le uspelo z nekim drugim orodjem. Jedilnica s točilnim pultom nam je bila na razpolago, v naših nahrbtnikih pa ni bilo »kajče sline«, ki bi jo srknili zaradi »boljše sape«. Kaj storiti? Tričlanski del skupine brez Frnaca, ki je zunaj opazoval sončni vzhod, se je odločil: Jože je predlagal tričlansko komisijo, ki je začasno prevzela steklenico v upravljanje in najprej natančno izmerila količino njene vsebine. Jože je bil kot aktivni »zavarovalničar« sploh navajen na podobne komisije, ko se ocenjuje povzročena škoda! Tako mlada, pa tako huda, je še zinil Jože, ko si nas je privoščila natakariča, ko se je pripeljala iz doline. Naš markacijski plan je bil za tisti dan časovno malo zavrt, vendar smo ga do poznega popoldneva vseeno izpolnili ...!

Pri podrobnem trasiranju in markiranju poti od Litije do Čateža smo imeli drugačen problem. Pot drži mimo kmečke domačije na Jelši, kjer ima predsednik društva Bine počitniško hišico. Tu je Jože prepričal celo markacijsko skupino, da mora naša pot do Binetove hišice. V popolni tišini nedeljskega jutra smo naredili veliko rdeče-belo

markacijo na vogal kleti, poleg pa napisali še črko P, ki naj bi pomenila planinsko postojanko ali vsaj nekaj takega, kjer »bog roko ven molí«. Ko je bilo to delo opravljeno, smo šele začeli klicati predsednika Bineta, naj nas vendar postreže kot gospodar nove postojanke.

Poleti (30. junija je poteklo že pet let, odkar smo uradno odprli našo planinsko krožno pot, sedaj v septembru pa bo že leto dni, odkar leži na razglednem griču, dobrih sto metrov od svojega doma — naš dobri in nepozabni prijatelj Jože Kajtna.

Umril je iznenada sredi noči, v krogu svoje družine, star šele 44 let. Smrt ga je iztrgala njegovim dragim in nam, planinskim tovarišem iz Litije in vsega Zasavja!

Komaj tri tedne prej je bil na društvenem izletu v planinah — nad Vogarjem in na proslavi ob odkritju spomenika »štirim srčnim možem« v Bohinju. Samo teden dni prej, za dan planincev, pa je bil ves vesel in zdrav na zadnjem izletu z Litijani, na Lokí pod Raduho.

Zdaj ga imamo samo še v mislih, vrlega moža, imenitnega prijatelja, zvestega člana planinske organizacije.

ALPINISTIČNE NOVICE

SMRT HIMALAJCA NA MT. RAINIER

Letošnjo spomlad — 4. marca 1979 je plaz vzel ameriškega alpinista, o katerem smo več pisali ob Dyhrenfurthovi ekspediciji na Mt. Everest 1963: William Unsoeld, 52, doktor filozofije in religije, profesor na Evergreen State College, Olympia, Washington, je bil eden od najbolj znanih ameriških alpinistov. To pot je vodil 22 študentov iz svojega zavoda na Mount Rainier. Na višini 3300 m ga je našel ubijalski plaz. — Unsoeld je zapustil štiri otroke. Leta 1963 je na AMEE s Thomas F. Hornbeinom prvi prečil na Everestu zahodni jugovzhodni greben. Leta 1976 je bil, kakor smo že pisali, na Nanda Devi. Tam se mu je ubila hči Nanda Devi, ki ji je dal ime po svoji najljubši gori.

T. O.

V ANNAPURNAH I—IV

V Annapurnah je bilo leta 1978 več gostov. Koroška ekspedicija v Annapurno I (8090 m) je morala kapitulirati na francoski poti iz leta 1950. Enega od udeležencev (Wildmann) je zajel plaz in ga težje poškodoval. Vodja Ernst Gritsner se je zato odločil za umik.

Podobno se je godilo Tirolcem in Bavarcem na Annapurni II (7937 m). Hoteli so priti po južni steni na zahodni greben, pa so morali v višini 7100 m odnehati.

Na Annapurno IV (7525 m) so se odpravili Korejci (Korean Alpine Club). Vodil jih je Čun-Byung-Koo. Odločil se je za severozahodni greben. 23. aprila 1978 so prišli na vrh Dong-Ok-ju, Šerpa Pasang Norbu (sirdar) in Šerpa Pemba. Korejec je pri vzponu na vrh močno ozebel.

Japonci so si izbrali Južno Annapurno (Annapurna Sud), 7219 m. Vodil jih je Kuniaki Jamada po vzhodni steni. Odšli so 17. febr. 1978 iz Kathmanduja, 1. maja so dosegli 5910 m, 3. maja pa so zaradi veli-

kih svežih snegov odnehali. Eden od članov ekspedicije je zdrsnil 200 m in se precej poškodoval.

T. O.

ČETRTI NA JANNU

Novembra 1978 so štirje angleški alpinisti prišli na Jannu, 7710 m. To je bil četrti vzpon na ta izjemno značilni vrh in to po »francoskem« jugovzhodnem grebenu iz leta 1962 vse do 7000 m, na kar so zavili v vzhodno steno in dosegli vrh v alpskem stilu, brez višinskega tabora. Nedvomno zelo lep uspeh — alpinisti pa so bili po imenu Rab Carrington, Alan Rouse, Brian Hall in Roger Baxter-Jones. Jannu je sprejel od leta 1962 do 1978 le tri ekspedicije: Leta 1974 so po istem grebenu prišli Japonci, 14. maja 1976 spet Japonci (13) s tremi šerpami in to po severni steni. O angleški ekspediciji poroča »Alpinismus« 1979/6, da se je dalj časa mudila na gori, preden je našla smer za vzpon v alpskem stilu.

Amerikanci v aprilu 1978 z Jannujem niso imeli sreče. John Roskelly je s petimi tovariši, med katerimi sta bila le dva izkušena plezalca, skušal »premagati« severno steno.

V višini 6230 m je moral obrniti, ker mu je zbolel eden od obeh plezalcev.

T. O.

ALPINIADA NA ALTAJU V MONGOLIJI

Češki, vzhodnonemški, bolgarski in poljski alpinisti so bili 1. 1979 gostje mongolske alpinistične federacije. Alpinistični tabor so Mongoli postavili v vzhodnem delu najvišjega vrha Mongolskega Altaja (Mongol Altaju nuruu) in ga slovesno odprli 28. jul. 1979. Naveze so skupno osvajale še deviške altajske vrhove, visoke od 4000 do 4300 m, 5. avgusta pa so se vse skupaj zbrale na

najvišji mongolski gori Murnh Hajrhan (4356 ali 4362 m). Vrhove so tudi poimenovali: Plovdiv, Mongolsko-poljsko prijateljstvo ipd. Tabor je vodil predsednik mongolske alpinistične federacije Radnabaiar-nyn Sorig. V gorah so seveda živeli pod mongolskimi jurdami.

J. N.

USTANOVITELJ »MOUNTAIN TRAVEL« V KATHMANDU

James (Jimmy) O. M. Roberts, po činu polkovnik, se je rodil v Wadhvanu v Indiji. Prvi na svetu je začel s trekkingi pred 20 leti in dosegel z njimi lepe uspehe. Sicer pa je bil kot nalašč za to, saj se je od l. 1938 do 1976 udeležil 15 ekspedicij v Karakorum, v Panjabsko, Sikkimsko in Nepalsko Himalajo. Na vrsto himalajskih vrhov se je prvi povzpel. Živi v Himalaji, v glavnem med Kathmandujem in Pokharo.

T. O.

DVE NOVI DIREKTNI V FRANCOSKIH ALPAH

V severni steni Aig. Sans Nom sta Patrick Gabarrou, veliko ime zadnjih časov, in Philippe Silvy od 5. do 7. avg. 1978 preplezala 900 m visoko steno po novi direktni smeri. Ima enake težave kot severna stena Les Droites. Vstopni steber, 300 m

visok, je ves VI in V. Serake nad njim sta plezala direktno na sneg, ki preide v led, nakar sta splezala na vrh po strmem vršnem stebri. Prvi bivač na vrhu vstopnega stebra, drugi 300 m pod vrhom.

Ista Gabarrou in Silvy sta s Philippom Martinezom 24. in 25. sept. 1978 preplezala zahodno steno Aig. du Midi — direktno: V +, VI, 900 m.

V zahodni steni Aig. du Blaitière je splezal Jean Mare Troussier 1978 dve novi smeri. Prvih deset raztežajev (VI—) je plezal s S. Troussier. Drugo smer so plezali R. Gillini, P. Grenier in G. Thomas, 11 raztežajev, eno mesto VI +.

T. O.

ALPINIST — ODLIKOVAN S PLEMSTVOM

Leta 1970 je Christian Bonington prvi preplezal 4000 m visoko južno steno Annapurne I. To dejanje je takrat v svetu tako odmevalo, da je Boningtona angleška kraljica odlikovala: dobil je plemiški naslov. Sir Christian Bonington je potem leta 1976 vodil ekspedicijo na Everest po jugovzhodni steni in s tem dosegel uspeh, ki je odmeval po vsem svetu. Leta 1978 je hotel priti na K₂ v Karakorumu, pa mu ni uspelo. Star je 45 let. Na plezalnih »listah« ekspedicij 1979 ga ni bilo, s čimer seveda ni rečeno, da je svojo alpinistično kariero končal.

T. O.

VARSTVO NARAVE

PLANINCI OBRAČAJO, TURIZEM OBRNE

Tako bi lahko rekli ob razvoju vertikalnega prometa v Alpah, posebej v Švici in Avstriji. Še posebej v Avstriji. Jeseni 1978 je ÖAV izdal »Temeljni program za varstvo narave in za programiranje okolja v alpskem prostoru«. Dokument je zanimiv, in celo grozljiv, saj iz njega izvemo, da so Avstrijci po l. 1965 potrojili število žičnic v Alpah, po l. 1955 pa povečevali: V Alpah je danes 12 000 žičnic, a samo v Avstriji jih je 3400, blizu 30%. Razvojni »boom« pa ne poenjuje: Vorarlberg, Tirolska, Salzburgska in Koroška nameravajo v kratkem žrtvovati masovnemu turizmu nadaljnih 10 ledenikov. ÖAV ob tem poje staro pesem, ki jo poslušamo — ne samo v Avstriji — že 30 let: Ukrepi, ukrepi! Alpski prostor je treba zavarovati in eksploatirati, predvsem pa zagotoviti mirna področja, pred katerimi se mora ustaviti tudi vsemogočni val turistične industrije.

Dokler tega načrta ne bo, dokler ne bo sprejet, naj se ustavi plaz novih načrtov za turistične naprave. Vse kaže, da ostaja pri željah, besedo pri turistični eksploataciji gora ima predvsem denar in »denarnik«.

T. O.

TUDI MOČVIRJA SPADAJO POD VARSTVO NARAVE

To ni nič novega, saj imajo svoj naravni namen in smisel, svojo funkcijo v življenju pokrajine. O tem se v zadnjem času mnogo piše in govori na Bavarskem, kjer industrija ogroža naravni obstanek močvirja Chiemgau. Minister za varstvo narave Dick je odločno za to, da se v tem primeru ugodi načelom varstva narave, ne pa industriji, ki preti, da bo s svojimi stroji močvirje »zradirala«. Zoper industrijske namere so se izjavile turistične organizacije, vodna skupnost, gozdarji in vse orga-

nizacije za varstvo narave. Dovolj ostro? Kaj je važnejše za pokrajino: Lončarska industrija ali »rešilni otok narave«, v tem smislu se križajo meči.

T. O.

ALI JE SOGLASJE PRI TURISTIČNIH RAZVOJNIH NAČRTIH MOŽNO DOSEČI?

Na to vprašanje se skeptiki pomuzajo in izjavijo kvečjemu: Na papirju že, pri izvedbi del pa še papir ne zašumi. V Avstriji je zdaj aktualna turistična zimska industrija na področju ledenika Schesaplana. Cela vrsta organizacij je zoper to namero protestirala in svoje stališče so utemeljevale skoraj enako, seveda tudi z namero, da bi okrepile družbeno veljavo svoje organizacije in svojih ljudi. Ni čuda, če so vse organizacije terjale koordinacijo med nasprotniki turistične ureditve Schesaplana. Do tega ni prišlo, čeprav se je jasno pokazalo, da je velika večina prebivalstva na strani varuhov narave. Razvojni »lobby«, tako pravi dr. Fr. Hiess v interviewu (Alpinismus 1979/5) je pri političnih odločilnih krogih močnejši, kot so varuhi narave, ne glede na manjše število pristašev in ne glede na to, da so zoper ta načrt tudi nemški varuhi narave. Koordinacija varstva zajema v Avstriji velike množice, organizirane od l. 1973 v »Avstrijski družbi za varstvo narave in okolja«. Pri tem pa avstrijska zvezna ustava pojma »varstvo okolja« sploh ne pozna. Doslej se še ni zgodilo, da bi parlament obravnaval zakon

o varstvu okolja. Večji del se parlament izgovarja, naj se ta kompetenca prenese na dežele. Te imajo vsaka svoj zakon o varstvu narave, vendar so med posameznimi velike razlike. Poleg tega »varstvo« ne daje volilnih glasov, ljudje se ne menijo za to, kaj bo jutri, oni hočejo, da se ta in ta kraj razvije, organizira in priredi za turistično industrijo. Lokalni »lobby« je premočan, zato varstvo narave nima šansa, da bi odločalo o usodi kraja s svojimi utemeljitvami, pa če imajo še tako prav. Da ne govorimo o finančni moči »lobbyja«! In še o inozemskem kapitalu (predvsem o nemškem in o miselnosti današnjega človeka, da se z denarjem vse lahko kupi, tudi srečal). Varstvo narave v Avstriji je za to, da se ta pretirana industrializacija Alp ustavi, to je, »uradno« prepove vsako nadaljnje poseganje zimske turistične industrije v avstrijske Alpe. S svojim apelom v tem smislu je ÖAV 1974 na svoji generalni skupščini doživel popoln poraz, to se pravi, ni se mu posrečilo, da bi obveljal predlog: Vse avstrijske Alpe naj pridejo pod zakon o varstvu narave, ta predlog pa pomeni, da naj se ne razvijajo več. Kaj torej? Kaj more planinska organizacija v takih razmerah, ko ima njen nasprotnik (»razvojni lobby«) tolikšna sredstva? Boj kot? Protest?

Res, situacija, v katero je potisnjeno varstvo narave spričo orjaškega napredka turistične industrije in spričo apetita investitorjev, res ni rožnata.

T. O.

IZ PLANINSKE LITERATURE

DR. ARNOLD FANCK

Nekajkrat smo tega moža vzeli v misel, kadar smo spregovorili o planinskem filmu. Ker je pred kratkim tudi v našem glasilu stekla beseda o naših prvih planinskih filmarjih, je prav, če se spomnimo dr. Fancka. Če bi bil še živ, bi bil letos star 90 let. Umril je leta 1974. S filmom se je začel ukvarjati leta 1913. Nedvomno je planinski film doprinesel velikanski delež k popularizaciji gora in k razvoju planinstva. Moderno umetniško sredstvo, ki je miselnost človeštva oblikovalo bolj kot katerokoli drugo, je našlo v planinstvu vsebino, snov in ideje, ki so bile kot nalašč tudi primerne za uspeh in napredek filmske umetnosti. Širina planinske ideje in njenih stvarnih oblik je jamčila na hvaležno publiko in planinski film si je zares našel na vseh kontinentih hvaležno publiko, obenem je

filmsko umetnost s svojimi zahtevami in oblikami tudi razvijal vsebinsko, še bolj pa po obliki. Za veljavnost in za uspehe planinskega filma ima dr. Fanck neizpodbitne zasluge.

V otroških letih se je otepal z bolehnostjo. Nič ni pomagal, ne zdravniki ne zdravila. Star zdravnik je staršem svetoval popolno spremembo podnebja. Starši so ubogali in ga poslali v Davos. Čez noč je bil popolnoma drug in zdrav. Že v mladeniških letih je postal znan planinski fotograf, s 24 leti je bil že znan planinec. Študiral je geologijo in kot tak sodeloval v filmu o Monte Rosi. V tem filmu je paradiral s svojimi smučskimi spusti, tako da je filmar Algeier skoraj pozabil na kamero. Film o Monte Rosi je bil prvi planinski film: Nobenih izkušenj še ni bilo in ti ljudje so tedaj res prekoslili sami sebe, ko so vlačili na 4000 m težke, nerodne kamere, apriviza-

Pogled na Mrtvega meniha z Loke pod Raduho, spredaj Loka, v ozadju levo Menina, desno Rogatec

cijo, šotore, čakali na pravo svetlobo, lovili motive vedno znova. Če bi ne bili z vso dušo pri stvari, bi film sploh ne bil nastal. Publika je to odkrivanje sveta na štiritisočakih sprejela in planinski film je imel odprto pot v svet.

Dr. Fanck je bil vse: avtor filmske zgodbe, scenarija, režiser, organizator vsega, od začetka do konca.

Od prve skice do premiere je delal z igralci in tehnikami, obenem pa skrbel za filmski naraščaj, ki je danes že »starejša« generacija, ki pa je za marsikaj dr. Fancku lahko hvaležna.

T. O.

EVEREST IN REKLAMA

Po avstrijskem uspehu na Everestu je Leitz (Leika) razširil po svetu fotografijo, ki kaže tri člane avstrijskega moštva na vrhu Everesta (brez ozadja in kitajskega merilnega drogova). Sliko je objavil Wolfgang Nairz, ki je pripisal avstrijski ekspediciji »svetovne rekorde 1978« (tako stoji v podnaslovu Nairzove knjige), med drugim to, da je Horst Bergmann v zgodovini z Everesta prinesel »prvo filmsko dokumentacijo«. To seveda ni res, pravi Hiebeler v »Alpinismusu« 1979/4, kajti že l. 1963 sta Lute Jerstad in Barry Bishop, oba člana AMEE, prišla na vrh Everesta in filmala. »Americans on Everest« je bil večkrat odlikovan, prav tako je bila ameriška ekspedicija velika senzacija (o njej smo takrat večkrat poročali v PV). Minilo je 15 let in

Nairz je — najbrž — iz radovednosti prezrl Jerstada, ne glede na to, da je kader »Jerstad s kamero na Strehi sveta« tedaj obšel ves svet.

T. O.

KRONISTI NAJ POHITIJO

Tako pravi T. Hiebeler v svoji uvodni rubriki »Alpinismus privat« (Alp. 3/79), ko komentira »Everest brez kisikovih mask«.

Veliko se jih je že zvrstilo 1975: Phantog (ženske), Lodnam Norbu, Lotse, Samdrup, Dharphuntso, Kunga Tasang, Tserung Togyal, Ghaps Khyen in Hon Sheng-fu (sem in tja so pri počivanju srknili kisik). 1978: Reinhold Messner, Peter Habeler (pred monsumom); Hans Engl, Mingma Dorje in Aig Dorje. Ne pozabimo: Anglež Feliks Norton je že l. 1924 na severni steni Everesta dosegel višino 8600 in to v opremi, ki si jo danes komaj predstavljamo. »Na gorah je svoboda, prostost« — poje pesem. »pa tudi slavohlepje različne narave. Kako naj to drugače imenujemo, če R. Messner svoje nemške himalajske konkurente zmerja s »šarlatani«? Res je, Messner je prišel na Everest in sam na Nanga Parbat in potem napisal epopejo samemu sebi v slavo (»hotel sem priti gor, da bi mogel pogledati globoko vase«). Ampak, nekaj mesecev za njim je postaven mizar po imenu Engl iz bavarskega Waakirchena prav tako brez maske stopil na Everest. (Süddeutsche Zeitung 7. 12. 78).

Veliko dejanje je opravil tudi dr. Pierre Mazeaud, ki bo avgusta letos star 50 let. V takih letih priti na tak vrh pač ni majhna stvar.

T. O.

KNJIGA O MAKALUJU

V nemščini je izšla prva knjiga o Makalaju (8481 m), s podnaslovom »ekspedicija v tišino«. Napisala sta jo Hermann in Dietlinde Warth. Literatura te vrste se iz leta v leto množi, spremljajo pa jo v glavnem samo poročevalske beležke. Kaže, da je ta literatura res »avtarkična«, da se množi mimo literarne kritike in da jo trg sprejema kot sporočila o osvajanju »nekoristnega sveta«, ki ga je vedno manj.

T. O.

INFORMACIJSKI KLUB ZA JUŽNO AMERIKO

V Peruju v Limi deluje organizacija z naslovom »South American Explorers Club«. Zbira in objavlja informacije o Južni Ameriki in sicer znanstvene (arheološke, botanične, oceanografske itd.), pa tudi športne, alpinistične, jamarske, broderske itd.). Izdaja bilten v angleščini štirikrat na leto. Naslov: Avenida Portugal 146, Casilla 3 + 14, Lima 100, Peru.

T. O.

LETO EVERESTA

Tako imenujejo leto 1978. 43., 44. in 45. ekspedicija na najvišjo koto Zemlje so se zvrstile to leto. O vseh smo že pisali, še najmanj o iransko-kitajski, ki jo je vodil general Khabiz po severnem grebenu. Narzova in Herrligkoffer — Mazeaudova po jugovzhodnem grebenu sta bili obe povsod zelo publicirani. Z vsemi temi ekspedicijami je prišlo na vrh 66 do 92 ljudi. Izšle so kar štiri knjige o Everestu, o vseh teh ekspedicijah. Avtorji: Peter Habeler, »Samotna zmaga«, M. Everest 1978; R. Messner; W. Nairz; in Pierre Mazeaud, skupaj 1022 strani. Menda tudi dr. Herrligkoffer pripravlja svojo knjigo.

T. Hiebeler, gotovo avtoriteta za planinsko literaturo, na kratko označuje avtorje: Habeler je napisal pošteno knjigo, Messner »bestseller«, Nairz stvarno poročilo, Mazeaud pa — Mazeaudovo knjigo. Habeler

napeto pripoveduje o dogajanju od baze do vrha, »kar pa piše o Nepal, Šerpah in budizmu do baze, pa lahko gladko samo prelistaš.«

»Messner se izgublja v celostranskih, utrudljivih dialogih, važne, dramatične situacije pa precenjuje.« Dramatično noč na Južnem sedlu je vredno brati in s podatki o njej odmeriti ceno Habelerju in Messnerju (o tem smo že poročali).

O Nairzu pravi, da je žurnalističnega značaja in da žene velik hrup, sicer pa je njegova knjiga pregledno in objektivno poročilo o dogajanju na gori.

T. O.

PO 60 LETIH NOVA IZDAJA

Dr. Gyula Komarnicki: A Magas — Tátra hegyvilága. Založba »Sport« Budapest 1978. Str. 632, 15 risb in 32 sten v sliki. Grafična oprema: Arno Puskás, zemljevidi: Julius Andrási. Naklada: 1000, cena: 70 forintov. Gyula Komarnicki je ena največjih osebnosti ogrskega alpinizma. Od l. 1907—1914 je s svojimi tovariši in z bratom Romanom opravil vrsto prvenstvenih vzponov. Plezal je tudi z nemškimi plezalci. Ugled pa si je pridobil tudi s svojim delom v alpinističnih revijah, s svojimi zemljevidi in z vodnikom po Tatrah »A Magas Tátra« (1914, 1917, 1926, ki je izšel tudi v nemščini (1918).

Komarnicki je umrl 27. avg. 1975. leta, star 91 let. Do zadnjega je delal na novi izdaji svojega vodnika. Izšel je po njegovi smrti v Budimpešti. Avtor ga je posvetil najmlajši ogrski alpinistični generaciji, ki kaže veliko vnemo.

J. N.

IVA TO JUKI

Japonci vsake dva meseca izdajajo alpinistično revijo z gornjim imenom. Doslej (do srede 1979 je izšlo 68 števil. V št. 68 je izšla kritika japonskega ekspedicijskega stila, češ da mnogo ekspedicij preveč tvega — v l. 1968 so Japonci v Nepal in Karakorumu na ekspedicijah izgubili 13 mož. V l. 1978 so med drugim preplezali v pomonsumskem času jugovzhodni greben Dhaulagiri I, ekspedicijo je organizirala prefektura Gunma.

»Iva to juki« prinaša v vsaki številki na treh straneh povzetke svojih člankov.

T. O.

Risal Borut Vild

RAZGLED PO SVETU

EVEREST S SEVERA

V l. 1979 naj bi na Everest prišli Kitajci in Iranci. Glede tega poroča »Alpinismus 1976/6« po kitajski reviji »China«, da so v l. 1978 zastopniki obeh držav trenirali na severni strani Everesta spomladi 1978. Iranca naj bi vodil general Muhamed Khakbiz. Sicer pa poročil o tem vzponu ni. Najbrž je zadeva šla z dnevnega reda zaradi velikih političnih sprememb okoli 2000 let starega perzijskega prestola.

T. O.

ACONCAGUA — PREPOVEDANA

Aconcagua je mejna gora — med Argentino in Čilem. Med obema državama vlada že nekaj časa napetost. Argentina se je zato odločila, da prepove vzpone na svoj edini sedemtisočak. Čile se doslej za prepoved ni odločil. Aconcagua je naporna tura, vendar je zadnja leta uvrščena v programe trekkingov. Kako bo trekking obravnavala Argentina, je že vprašanje, utegne pa vreči svojo senco tudi na odločitve v Čilu.

Kaže pa, da stvar le ni tako vroča.

T. O.

EVEREST 1980

V letu 1980 nameravajo Poljaki organizirati poljsko nepalsko ekspedicijo na Everest in se že pogajajo z »Nepal Mountaineering Association«. Potekala naj bi v pomonskem času. Financirali bi jo Poljaki, na enega nepalskega alpinista računajo dva Poljaka.

Poljaki so si zagotovili tudi Everest za spomlad l. 1985.

T. O.

ŠIŠAPANGMA 1980

Ali pravilneje: Shisha Pangma (8046 m, ne 8013 m). Kaže, da bo ta vrh v tibetanskem delu Langtang Himala dovoljen nemškimi alpinistom iz Bavarske, poroča »Alpinismus« 1979/5. Pred 15 leti smo obširno poročali, kako so Kitajci pod vodstvom Hsu Čuga zavzemali Šišopangmo. V ekspediciji so bili večji del Tibetanci. Bavarski Franz Joseph Strauss, desničarski »leader«, se je obrnil na kitajskega tovariša Deng Xiao Pinga s prijaznim pisemcem in dosegel, da se bodo l. 1980 bavarski alpinisti iz DAV kot dobrodošli gostje — v smislu svetovne politike — pojavili kot kandidati za Šišopangmo. Sicer pa bavarski alpinizem ni

politično enostranski: skupina alpinistov iz sekcije Bayerland je bila poleti 1979 v Bezengih in opravila več lepih lednih tur. Vodil jih je Walter Welsch. Straussova usluga pa je kar v znamenju kitajskega sondiranja zahodnonemške politike. Gl. še str. 808.

T. O.

SMUČAR NA DHAULAGIRIJU 1 (8172 m)

Naj že bodo razlogi kakršnikoli, namera je fantastična. 42-letni Sylvain Saudan iz Wallisa je v »Züricher Tages — Anzeiger« napovedal, da bo tvegala smuk z Dhaulagirija 1 (8172). Trajal naj bi 6 do 8 ur, 3000 m višinske razlike bi zdelal s ca. 3000 preskoki.

»Če pri tem padem, sem izgubljen,« je zapisal. »Mika me vedeti, če to zmorem od višine 8000 m do 5000 m.« No, pravi komentar v »Alp.« 1979/6, v topografiji Dhaulagirija veliki smučar ni doma: »Do baznega tabora (5750, Sev. vzh. sedlo) je le 2422 m.« No, zanj 500 m gor ali dol! Priznati je treba Saudanu, da je mojster nad mojstri in da mu tudi čas ne pride blizu.

T. O.

GRS V ITALIJI 1978

»Soccorso Alpino« je sredi l. 1979 objavila poročilo o svojih akcijah in statistiko o nesrečah. Visoka številka: 173 smrtno ponesrečenih, 955 akcij, pri čemer je šlo za 81,1 % moških in 18,9 % žensk. 22,3 % ponesrečenec je bilo med alpinisti, 64,9 % pa planinskih »popotnikov«. 12,8 % je bilo med temi samohodcev. Po narodnosti: 77,4 % Italijanov, 12,8 % Nemcev, Francozov 2,7 % in 2,4 % Avstrijcev. Ostanek je zajel Belgijce, Angleže, Jugoslovane, Švicarje, Holandce, Čehe in Slovake, Mehikance in Kanadčane.

T. O.

ANDRZEJ MLYNARCZYK

Oktober 1978 so bili Poljaki iz Varšave na Makaluju. V noči od 5. na 6. okt. je plaz zasul šotor, v katerem je spal zelo uspešni poljski alpinist A. Mlynarczyk, inženir za elektroniko. Za seboj je imel vse najtežje vzpone v Tatrah, v Alpah Levi Frêneyev steber, severno steno Alamkuha — in to direttissimo, 21. jul. 1974 pa je stopil na teme ponosnega Šisparé (7619 m) v Karakorumu. Grob so mu izkopali nedaleč od glavnega tabora na ledeniku Barun.

T. O.

EKSPEDICIJA V NAREKOVAJIH

Poročali smo že na kratko o ekspediciji na Gokyo-Kang, ki so jo nekateri naskočili z alpinističnega, še bolj pa s pedagoškega stališča. Nemška telegrafska služba je stvar povzdignila, češ 13 deklet od 13 do 20 let je v prvem poskusu stopilo na 5630 m visoki Gokyo. Ekspedicijo so vodili štirje profesorji. V Evropi je stvar odmevala. Nekateri so tako početje obsojali, češ, tveganje, napačna vzgoja, pretirana stremljivost itd., drugi pa so se novici posmihali, med njimi seveda najbolj »trekkerji in trekkerice«, ki so okusile Nepal, med njimi seveda marsikakšna podjetna babica ali »omica«: Kajti Gokyo, 5483 m, je dobrodušen, pohleven razgledni vrh južno od osemstisočaka Čo Oju. Nanj drži solidna stezica, po kateri se sprehajajo jaki, ko se pasejo na Gokyo (po Alpin. 1979/5).

T. O.

PAPEŽEVA SMER V DOLOMITIH

Italijana Alessandro Portel in Luigi De Nardini sta v 8 1/2 urah preplezala 800 m visoko smer v severni steni Einserkofla. Težavnost IV, V in celo šest. Zabila sta 21 klinov, 6 sta jih pustila neizbite. Zabila sta tudi 7 lesenih zagozd, pet jih je ostalo v steni. Italijanska plezalca sta smer imenovala po sedanjem papežu Janezu Pavlu. Smer gre v zgornji tretjini levo od Stegerjeve smeri. Sredi stene sta veliki »trebuh« obšla levo (v višini Amphiteatra). Večji del gre pri vsej tej smeri za prosto plezanje.

T. O.

ŠE ENA ANGLEŠKA V ALPSKEM STILU

Gre za ekspedicijo Jannu, 7710 m, leta 1978. Člani spadajo v vrh otoškega alpinizma, ki ima v Himalaji »globoke korenine«. Rab Carrington, Brian Hall, Roger Baxter-Jones in Alan Rouse. Izbrali so si vzhodno steno lepota Jannuja, da zapišejo v anale svetovnega alpinizma smer v alpskem stilu. V Alpin. 1979/6 je na skratko sporočil B. Hall, da so 16. sept. postavili bazo na ledeniku Yalung (ca. 5000 m). Potem jim je slabo vreme skozi tri tedne spodbijalo vstop v steno. Šele 7. okt. so krenili s 25-kilskimi nahrbtniki proti Colu na severni strani Jannuja. Šele četrty dan so po težkem (1200 metrov) dosegli Col (skoraj 7000 m). Ker so imeli s seboj brašna le za sedem dni, do vrha pa so imeli še osem dni plezanja, so se odločili za umik. V bazo so prišli po dveh dneh. Tu so počivali en dan, nato pa vstopili v francosko smer v južnem stebri. Plezali so v alpskem stilu tri dni, dosegli ledenik Ja-

matari in po njem prišli na Jannu v štirih dneh in pol. 21. okt. so bili vsi na vrhu Jannuja.

T. O.

SOVJETSKI ALPINISTI NA EVEREST

V »Športu v SZ« (št. 9/1978) je državni inštruktor in trener Vladimir Šatajev izjavil, da se je »Federacija alpinizma v SZ« odločila za Everest v letu 1982. Moštvo bo štel 20 mož, od katerih bo 12 najboljših alpinistov. S pripravami so že začeli, med drugim bodo everestovci imeli kondicijski in tehnični trening v Pamiru. SZ je že vložila prijavo za Everest za leto 1980, potem pa se je premislila. Njeno mesto so potem dobili Španci.

T. O.

POLITIKA IN OSEMTISOČAK

Poročamo na str. 807, da se je gromoviti bavarski desničarski politik osebno zavzel za nemški vzpon na Šišapangmo (ali Gosa-inthan) 8013 m. Kitajski poslanik Ti Huai-yuan se je potrudil in Josef Strauss si je že zataknil za klobuk dovoljenje za nemški pohod na tibetansko stran Himalaje. Šišapangma je zdaj Xixaban-gma in seveda še vedno glavni vrh v Langtang Himalu.

Nemci bodo šli na Šišapangmo l. 1980 pod vodstvom Guntherja Sturma, ki vodi alpinistično in smučarsko šolo DAV. S seboj bo vzel 8 alpinistov, doslej so sprejeti filmar Gerhard Baur, Otto Wiedemann in Fritz Zintl. Sturm in Zintl sta šla na Kitajsko že l. 1979 in to v Peking in v Lhaso, da uredita organizacijska vprašanja.

T. O.

TUDI AVSTRIJCI V HIMALAJO Z ALPSKIM STILOM

29. okt. 1978 so si tudi Avstrijci zapisali »moderen« uspeh v Himalaji. Izbrali so si »svojo« goro, to je Čo Oju, na katero je 19. okt. 1954 prvi stopil simpatični dr. Herbert Tichy, znan svetovni potnik. Leta 1978 sta Edi Kolmbüller in Alois Furtner vstopila v 3000 m visoko severno steno Čo Oju, osmega najvišjega vrha na Zemlji. Steno sta zmogla sama, brez nosačev in šerp, brez kisikovih bomb, brez asistence v dolini, v pravem alpskem slogu. Zagrešila pa sta »mikavno lepотно napako«. Izbrala sta prepovedano pot, kajti v Nepal sta prišla kot strumna trekking-turista.

V alpskem stilu sta torej prišla kot tretja naveza na 8000 m visoki vrh. Dr. Tichy z Jöchherjem in Pasang Davo Lamo je leta 1954 bil prvi, drugi je bil Pasang Dava Lamo in Šerpa Sonam Gyatso leta 1958 v okviru indijske ekspedicije pod vodstvom N. D. Jayala.

T. O.

timav

jadran n. sol. o. sežana
tozd zunanja trgovina

sežana n. sub. o. sežana
uvoz, izvoz, zastopstvo tujih firm

KOMPAS JUGOSLAVIJA

vaš
potovalni
in
turistični
prijatelji

Turistična in gostinska delovna organizacija »Kompas Jugoslavija« z nad 1700 zaposlenimi v štirinajstih temeljnih organizacijah in delovni skupnosti skupnih služb s skupno vrednostjo osnovnih sredstev nad eno milijardo novih din in s skupnimi ustvarjenimi prihodki 3,6 milijarde novih dinarjev v letu 1978, si nenehno prizadeva, da bi opravičila vaše zaupanje.

Kompas razpolaga danes z dvainosemdesetimi poslovalnicami, lastno floto modernih avtobusov, dobro organizirano mrežo izposojevalnic z nad tisoč osebnimi vozili, lastnimi hoteli in dobro organizacijo sodelovanja z vsemi pomembnejšimi hoteli in drugimi dejavniki turistične ponudbe. Kot zastopnik največjega svetovnega sistema kreditnih kartic Eurocard je v Jugoslaviji razvil nad tisoč prodajnih mest, kjer lahko plačujejo poslovni ljudje in turisti storitve in blago s to priznano kartico.

Kompasova široka razvejanost dejavnosti omogoča, da dobijo vsi poslovni ljudje in turisti čimveč uslug na enem mestu. Najlaže bi povedali vse kar v enem stavku:

Kompas za vašo poslovna in turistična potovanja ter za oddih so poslovalnice KOMPAS JUGOSLAVIJA!

KO to

KOTO • koteks tobus • n. sol. o.
61000 Ljubljana, Miklošičeva 5

je eno izmed vodilnih specializiranih proizvodno-trgovskih podjetij v SFR Jugoslaviji na področju kož, usnja in usnjenih izdelkov, industrijskih surovin živalskega izvora ter reprodukcijskih materialov in naprav za usnjarsko-predelovalno industrijo

Slovenijašport

Export-Import | p. o.

Ljubljana | Jugoslavia

prodaja
vrhunske
planinske opreme

OZD – TOVARNA DOKUMENTNEGA IN KARTNEGA PAPIRJA RADEČE

Proizvaja

vse vrste brezlesnih papirjev in kartonov
specialne papirje
bankpost »Radeče« in xerox papir
premazne kartone
surovi heliografski, paus papir, kartografski,
specialni risalni »Radeče«,
platnine

samolepilne materiale — papir, PVC, svila
poliester folije — montažne in risalne
magnetne konto kartice
specialne impregnirane papirje —
silikonizirani, gumirani in drugi premazi

61433 RADEČE PRI ZIDANEM MOSTU
Telefon: (061) 819 302
Telex: 35136 yu pap